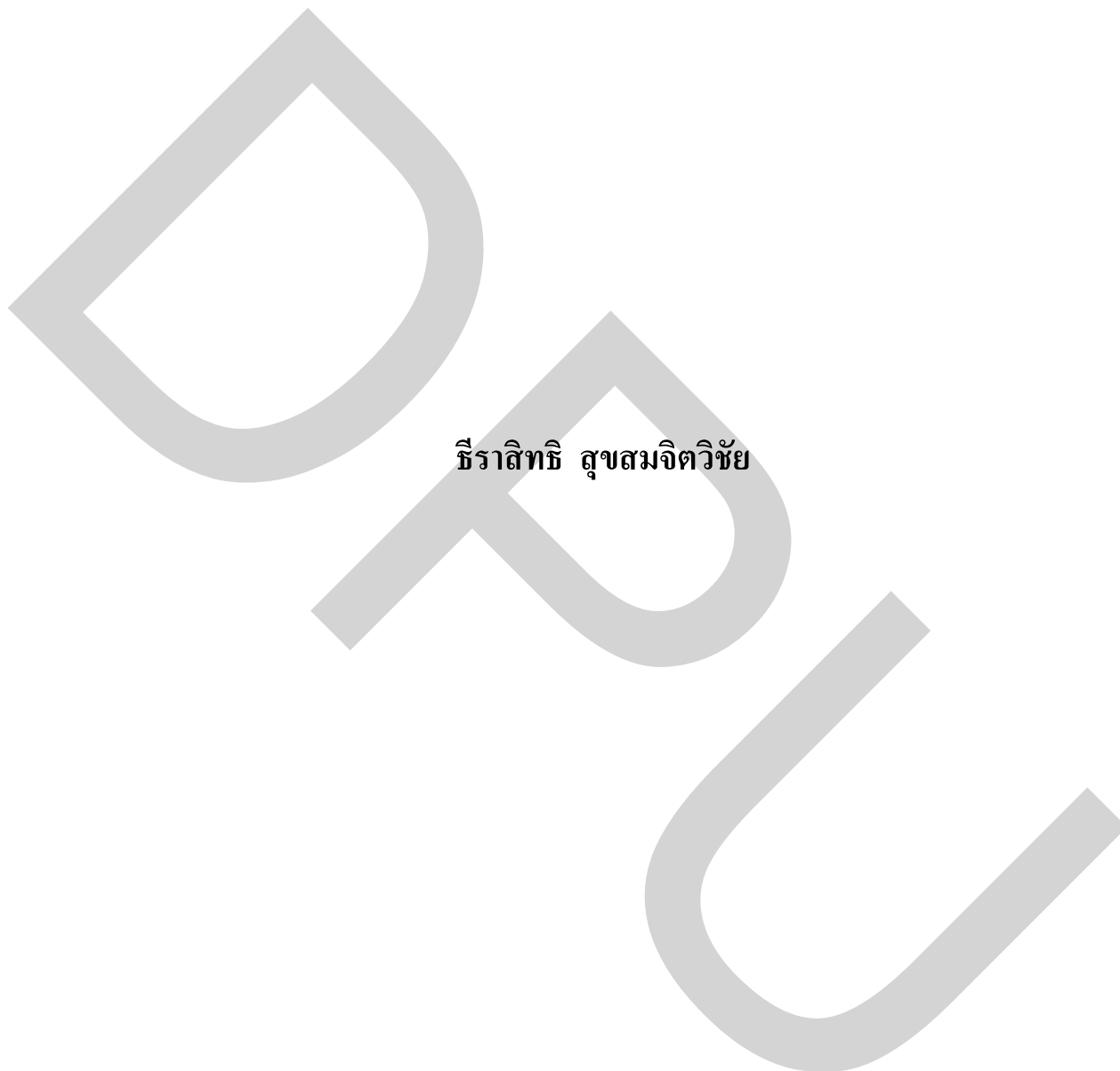

มาตรการทางกฎหมายในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง

ธีรลัทธิต์ สุขสมจิตวิชัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมมยงค์
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
พ.ศ. 2558

Legal Measures for The Prisoner's Classification

Teelasitthi Sukhsomchiswichai

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Laws**

Department of Law

Pridi Banomyong Faculty of Law, Dhurakij Pundit University

2015

หัวข้อวิทยานิพนธ์	มาตรการทางกฎหมายในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง
ชื่อผู้เขียน	ธีราสิทธิ สุขสมจิตวิชัย
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธาณี วรรณภัทร์
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
ปีการศึกษา	2557

บทคัดย่อ

ในปัจจุบันการลงโทษจำคุกเป็นบทลงโทษที่ศาลของประเทศไทยใช้เป็นส่วนใหญ่ เพราะเห็นว่าเป็นบทลงโทษที่ตอบสนองต่อความต้องการของคนในสังคมคือความต้องการที่จะเห็นผู้กระทำความผิดได้รับการลงโทษ การลงโทษจำคุกก็คือการแยกตัวบุคคลออกจากสังคมที่ใช้ชีวิตปกติ แม้ว่าการลงโทษจำคุกจะเป็นบทลงโทษที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด เพราะตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ของการลงโทษได้ดีที่สุด ซึ่งคนส่วนใหญ่อาจจะคิดว่าการลงโทษจำคุกนั้นเป็นการลงโทษที่สาสมกับการกระทำความผิดของบุคคลนั้น กระบวนการยุติธรรมจึงต้องมีความมั่นใจแล้วว่าการดำเนินคดีอาญาและลงโทษกับบุคคลใดบุคคลหนึ่งด้วยการลงโทษจำคุกนั้น บุคคลนั้นจะต้องเป็นผู้ที่กระทำความผิดจริงและมีเหตุสมควรที่จะได้รับการลงโทษด้วยวิธีการนี้จริงๆ หากแต่ว่าวัตถุประสงค์ของการในบังคับโทษในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปมิได้มุ่งเน้นไปที่การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนอีกต่อไป หากเปลี่ยนเป็นการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้สามารถกลับสู่สังคมได้ต่อไปในอนาคต การกำหนดโทษให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคลจึงมีความสำคัญมาก เพราะมนุษย์แต่ละคนมีบุคลิกลักษณะอุปนิสัยของผู้กระทำผิดและพฤติกรรมภายนอกที่แตกต่างกัน การจะแก้ไขฟื้นฟูหรือปรับปรุงพฤติกรรมได้จะต้องเหมาะสมกับผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล การใช้หลักการนี้จะต้องพิจารณาถึงความจริงที่ว่ามนุษย์แต่ละคนมีความสามารถในการรับผิดชอบไม่เท่าเทียมกัน ทั้งยังมีบุคคลหลายประเภทที่ควรจะได้รับลดโทษหรือไม่ต้องรับโทษเลย การลงโทษตามแนวคิดนี้จะต้องมุ่งเน้นที่ตัวผู้กระทำผิดโดยตรง มุ่งที่จะปรับปรุงแก้ไขอบรมบ่มนิสัยของผู้กระทำผิด เพราะการลงโทษโดยการทำให้ผู้กระทำผิดได้รับความยากลำบากหรือได้รับผลร้ายนั้น ในบางกรณีไม่เหมาะสมกับตัวผู้กระทำผิดและไม่สามารถทำให้ผู้กระทำผิดประพฤติตัวดีขึ้นได้ และกระบวนการที่จะทำให้เจ้าหน้าที่ของเรือนจำสามารถปฏิบัติกับผู้ต้องขังได้อย่างเหมาะสมเป็นรายบุคคลนั้นคือ การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ซึ่งว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นการกลั่นกรองผู้ต้องขัง จะทำให้ทราบถึงสถานภาพและข้อมูลของผู้ต้องขัง แต่ต้องทำความเข้าใจก่อนว่าการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังแตกต่างจากการแยกขัง การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง

นั่นถือว่าเป็นมาตรการในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล เพื่อดำเนินการอบรมแก้ไข และฟื้นฟูจิตใจของผู้ต้องขังให้เหมาะสมสอดคล้องกับพฤติกรรมและความประพฤติผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล เพื่อที่จะใช้ประกอบในการกำหนดแผนหรือโปรแกรมในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล เพราะบางคนควรที่จะใช้ไม่เข้ม แต่ในขณะที่บางคนก็ควรที่จะต้องใช้ไม่แข็ง การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังจึงเข้ามามีบทบาทในขั้นตอนนี้ซึ่งจะทำให้การแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังเกิดผลสัมฤทธิ์ และสร้างพลเมืองที่เป็นผู้เคารพกฎหมายและสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างปกติสุข

จากการศึกษาปัญหาในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในประเทศไทย พบว่าประเทศไทยมีมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังโดยตรงอยู่ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 มาตรา 11 และได้กำหนดถึงรายละเอียดไว้ในกฎกระทรวงมหาดไทยออกตามความใน มาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 โดยได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการแยกผู้ต้องขัง และการแยกผู้ต้องขังออกเป็นแต่ละประเภท เป็นการแบ่งประเภทที่คำนึงถึงเรื่องของเพศ อายุ ประเภทความผิด และระดับของความผิดเป็นอาชญากร แต่ก็ไม่ได้มีบัญญัติหรือมาตรการทางกฎหมายใดๆ ที่กำหนดเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ หลักเกณฑ์ ขั้นตอน และวิธีการในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเอาไว้ อีกทั้งตามหลักการในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังนั้น การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังจะต้องจำแนกโดยคำนึงถึงการบริหารควบคุมผู้ต้องขัง และการจำแนกเพื่อการฟื้นฟูแก้ไขผู้ต้องขัง ในส่วนนี้เรือนจำของประเทศไทยยังไม่สามารถปฏิบัติตามมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังของสหประชาชาติ เพราะตามมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติกำหนดไว้ว่า การจำแนกนั้นต้องจำแนกตามเพศชายหญิง โดยแยกเรือนจำหรือแยกแดน อายุ ประวัติการกระทำความผิด เหตุผลในการต้องโทษ และความจำเป็นในการปรับปรุงแก้ไข ผู้คุมซึ่งระหว่างคดีต้องแยกจากนักโทษเด็ดขาด นักโทษคดีแพ่งต้องแยกกับนักโทษคดีอาญา นักโทษเยาวชนต้องแยกจากนักโทษผู้ใหญ่ จึงทำให้เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ที่รับหน้าที่ในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังไม่สามารถจำแนกลักษณะผู้ต้องขังได้อย่างเหมาะสมเป็นรายบุคคล ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของและสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องขังตามรัฐธรรมนูญได้

Thesis Title	Legal Measures for Prisoner's Classification
Author	Teelasitthi Sukhsomchiswichai
Thesis Advisor	Associ. Prof. Dr. Thanee Vorapate
Department	Law
Academic Year	2557

ABSTRACT

Nowadays prison sentence is the penalty that the court in Thailand enforces the most, because prison sentence responds to the need of citizen that want to see the offender being punished. In a way, prison sentence separates an individual from the society. Even though the prison sentence seems to be the most effective kind of penalty, since it achieves the purpose of penalty, and lives up the expectation of the majority that an offender should receives a punishment for his crime, the criminal justice should be confident that the individual is suitable for a criminal procedure and prison punishment. However, the purpose of penalty at the present has been changed from the need to revenge to rehabilitate the convict, so that he can come back to the society and live peacefully in the future. A proper penalty for each individual is therefore essential, since each human being has a different personality and behavior in committing a crime. A rehabilitation or behavior change should be executed individually. To perform this principle, the fact that each human being does not have the same capability to take responsibility equally should be taken into account. Also, there are some kinds of individuals that do not deserve an amnesty.

This penalty principle must directly put a concentration on the convict by improving his behavior and attitude, because the penalty that aims to cause difficulties or negative effects is not appropriate in some case and does not lead to the change in behavior of a convict. The procedure that prison staff should follow is "Prisoner's Classification", which is the most important process, as it scrutinizes prisoners and reveals the status as well as information of the prisoners. Nevertheless, the Prisoner's classification should not be confused with separate imprisonment. Prisoner's Classification is the measure in treating the prisoners on an individual basis, in order to plan and customize a rehabilitation program for each prisoner. Some prisoners

should receive a soft stick, while some prisoners should be given a hard stick. As a result, Prisoner's classification is crucial at this stage, where rehabilitation effectively carries out and produces citizens that respect the law and are capable of living with other inhabitants in the society harmoniously.

The study of inmate classification in Thailand shows that the country has a legal measure for Prisoner's classification as found in the Corrections Act B.E. 2479, Section 11. The details are identified in the Ministry of the Interior laws in Section 58, in which the classification rules are specified and categorized. The categorization takes gender, age, severity of offense, level of criminal into consideration. However, the law does not enact the objective, rule, procedure and measure of classifying the inmate. Moreover, according to the Prisoner's classification measure, prisoner management and control must be considered in the inmate classification process. In this case, the prison in Thailand does not abide by the United Nations' standard minimum rules for the Treatment of Prisoners, because the standard minimum rules of the United Nations imposes that the classification should contain factors in gender, age, criminal record, reason for conviction, and need to adjustment. A convict must be separated from a prisoner completely. The prisoner in a civil case should be parted from the prisoner in a criminal case. In addition, the juvenile prisoner should be isolated from the adult prisoner. Otherwise, the prison staff will not be able to classify the Prisoner individually, which might violate the dignity of human beings and right to freedom of prisoners, according to the constitution.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ได้สำเร็จลุล่วงได้อย่างสมบูรณ์ โดยได้รับความอนุเคราะห์อย่างสูงจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธาณี วรภัทร์ ที่ให้ความกรุณาเข้ารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ให้ความเมตตาและคำแนะนำในการคัดเลือกเรื่องที่จะทำการศึกษา ค้นคว้า ให้ความรู้ด้านวิชาการ แนวคิด หลักการ ทฤษฎี และข้อคิดต่างๆ รวมทั้งแนะนำหนังสือที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา ค้นคว้าในครั้งนี้

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ณ นคร ที่ให้ความกรุณาเข้ารับเป็นประธานกรรมการวิทยานิพนธ์ ซึ่งได้ให้คำชี้แนะในเชิงวิชาการที่เป็นปัญหาในการจัดทำวิทยานิพนธ์ และคำแนะนำในการปรับปรุงและพัฒนาวิทยานิพนธ์เล่มนี้

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ ท่านอาจารย์ นัทธี จิตสว่าง และรองศาสตราจารย์ อัจฉริยา ชุตินันท์ ที่กรุณาเข้ารับเป็นกรรมการวิทยานิพนธ์ ให้คำชี้แนะแนวทางในการค้นคว้าศึกษา รวมทั้งให้คำแนะนำและข้อสังเกตต่างๆ ตลอดจนข้อคิดเห็นเพื่อปรับปรุงวิทยานิพนธ์เล่มนี้จนสำเร็จอย่างสมบูรณ์

วิทยานิพนธ์นี้ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม ขอขอบพระคุณ เจ้าหน้าที่ส่วนจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง และห้องสมุด กรมราชทัณฑ์ ที่ให้ความเอื้อเฟื้อช่วยเหลือในด้านข้อมูล และช่วยประสานในการเข้าถึงข้อมูลในกรมราชทัณฑ์ นอกจากนี้ผู้เขียนขอขอบคุณพี่ๆ และเพื่อนๆ ที่ช่วยเหลือในการแปลบทความที่เป็นภาษาต่างประเทศ ร่วมกันหาและช่วยกันแบ่งปันข้อมูล ขอขอบคุณพี่ๆ ที่ห้องบัณฑิตวิทยาลัยทุกท่าน ที่อำนวยความสะดวกและช่วยเหลือผู้เขียนทุกๆ เรื่อง

สุดท้ายนี้ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ บิดา มารดา และครอบครัวที่คอยให้การสนับสนุนและเป็นกำลังใจให้กับผู้เขียนในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนสำเร็จด้วยดี

ธีราลทิธิ สุขสมจิตวิชัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	๗
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	๖
กิตติกรรมประกาศ.....	๗
สารบัญตาราง.....	๘
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	8
1.3 สมมติฐานของการศึกษา.....	8
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	9
1.5 วิธีดำเนินการศึกษา.....	9
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	9
2. แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง.....	10
2.1 แนวความคิดและความเป็นมาของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง.....	10
2.2 ขั้นตอนและวิธีดำเนินการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในประเทศไทย.....	16
2.3 ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่เกี่ยวข้อง กับการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง.....	18
2.4 แนวความคิดเกี่ยวกับการลงโทษผู้กระทำความผิดกฎหมาย.....	23
2.5 แนวความคิดของการลงโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคล.....	54
3. การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในต่างประเทศ.....	60
3.1 กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของสหรัฐอเมริกา.....	60
3.2 การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของสหรัฐอเมริกา.....	65
3.3 กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของญี่ปุ่น.....	73
3.4 การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของญี่ปุ่น.....	79
3.5 กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของอังกฤษ.....	82
3.6 การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของอังกฤษ.....	87

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4. วิเคราะห์เปรียบเทียบการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในประเทศไทย กับต่างประเทศ.....	99
4.1 วัตถุประสงค์ของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง.....	99
4.2 ขั้นตอนและวิธีการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง.....	106
4.3 หลักเกณฑ์ในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง.....	112
4.4 วิเคราะห์และเปรียบเทียบการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังและ กฎหมายที่เกี่ยวข้องของประเทศไทยกับต่างประเทศ.....	114
5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	119
5.1 บทสรุป.....	119
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	122
บรรณานุกรม.....	128
ประวัติผู้เขียน.....	133

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
3.1	ระบบกระบวนการยุติธรรมของรัฐแคลิฟอร์เนีย.....	64
3.2	ระดับคะแนนขั้นต่ำที่ผู้ต้องขังจะได้รับเป็นไปตามเหตุผล.....	72
3.3	ระดับความปลอดภัยของผู้ต้องขัง.....	72

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

อาชญากรรมคือ การละเมิดกฎหมายอาญา หากในสังคมมีการก่ออาชญากรรมมากเกินไปก็จะเป็นอันตรายแก่ชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ฉะนั้นจึงต้องหามาตรการเพื่อควบคุมอาชญากรรมโดยทำให้การก่ออาชญากรรมลดน้อยลงในระดับที่สังคมยอมรับได้ ส่วนการที่จะทำให้อาชญากรรมหมดไปจากสังคมนั้นย่อมเป็นไปได้ยาก¹ ด้วยเหตุที่อาชญากรรมกับสังคมเป็นสิ่งที่มิได้อยู่ควบคู่กันมานาน สังคมแต่ละยุคแต่ละสมัยจึงพยายามหาหนทางในอันที่จะระงับการก่ออาชญากรรมตามรูปแบบและวิธีที่สังคมแต่ละแห่งเห็นว่าเหมาะสมกับสภาพหรือความต้องการของสังคมนั้นๆ กระบวนการยุติธรรมจึงต้องรับหน้าที่ในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมให้หมดสิ้นไป การลงโทษจึงเป็นเครื่องมือสำคัญของกระบวนการยุติธรรมที่จะตอบโต้การก่ออาชญากรรมและเป็นการส่งเสริมประสิทธิภาพของกฎหมาย เพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมด้วยประสงค์จะอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

การลงโทษเป็นการปฏิบัติกรอย่างใดอย่างหนึ่งที่ทำให้ผู้ที่ได้รับการปฏิบัตินั้นต้องได้รับผลร้าย อันเนื่องมาจากการที่บุคคลนั้นได้ฝ่าฝืนแนวปฏิบัติอันเป็นกติกาของสังคม โดยที่รัฐจะเป็นผู้รับหน้าที่ในการจัดการให้ผู้กระทำผิดได้รับผลร้ายของการกระทำนั้นๆ การลงโทษเป็นรูปแบบหนึ่งของการป้องกันสังคมจากผู้กระทำความผิด ทั้งนี้การป้องกันแบ่งออกเป็น “การป้องกันทั่วไป” และ “การป้องกันพิเศษ”² ซึ่งตามกฎหมายอาญานั้นจะเห็นได้ว่าการลงโทษตามบทบัญญัติในมาตรา 18 ของประมวลกฎหมายอาญา ได้แก่ การประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ และริบทรัพย์สิน แต่ในปัจจุบันมาตรการลงโทษส่วนใหญ่ที่ศาลเลือกใช้คือการลงโทษจำคุก ซึ่งจะเห็นได้จากจำนวนนักโทษที่มีอัตราเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ในแต่ละปี ดังนั้นราชทัณฑ์จึงเป็นหน่วยงานสุดท้ายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งภารกิจหลักสำคัญคือการควบคุมและพัฒนาพฤตินิสัยนักโทษเด็ดขาดที่ศาลพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก และควบคุมผู้ต้องหาหรือจำเลยที่อยู่ระหว่างการพิจารณาคดี

¹ จาก การควบคุมอาชญากรรมในสังคม เอกสารการสอนชุด การบริหารงานยุติธรรม. หน่วยที่ 1 - 8 (น. 5), โดย อรรถพร ชูบำรุง, 2529, กรุงเทพฯ: ชวนพิมพ์.

² จาก กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก (น. 33), โดย ธาณี วรภัทร์, 2554, กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

ผู้ต้องกักขังและผู้ต้องกักกัน โดยมุ่งเน้นการควบคุมและป้องกันมิให้ผู้ต้องขังหลบหนีออกไปสร้างความเดือดร้อนเสียหายให้กับสังคมและประชาชนสุจริต ตลอดจนการพัฒนาจิตใจผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นคนดีหลังจากที่ได้รับการปล่อยตัวจากเรือนจำ³

ในปัจจุบันแม้โทษจำคุกจะเป็นบทลงโทษที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด เพราะตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ของการลงโทษได้ดีที่สุด ซึ่งคนส่วนใหญ่อาจจะคิดว่าการลงโทษจำคุกนั้นเป็นการลงโทษที่สาสมกับการกระทำความผิดของบุคคลนั้น กระบวนการยุติธรรมจึงต้องมีความมั่นใจแล้วว่า การดำเนินคดีอาญาและลงโทษกับบุคคลใดบุคคลหนึ่งด้วยการลงโทษจำคุกนั้น บุคคลนั้นจะต้องเป็นผู้ที่กระทำความผิดจริงและมีเหตุสมควรที่จะได้รับการลงโทษด้วยวิธีการนี้จริงๆ เพราะสิ่งที่คนส่วนใหญ่มักไม่คำนึงถึงก็คือการลงโทษจำคุกนั้นเป็นการสร้างตราบาปให้แก่ผู้ที่ได้รับการลงโทษจำคุก อีกทั้งยังเป็นสาเหตุหนึ่งของการกระทำความผิดซ้ำอีกด้วย ด้วยเหตุที่ว่าเรือนจำนั้นเป็นสถานที่ซึ่งรวบรวมผู้กระทำความผิดไว้จึงมีโอกาสูงที่สุดที่ผู้ได้รับโทษจำคุกในเรือนจำจะซึมซับหรือเรียนรู้พฤติกรรมของอาชญากรที่มีความหลากหลายซึ่งบางคนมีความเป็นมืออาชีพและมีความร้ายแรง และด้วยการที่ต้องอยู่อาศัยด้วยกันเป็นเวลานาน การที่ได้เข้าไปคลุกคลีกับอาชญากรมืออาชีพทำให้การถ่ายทอดความรู้หรือวิธีการก่ออาชญากรรมที่เพิ่มความร้ายแรงเป็นไปได้ไม่ยาก ทั้งยังจะถูกประณามจากสังคมภายนอกว่าเป็นคนขี้คุก และถูกปฏิเสธการเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของสังคมทำให้โอกาสที่จะกลับตัวเป็นคนดีนั้นถูกปิดลง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงเป็นพื้นฐานสำคัญที่นำไปสู่การพัฒนาประเทศด้านอื่นๆ ดังนั้นการลงโทษจำคุกจึงควรที่จะต้องมีการจำแนกหรือแยกแยะผู้ต้องขัง เพื่อที่จะช่วยแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ไม่ให้กระทำความผิดอีกและกลับตนเป็นพลเมืองดีของสังคม ดังนั้นก่อนที่กระบวนการยุติธรรมจะดำเนินคดีอาญาและนำตัวบุคคลใดบุคคลหนึ่งเข้าสู่เรือนจำจึงต้องมีความแน่ใจแล้วหรือเป็นที่เชื่อได้ว่าบุคคลนั้นสมควรที่จะได้รับโทษจำคุกจริง เพราะคดีอาญาเป็นเรื่องของ “หลักการตรวจสอบ” (Untersuchungsgrundsatz/Examination principle) การตรวจสอบความจริงในคดีอาญาเป็นเรื่องที่สำคัญ ไม่ว่าจะในชั้นเจ้าพนักงานหรือชั้นศาลคดีอาญาจึงเป็นเรื่องของ “ข้อเท็จจริง” “การแสวงหาข้อเท็จจริง” “การพิสูจน์ข้อเท็จจริง” และ “การชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน”

“ข้อเท็จจริงในคดีอาญา” มีหลักที่สำคัญอยู่ 2 ส่วนคือ “ข้อเท็จจริงของเรื่องที่มีการกล่าวหา” หรือข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดของผู้ถูกกล่าวหา และ “ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้ถูกกล่าวหา” ในการรวบรวมหลักฐานเพื่อที่จะทราบ “ข้อเท็จจริงของเรื่องที่มีการกล่าวหา”

³ จาก วิกฤตราชทัณฑ์ วิกฤตกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (น. 13), โดย ธาณี วรภัทร์, 2555, กรุงเทพฯ: วิทยุชน.

กฎหมายบัญญัติให้พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อที่จะได้ทราบถึงข้อเท็จจริงของเรื่องที่มีการกล่าวหา และในการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อจะทราบ “ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้ถูกกล่าวหา” กฎหมายก็บัญญัติให้พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อทราบพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา กับบัญญัติให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจที่จะสอบสวนเพื่อทราบความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติอันเป็นอาชิมของผู้ต้องหาด้วย⁴ หากแต่ในความเป็นจริงแล้วการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยยังประสบกับปัญหาในการสืบเสาะประวัติภูมิหลังของผู้กระทำความผิดก่อนที่จะทำการสืบสวน ฟ้องร้อง และพิพากษา เพราะในกระบวนการยุติธรรมนั้น ไม่ว่าจะเป็นชั้นสอบสวนหรือชั้นสืบพยานจะสืบกันเฉพาะในเรื่องที่เรียกว่า ข้อเท็จจริงของการกระทำความผิดแต่ไม่มีการสืบในเรื่องของข้อเท็จจริงของผู้ต้องหาที่จะต้องนำมาใช้ในคดีอาญาว่าผู้กระทำความผิดมีประวัติอย่างไร ประกอบอาชีพอะไร มีความรับผิดชอบต่อสังคมหรือต่อครอบครัวอย่างไร ซึ่งการค้นหาคำความจริงนั้นจะต้องกระทำทั้ง 2 ส่วน เราจะอ้างว่าเมื่อรับสารภาพโดยตลอดแล้วก็จะลดโทษให้กึ่งหนึ่ง เดิมตามที่กฎหมายให้อำนาจไว้ หรือสารภาพในชั้นสอบสวนหรือปฏิเสธในชั้นศาล ก็ลดโทษให้ 1 ใน 3 ก็จริงอยู่หากมองในแง่ของกฎหมาย แต่หากมองในแง่ของตัวผู้กระทำความผิดการที่ได้รับโทษเต็มที่หรือโทษกึ่งหนึ่งถือว่าเป็นกรรมต่อสังคมหรือไม่ เพราะหากการกระทำนั้นเป็นเหตุส่วนตัวของผู้กระทำผู้นั้นก็อาจไม่ต้องรับโทษเลยก็ได้ การให้ความเป็นธรรมจึงต้องดูทั้ง 2 ส่วน คือให้ความเป็นธรรมแก่ตัวผู้กระทำความผิดและให้ความเป็นธรรมกับสังคมด้วย

หากแต่ในปัจจุบันกระบวนการยุติธรรมนั้นไม่ได้มุ่งที่จะค้นหาคำความจริงในทุกคดี เพราะในบางคดีหากจำเลยรับสารภาพ ศาลก็ไม่สืบพยานและพิพากษาเลย หรือหากมีการค้นหาคำความจริงก็เป็นเพียงการค้นหาคำความจริงในส่วนที่เกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหาหรือหาข้อเท็จจริงเพื่อเอาผิดกับผู้ต้องหาเท่านั้น เพราะทัศนคติของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมยังเป็นไปในแนวทางที่เป็นปฏิบัติกับผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งเมื่อขั้นตอนมาสู่ชั้นศาลระบบการกำหนดโทษของศาลในปัจจุบันจะพบได้ว่ายังมีการนำภูมิหลังของผู้กระทำความผิดมาประกอบการพิจารณาค่อนข้างน้อย แม้ในกฎหมายจะเปิดช่องให้กระทำได้และมีการนำรายงานของพนักงานคุมประพฤติมาประกอบการพิจารณาอยู่บ้าง แต่ก็ยังไม่ได้มีการใช้กันอย่างกว้างขวางในทุกกรณี อีกทั้งยังมีข้อจำกัดเกี่ยวกับระบบข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผู้กระทำความผิดที่สมบูรณ์และรวดเร็ว ทำให้ระบบของการกำหนดโทษสำหรับผู้กระทำความผิดจะเน้นไปที่ความรุนแรงของการกระทำความผิด จึงทำให้การกำหนด

⁴ จาก *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา* (น. 207), โดย คณิต ฅ นคร, 2555, กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

โทษอาจไม่เหมาะสำหรับผู้กระทำความผิด⁵ ซึ่งเมื่อการพิจารณาคดีของศาลไม่ได้เน้นเพื่อที่จะค้นหาความจริงในทุกคดี แต่เน้นไปที่การพิจารณาจากความรุนแรงของการกระทำความผิดทำให้ผู้กระทำความผิดส่วนใหญ่จะได้รับโทษจำคุกจึงทำให้ภาระหน้าที่พุ่งตรงมาที่หน่วยงานปลายทางของกระบวนการยุติธรรม

โดยในที่นี้หน่วยงานปลายทางที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการลงโทษจำคุกและเป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการยุติธรรมนี้ก็คือ กรมราชทัณฑ์ ซึ่งงานราชทัณฑ์นี้เป็นงานป้องกันสังคมให้ปลอดภัยจากอาชญากรรม ทั้งนี้ โดยการควบคุมผู้กระทำความผิดไว้มิให้หลบหนี และโดยการแก้ไขอบรมให้ผู้กระทำความผิดสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมและกลับไปใช้ชีวิตในสังคม เช่นบุคคลผู้เคารพกฎหมายโดยทั่วไป ในการควบคุมผู้กระทำความผิดมิให้หลบหนีก็ดี หรือในการอบรมแก้ไขเพื่อให้กลับเข้าสู่สังคมได้ก็ดี จะทำได้แค่ไหนเพียงไรนั้นก็ขึ้นอยู่กับว่า “เรารู้จักผู้กระทำความผิดเหล่านั้นแค่ไหนเพียงไร” เพราะเราจะอบรมแก้ไขบุคคลใดได้ก็ต่อเมื่อเรารู้ว่าเขาเป็นคนอย่างไร เสียมาเพราะอะไร มีความบกพร่องในเรื่องใด หรือการที่เราจะควบคุมผู้ต้องขังมิให้หลบหนี เราก็ควรจะรู้ว่าผู้ใดควรที่จะควบคุมอย่างเข้มงวด หรือผู้ใดควรผ่อนปรน เพราะผู้ต้องขังก็เหมือนกับบุคคลอื่นๆ โดยทั่วไปในสังคมไม่ว่าจะเป็นญาติพี่น้องหรือเพื่อนของเรา ซึ่งก็ย่อมที่จะมีความแตกต่างกันในด้านต่างๆ ตามแต่พื้นเพและการศึกษาอบรมของแต่ละคน

แต่ปัญหาในข้างต้นที่หน่วยงานของกระบวนการยุติธรรมก่อนที่จะมายังกรมราชทัณฑ์ ยังไม่มีการเก็บรวบรวมข้อมูลหรือข้อเท็จจริงของผู้กระทำความผิดที่เพียงพอ อาจจะเนื่องมาจากไม่มีหน่วยงานที่จะรวบรวมข้อมูลของผู้กระทำความผิดจากหน่วยงานต่าง ๆ หรือไม่มีกฎหมายที่ใช้บังคับในส่วนนี้ ทำให้เมื่อผู้กระทำความผิดถูกศาลพิพากษาให้ต้องรับโทษจำคุก และถูกส่งตัวมายังราชทัณฑ์แล้วนั้น ข้อมูลของตัวผู้ต้องขังก็ยังไม่มีการส่งมาถึงกรมราชทัณฑ์หรือหากส่งมาก็เป็นเพียงข้อมูลเบื้องต้นซึ่งไม่เพียงพอที่กรมราชทัณฑ์ต้องใช้ ขั้นตอนมาจึงอยู่ที่ว่า “เราจะรู้ได้อย่างไรว่าผู้ต้องขังแต่ละคนเป็นอย่างไร” และ “ควรที่จะได้รับการปฏิบัติอย่างไร จึงจะเหมาะสมและเป็นประโยชน์ต่อตัวเขาและสังคม” นั่นก็คือ การศึกษาและทำความเข้าใจ เพื่อที่จะปฏิบัติต่อเขาเหล่านั้นได้อย่างเหมาะสม วิธีการดังกล่าวจะต้องทำต่อเนื่องกันตั้งแต่ผู้ต้องขังเข้ามาสู่เรือนจำ จนกระทั่งผู้ต้องขังได้รับการปลดปล่อย

กระบวนการศึกษาดังกล่าวนี้เราเรียกว่า “การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง”⁶

⁵ จาก ยุทธศาสตร์การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย (น. 39), โดย กิตติพงษ์ กิตติยารักษ์, 2544, กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันกฎหมายอาญา.

⁶ จาก แนวความคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง, (น. 1-2), โดย นพธิ จิตสว่าง, 2525, กรกฎาคม-สิงหาคม, วารสารราชทัณฑ์, 30 (4).

แนวความคิดเรื่องการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังได้มีการพัฒนามาเป็นระยะเวลาานาน แต่ที่สามารถเห็นได้เด่นชัดมากที่สุดคือช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 แนวความคิดเรื่องการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังได้รับความสนใจ เป็นที่ยอมรับและนำไปสู่การปฏิบัติในหลายประเทศ ปรัชญาของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ถือว่ามนุษย์มีศักดิ์ศรีแต่กำเนิด มีศักยภาพสูง และหากยังมิได้นำมาใช้ จำเป็นต้องได้รับการแนะแนวและส่งเสริมให้มีการใช้ได้อย่างเต็มที่ มนุษย์แต่ละคนมีความสามารถเฉพาะอย่างที่แตกต่างกันไป ดังนั้นในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังจึงต้องมีการคำนึงถึงศักยภาพของผู้ต้องขังด้วย โดยไม่ละเมิดต่อคุณสมบัติแห่งการเป็นมนุษย์ นอกจากนี้ยังถือว่าสังคมมีส่วนในความรับผิดชอบเบื้องต้นในการคุ้มครองและให้การศึกษาแก่เยาวชน แม้ผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นผู้ใหญ่ ก็ถือว่าสังคมต้องรับผิดชอบด้วย สังคมสามารถที่จะเอาผิดต่อผู้กระทำความผิดได้แต่มิใช่จะเกลียดชังผู้กระทำความผิด การลงโทษควรใช้เพื่อป้องกันสังคม มิใช่เพื่อแก้แค้น ผู้ต้องขังควรได้รับการแก้ไขความผิด หรือปรับปรุงตนเองก่อนได้รับอิสรภาพกลับไปสู่สังคมอีกครั้ง เพื่อที่บุคคลเหล่านี้จะไม่ก่อปัญหาและเป็นอันตรายต่อสังคมอีก

การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในประเทศไทย ได้เริ่มดำเนินการขึ้นเป็นครั้งแรกที่เรือนจำกลางนครปฐม เมื่อปี พ.ศ. 2507 โดยจัดสถานที่ส่วนหนึ่งภายในเรือนจำกลางนครปฐมให้มีลักษณะทำนองเดียวกับสถานแรกรับเพื่อการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังวัยหนุ่มที่มีอายุระหว่าง 13-25 ปี และกำหนดโทษ 1-10 ปี แล้วส่งตัวไปควบคุม ณ ทัณฑสถานวัยหนุ่มมีนบุรีและทัณฑสถานวัยหนุ่มพระนครหรือยุรยาตามลำดับ โดยมีคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังร่วมดำเนินการพิจารณาคัดเลือกผู้ต้องขังดังกล่าว ประกอบด้วย รองอธิบดีกรมราชทัณฑ์ฝ่ายวิชาการ เป็นประธานกรรมการ ผู้อำนวยการส่วนอาชญาวิทยา หัวหน้ากอง ผู้บัญชาการเรือนจำ หรือผู้ปกครองทัณฑสถานที่เกี่ยวข้อง ร่วมเป็นกรรมการ นอกจากนั้น ยังมีเจ้าหน้าที่ฝ่ายการแพทย์ นักสังคมสงเคราะห์ อนุศาสนาจารย์ และครูฝึกวิชาชีพ ร่วมในโครงการนี้อย่างใกล้ชิด⁷

การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเป็นกระบวนการในการที่จะทำความรู้จักกับผู้ต้องขังเป็นรายกลุ่มและรายบุคคล เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเหล่านั้นให้เหมาะสมเป็นรายกลุ่มหรือรายบุคคลแล้วแต่กรณี ได้มีนักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิให้คำจำกัดความและความหมายของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังไว้หลากหลาย แต่โดยสรุปแล้ว หมายถึง “กระบวนการในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล โดยการศึกษาวิเคราะห์ประวัติภูมิหลัง บุคลิกลักษณะและสภาพทั่วไปของผู้ต้องขังรวมทั้งประวัติการกระทำความผิด และสาเหตุแห่งการกระทำความผิด เพื่อให้สามารถกำหนด

⁷ จาก *หลักทัณฑ์วิทยา* (น. 330), โดย ประเสริฐ เมฆมณี, 2523, กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.

แผนการบำบัดรักษา อบรมแก้ไข และฟื้นฟูจิตใจของผู้ต้องขังได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมตามสภาพของผู้ต้องขังแต่ละคน (Individual Treatment)⁸

นอกจากนี้ยังเห็นได้ว่า การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังไม่ใช่การแยกขัง แต่การแยกขังจัดเป็นส่วนในการเสริมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง กล่าวคือ ในการที่จำศึกษาประวัติผู้ต้องขังเป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่ม และในการที่จะปฏิบัติต่อผู้ต้องขังกลุ่มต่างๆ แยกต่างกันั้น จำเป็นต้องมีการแยกขัง ดังนั้นการแยกจึงเป็นเพียงส่วนเสริมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเท่านั้น และการแยกขังก็ไม่ได้หมายถึงจะต้องแยกแดน อาจแยกโดยอาศัยห้องนอน หรือเขตแดน หรืออาณาบริเวณหนึ่งก็ได้

แต่ปัจจุบันจากการศึกษาสถิติและข้อมูลจะพบว่า จำนวนของผู้ต้องขัง ไม่ได้ลดจำนวนลงตามที่คาดไว้เท่าใดนัก แต่ในทางกลับกันจำนวนผู้ต้องขังที่อยู่ในการควบคุมของกรมราชทัณฑ์มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นในแต่ละปี เหตุที่เป็นเช่นนี้อาจจะเนื่องมาจากว่ากระบวนการยุติธรรมยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร หรืออาจจะเป็นเพราะกรมราชทัณฑ์มีจำนวนผู้ต้องขังที่รับมาจากศาลมีมากเกินกว่าอัตรากำลังของเจ้าหน้าที่ และเกินกว่าอัตราที่เรือนจำในแต่ละแห่งของราชทัณฑ์จะรับได้ ซึ่งทำให้กระบวนการตั้งแต่ที่รับตัวผู้ต้องขังมา หลังจากที่ศาลมีคำพิพากษาให้จำคุก จนถึงวันที่ผู้ต้องขังได้รับการปลดปล่อยจากการจำคุก กระทำได้ไม่ครบถ้วนหรือไม่ได้ประสิทธิภาพเพียงพอ ซึ่งหากเทียบกับงานราชทัณฑ์ของต่างประเทศ เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่ากระบวนการที่จะควบคุมดูแลหรือแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังนั้น จะเริ่มจากกระบวนการในขั้นตอนแรกนั้นก็คือ การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ซึ่งในประเทศไทยขั้นตอนแรก คือ การที่เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์จะสอบถามหรือทำการสัมภาษณ์ผู้ต้องขัง โดยจะใช้แบบสอบถาม (จน. 1) ซึ่งเป็นคำถามที่เพื่อสอบถามถึงข้อมูลพื้นฐานของตัวผู้ต้องขังแต่ละคน แต่ก็เนื่องจากจำนวนผู้ต้องขังที่เข้ามาสู่ราชทัณฑ์ในแต่ละวันมีจำนวนมาก จึงทำให้การสัมภาษณ์หรือสอบถามประวัติของผู้ต้องขังต้องกระทำด้วยความรวดเร็วซึ่งตามกฎหมายได้กำหนดไว้ว่าให้มีการสัมภาษณ์เพื่อให้แล้วเสร็จภายใน 4 สัปดาห์ แต่ในทางปฏิบัติเจ้าหน้าที่จำแนกลักษณะผู้ต้องขังจะสัมภาษณ์และสอบประวัติของผู้ต้องขังที่เข้าใหม่ให้เสร็จภายในไม่เกิน 1-2 สัปดาห์ ซึ่งจะทำให้ขาดความรอบคอบ และการส่งตัวผู้ต้องขังหลังจากศาลพิพากษาให้จำคุกนั้นก็จะถูกส่งตัวมาก่อนที่ทะเบียนประวัติจะตามมา ซึ่งทำให้เกิดปัญหาหรือความล่าช้าในการรวบรวมข้อมูล อีกทั้งยังในการสอบประวัติหรือการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่จะใช้แบบสอบประวัติ

⁸ จาก คู่มือการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง (น.1), โดยส่วนจำแนกลักษณะและย้ายผู้ต้องขัง สำนักทัณฑ์ปฏิบัติ กรมราชทัณฑ์.

⁹ จาก หลักทัณฑ์วิทยา (น. 47-48), โดย นัทธี จิตสว่าง, 2541, มูลนิธิพิบูลสงเคราะห์ กรมราชทัณฑ์.

การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง (แบบจน.1) และใช้เพียงดุลพินิจในการพิจารณาจากคำพูดหรือการตอบคำถามหรือการเล่าประวัติของตัวผู้ต้องขัง ซึ่งการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่นี้ก็จะทำให้ไม่ได้ข้อมูลของตัวผู้ต้องขังที่เพียงพอ หรืออีกทางหนึ่งอาจจะเป็นช่องทางให้มีการใช้ดุลพินิจไปในทางที่ไม่ถูกไม่ควร

ในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ซึ่งกระทำในครั้งแรกที่รับตัวเข้าผู้เรือนจำนั้น ผู้ที่ทำการสัมภาษณ์หรือจำแนก นอกจากที่จะเป็นเจ้าหน้าที่ของราชทัณฑ์ซึ่งจบการศึกษาหรือได้รับการอบรมเกี่ยวกับด้านจิตวิทยา สังคมสงเคราะห์ หากมีการเจ้าหน้าที่ผู้ชำนาญในสาขาอาชีพซึ่งประกอบด้วย นักจิตวิทยา จิตแพทย์ แพทย์ นักสังคมสงเคราะห์ และอนุศาสนาจารย์หรือผู้ชำนาญในสาขาฝึกวิชาชีพ ร่วมทำการสัมภาษณ์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ผู้ต้องขัง ก็จะทำให้ระบบการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังนั้นกระทำได้รวดเร็ว และข้อมูลประวัติของผู้ต้องขังคนนั้นมีความน่าเชื่อถือ เพราะในการจำแนกลักษณะของไทยนั้นเมื่อผ่านการสัมภาษณ์หรือเก็บข้อมูลพื้นฐานของตัวผู้ต้องขังแล้ว หากเจ้าหน้าที่พิจารณาแล้วเห็นว่าผู้ต้องขังมีความผิดปกติทางจิตใจ ก็จะส่งตัวไปหาจิตแพทย์ต่อไปซึ่งจะทำให้กระบวนการมีความล่าช้าออกไปอีก และการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของไทยนั้นยังไม่ได้มาตรฐานเท่าที่ควรเพราะส่วนใหญ่จะพิจารณาแค่ลักษณะความผิดที่ได้กระทำ โดยไม่พิจารณาในรายละเอียดของเหตุผลในการกระทำผิด ประวัติการกระทำผิด พื้นฐานครอบครัว อาจจะเนื่องมาจากสาเหตุที่ว่าผู้ต้องขังเข้าใหม่หรือเข้ารับการจำแนกในแต่ละวันเป็นจำนวนมาก หากจะสอบถามประวัติหรือสัมภาษณ์แบบเก็บทุกรายละเอียดก็จะทำให้เสียเวลา และทำให้ในแต่ละวันการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังนั้นกระทำได้จำนวนไม่กี่คน ซึ่งในวันถัดไปก็จะมีผู้ต้องขังที่เข้ามาสู่ราชทัณฑ์อีก จึงทำให้ไม่สามารถเก็บข้อมูลของผู้ต้องขังในเชิงลึกได้ ซึ่งหากมีข้อมูลเชิงลึกจะทำให้สามารถจัด โปรแกรมที่เหมาะสมกับตัวผู้ต้องขังแต่ละคนได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งยังราชทัณฑ์ยังไม่มีกฎหมายที่กำหนดไว้ถึงหน้าที่ของเจ้าหน้าที่เรือนจำในเรื่องของการประเมินผู้ต้องขัง ปัจจัยต่างๆ ที่ต้องใช้พิจารณาเพื่อหาข้อมูลผู้ต้องขังมาประกอบในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง

เมื่อผู้ต้องขังได้รับการจำแนกตามกฎหมายแล้ว จะถูกแยกขังเพื่อที่จะได้มีการจัดหรือกำหนด โปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูที่เหมาะสมและเป็นเฉพาะรายสำหรับผู้ต้องขัง ซึ่งจะพิจารณาโดยคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ผู้ต้องขังก็จะได้รับการควบคุมดูแลโดยเจ้าพนักงานเพื่อให้โปรแกรมสำหรับผู้ต้องขังแต่ละรายเป็นไปโดยความเรียบร้อย และในทุกๆ 6 เดือน ถึง 1 ปี ผู้ต้องขังแต่ละรายก็จะได้รับการจำแนกอีกครั้งเพื่อพิจารณาว่า โปรแกรมที่จัดให้ในการจำแนกครั้งแรกนั้น ประสบความสำเร็จหรือไม่ หากมีปัญหาหรือไม่ได้ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรก็จะมีพิจารณาเพื่อจัด โปรแกรมให้ใหม่อีกครั้งหนึ่ง แต่หากรายใด โปรแกรมฟื้นฟูแก้ไขเป็นไปโดยความเรียบร้อยและ ประสบผลสำเร็จ ก็จะรอเวลาเพื่อเข้าสู่การจำแนกอีกครั้งเมื่อใกล้ระยะเวลาที่จะพ้นจากเรือนจำไป

กระบวนการต่างๆ เหล่านี้หากในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในครั้งแรกมีระบบที่ได้มาตรฐาน มีความแน่นอนเชื่อถือได้ และสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลของผู้ต้องขังได้ทั้งที่เป็นข้อมูลพื้นฐานและข้อมูลเชิงลึก การจัดโปรแกรมเพื่อฟื้นฟูแก้ไขผู้ต้องขังก็จะสามารถทำได้เพื่อให้เหมาะสมและเฉพาะสำหรับผู้ต้องขังแต่ละราย และเมื่อโปรแกรมที่จัดให้ผู้ต้องขังแต่ละรายมีความเหมาะสมแล้ว เวลาที่ผู้ต้องขังพ้นจากการจำคุกก็จะสามารถแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่ดีหรือนิสัยชั่วร้ายออกไปได้ และยังคงไว้ซึ่งบุคลิกลักษณะเดิมของผู้ต้องขังคนนั้น

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาถึงความเป็นมา วัตถุประสงค์ แนวคิด และทฤษฎี ตลอดจนกระบวนการในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของไทย
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในประเทศไทย
3. เพื่อศึกษาถึงกระบวนการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังตามหลักกฎหมายของประเทศญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา และประเทศอังกฤษ เพื่อนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับประเทศไทย
4. เพื่อศึกษาถึงข้อแตกต่าง และข้อดีข้อเสียของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในต่างประเทศและเสนอแนะแนวทางตลอดจนกฎหมาย มาตรการหรือขั้นตอนต่างๆ ที่จะนำมาพัฒนาเพื่อให้เหมาะสมชัดเจนและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง

1.3 สมมุติฐานของการศึกษา

แม้ว่าประเทศไทยจะมีกฎหมายเกี่ยวกับการจำคุกคือ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 แต่ในปัจจุบันระบบการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังส่วนใหญ่จะเน้นไปที่ความรวดเร็วในการจำแนกลักษณะผู้ต้องแต่ละคน เพราะเหตุที่ว่าในแต่ละวันจำนวนผู้ต้องขังที่ศาลมีคำพิพากษาให้ต้องโทษจำคุกมีจำนวนมากเพียงพอ ซึ่งทำให้การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังไม่ได้ผลตามวัตถุประสงค์ของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังโดยแท้จริงเท่าไรนัก อีกทั้งจำนวนของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ที่ทำหน้าที่ในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังยังมีจำนวนที่ไม่ ปัญหาดังกล่าวนี้จากการศึกษาในเบื้องต้นพบว่า การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของประเทศญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา และประเทศอังกฤษนั้นมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการนำมาใช้ ซึ่งหากนำมาประยุกต์ปรับปรุงแก้ไขในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของประเทศไทยน่าจะทำให้การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในประเทศไทยมีประสิทธิภาพมากขึ้นกว่าปัจจุบัน ทำให้ผู้ต้องขังแต่ละรายได้รับการจัดโปรแกรมที่เหมาะสมเป็นการเฉพาะตัว โดยไม่ใช่เป็นการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเพียงเพื่อใช้ในการควบคุมเท่านั้น แต่ยังเน้นไปที่การฟื้นฟูแก้ไขผู้ต้องขังที่แท้จริงตามวัตถุประสงค์ของการลงโทษ และทำให้เมื่อพ้นเวลาจำคุก

ผู้ต้องขังสามารถออกมาใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างคนปกติที่เคารพกฎหมายดังเช่นบุคคลทั่วไป อีกทั้งยังสามารถประกอบอาชีพและทำให้ตนเองพ้นจากสถานะแวดล้อมแล้วสังคมที่อาจทำให้ต้องกลับมาอยู่ในเรือนจำอีก

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญในจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ในเนื้อหาของการศึกษาจะกล่าวถึงกฎหมายเกี่ยวกับการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังรวมทั้งมาตรการต่างๆ โดยศึกษาเปรียบเทียบกับ การจำแนกลักษณะของผู้ต้องขังของต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา และประเทศอังกฤษ ทั้งนี้เพื่อนำมาวิเคราะห์และเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขมาตรการในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังที่จะนำมาบังคับใช้ในงานราชทัณฑ์ ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ให้เหมาะสมและชัดเจนต่อไป

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาค้นคว้าจากเอกสารทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศที่เป็นตัวบทกฎหมาย ตำราทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ บทความต่างๆ ตลอดจนข้อมูลทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรืออินเทอร์เน็ต (Internet) รวมทั้งคำพิพากษาของศาล

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อให้ทราบถึงความเป็นมา วัตถุประสงค์ แนวคิด และทฤษฎีตลอดจนกระบวนการในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของไทยตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 และสิทธิความเสมอภาคตามหลักสากล
2. เพื่อให้ทราบถึงมาตรการและกฎหมายในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง และการจัดโปรแกรมแก้ไขและฟื้นฟูผู้ต้องขังในประเทศไทย
3. ทำให้ทราบถึงการวิเคราะห์เปรียบเทียบแนวทาง ในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของต่างประเทศ ตลอดจนกฎหมายและมาตรการต่าง ๆ ในการปรับปรุงแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังที่จะนำมาบังคับใช้ในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ให้เหมาะสมชัดเจนและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการบังคับโทษต่อไป

บทที่ 2

แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง

2.1 แนวความคิดและทฤษฎีของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง

การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังนั้นถือว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นการกลั่นกรองผู้ต้องขัง ซึ่งจะช่วยให้ทราบถึงสถานภาพและข้อมูลของผู้ต้องขัง การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังนั้นถือว่าเป็นมาตรการในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล เพื่อดำเนินการอบรมแก้ไข และฟื้นฟูจิตใจของผู้ต้องขังให้เหมาะสมสอดคล้องกับลักษณะ พฤติกรรมและความประพฤติผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล¹ เพื่อที่จะใช้ประกอบในการกำหนดแผนหรือโปรแกรมในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล

แนวความคิดในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังนั้นมีใช้กระบวนการหรือขั้นตอนที่เพิ่งมีการคิดค้นหรือยึดถือและปฏิบัติได้ไม่นาน หากแต่กระบวนการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเป็นขั้นตอนที่มีการคิดค้นและพัฒนาเป็นระยะเวลาหลายศตวรรษ โดยเชื่อกันว่าบุคคลผู้ที่ถูกศาลพิพากษาให้ต้องโทษจำคุกนั้นไม่ได้หมายความว่า จะเป็นคนเลวไปหมดเสียทุกคน บางคนอาจจะเป็นเด็กฮาร์ดมาตั้งแต่เด็ก ๆ บางคนอาจเป็นคนที่มีความใจชั่วร้าย บางคนอาจจะกระทำผิดไปเพราะความพลั้งพลาด บางคนอาจจะทำผิดเพราะมีนิสัยชอบลักขโมยของผู้อื่น แต่บางคนอาจจะทำไปเพราะความจำเป็นบังคับ ซึ่งบางคนก็พอที่จะแก้ไขได้ แต่ในขณะที่บางคนไม่สมควรที่จะได้รับการปล่อยออกไปเพราะอาจจะสร้างความเดือดร้อนต่อสังคมอีกในอนาคต และซึ่งบางคนควรที่จะใช้ไม่แน่นอน แต่ในขณะที่บางคนก็ควรที่จะต้องใช้ไม่แข็ง² การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังจึงเข้ามามีบทบาทในขั้นตอนนี้ซึ่งจะทำให้การแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังเกิดผลสัมฤทธิ์ และสร้างบุคคลที่เป็นผู้เคารพกฎหมายและอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างปกติสุข

2.1.1 ความเป็นมาและวิวัฒนาการของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง

การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังนั้นมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานซึ่งจะสามารถอธิบายได้โดยมีการแบ่งเป็น 2 ยุค คือ

¹ จาก *อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา* (น.196), โดย อัจฉริยา ชูตินันท์, 2554, กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

² จาก “แนวความคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง,” โดย นันทิ จิตสว่าง, (2525, กรกฎาคม-สิงหาคม), *วารสารราชทัณฑ์*, 30 (4), น. 1-2.

1. ยุคสมัยก่อนการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง³ (THE PRE-CLASSIFICATION ERA)

ในระยะก่อนศตวรรษที่ 19 ซึ่งเป็นยุคเริ่มแรกก่อนที่จะมีการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง การลงโทษนั้นจะกระทำขึ้นเพื่อให้ผู้กระทำผิดได้หลาบจำ เพราะในยุคนี้มองว่าผู้ต้องขังมีจิตใจชั่วร้าย จึงสมควรได้รับการลงโทษเพื่อให้สาสมกับอาชญากรรมที่กระทำขึ้น โดยรัฐมีหน้าที่ต้องนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ ในยุคสมัยนั้นการลงโทษถือว่าการไต่ถามของผู้ที่กระทำผิด ซึ่งเป็นไปตามกฎของพระคัมภีร์เก่า (The Old Testament) โดยหมายถึงผู้กระทำผิดเป็นผู้ที่มีบาปต้องได้รับการลงโทษเพื่อชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ แต่ในช่วงปลายยุคเริ่มมีการเปลี่ยนความคิด โดยมองว่าผู้ต้องขังที่กระทำผิดนั้นเพราะถูกล้างชั่วร้ายชักจูงไป เรือนจำบางแห่งจึงเริ่มมีการใช้วิธีพักฟื้นทางศีลธรรมสำหรับผู้ต้องขัง เช่น การศึกษาพระคัมภีร์ และการฝึกสมาธิเพื่อกล่อมเกลาจิตใจ จึงเป็นการเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลง

2. ยุคปรัชญาการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง (PHILOSOPHY OF THE CLASSIFICATION ERA)

ในต้นศตวรรษที่ 19 ปรัชญาของการลงโทษมีเปลี่ยนแนวความคิด โดยเน้นธรรมชาติของมนุษย์และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสังคม ซึ่งทำให้มีการเปลี่ยนแปลงด้านนโยบายและวิธีปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง โดยในปี ค.ศ. 1870 ผู้นำของทัณฑสถานต่างๆ ในสหรัฐอเมริกาได้มีการประชุมกันที่รัฐโอไฮโอ ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยได้มีการวางหลักเกณฑ์ 36 ข้อ ในวิธีการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังซึ่งมีผลมาจนถึงปัจจุบัน⁴

เมื่อแนวความคิดในการลงโทษเปลี่ยนแปลงไป จากการแก้แค้นโดยลงโทษเพื่อให้สาสมกับความผิดมาเป็นเรื่องของการให้โอกาสในการแก้ไขปรับปรุง จึงนำมาสู่ปรัชญาของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง โดยวิวัฒนาการของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังแบ่งได้เป็น 3 ระยะ คือ

1. การจำแนกเพื่อแยกขัง
2. การจำแนกเพื่อหาสาเหตุแห่งการกระทำผิด และวางแผนแก้ไข
3. การจำแนกเพื่อการบำบัดแก้ไข

1. การจำแนกเพื่อการแยกขัง (Classification for Segregation) ในระยะเริ่มแรกนี้การแยกขังเป็นไปแบบง่าย ๆ เพราะในสมัยนั้นมีความเป็นห่วงเกี่ยวกับสภาพความแออัดในเรือนจำ

³ From *Handbook on Correctional Classification : Programming for treatment and Reintegration*, (p. 1), By The committee on Classification and Treatment of the American Correctional Association, 1978. (อ้างถึงใน การศึกษาระบบการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี) (น.18), โดย จารุรัตน์ ฤทธิชัยคาม, 2527).

⁴ แหล่งเดิม.

และการขาดสุขลักษณะเพราะผู้ต้องขังทั้งหมดไม่ว่าจะเป็น เด็ก ผู้ใหญ่ คนพิการ คนวิกลจริต จะถูกขังรวมกัน จึงเกิดแนวคิดที่จะแยกประเภทของผู้ต้องขังออกจากกัน โดยให้แต่ละประเภทไปอยู่ในที่ควบคุมเฉพาะ และมีการฝึกอบรมให้การศึกษาตั้งแต่นั้นมา

2. การจำแนกเพื่อหาสาเหตุแห่งการกระทำผิดและวางแผนแก้ไข⁵ (Classification for Diagnosis and Treatment Planning) เป็นระยะที่เริ่มในช่วงก่อนและหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 เป็นช่วงที่วิทยาการในด้านการสงเคราะห์ จิตวิทยาและจิตแพทย์มีความเจริญก้าวหน้ามากขึ้น จึงมีการนำวิทยาการดังกล่าวมาใช้ในการแก้ปัญหาผู้กระทำผิด โดยมีการจัดตั้งคลินิกเพื่อการจำแนกขึ้นตามเรือนจำต่างๆ โดยมีการตรวจสภาพจิตของผู้ต้องขัง มีการบำบัดรักษาผู้ต้องขังที่มีอาการทางจิต และการแนะนำเป็นรายบุคคล

ในระยะต่อมาความคิดเรื่องการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังได้ขยายไปถึงการจากจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเพื่อวางแผนเป็นรายบุคคล โดยดูจากพื้นฐานของผู้ต้องขังแต่ละราย ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อาชีพ การศึกษา สังคม ศาสนา และมีการจัดสถานที่และการบำบัดรักษาให้เหมาะสมกับผู้ต้องขังแต่ละราย

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 แนวความคิดนี้มีการพัฒนาจนถึงขั้นมีการจัดตั้งศูนย์แรกเป็นพิเศษ เพื่อให้ผู้ต้องขังใหม่ได้รับการปฐมนิเทศ และการแนะนำเกี่ยวกับการปฏิบัติตนในเรือนจำ โดยมีผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านคอยศึกษา สังเกต และจัดแยกประเภทต่อไป

3. การจำแนกเพื่อการบำบัดแก้ไข⁶ ในต้นศตวรรษที่ 1950 ได้เริ่มเน้นด้านการปฏิบัติเพื่อบำบัดแก้ไขผู้กระทำผิด โดยผู้นำทัณฑสถานต่าง ๆ เกิดความคิดว่า การจำแนกโดยไม่มีวิธีการปฏิบัติเพื่อฟื้นฟูนั้นไม่เกิดผลแต่ประการใด คำว่า “วิธีบำบัดแก้ไข” มีความหมายรวมถึงความจำเป็นด้านร่างกายและจิตใจ ตลอดจนพฤติกรรม ทัศนคติและสังคมของผู้กระทำผิด

จากวิวัฒนาการของปรัชญาในเรื่องการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง จากการจำแนกเพื่อแยกขัง จนถึงการจำแนกเพื่อหาสาเหตุแห่งการกระทำผิดและวางแผนแก้ไข และการจำแนกเพื่อบำบัดแก้ไขในท้ายที่สุด จึงทำให้เกิดแนวทางปฏิบัติเพื่อการฟื้นฟูอบรมจิตใจผู้ต้องขัง ซึ่งทฤษฎีหนึ่งที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป คือ แนวคิดที่ว่าด้วยระบบการจำแนกลักษณะตามหลักทฤษฎีแบบก้าวหน้า (advanced penological classification) โดยแนวคิดนี้จะต้องอาศัยระบบการจำแนกลักษณะซึ่งจะมีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ

1. การจำแนกลักษณะเรือนจำ (prison classification)
2. การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง (prisoner classification)

⁵ แหล่งเดิม.

⁶ แหล่งเดิม.

3. การจำแนกบุคคลากร (prisonel classification)

1. การจำแนกลักษณะเรือนจำ โดยเรือนจำจะถูกแยกออกเป็น 4 ประเภท⁷ คือ

1.1 เรือนจำระดับความมั่นคงสูงสุด เป็นสถานที่ควบคุมที่มีการใช้ระบบความมั่นคงปลอดภัยสูง เรือนจำจะมีลักษณะล้อมด้วยกำแพงสูง มีห้องเป็นสัดส่วน มีอุปกรณ์แจ้งเหตุร้าย และเครื่องมือสังเกตความเคลื่อนไหวของผู้ต้องขังอย่างทั่วถึง รวมถึงมีเจ้าหน้าที่ถืออาวุธบนป้อมยาม และตรวจตราดูแลผู้ต้องขังอย่างใกล้ชิด เรือนจำความมั่นคงสูงนี้จะใช้สำหรับผู้ต้องขังที่มีพฤติกรรมต่อต้านและต้องโทษจำคุกเป็นระยะเวลานาน เช่น 20 ปี

1.2 เรือนจำระดับความมั่นคงปานกลาง เป็นสถานที่ควบคุมตัวที่มีลักษณะผ่อนคลายมากกว่าเรือนจำระดับความมั่นคงสูงสุด คือ มีเจ้าหน้าที่คอยตรวจตราควบคุมอยู่ห่างๆ และอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ในการรักษาความปลอดภัยก็มีอยู่พอสมควร ใช้สำหรับผู้ต้องขังที่มีความประพฤติและกระทำความผิดร้ายแรงน้อยกว่า และเหลือโทษจำคุกน้อยกว่าในประเภทแรก เช่น กำหนดโทษจำคุก 20 ปีลงมา

1.3 เรือนจำระดับความมั่นคงต่ำ เป็นสถานที่ควบคุมที่มีระบบรักษาความปลอดภัยต่ำ และเป็นเรือนจำขนาดเล็ก อัตรากำลังเจ้าหน้าที่ควบคุมก็น้อยกว่า เพราะใช้สำหรับผู้ต้องขังที่มีความประพฤติดี ดูแลผู้ต้องขังด้วยกันในการรักษาระเบียบวินัยต่างๆ ของเรือนจำ และใช้ควบคุมผู้ต้องขังที่มีโทษจำคุกต่ำกว่า 5 ปีลงมา

1.4 เรือนจำเปิด เป็นสถานที่ควบคุมซึ่งให้อิสระแก่ผู้ต้องขังมากที่สุด เพราะลักษณะเรือนจำไม่มีรั้ว ไม่มีกำแพง ไม่มีผู้คุมถืออาวุธ อีกทั้งสถานที่ตั้งอยู่ห่างไกลจากตัวเมือง สภาพพื้นที่โดยทั่วไปจัดหาไว้เพื่อดำเนินเกษตรกรรมหรืออุตสาหกรรมเบา เป็นเรือนจำที่มีการใช้ทรัพยากรด้านการบริหารน้อยมาก ผู้ต้องขังจะต้องเป็นผู้ที่มีความประพฤติดีสามารถไว้วางใจได้ และใกล้จะพ้นโทษแล้วจึงจะถูกคัดเลือกมาเพื่อควบคุมในเรือนจำเปิดนี้ ซึ่งเรือนจำเปิดนี้จะช่วยส่งเสริมให้ผู้ต้องขังมีความรู้สึกรับผิดชอบต่อตนเอง

การจำแนกประเภทเรือนจำหรือทัณฑสถานออกเป็น 4 ประเภทนั้น ใช้การยึดหลักเกณฑ์กำหนดความมั่นคงแข็งแรงในการควบคุม ที่จะลดระดับไปตามความร้ายแรงของการกระทำความผิด และระยะเวลาของการถูกลงโทษเป็นสำคัญ การจัดจำแนกประเภทเรือนจำกระทำเพื่อใช้เป็นสถานที่รองรับผู้ต้องขังให้เหมาะสมกับลักษณะพฤติกรรมต่าง ๆ การจำแนกประเภทเรือนจำเป็นปัจจัยที่ช่วยให้ผู้ต้องขังปฏิบัติตามกฎข้อบังคับ และมีการร่วมกิจกรรมต่างๆ ของเรือนจำ เพื่อจะได้มีโอกาสย้ายหรือได้รับคัดเลือกเพื่อไปควบคุมในเรือนจำที่มีระดับความมั่นคง

⁷ หลักทัณฑวิทยา (น. 193). เล่มเดิม.

ต่ำลง แต่ในทางกลับกันหากผู้ต้องขังรายใดมีความประพฤติผิระเบียบวินัย หรือก่อความยุ่งยากในการควบคุม ก็จะถูกส่งตัวกลับไปควบคุมในเรือนจำที่มีระดับความมั่นคงสูงตามเดิม

2. การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังนั้นก็เพื่อการวินิจฉัยถึงข้อมูลของผู้ต้องขังและวางแผนปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเพื่อให้สอดคล้องกับสาเหตุแห่งการกระทำผิดนั้น โดยอาศัยหลักการ 3 ประการ⁸ คือ

2.1 การจำแนกตามอายุ (classification by age) เป็นการจำแนกโดยถือเอาอายุเป็นเกณฑ์ โดยสมมุติฐานว่า ผู้ต้องขังที่เป็นเด็กหรือวัยรุ่นย่อมมีพฤติกรรมที่ง่ายต่อการแก้ไข สมควรที่จะต้องแยกออกมาต่างหากจากผู้ต้องขังที่เป็นผู้ใหญ่ ซึ่งจะลักษณะที่เป็นอาชญากรแท้ อีกทั้งยังเป็นการป้องกันการถ่ายทอดความรู้ทางอาชญากรรม และเพื่อประโยชน์ในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังให้ เป็นไปตามหลักการที่เหมาะสมต่อไป

2.2 การจำแนกตามกำหนดโทษ (classification by term of imprisonment) ผู้ต้องขังที่มีกำหนดโทษสูงจะถูกส่งตัวไปควบคุมยังเรือนจำที่มีความมั่นคงสูง เพื่อความปลอดภัยในการควบคุม และการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่มีกำหนดโทษสูงก็จะแตกต่างจากผู้ต้องขังที่มีกำหนดโทษในระยะสั้น

2.3 การจำแนกตามประเภทความผิด (classification by offence) การจำแนกตามประเภทหรือลักษณะแห่งการกระทำผิดนั้นก็เพราะว่า ประเภทของความผิดแตกต่างกัน ลักษณะของผู้ต้องขังก็แตกต่างกันด้วย เช่น ผู้ต้องขังความผิดลหุโทษ ย่อมที่จะมีลักษณะต่างจากผู้กระทำผิดที่เป็นอาชญากรอาชีพ หรือผู้กระทำผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย ย่อมที่จะมีลักษณะพฤติกรรมแตกต่างจากผู้กระทำผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน เป็นต้น จึงจำเป็นต้องมีการจำแนกผู้ต้องขังออกตามประเภทความผิดต่างๆ เมื่อความผิดแตกต่างกัน ลักษณะของผู้ต้องขังก็แตกต่างกันไปด้วย มีนักอาชญาวิทยาได้ทำการวิเคราะห์ศึกษาประเภทของการเป็นอาชญากรอาชีพ ซึ่งพบว่า แม้แต่กลุ่มของอาชญากรก็ยังมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป เช่น อาชญากรอาชีพประเภทชอบความรุนแรง ก็จะมีลักษณะในการประกอบอาชญากรรมที่ไม่เหมือนกับอาชญากรอาชีพประเภทที่ปลอมแปลงเอกสาร เป็นต้น กลุ่มอาชญากรอาชีพที่แตกต่างกันในแต่ละกลุ่มนี้ ก็สมควรที่จะต้องได้รับการจำแนกไปสู่สถานรองรับต่างกันรวมถึงการวางแผนฟื้นฟูและบำบัดที่แตกต่างกันไปด้วย

3. การจำแนกลักษณะบุคลากร (personnel classification) เป็นการจัดเจ้าหน้าที่ซึ่งมีคุณสมบัติตามความต้องการของหน่วยงานบริหารต่างๆ สำหรับปฏิบัติหน้าที่ประจำในเรือนจำ

⁸ จาก *ข้อวิเคราะห์เสนอแนะเกี่ยวกับการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง* (น.1-2), โดย ชงชัน ทศพล, 2522, (อ้างถึงใน จารุพันธ์ ฤาไชคาม, น. 24. เล่มเดิม).

ประเภทต่างๆ ทั้ง 4 ระดับ เช่น เรือนจำที่มีความมั่นคงสูงสุดจะต้องเลือกเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นผู้ที่มีความเสถียรดีทีเดียว กล้าหาญ และรักษาระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัด แต่ในเรือนจำเปิดหรือทัณฑสถานเปิด ซึ่งโดยทั่วไปจะเป็นเรือนจำเกษตรกรรมนั้น ควรที่จะเลือกเจ้าหน้าที่ซึ่งมีความประพฤติดีอยู่ในระเบียบวินัย และมีความรู้ความชำนาญในด้านวิชาชีพด้านการเกษตร เป็นต้น การจัดบุคลากรเพื่อให้เหมาะสมในการดำเนินการด้านต่างๆ ในเรือนจำ ย่อมเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะส่งเสริมให้การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังมีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น⁹

นอกเหนือจากกระบวนการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังที่บุคคลทั่วไปเข้าใจแล้ว ยังมีอีกกระบวนการหนึ่งซึ่งเรียกว่า “การแยกขัง” บุคคลโดยทั่วไปจะเข้าใจว่าการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังกับการแยกขังเป็นสิ่งเดียวกัน แต่แท้จริงแล้วการแยกขังนั้นแตกต่างจากการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง เพราะการแยกขังหมายถึง การแยกผู้ต้องขังไว้ตามเพศ อายุ ประเภท และลักษณะแห่งการกระทำ ความผิด เพื่อประโยชน์ในด้านการควบคุม และเพื่อป้องกันการมั่วสุมและการถ่ายทอดลักษณะนิสัยอาชญากรแก่กัน โดยเป็นไปตามกฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479¹⁰ ทั้งนี้จะต้องขึ้นอยู่กับความพร้อมในด้านอาคารสถานที่ที่เรือนจำและทัณฑสถานแต่ละแห่งที่จะดำเนินการตามความเหมาะสม¹¹ โดยการแยกขังนั้นเมื่อศึกษาแล้วสามารถแยกประโยชน์ออกเป็นข้อๆ ได้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาชีวประวัติและบุคลิกลักษณะของผู้ต้องขังแต่ละรายอย่างละเอียด เพื่อประโยชน์ในการอบรม แก้ไข พื้นฟูผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล
2. เพื่อประโยชน์ในการฝึกวิชาชีพ โดยการแบ่งผู้ต้องขังออกเป็นประเภทตามแนวความถนัดที่มีมาก่อนต้องโทษ
3. ความปลอดภัยในการควบคุม โดยมีลักษณะเป็นสัดส่วน
4. เพื่อป้องกันการถ่ายทอดนิสัยอาชญากร โดยแยกผู้กระทำผิดครั้งแรกออกจากอาชญากรมืออาชีพ หรือแยกผู้ต้องขังเด็กออกจากผู้ใหญ่ หรือผู้ต้องขังปัญญาอ่อนออกจากผู้ที่อาจชักชวนให้กระทำผิด¹²

⁹ แหล่งเดิม.

¹⁰ จาก กฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความใน มาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479, ข้อ 40.

¹¹ จาก กฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความใน มาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479, ข้อ 41.

¹² การศึกษาระบบการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง (น. 96). เล่มเดิม.

2.2 ขั้นตอนและวิธีดำเนินการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในประเทศไทย

การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเป็นกระบวนการในการที่จะทำความรู้จักกับผู้ต้องขังเป็นรายกลุ่มและรายบุคคล เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเหล่านั้นให้เหมาะสมเป็นรายกลุ่มหรือรายบุคคลแล้วแต่กรณี ขั้นตอนการดำเนินงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขังมีกระบวนการในการดำเนินงาน 7 ขั้นตอน¹³ ดังนี้

1. การรับตัวผู้ต้องขังใหม่เข้าสู่เรือนจำ
2. การศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของผู้ต้องขัง
3. การวางแผนปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามความเหมาะสมแก่แต่ละคน
4. การนำแผนดังกล่าวไปปฏิบัติ
5. การติดตามผลการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง
6. การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังซ้ำ
7. การวางแผนหรือโครงการเตรียมปล่อยผู้ต้องขัง

1. การรับตัวผู้ต้องขังใหม่เข้าสู่เรือนจำ (Admission) กระบวนการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังจะเริ่มตั้งแต่การรับตัวผู้ต้องขังเข้าสู่เรือนจำหรือทัณฑสถานต่างๆ โดยมีการจัดทำทะเบียนการทำบัตร การเปลี่ยนเครื่องแต่งกาย เมื่อผ่านขั้นตอนเหล่านี้แล้วผู้ต้องขังจะถูกส่งตัวไปอยู่ในสถานวิเคราะห์ผู้ต้องขัง หรือศูนย์แรกรับผู้ต้องขัง (Reception Center) เพื่อดำเนินการศึกษาตรวจสอบ วิเคราะห์ประวัติผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล

ศูนย์แรกรับผู้ต้องขัง (Reception Center) ควรจะเป็นสถานที่ที่แยกตัวออกมาจากเรือนจำ หรือในกรณีจำเป็นต้องอยู่ในเรือนจำ ควรจัดให้มีสัดส่วนและบริเวณต่างหาก และมีสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ อย่างเพียงพอสำหรับการสัมภาษณ์ประวัติและสังเกตพฤติกรรมของผู้ต้องขังอย่างใกล้ชิด ระยะเวลาที่ผู้ต้องขังอยู่ในศูนย์แรกรับผู้ต้องขังนี้รวมกันประมาณ 4-8 สัปดาห์ เพื่อให้เวลาแก่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังมีเวลาพอในการวิเคราะห์ผู้ต้องขังแต่ละราย รวมทั้งการปฐมนิเทศ แจ้งระเบียบข้อบังคับ และชีวิตความเป็นอยู่ในสถานที่ควบคุม เพื่อช่วยให้ผู้ต้องขังเกิดความเคยชินจนสามารถปรับสภาพชีวิตในเรือนจำและทัณฑสถานได้ในขั้นต้น

2. การศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของผู้ต้องขัง (Fact Finding) เพื่อให้ทราบถึงพื้นฐานความรู้ ความถนัด ประวัติการประกอบอาชีพ ประวัติครอบครัว การคบหาเพื่อน บุคลิกภาพโดยทั่วไป ระดับสติปัญญา ข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำความผิดและสาเหตุแห่งการกระทำความผิด ตลอดจนข้อมูลในเรื่องอื่นๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการวางแผนปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตาม

¹³ จาก คู่มือการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง (น.3), โดยส่วนจำแนกลักษณะและย้ายผู้ต้องขัง, 2547, สำนักทัณฑปฏิบัติ กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม.

ความเหมาะสมเป็นรายบุคคล ขั้นตอนนี้จะดำเนินการ โคนเจ้าหน้าที่จำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้พื้นฐานทางด้านสังคมสงเคราะห์หรือด้านจิตวิทยา หรือได้รับการฝึกฝนอบรมในเรื่องดังกล่าวมา โดยเจ้าหน้าที่จะต้องพยายามศึกษาหาข้อมูลรายละเอียดที่ต้องการให้ได้มากที่สุด โคนเฉพาะในเรื่องของสาเหตุแห่งการกระทำผิด การรวบรวมข้อมูลต่างๆ เพื่อมาวินิจฉัยบุคคลนั้น เมื่อได้ข้อมูลทั้งหมดแล้วและแน่ใจว่าถูกต้องแน่นอนมีความน่าเชื่อถือ เจ้าหน้าที่จะต้องทำการเรียบเรียงเพื่อทำเป็นรายงานเพื่อเสนอต่อคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง โดยเนื้อหาของรายงานจะประกอบไปด้วย ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ต้องขัง ประวัติการต้องคดีครั้งก่อน ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การทดสอบ และการสังเกตสืบเสาะของเจ้าหน้าที่ ข้อมูลเกี่ยวกับความสมบูรณ์และความบกพร่อง อาชีพ การทำงาน ความสนใจ ความประพฤติในสถานกักกัน แผนการหลังปล่อยและข้อมูลอื่นๆ ที่จำเป็น ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ (Diagnosis) เพื่อวางแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามความเหมาะสมเป็นรายบุคคล

3. การวางแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามความเหมาะสมของแต่ละคน (Individual Treatment Planning) รวมถึงการกำหนดกิจกรรมปฏิบัติ (Treatment Activities) เพื่อให้การบำบัดอบรมแก้ไขฟื้นฟูจิตใจของผู้ต้องขังมีความสอดคล้องกับสภาพร่างกาย จิตใจ ระดับสติปัญญา พื้นฐานความรู้ ความถนัด รวมทั้งสาเหตุแห่งการกระทำผิด ภูมิหลังของครอบครัวและสภาพแวดล้อมของสังคมภายนอก โดยนำข้อมูลของผู้ต้องขังทั้งหมดที่ได้มา ทำการสรุป วิเคราะห์ และกำหนดแผนงานแนวทางหรือมาตรการในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามความเหมาะสมของแต่ละคน โดยมีการจัดลำดับของความสำคัญก่อนหลัง (Priority) ของมาตรการดังกล่าวไว้ตลอดจนกำหนดหน่วยงานที่จะรับผิดชอบ และระยะเวลาของกิจกรรมปฏิบัติให้ชัดเจนด้วย

4. การนำแผนไปปฏิบัติ เมื่อเรือนจำหรือทัณฑสถานได้มีการกำหนดแผนการหรือมาตรการในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามความเหมาะสมของแต่ละคนแล้ว จะต้องมีการดำเนินการเพื่อให้มีการปฏิบัติตามแผนดังกล่าวอย่างจริงจัง โดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องจะต้องดำเนินการจัดกิจกรรมโดยปฏิบัติตามลำดับของความสำคัญที่ได้มีการกำหนดไว้ในแผนและระยะเวลาที่กำหนด ทั้งในเรื่องของการบำบัดรักษา การอบรมแก้ไข พัฒนาจิตใจ การให้การศึกษา วิชาสามัญ วิชาชีพ ฯลฯ¹⁴

2. การติดตามผลการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง เมื่อได้มีการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามแผนที่ได้มีการกำหนดและนำไปปฏิบัติได้ระยะหนึ่งแล้ว จะต้องมีการติดตามผลว่าการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังรายดังกล่าวได้ผลหรือไม่เพียงใด มีปัญหาขัดข้องในเรื่องใด ทั้งในด้านส่วนตัวผู้ต้องขัง หรือด้าน

¹⁴ แหล่งเดิม.

การกำหนดแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง รวมทั้งความพร้อมในด้านการนำไปปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ ซึ่งหากเห็นว่าการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังยังไม่ได้ผลหรือผลที่ได้ยังไม่เป็นที่พอใจ จะต้องมีการดำเนินการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังซ้ำอีกครั้งหนึ่งเพื่อหาข้อบกพร่องของการจำแนกลักษณะในครั้งแรก เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการวางแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังดังกล่าวให้เหมาะสมยิ่งขึ้นต่อไป

3. การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังซ้ำ (Re-Classification of Prisoners) โดยปกติแล้วจะต้องดำเนินการในทุกๆ 6 เดือนหรือ 1 ปี หลังจากที่ได้มีการดำเนินการในเรื่องนี้ไปแล้ว หรือดำเนินการในทันทีเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นจากการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังดังกล่าว เพื่อปรับปรุงแก้ไขแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังให้เกิดผลดียิ่งขึ้น

4. การวางแผนหรือโครงการเตรียมปล่อยผู้ต้องขัง เมื่อผู้ต้องขังใกล้ที่จะได้รับการปล่อยตัว โดยเหลือกำหนดโทษจำคุกอีกไม่เกิน 6 เดือน จะต้องมีการนำข้อมูลต่างๆ ที่ใช้ในการกำหนดแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในขณะที่ต้องโทษอยู่ในเรือนจำ นำมาใช้ในการจัดทำแผนหรือโครงการเตรียมการปล่อยผู้ต้องขังตามความเหมาะสมของแต่ละคน โดยการให้การสงเคราะห์ในเรื่องต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการที่ผู้ต้องขังจะออกไปอยู่ร่วมกับสังคมภายนอกได้ตามปกติภายหลังจากพ้นโทษ เป็นการเชื่อมโยงแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำเข้ากับแผนการเตรียมความพร้อมของผู้ต้องขังก่อนปล่อยตัว ซึ่งจะมีผลให้การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังประสบผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย ไม่มีผู้ที่กลับมาต้องโทษอีกหรือกลับมาอีกเพียงส่วนน้อย¹⁵

2.3 ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่เกี่ยวข้องกับการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง

การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดหรือผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดมีด้วยกันหลายวิธี เช่น ในส่วนที่เป็นการควบคุมตัวก็อาจมีการควบคุมไว้ในสถานที่ควบคุม โดยเฉพาะ (Institutional Treatment) หรือการควบคุมตัวแบบไม่ใช่สถานที่ควบคุม (Non-Institutional Treatment) ซึ่งทั้งหมดนี้จะขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการควบคุม แต่อย่างไรก็ตามการนำบุคคลมาควบคุมตัวไว้ในสถานที่คุมขัง โดยหลักแล้วย่อมเป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคล จึงต้องมีการกำหนดหลักเกณฑ์ไว้เพื่อให้ประเทศต่างๆ นำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติ และเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปทั้งในด้านยุติธรรมและด้านมนุษยธรรม ซึ่งในเรื่องนี้ก็มีการกำหนดหลักเกณฑ์ที่เป็นมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งมาตรฐานขั้นต่ำที่องค์การสหประชาชาติและองค์กรในสังกัดได้จัดทำขึ้นนี้มีด้วยกันหลายลักษณะหลายรูปแบบ อาทิ คำประกาศ อนุสัญญา ข้อตกลง ฯลฯ ที่เกี่ยวข้องกัน

¹⁵ แหล่งเดิม.

การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด ซึ่งแต่ละฉบับนั้นก็กำหนดขึ้น โดยมุ่งก่อให้เกิดการรับรองคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้กระทำผิดและผู้ต้องขังเป็นหลัก¹⁶

2.3.1 ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

สิทธิมนุษยชน (Human Right) เป็นผลพวงที่เกิดขึ้นจากความพยายามของคนในสมัยก่อน โดยในสมัยยุคกรีกและโรมัน ได้มีการพยายามเรียกร้องและแสวงหาสิทธิต่างๆ ซึ่งบุคคลทุกคนจะพึงได้รับจากรัฐในฐานะที่เป็นมนุษย์ ด้วยเหตุที่ว่าในยุคดังกล่าวนั้นไม่ว่าจะเป็นรัฐหรือกษัตริย์ได้มีการปฏิบัติต่อบุคคลอื่นในลักษณะที่เป็นการกดขี่ข่มเหง และขาดไว้ซึ่งมนุษยธรรม จึงได้เกิดแนวความคิดที่ว่ามนุษย์ทุกคนควรมีสหิทธิบางประการที่เป็นสิทธิประจำตัวซึ่งไม่อาจโอนให้แก่กันได้ และไม่อาจถูกทำลายล้างโดยอำนาจใดๆ ซึ่งนักปรัชญาในสมัยนั้นนั้นเรียกว่า เป็นสิทธิธรรมชาติ จึงได้มีการพยายามเรียกร้องกันอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิดังกล่าว¹⁷ และแนวคิดดังกล่าวได้มีวิวัฒนาการมายาวนานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Right)¹⁸ เป็นการประกาศเจตนารมณ์ในการร่วมมือระหว่างประเทศที่มีความสำคัญในการวางกรอบเบื้องต้นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนและเป็นเอกสารหลักด้านสิทธิมนุษยชนฉบับแรก โดยหลักการสำคัญการประชุมของสมัชชาสหประชาชาติได้ปรากฏอยู่ในคำปรารภ ดังนี้

“โดยที่การยอมรับศักดิ์ศรีแต่กำเนิด และสิทธิที่เท่าเทียมกันและที่ไม่อาจเพิกถอนได้ของสมาชิกทั้งมวลแห่งครอบครัวมนุษยชาติ เป็นพื้นฐานแห่งอิสรภาพ ความยุติธรรม และสันติภาพในโลก”¹⁹

เหตุที่สหประชาชาติต้องมีการกำหนดปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนขึ้นมา ก็เนื่องจากว่า ในอดีตสมัยที่มีการสู้รบของสงครามโลกครั้งที่หนึ่งและครั้งที่สอง ผลพวงจากสงครามทั้งสองครั้งนั้นได้ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างมากมาย อีกทั้งยังได้ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่และศักดิ์ศรีของมนุษย์ ทั้งในรูปแบบของความอดอยาก การทรมานนักโทษ การใช้แรงงานเยี่ยงทาส และการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ ดังนั้น หลังจากที่ได้มีการก่อตั้งองค์การสหประชาชาติขึ้นภายหลังการสิ้นสุดของสงครามโลกครั้งที่สอง ประเทศสมาชิกสหประชาชาติจึงได้ให้คำมั่นว่าจะร่วมกัน

¹⁶ จาก มาตรฐานกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของสหประชาชาติ เอกสารการสอนชุดวิชา การบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง หน่วยที่ 3 (น.80), โดย รัชนิกร โชติชัยสถิตย์, 2553, นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

¹⁷ แหล่งเดิม.

¹⁸ ที่สมัชชาสหประชาชาติได้รับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2491 (ค.ศ. 1948) ซึ่งประเทศไทยได้ให้การรับรองด้วย.

¹⁹ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ม.ป.พ.). สืบค้น 20 มิถุนายน 2557, จาก www.mfa.go.th/humanrights/images/stories/book.pdf

ป้องกันมิให้เกิดโศกนาฏกรรมดังกล่าวขึ้นอีก²⁰ แต่อย่างไรก็ตามในทางกฎหมายระหว่างประเทศนั้น ปรากฏว่าด้วยสิทธิมนุษยชนไม่ใช่สนธิสัญญาจึงไม่มีผลผูกพันทางกฎหมาย และไม่ถือว่าเป็นการบังคับให้ประเทศสมาชิกสหประชาชาติทุกประเทศต้องปฏิบัติตาม เป็นแต่เพียงการประกาศมาตรฐานกลางของสหประชาชาติในเรื่องของการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเพื่อเป็นแนวทางให้สหประชาชาติและรัฐสมาชิกในไปปฏิบัติ²¹

หลักการของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่สำคัญในส่วนที่เกี่ยวกับกับผู้ต้องขัง ได้แก่

ข้อ 1 มนุษย์ทั้งหลายเกิดมาอิสระเสรี และเท่าเทียมกันทั้งศักดิ์ศรีและสิทธิ ทุกคนได้รับการประสิทธิประสาทเหตุผล และมโนธรรม และควรปฏิบัติต่อกันอย่างฉันพี่น้อง²²

ข้อ 2 บุคคลชอบที่จะมีสิทธิและเสรีภาพประดาที่ระบุไว้ในปฏิญญานี้ ทั้งนี้โดยไม่มี การจำแนกความแตกต่างในเรื่องใดๆ เช่น เชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความเห็นทางการเมืองหรือทางอื่นใด ชาติหรือสังคมอันเป็นที่มาเดิม ทรัพย์สิน กำเนิด หรือสถานะอื่นใด นอกจากนี้การจำแนกข้อแตกต่างโดยอาศัยมูลฐานแห่งสถานะทางการเมืองทางตุลาการ หรือทางเรื่องระหว่างประเทศของประเทศ หรือดินแดนซึ่งบุคคลสังกัดจะทำมิได้ ทั้งนี้ไม่ว่าดินแดนดังกล่าวจะเป็นเอกราชอยู่ในความพิทักษ์มิได้ปกครองตนเอง หรืออยู่ภายใต้การจำกัดแห่งอธิปไตยอื่นใด²³

ข้อ 3 บุคคลมีสิทธิในการดำรงชีวิตในเสรีธรรมและในความมั่นคงแห่งร่างกาย²⁴

ข้อ 4 บุคคลใดจะถูกบังคับให้เป็นทาส หรืออยู่ในภาวะจำยอมใดๆ มิได้ การเป็นทาส และการค้าทาสจะมีไม่ได้ในทุกรูปแบบ²⁵

ข้อ 5 บุคคลใดจะถูกทรมาน หรือได้รับการปฏิบัติ หรือลงทัณฑ์ซึ่งทารุณ โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือหยามเกียรติมิได้²⁶

²⁰ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ม.ป.ป.). สืบค้น 20 มิถุนายน 2557, จาก <http://www.mfa.go.th/humanrights/human-rights-obligation/udhr>

²¹ มาตรฐานกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของสหประชาชาติ (น.80). เล่มเดิม.

²² ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ม.ป.ป.). สืบค้น 20 มิถุนายน 2557, จาก <http://www.lexilogos.com/declaration/thai.htm>

²³ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ม.ป.ป.). สืบค้น 20 มิถุนายน 2557, จาก <http://www.lexilogos.com/declaration/thai.htm>

²⁴ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ม.ป.ป.). สืบค้น 20 มิถุนายน 2557, จาก <http://www.lexilogos.com/declaration/thai.htm>

²⁵ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ม.ป.ป.). สืบค้น 20 มิถุนายน 2557, จาก <http://www.lexilogos.com/declaration/thai.htm>

²⁶ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ม.ป.ป.). สืบค้น 20 มิถุนายน 2557, จาก <http://www.lexilogos.com/declaration/thai.htm>

ข้อ 6 ทุกๆ คนมีสิทธิที่จะได้รับการยอมรับว่าเป็นบุคคลในกฎหมายไม่ว่า ณ ที่ใด²⁷

ข้อ 7 ทุกๆ คนต่างเสมอกันในกฎหมายและชอบที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใดๆ ทุกๆ คนชอบที่จะได้รับการคุ้มครองอย่างเสมอหน้าจากการเลือกปฏิบัติใดๆ อันเป็นการล่วงละเมิดปฏิญญานี้ และต่อการขู่งส่งเสริมให้เกิดการเลือกปฏิบัติเช่นนั้น²⁸

ข้อ 8 บุคคลมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาอย่างได้ผลโดยผลศาลแห่งชาติ ซึ่งมีอำนาจเนื่องจากการกระทำใดๆ อันละเมิดต่อสิทธิขั้นมูลฐาน ซึ่งตนได้รับจากรัฐธรรมนูญหรือจากกฎหมาย²⁹

ข้อ 9 บุคคลใดจะถูกจับ กักขัง หรือเนรเทศโดยพลการมิได้³⁰

ข้อ 10 บุคคลชอบที่จะเท่าเทียมกันอย่างบริบูรณ์ในอันที่จะได้รับการพิจารณาอย่างเป็นธรรมและเปิดเผยโดยศาลซึ่งเป็นอิสระและไร้อคติ ในการวินิจฉัยชี้ขาดสิทธิและหน้าที่ ตลอดจนข้อที่ตนถูกกล่าวหาใดๆ ทางอาญา³¹

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแม้จะไม่ใช้กฎหมายที่จะมีผลผูกพันให้รัฐสมาชิกสหประชาชาติต้องปฏิบัติตาม แต่ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนมีความสำคัญในฐานะที่เป็นพื้นฐานของสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชน โดยประเทศต่างๆ ได้มีการนำเอาสาระสำคัญของปฏิญญานี้ไปเป็นส่วนหนึ่งของรัฐธรรมนูญภายในประเทศจึงอาจถือได้ว่าปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนี้มีฐานะเป็นกฎหมายจารีต (custom law) ที่รัฐไม่อาจละเมิดได้

2.3.2 กฎมาตรฐานขั้นต่ำของการปฏิบัติต่อนักโทษ (Standard minimum rules for the treatment of prisoners 1995)³²

²⁷ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ม.ป.ป.). สืบค้น 20 มิถุนายน 2557, จาก <http://www.lexilogos.com/declaration/thai.htm>

²⁸ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ม.ป.ป.). สืบค้น 20 มิถุนายน 2557, จาก <http://www.lexilogos.com/declaration/thai.htm>

²⁹ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ม.ป.ป.). สืบค้น 20 มิถุนายน 2557, จาก <http://www.lexilogos.com/declaration/thai.htm>

³⁰ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ม.ป.ป.). สืบค้น 20 มิถุนายน 2557, จาก <http://www.lexilogos.com/declaration/thai.htm>

³¹ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ม.ป.ป.). จาก <http://www.lexilogos.com/declaration/thai.htm>

³² สืบค้น 20 มิถุนายน 2557, สหประชาชาติได้ให้การรับรองในการประชุมเรื่องการป้องกันอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด ณ นครเจนีวาและประกาศใช้ในปี พ.ศ. 2498 (ค.ศ. 1955) ได้รับการรับรองโดยคณะมนตรีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมในปี พ.ศ. 2500 (1957) และ 2520 (1977).

เป็นความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมรวมทั้งการแสวงหามาตรการอันเหมาะสม เพื่อดำเนินการกับผู้กระทำความผิดนั้นมิมีมานานแล้วตั้งแต่ยุคโบราณเพราะเนื่องจากว่าอาชญากรรมเป็นสิ่งที่มิอยู่คู่กับมนุษยชาติมาแต่เริ่มต้น ความร่วมมือในลักษณะดังกล่าวมีมาก่อนที่จะมีการจัดตั้งสหประชาชาติ ในสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 19 อัตราการก่ออาชญากรรมในประเทศต่างๆ ได้เพิ่มมากขึ้นและทวีความรุนแรงจนก่อให้เกิดความตื่นตระหนกทั่วโลก ประเทศต่างๆ ในทวีปยุโรปจึงมีการร่วมกันจัดให้มีการประชุมระดับระหว่างประเทศขึ้นเป็นครั้งแรกที่กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ ในปี ค.ศ. 1812 เพื่อพิจารณาแนวทางแก้ปัญหาที่เรียกว่า “The First International Congress on the Prevention and Repression of Crime” ในการประชุมครั้งนั้น ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการระหว่างประเทศว่าด้วยนักโทษ หรือที่เรียกว่า International Prison Commission (IPC) และในปี ค.ศ. 1950 ก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงกลายมาเป็นสหประชาชาติ การประชุมของสหประชาชาติในครั้งนั้นเป็นการพยายามจัดวางแนวปฏิบัติระหว่างประเทศเกี่ยวกับคดีอาญาเพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปในแนวทางเดียวกัน โดยร่างกฎระเบียบมาตรฐานให้ประเทศสมาชิกยอมรับปฏิบัติ โดยกฎระเบียบดังกล่าวแยกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. มาตรฐานทางปฏิบัติเกี่ยวกับระบบบริหารงานยุติธรรม
2. สนธิสัญญามาตรฐานว่าด้วยความร่วมมือระหว่างประเทศในการดำเนินคดีอาญากับ

อาชญากร

ผลที่ได้รับคือ การยอมรับหลักเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อนักโทษที่เรียกว่า “The 95 Standard minimum rules for the treatment of prisoners”³³

กฎทั่วไป หลักการทั่วไป เรื่องการจำแนกประเภทของนักโทษ

ข้อ 8 นักโทษต่างประเภทกันพึงถูกจำคุกในสถานจำคุกแยกจากกันโดยคำนึงถึงเพศ อายุ ประวัติการกระทำความผิด เหตุผลในการต้องโทษและความจำเป็นในการปรับปรุงแก้ไข ดังนั้น

(ก) นักโทษชายและหญิงต้องแยกจำคุกต่างเรือนจำกันหากเป็นไปได้ แต่หากเรือนจำใดรับทั้งนักโทษชายและหญิงจะต้องแยกแดนจำคุกสำหรับชายและหญิงออกจากกันโดยเด็ดขาด

(ข) ผู้ที่ถูกคุมขังระหว่างการดำเนินคดีจะต้องถูกแยกคุมขังต่างหากหากไม่ไปปะปนกับนักโทษเด็ดขาดที่ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกแล้วนั้น

³³ จาก การลงโทษและการแก้ไขผู้กระทำความผิด (น.117 - 118), โดย พเยาว์ ศรีแสงทอง, 2554, กรุงเทพฯ: จริยสุนิทวงศ์การพิมพ์.

(ค) นักโทษที่ต้องโทษจำคุกจากเหตุทางคดีแพ่งจะต้องแยกจำคุกต่างหาก ไม่ไปปะปนกับนักโทษที่ต้องคำพิพากษาจำคุกอันเนื่องมาจากได้กระทำความผิดทางอาญา³⁴

(ง) นักโทษที่เป็นเยาวชนจะต้องแยกจากนักโทษที่เป็นผู้ใหญ่
กฎที่ต้องใช้เฉพาะกรณีพิเศษ การจำแนกประเภทของนักโทษและการคัดแยกนักโทษ
รายบุคคล

ข้อ 67 วัตถุประสงค์ของการจำแนกประเภทของนักโทษคือ

(ก) เพื่อคัดแยกนักโทษออกจากบรรดานักโทษอื่นที่มีประวัติอาชญากรรมและความประพฤติที่ไม่ดีซึ่งอาจชักนำไปในทางที่เลวร้ายนั้น

(ข) เพื่อประโยชน์ในการจัดมาตรการบำบัดฟื้นฟูทางสังคมแก่นักโทษ จึงต้องมีการคัดแยกประเภทของนักโทษหลายประเภท

ข้อ 68 การจัดมีเรือนจำหลายประเภทและการจัดให้มีแดนต่างๆ ของเรือนจำแยกเป็นหลายแดนตามประเภทของนักโทษ เป็นเรื่องที่ควรดำเนินการเพื่อประโยชน์แก่การบำบัดแก้ไขนักโทษให้เหมาะสมแก่ลักษณะของนักโทษนั้น

ข้อ 69 ในทันทีที่รับนักโทษผู้นั้นเข้าสู่เรือนจำและได้ศึกษาบุคลิกภาพของนักโทษผู้นั้นแล้ว การจัดรายการฝึกอบรมและบำบัดแก้ไขแก่นักโทษผู้นั้น ให้อาศัยข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการเฉพาะสำหรับนักโทษผู้นั้น ตลอดจนความสามารถและแนวโน้มของนักโทษผู้นั้นเป็นฐานในการพิจารณา³⁵

2.4 แนวความคิดเกี่ยวกับการลงโทษผู้กระทำความผิดกฎหมาย

2.4.1 ทฤษฎีการลงโทษ

ในการควบคุมสมาชิกของสังคมหนึ่งสังคมใดให้อยู่ในระเบียบวินัย ไม่ก่อความเดือดร้อนแก่ตนเองและผู้อื่นนั้น อาจจะกระทำได้ 2 วิธีคือ การให้รางวัลอย่างหนึ่ง และการลงโทษอีกอย่างหนึ่ง การให้รางวัลหมายถึงการให้สิ่งต่างๆ ซึ่งทำให้ผู้รับเกิดความพอใจ ผู้รับอาจจะเป็นคนที่ดีบริการดี ทำประโยชน์แก่ผู้อื่น หรือประสบความสำเร็จทุกข่ากล่าเค็ญ เป็นต้น รางวัลที่ให้อาจจะเป็นเสียงสรรเสริญเยินยอ การปลอบบอกปลอบใจ สิ่งของ ตลอดจนเงินทอง มีนักจิตวิทยาบางท่านได้ให้ความสำคัญแก่การให้รางวัลมากกว่าการลงโทษ สกินเนอร์ (skinner) ได้กล่าวไว้ว่า การให้รางวัลเป็นการกระทำที่มีเหตุผลและให้ประโยชน์มากยิ่งขึ้นกว่าการลงโทษหรือการใช้อำนาจบังคับ การ

³⁴ จาก มาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง (น.2), โดย กรมราชทัณฑ์ (ม.ป.พ).

³⁵ แหล่งเดิม..

ลงโทษนั้นแม้ว่าจะกระทำเพียงบางเบาเพียงใด ก็ย่อมทำให้เกิดอารมณ์ต่อต้านได้ ผู้ถูกลงโทษก็อยากที่จะหนีไปเสียให้พ้นหรือมิฉะนั้นก็กระทำการต่อต้านการลงโทษ แต่การให้รางวัลจะทำให้เข้าเป็นอิสระและมีความพอใจ ดังนั้นการที่จะทำให้คนเป็นสุข มีความรู้ มีความชำนาญ มีความประพฤติดี และมีความสามารถในการผลิต จึงต้องมีการส่งเสริมหรือควบคุมโดยให้รางวัล

อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติโดยทั่วๆ ไปในโลกแล้ว มนุษย์ยังจำต้องลงโทษผู้ที่กระทำผิดกฎที่วางไว้ ซึ่งกฎที่วางไว้นั้นอาจจะเป็นกฎที่เกิดขึ้นจากผู้มีอำนาจในการปกครอง ไม่ว่าจะเป็นการปกครองในกลุ่มเล็กๆ เช่น ครอบครัว โรงเรียน วัด สมาคมต่างๆ หรือแม้แต่กลุ่มที่ใหญ่ เช่น ประเทศก็ตาม แต่กฎของประเทศเป็นกฎที่ใช้ได้ทั่วไปกับสมาชิกทุกคนภายในประเทศ กฎเช่นนี้เราเรียกว่ากฎหมายอาญา³⁶ การลงโทษตามกฎหมายอาญามีอยู่หลายวิธี เริ่มตั้งแต่ความรุนแรงสูงสุด จนกระทั่งความรุนแรงต่ำสุด การลงโทษตามกฎหมายอาญานั้น กร๊อบ (Group) ได้สรุปไว้ว่ามีอยู่ 4 ทฤษฎีด้วยกันคือ

2.4.1.1 เพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทน

มีพื้นฐานความคิดมาจาก ลัทธิเจตจำนงเสรีที่เรียกว่า Freewill เป็นลัทธิที่มีความเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีเหตุผล และมีอิสระเสรีภาพที่จะคิด มีอิสระเสรีภาพที่จะกระทำการใดๆ ภายใต้ความคิด ความเชื่อและการตัดสินใจของตนเอง การกระทำสิ่งใดมนุษย์ย่อมมีเหตุผลของตนเอง ดังนั้น มนุษย์จึงต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง ซึ่งหากเป็นการกระทำที่ดีก็ย่อมที่จะได้รับผลตอบแทนที่ดี แต่ถ้าหากว่าเป็นการกระทำที่ไม่ดี หรือมีการฝ่าฝืนต่อกฎเกณฑ์ของสังคมก็สมควรที่จะได้รับการตำหนิ หรือได้รับการลงโทษจากสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งการที่สังคมจะลงโทษบุคคลผู้นั้นก็เนื่องมาจากการกระทำของเขาเอง เมื่อกระทำความผิดก็สมควรที่จะถูกลงโทษ การลงโทษจึงเป็นการทดแทนการกระทำผิดของเขานั้นเอง³⁷

ในสมัยเริ่มแรกนั้น ถ้าใครถูกทำร้าย ก็จะได้รับ การแก้แค้นอย่างสาสม การตอบแทนแก้แค้นในสมัยก่อนเป็นเรื่องเฉพาะตัวไม่เกี่ยวกับรัฐ แต่ในบางครั้งการตอบแทนแก้แค้นอาจมีความรุนแรงยิ่งกว่าความเสียหายที่ตนเองได้รับ ในระยะต่อมาจึงมีความคิดขึ้นมาว่า การแก้แค้นนั้นไม่ควรจะให้รุนแรงมากเกินไปกว่าความเสียหายที่ตนได้รับ ซึ่งเรื่องนี้ก็ปรากฏอยู่ในลัทธิยูดา (Judaic Doctrine) โดยมีคำกล่าวไว้ว่า ตาต่อตา ฟันต่อฟัน (an eye for an eye, a tooth for a tooth) ซึ่งลัทธินี้ยังมีความเข้าใจที่ผิด โดยมักจะมีความคิดว่าถ้าเสียลูกตาไปก็ต้องควักลูกตาของคนที่ทำร้ายออกมาด้วย ซึ่งตามความเป็นจริงลัทธินี้ชี้ให้เห็นถึงการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนนั่นเอง

³⁶ การลงโทษและการแก้ไขผู้กระทำผิด (น. 51). เล่มเดิม.

³⁷ จาก ทฤษฎีการลงโทษ เอกสารการสอนชุด กฎหมายอาญาและอาชญาวิทยาชั้นสูง หน่วยที่ 6, (น.12), โดย ฌ็อง-ฌัก อูทซ์ โยธิน, 2555, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ในระยะต่อมา เมื่อรัฐได้เข้ามาทำดำเนินการแก้แค้นต่อผู้กระทำผิดแทนบุคคลหรือผู้เสียหาย เพราะความผิดที่ได้กระทำลงไปนั้นกระทบกระเทือนต่อส่วนรวม มิใช่เรื่องส่วนตัว และการลงโทษก็ต้องทำภายในกรอบของกฎหมาย การลงโทษประหารชีวิตดูเหมือนจะเป็นการลงโทษที่เก่าแก่ที่สุด การลงโทษแบบนี้ใช้วิธีการต่างๆ ซึ่งจะมีประจักษ์พยานเห็นได้ในยุคกลาง การทรมานก็ถือเป็นการลงโทษประเภทหนึ่ง ซึ่งกระทำลงไปก็เพื่อให้ผู้กระทำความผิดได้สารภาพผิดและให้เปิดเผยชื่อผู้สมรู้ร่วมคิด

การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนนั้น แนวความคิดทางอาชญาวิทยาสมาคมดั้งเดิมถือว่าการแก้แค้นเป็นวัตถุประสงค์ขั้นสุดท้ายของการลงโทษ ไม่มีความคิดใดๆ ที่สูงไปกว่านั้น คริสเตียนเซ็น (Christiansen) ได้สรุปลักษณะทฤษฎีของการลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทนไว้ดังนี้

- (1) การแก้แค้นถือเป็นวัตถุประสงค์การลงโทษ
- (2) การแก้แค้นเป็นวัตถุประสงค์ขั้นสุดท้าย ไม่ได้เป็นหนทางเพื่อวัตถุประสงค์อื่นใดอีก
- (3) เหตุผลสำคัญของการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนก็เพราะคนทำผิดศีลธรรมของสังคม
- (4) การลงโทษผู้กระทำผิดต้องได้สัดส่วนกับความผิดทางศีลธรรม
- (5) การลงโทษเป็นการประณามอย่างบริสุทธิ์ ไม่ได้หวังที่จะพัฒนาแก้ไข ให้การศึกษา หรือฟื้นฟูผู้กระทำผิดแต่ประการใด

สรุปว่า วัตถุประสงค์ของทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนคือ เพื่อเป็นการทดแทนการกระทำผิดซึ่งผู้กระทำผิดได้กระทำลงไป เพราะผู้กระทำผิดสมควรที่จะได้รับการลงโทษอันเนื่องมาจากการทำความผิดของเขานั้นเอง³⁸

2.4.1.2 เพื่อข่มขู่ยับยั้ง

ในบรรดานักปราชญ์พวกแรกๆ ที่ให้ความสนใจต่อปัญหาการลงโทษเพื่อการป้องกันหรือยับยั้งอาชญากรรม ก็คือ เจเรมี เบนแธม (Jeremy Bentham) ได้กล่าวไว้ว่า วัตถุประสงค์ขั้นสุดท้ายของการลงโทษก็คือ สวัสดิภาพของสังคม ความจริงแล้วในเรื่องของสวัสดิภาพของสังคมนั้นไม่ได้มีด้วยการลงโทษแต่เพียงอย่างเดียว แต่ได้มาด้วยการให้รางวัลอีกด้วย การลงโทษเองเป็นสิ่งที่ไม่ดีเลย แต่ก็ก็เป็นสิ่งที่จำเป็นและมีประโยชน์ต่อสังคมในแง่ที่ว่าช่วยป้องกันความเลวร้ายที่จะบังเกิดขึ้นต่อไป และเมื่อมีอาชญากรรมในรูปแบบต่างๆ เกิดมากขึ้น ก็ย่อมกระทบกระเทือนต่อความสงบสุขของคนส่วนใหญ่ ทฤษฎีนี้จึงตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ว่า การกระทำผิดที่เกิดขึ้นในสังคมนั้นเมื่อเกิดขึ้นแล้วไม่สามารถที่จะย้อนเวลากลับไปแก้ไขไม่ให้การกระทำนั้นเกิดขึ้นได้ ดังนั้นเมื่อมี

³⁸ แหล่งเดิม..

การกระทำผิดเกิดขึ้น เราจึงควรหาทางป้องกันเพื่อมิให้เกิดการกระทำผิดลักษณะนั้นขึ้นมาอีกมากกว่าที่จะแก้แค้นทดแทนผู้กระทำผิด³⁹

ซีซาร์ เบ็คคาเรีย เห็นว่าการลงโทษเป็นสิ่งจำเป็น เพราะการลงโทษสามารถช่วยปกป้องสังคมได้โดยการลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้งผู้กระทำผิด โดยเบ็คคาเรียได้อธิบายถึงการลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้งว่า ควรจะต้องมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ

1. การลงโทษต้องลงด้วยความรวดเร็ว (swiftness of punishment) โดยเบ็คคาเรียได้ให้เหตุผลไว้สองประการ ประการแรกคือ ผู้กระทำผิดบางรายกระบวนกรยุติธรรมใช้เวลาหลายปีกว่าจะนำตัวมาพิพากษาลงโทษ ซึ่งจะทำให้เหตุการณ์เรื่องการกระทำผิดถูกลืมเลือนไปหมดแล้ว การลงโทษนั้นก็จะมีประโยชน์อะไรในด้านการป้องกันอาชญากรรม⁴⁰

2. ความแน่นอนในการลงโทษ (Certainty of Punishment) เบ็คคาเรียเห็นว่าเป็นคุณภาพที่สำคัญที่สุดของการลงโทษ “แม้กระทั่งความชั่วร้ายที่น้อยที่สุด..แต่เมื่อผู้กระทำผิดได้รับโทษแน่นอน ย่อมจะมีผลในการสร้างความน่าเกรงขามในจิตใจคนได้ดียิ่ง...” เพราะหากบุคคลกระทำผิดแล้วไม่สามารถจับกุมได้ บุคคลทั่วไปก็จะคิดว่าโอกาสที่จะได้รับความทุกข์นั้นมีน้อย ซึ่งจะทำให้เลือกตัดสินใจที่จะกระทำความผิดแม้ว่าโทษนั้นจะให้ผลร้ายมากกว่าผลดีก็ตาม แต่ถ้าหากว่ากระทำผิดแล้วถูกจับเสมือนคนก็จะชั่งผลได้ผลเสียก่อน⁴¹

3. ความเคร่งครัดหรือความรุนแรงในการลงโทษ (Severity of Punishment) เบ็คคาเรียเห็นว่า การลงโทษที่มีประสิทธิผล โทษที่เป็นไปได้นี้จะต้องมากกว่าประโยชน์ที่ผู้กระทำผิดได้รับจากการประกอบอาชญากรรม ซึ่งจะต้องคำนวณดูจากความเสียหายที่สังคมได้รับจากอาชญากรรม⁴²

อาชญาวิทยาเฟนบูร์ก (Aschaffenburg) กล่าวไว้ว่า “ผลของการข่มขู่จากการลงโทษ ควรมีสองทาง คือ ควรทำให้ประชาชนทั่วไปรู้สึกเป็นการป้องกันและเป็นการเตือนแต่ละบุคคลไม่ให้กระทำความผิดอีก แต่ประโยชน์ที่ยิ่งใหญ่ของการข่มขู่ว่าจะลงโทษนั้น อยู่ที่การอบรมเกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิดในเรื่องชีวิตโดยทั่วไปของประชาชน การกำหนดว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นความผิด ซึ่งถ้าผู้ใดกระทำให้รัฐก็จะลงโทษ จะทำให้เกิดความรู้สึกแก่คนทั่วไปว่าการกระทำเช่นนั้นไม่เหมาะสม ไม่

³⁹ แหล่งเดิม.

⁴⁰ จาก *อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา* (น.180.), โดย ชาย เสวีกุล, 2517, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

⁴¹ *การลงโทษและการแก้ไขผู้กระทำผิด* (น. 65). เล่มเดิม.

⁴² *อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา* (น.180.). เล่มเดิม.

เป็นที่ยอมรับนับถือ เป็นที่เสียหายและขัดกับหน้าที่ของประชาชน ดังนั้น การป้องกันทั่วไปจึงดำเนินไปอย่างเงียบๆ ซ้ำๆ และลึกซึ้ง ทำให้ความรู้สึกว่าอะไรชอบอะไรควรแจ่มแจ้งขึ้น”⁴³

การลงโทษตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อข่มขู่ขังนั้น ไม่ได้คำนึงถึงแต่ประโยชน์เฉพาะการลงโทษเพื่อข่มขู่ตัวผู้กระทำผิดเท่านั้น แต่ยังคำนึงถึงประโยชน์ของประชาชนและสังคมโดยรวมอีกด้วย การลงโทษตามทฤษฎีนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของ “ทฤษฎีอรรถประโยชน์” (Utilitarian Theory) ตามแนวคิดของ จอห์น สจ๊วต มิลล์ และ “ทฤษฎีเจตจำนงเสรี” (Free Will) โดยทฤษฎีอรรถประโยชน์นั้นมีแนวคิดที่ว่า การจะตัดสินว่าการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งนั้นเป็นการกระทำที่ถูกต้องชอบธรรมหรือไม่ ซึ่งจะต้องดูจากผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อสังคมโดยรวมเป็นสิ่งสำคัญ หากการกระทำนั้นสังคมได้ประโยชน์ ก็จะถือว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม โดยทั่วไปแล้วการตามทฤษฎีนี้เห็นว่าการลงโทษเป็นสิ่งที่เลวร้าย แต่เป็นความจำเป็นที่จะต้องกระทำเพื่อป้องกันสังคมจึงต้องมีการลงโทษ ดังนั้นหากจะมีการลงโทษก็ต้องเป็นไปเพื่อเหตุผลในการป้องกันสังคมเป็นหลัก ไม่ใช่เพื่อแก้แค้นผู้กระทำผิด⁴⁴

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกันอาชญากรรมนั้นสรุปลักษณะได้ดังนี้

- (1) การป้องกันคือจุดมุ่งหมายของการลงโทษ
- (2) การป้องกันไม่ใช่จุดหมายขั้นสุดท้าย แต่เป็นหนทางสำหรับจุดหมายที่สูงกว่า นั่นคือ สวัสดิภาพของสังคม
- (3) การละเมิดกฎหมายเท่านั้นที่จะเป็นเหตุให้ผู้ละเมิด ไม่ว่าจะด้วยความตั้งใจหรือความประมาท ต้องได้รับโทษตามสมควรแก่เหตุ
- (4) การลงโทษเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความหวังในภายภาคหน้า แม้ว่าจะต้องทำเพื่อการประณาม แต่ก็น่าจะยอมรับได้ว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ถ้าหากกระทำลงไปเพื่อป้องกันอาชญากรรมอันจะส่งผลต่อสวัสดิภาพของสังคมต่อไป

ผลของการลงโทษตามวัตถุประสงค์การป้องกันเป็นการลงโทษ โดยเน้นการข่มขู่เป็นสิ่งสำคัญ โดยจะเห็นได้ว่าการลงโทษประหารชีวิตที่ทำการอย่างเปิดเผยในที่สาธารณะเพื่อให้ประชาชนได้มีโอกาสเห็น คนทั่วไปจะได้เกิดความรู้สึกกลัวและไม่คิดที่จะเอาเยี่ยงอย่าง แต่ปัจจุบันไม่นิยมที่จะลงโทษในลักษณะนั้น เนื่องจากเป็นความขัดแย้งทางความคิดในเรื่องมนุษยธรรมและศักดิ์ศรีของมนุษย์ อีกทั้งยังอาจมีผลทำให้ผู้คนทั่วไปรู้สึกชินชาหรือคุ้นเคยกับความเหี้ยมโหด ซึ่งเป็นผลร้ายมากกว่าผลดี ดังนั้นในสมัยใหม่นี้จึงถือเอาการป้องกันโดยการกำหนดโทษว่าสำคัญกว่า

⁴³ จาก *กฎหมายอาญา ภาค 1* (น. 24), โดย อุทิศ แสนโกศิก, 2525, ศูนย์บริการเอกสารและวิชาการ กองวิชาการ กรมอัยการ (อ้างถึงใน ฌ็อง-ฌัก ลูคัสโซ. (น.21). เล่มเดิม).

⁴⁴ แหล่งเดิม.

การลงโทษ คือถือเอาการบัญญัติกฎหมายเพื่อเอาโทษแก่การกระทำผิดเป็นเครื่องมือในการยับยั้งไม่ให้คนกล้าที่จะกระทำผิด การลงโทษเป็นเพียงการทำให้การบัญญัติของโทษมีน้ำหนักมากยิ่งขึ้น ซึ่งกฎหมายอาญาและการใช้กฎหมายนี้ โดยตำรวจและศาลน่าจะมีผลอย่างยิ่งต่อความมีศีลธรรม จรรยาของสาธารณชน แม้ว่าการลงโทษอย่างรุนแรงเฉพาะคดีบางประเภทอาจจะมีผลเล็กน้อยต่อการป้องกันอาชญากรรม แต่การมีกฎหมายอาญาและการลงโทษเอาไว้จะประสพผลดีที่สุดใน การป้องกันอาชญากรรมก็ต่อเมื่อมีประสิทธิภาพในการใช้บังคับ นั่นก็คือ มีการใช้บังคับกฎหมายอย่าง รวดเร็วและแน่นอน ซึ่งจะทำให้สามารถป้องกันพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนาและไม่เหมาะสมได้⁴⁵

2.4.1.3 เพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด

ความคิดในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด มีมาตั้งแต่สมัยนีโอคลาสสิคัล สคูล (Neoclassical School) เป็นความคิดส่วนใหญ่ของนักคิดชาวอังกฤษ ซึ่งให้ความสำคัญแก่การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคล แต่ความคิดในสมัยนั้น ไม่ได้เป็นความคิดที่เข้าหลักวิทยาศาสตร์ เป็นความคิดที่ เจริญรุ่งเรืองอยู่ในราวๆ กลางคริสต์ทศวรรษ ที่ 19 ต่อมาในราวปลายคริสต์ทศวรรษที่ 19 ก็เกิดแนวความคิด ที่เป็นวิทยาศาสตร์ในทางอาชญาวิทยาขึ้นซึ่งนำโดย ซีซาร์ ลอมโบโรโซ (Cesare Lombroso) นัก อาชญาวิทยาชาวอิตาลี สำนักนี้มีความคิดว่าการลงโทษผู้กระทำผิดกฎหมายอาญาควรจะให้มีความ เหมาะสมกับอาชญากรรมแต่ละราย ซึ่งแตกต่างจากความคิดในสมัยคลาสสิคัล สคูล ซึ่งเจริญรุ่งเรือง ในปลายปลายคริสต์ทศวรรษ ที่ 18 ที่เน้นว่าการลงโทษต้องให้เหมาะกับอาชญากรรม โดยไม่คำนึงถึง บุคลิกภาพของผู้กระทำผิด ไม่ว่าจะเป็นเด็ก ผู้ใหญ่ ผู้หญิง ก็อาจจะลงโทษรุนแรงได้แต่สำนักโพส ซิติฟ สคูล ไม่เห็นด้วยกับแนวความคิดนี้

ตามทฤษฎีนี้เชื่อว่า การลงโทษควรเป็นไปเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดให้กลับตัว เป็นคนดี เพื่อไม่ให้ผู้กระทำผิดกลับมากระทำผิดซ้ำ รวมทั้งพยายามที่จะช่วยให้ผู้กระทำผิดกลับคืนสู่ สังคมได้ตามปกติ จึงต้องให้มีการเรียนรู้การอบรมให้เพียงพอที่เขาจะใช้ในการดำเนินชีวิตได้⁴⁶ ประเด็นสำคัญของแนวความคิดนี้ก็คือ ประการแรกถือว่าพฤติกรรมของคนเป็นผลจากเหตุต่างๆ ที่มีมาก่อน หมายความว่าคนจะประพฤติอย่างไรก็เนื่องจากเหตุที่เกิดขึ้นก่อนนั้น สาเหตุนี้เป็นสิ่งที่มี อยู่ในจักรวาล ประการที่สองการที่จะรู้ว่าอะไรคือสาเหตุของพฤติกรรมของบุคคลก็เป็นหน้าที่ของ นักวิทยาศาสตร์ที่จะค้นหาและอธิบายให้ชัดเจนลงไป ความรู้ในเรื่องสาเหตุนี้จะทำให้สามารถ ควบคุมพฤติกรรมของคนได้ เป็นการควบคุมโดยอาศัยหลักวิทยาศาสตร์ ในประการสุดท้ายซึ่งถือ เป็นเรื่องที่สำคัญมากก็คือว่า มาตรการที่จะนำมาใช้ในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดควรจะเป็นมาตรการ ที่กระทำลงไปเพื่อการบำบัดรักษา เพื่อให้พฤติกรรมของผู้กระทำผิดเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะที่

⁴⁵ การลงโทษและการแก้ไขผู้กระทำผิด (น. 60-61). เล่มเดิม.

⁴⁶ ทฤษฎีการลงโทษ (น. 28). เล่มเดิม.

เขาได้รับความสุข มีสุขภาพดี และมีความพอใจต่อการบำบัดนั้น ทั้งจะต้องมีผลต่อการป้องกัน
สังคมให้ปลอดภัยจากอาชญากรรมด้วย

การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูนั้นมีหลักคิดว่า “สิ่งใดก็ตามที่สามารถแก้ไขปรับปรุง
ผู้กระทำผิดให้กลับตัวเป็นคนดีได้ สิ่งนั้นคือวิธีการที่ดีที่สุด และควรนำมาใช้ เนื่องจากผู้กระทำผิด
แต่ละคนมีปัญหาแตกต่างกัน มีนิสัยใจคอแตกต่างกัน เราจึงต้องใช้วิธีปฏิบัติที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับ
ว่าวิธีการแบบใดจึงจะเหมาะสมกับตัวผู้กระทำผิดมากที่สุด”⁴⁷

ลักษณะสำคัญของการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู

- (1) การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดคือจุดมุ่งหมายของการลงโทษ
- (2) การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดไม่ใช่จุดมุ่งหมายสุดท้าย แต่เป็นหนทางสำหรับจุดหมาย
ที่สูงกว่า นั่นคือการป้องกันสังคมให้ปลอดภัยจากอาชญากรรม
- (3) การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดต้องแก้ไขไปตามสาเหตุ
- (4) เหตุผลสำคัญที่ต้องลงโทษเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดก็เพราะว่า ผู้กระทำผิด
มิได้มีสันดานเป็นผู้ร้าย แต่ต้องกระทำผิดเพราะสภาพแวดล้อมรอบตัว
- (5) การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูกระทำลงไปโดยอาศัยหลักมนุษยธรรม และหลัก
พฤตินิยมศาสตร์เป็นที่ตั้ง

2.4.1.4 การลงโทษที่มีจุดมุ่งหมายรวม

ทฤษฎีที่มีจุดมุ่งหมายรวมนั้นจะถือว่า ทฤษฎีหนึ่งทฤษฎีใดควรจะมีจุดมุ่งหมายหลาย
อย่าง การตอบแทนแก่แก่นให้แก่สังคม การป้องกันอาชญากรรม การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด
ล้วนเป็นจุดมุ่งหมายของโครงการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด

การลงโทษจะต้องกระทำในลักษณะที่จะส่งผลให้ผู้กระทำผิดสามารถปรับตัวเข้าสู่
สังคมได้ นี่ก็เข้าลักษณะการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด ในขณะเดียวกันสังคมหรือประชาชนก็จะ
สอบถามหรือติดตามว่า ได้มีการลงโทษผู้กระทำผิดอย่างพอเหมาะพอควรแก่โทษหรือไม่ ถ้าหากว่า
จะไม่ลงโทษหนักอย่างที่เดียว ลักษณะของการถามเช่นนี้เข้าลักษณะว่าได้แก้แก่นแก้สังคมแล้วหรือ
ยัง ซึ่งก็จะหวังต่อไปอีกว่าผู้กระทำผิดจะได้รับการปฏิบัติที่จะไม่ทำให้กลายเป็นคนร้ายกาจได้อีก
ต่อไป เข้าลักษณะการป้องกันอาชญากรรม การลงโทษผู้กระทำผิดสามารถทำได้หลายรูปแบบ ซึ่ง
ผู้กระทำผิดแต่ละคนยังมิได้รับการปฏิบัติเพื่อการลงโทษที่เหมือนกัน จึงมีนักคิดบางท่านกล่าวไว้ว่า
การลงโทษเป็นเรื่องของศิลปะ หมายถึงความละเอียดอ่อนของการลงโทษ

⁴⁷ From *The Limits of the Criminal sanction. California*. By Herbert L. Packer, 1979, Stanford
University Press. p. 54 (อ้างถึงใน ธรรมนูญวัฒนธรรม สุทธิโยธิน. (น. 31). เล่มเดิม).

เกี่ยวกับความคิดนี้ในทางทฤษฎีมีหลายจุด คอดดิงตัน (Coddington) ได้กล่าวไว้ว่า การลงโทษควรมีการนึกถึงการผสมผสานกันในเรื่องการป้องกัน การแก้ไขฟื้นฟู และการแก้แค้นแก่สังคม การที่คิดเช่นนี้ไม่ควรจะหยุดอยู่แค่เรื่องของศาล หรือผู้กระทำความผิด แต่ควรจะครอบคลุมถึงสาธารณชนและสังคมด้วย ในการลงโทษนั้น ไม่ควรจะมีกฎตายตัว แม้ว่าจะมีทฤษฎีอยู่ที่ตามแต่ควรจะกระทำอย่างมีศิลปะ เป็นศิลปะที่ยากแก่การปฏิบัติในสังคม

ในเรื่องทฤษฎีการลงโทษที่มีจุดมุ่งหมายรวมนี้ จะสามารถยกตัวอย่างการลงโทษได้ โดยการจำคุก การลงโทษจำคุกนั้นจะครอบคลุมทั้งสามทฤษฎีดังที่ได้กล่าวมาแล้ว คือทฤษฎีการป้องกันอาชญากรรม เพราะการนำคนเข้าไปไว้ในคุกจะป้องกันเขาไม่ให้กระทำความผิดอีก และก็ยังป้องกันไม่ให้คนอื่นกล้าที่จะกระทำความผิดอีกด้วย เพราะถ้าหากกระทำความผิดในลักษณะเดียวกัน ก็จะถูกลงโทษในลักษณะเดียวกัน ทั้งนี้เพราะกฎหมายและแนวทางในทางปฏิบัติเพื่อลงโทษคนมีอยู่อย่างนั้น ประการต่อมาการลงโทษก็ยังเป็นการแก้แค้นให้แก่สังคม เพราะผู้กระทำความผิดมีความทุกข์ทรมาน ขาดอิสรภาพ เหมือนกับที่คนในสังคมขาดอิสรภาพในการไปไหนมาไหนอย่างปลอดภัย และมีความทุกข์ทรมานใจจากการกระทำความผิดของอาชญากร ประการสุดท้ายนั้นการลงโทษจำคุกได้ยึดหลักมนุษยธรรมและหลักพฤติกรรมศาสตร์ในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด

สาระสำคัญของทฤษฎีจุดมุ่งหมายรวมนี้สามารถสรุปได้ดังนี้

(1) การแก้แค้นให้แก่สังคม การป้องกันอาชญากรรม และการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด คือจุดมุ่งหมายของการลงโทษ

(2) การลงโทษต้องมีการผสมผสานกันในเรื่องของการแก้แค้นแก่สังคม การป้องกันอาชญากรรม และการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด

(3) จุดมุ่งหมายทั้งสามประการดังกล่าวไม่ได้เป็นจุดมุ่งหมายสุดท้าย แต่เป็นเพียงแค่หนทางที่ไปสู่จุดมุ่งหมายที่สูงกว่า นั่นคือความสงบเรียบร้อยและสวัสดิการของสังคม

(4) ในการลงโทษผู้กระทำความผิดนั้นไม่ควรจะวางกฎตายตัว ทั้งนี้เพราะสภาพแวดล้อมและบุคลิกภาพของแต่ละบุคคลไม่เหมือนกัน

(5) ลงโทษผู้กระทำความผิดจะประสบผลสำเร็จได้ขึ้นอยู่กับศิลปะ และความรู้ที่จะนำมาใช้ปฏิบัติ⁴⁸

ทฤษฎีทั้งหมดดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น เป็นสิ่งที่ควรแก่การที่จะนำมาพิจารณาเพื่อที่จะได้มีการลงโทษผู้กระทำความผิดได้อย่างเหมาะสม และเป็นการคุ้มครองสังคมด้วยในขณะเดียวกัน เพราะหากหยาบคายเพียงทฤษฎีหนึ่งทฤษฎีใดมาใช้ นั่น ก็จะเป็นการลงโทษที่ได้ผลเพียงส่วนเดียว จะไม่ครอบคลุมถึงความเหมาะสมและความมีมนุษยธรรมที่ผู้กระทำความผิดควรจะได้รับ ดังนั้น

⁴⁸ การควบคุมอาชญากรรมในสังคม (น. 142-143). เล่มเดิม.

การนำทฤษฎีทั้งหมดมาผสมผสานกันเพื่อที่จะได้ลงโทษผู้กระทำผิดได้โดยเฉพาะรายบุคคล ก็จะทำให้สังคมมีความปลอดภัยมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มพลเมืองหรือประชากรที่มีคุณภาพเข้าสู่สังคมได้อีกทางหนึ่งด้วย

2.4.2 วัตถุประสงค์การลงโทษ

เมื่อมีการกระทำผิดขึ้นในสังคม สังคมจะต้องหาวิธีการอย่างหนึ่งอย่างใดในการที่จะจัดการกับผู้กระทำผิดซึ่งละเมิดต่อกฎเกณฑ์ของสังคม เพราะหากสังคมไม่จัดการกับผู้กระทำผิดก็เท่ากับว่าสังคมให้การยอมรับในการกระทำผิดดังกล่าว และการที่สังคมจะจัดการกับผู้กระทำผิดอย่างไรนั้นก็ขึ้นอยู่กับความเชื่อของสังคมในแต่ละยุคสมัยเกี่ยวกับสาเหตุของการกระทำผิดและเหตุผลที่จะต้องจัดการหรือปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด ซึ่งก็จะปรับเปลี่ยนไปตามแต่ละยุคแต่ละสมัย เพราะแต่ละยุคสมัยนั้นจะมีจุดเน้นในวัตถุประสงค์และวิธีการที่จะปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดหรือการลงโทษที่แตกต่างกันออกไป

2.4.2.1 เพื่อตอบแทนแก้แค้นให้แก่สังคม (Retribution)

การลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทนเป็นทฤษฎีการลงโทษที่มีมาแต่โบราณสมัยที่มนุษย์ยังเป็นสังคมดั้งเดิม การลงโทษนี้เป็นไปเพื่อความยุติธรรม โดยมีความเชื่อกันว่าผู้ที่กระทำผิดเป็นผู้ที่มีความคิดชั่วร้าย จึงจำเป็นที่จะต้องลงโทษให้สาสมกับความชั่วร้าย รูปแบบของการลงโทษจึงมีลักษณะรุนแรง ป่าเถื่อน มีนักปรัชญาชาวเยอรมัน Immanuel Kant ได้สนับสนุนทฤษฎีการลงโทษนี้ และยังได้กล่าวไว้ในหนังสือ Philosophy of Law ว่า “จะใช้การลงโทษเป็นเพียงเครื่องมือเพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างอื่นไม่ได้ ไม่ว่าจะเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ลงโทษเองหรือแก่สังคมเป็นส่วนรวมก็ตาม การลงโทษในทุกกรณีต้องเนื่องมาจากเหตุว่าบุคคลที่ถูกลงโทษได้กระทำผิดเท่านั้น ทั้งนี้เพราะเป็นการไม่บังควรที่จะปฏิบัติต่อบุคคลหนึ่งเพียงเพื่อจะเป็นเครื่องมือให้บังเกิดผลแก่บุคคลอื่น ทุกคนมีสิทธิในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์ในอันจะไม่ถูกปฏิบัติเช่นนั้น”⁴⁹ แต่หากจะพิจารณาว่าทฤษฎีแก้แค้นทดแทนมีความทารุณ โหดร้ายและป่าเถื่อนอย่างเดียวก็น่าจะไม่ถูกทำได้นัก เพราะถือว่าเป็นวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับความรู้สึกลึกซึ้งของผู้เสียหายและประชาชนโดยทั่วไปที่ต้องการจะเห็นผู้ที่กระทำผิดได้รับผลร้ายตอบแทน จึงจะถือว่าเกิดความยุติธรรมตามหลัก “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” (An eye for an eye, a tooth for a tooth) คือเมื่อปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างไรก็ควรที่จะได้รับการปฏิบัติเช่นเดียวกันตอบแทน

ปัญหามีอยู่ว่าเหตุใดรัฐจึงต้องรับหน้าที่ลงโทษผู้กระทำผิดเอง การที่รัฐเข้าไปลงโทษผู้กระทำผิดนั้นเป็นเพราะการลงโทษผู้กระทำผิดเพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทนนั้น รัฐต้องการป้องกันเพื่อมิให้มีการแก้แค้นกันเองซึ่งจะทำให้สังคมวุ่นวายหากเพราะจะมีการแก้แค้นกันเองไม่มีสิ้นสุด

⁴⁹ จาก กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก (น.34), โดย ธาณี วรรณทร์, 2554, กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

ในขณะเดียวกันก็เพื่อช่วยเหลือผู้ที่อ่อนแอกว่าให้ได้รับความเป็นธรรม โดยการลงโทษผู้ละเมิดให้ได้รับผลร้ายที่สาสมและทดแทนกันอย่างยุติธรรม โดยเหตุผลของการลงโทษตามทฤษฎีเพื่อแก้แค้นทดแทนนั้นแบ่งได้เป็น 2 ประการ คือ

1. เหตุผลเพื่อความยุติธรรม การกระทำความผิดเป็นการฝ่าฝืนต่อหลักความยุติธรรม เมื่อฝ่าฝืนผู้กระทำผิดจึงต้องถูกลงโทษเพื่อที่จะรักษาไว้ซึ่งความยุติธรรม

2. เหตุผลเพื่อทดแทนความผิดตามกฎหมาย เมื่อมีการกระทำความผิดกฎหมายเกิดขึ้น เราก็จะลงโทษผู้กระทำผิด ด้วยเหตุเพราะผู้กระทำผิดสมควรที่จะได้รับการลงโทษเนื่องจากการกระทำผิดกฎหมาย ไม่ใช่เพื่อความยุติธรรม ทั้งนี้ เพราะอาชญากรรม (crime) และการลงโทษ (punishment) เป็นของคู่กัน⁵⁰

แต่ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนนี้ในปัจจุบันจะเริ่มลดความสำคัญลงเพราะสังคมมีเหตุผลหรือทฤษฎีอื่นแทนที่ ประกอบกับทฤษฎีการลงโทษนี้ยังมีจุดอ่อนหลายประการคือ

(1) การลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทนไม่ได้พิจารณาถึงประโยชน์ในอนาคต คือไม่มีการพิจารณาว่าการลงโทษนั้นจะมีผลในการป้องกันไม่ให้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นอีกหรือไม่ การลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทนมิได้ทำให้เกิดผลอะไรกลับคืนมาในเชิงความคิดในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมในอนาคต

(2) การลงโทษแก้แค้นทดแทนไม่ได้คำนึงถึงความจำเป็นของสังคม แต่นึกถึงความเหมาะสมของโทษกับความผิดที่กระทำ ฉะนั้นเมื่อได้ลงโทษผู้กระทำผิดตามอัตราโทษแล้ว ก็ต้องปล่อยตัวออกมาต่างๆ ที่ยังเป็นอันตรายต่อสังคมอยู่ เช่น กรณีการตัดมือผู้กระทำผิดฐานลักทรัพย์ สังคมก็ไม่ได้อะไรนอกจากการลงโทษดังกล่าวนอกจากคนพิการที่ต้องเป็นภาระแก่สังคมในการเลี้ยงดูต่อไป

(3) เป็นการยากที่จะวัดขนาดความรุนแรงของโทษกับความผิดว่ามีความเท่าเทียมกันจริงหรือไม่ เพราะในสภาพความเป็นจริงสังคมยังไม่มีมาตรการใดๆ ที่จะลงโทษให้ได้สัดส่วนกับความผิดที่แท้จริง เช่น กรณีการลักทรัพย์ ต้องลงโทษอย่างไรจึงจะสาสม หากจะใช้โทษจำคุกจะต้องจำคุกกี่ปีจึงจะทดแทนกันได้ เป็นเรื่องของความรู้สึกทั้งสิ้น ยังไม่มีมาตรฐานใดที่จะวัดว่าทดแทนกันได้ ปัญหาจึงเกิดว่าผู้กระทำผิดถูกลงโทษอย่างยุติธรรมหรือผู้เสียหายได้รับการตอบแทนที่ยุติธรรมหรือไม่⁵¹

⁵⁰ ความประสงค์ของการลงโทษอาญา : ศึกษาเฉพาะประเทศไทยสมัยใช้กฎหมายลักษณะอาญาและประมวลกฎหมายอาญา (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท) วิทยาลัยการศึกษาดุษฎีบัณฑิต, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, โดย สหทร รัตนไพจิตร, 2527 (อ้างถึงใน ฉัตรฐิวัฒน์ สุทธิโยธิน (น. 13).

⁵¹ กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก (น.35). เล่มเดิม.

ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ประกอบกับสังคมมีความเจริญรุ่งเรืองขึ้น และมีการกล่าวถึงเรื่องสิทธิมนุษยชนมากขึ้น ทำให้การลงโทษแบบแก้แค้นทดแทนลดความสำคัญลง แต่ยังคงมีอยู่ในปัจจุบันเหตุเพราะว่ายังมีความสอดคล้องกับความรู้สึกของผู้เสียหายและประชาชนในการที่จะทำให้ผู้กระทำผิดได้รับการลงโทษเพื่อทดแทนให้สาสมกัน แต่ทฤษฎีแก้แค้นทดแทนนั้นย่อมมีผลทั้งในด้านความกรุณาปรานี และมีส่วนที่เรียกได้ว่าเป็นการแก้แค้นตอบแทน อันทำให้สังคมส่วนใหญ่พอใจ ตลอดจนตัวผู้กระทำผิดก็ยินดีที่จะรับโทษตามสัดส่วนของความผิดที่ตนได้กระทำลง นอกจากนี้ยังมีผลในทางป้องกันสังคมอีกด้วย เพราะว่าการใช้วิธีการลงโทษแบบนี้ย่อมมีผลทั้งในทางทำให้ผู้กระทำผิดรู้สึกสำนึกตัวและทำให้บุคคลภายนอกเกรงกลัวต่อโทษนั้นด้วย⁵²

2.4.2.2 เพื่อยับยั้งหรือปราบปรามการกระทำผิด (Deterrence)

แนวความคิดของวัตถุประสงค์การลงโทษแบบนี้ เป็นผลมาจากแนวความคิดของสำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิม (Classical School) ที่มีความเชื่อว่าการกระทำผิดเกิดขึ้นจากการที่คนไม่เกรงกลัวกฎหมายหรือการบังคับใช้กฎหมายที่อ่อนแอเกินไป ทั้งนี้เพราะมนุษย์มีเหตุผลและมีเจตจำนงอิสระ (Free will) ที่จะเลือกหรือไม่เลือกทำอะไรก็ได้ โดยจะเลือกทำในสิ่งที่ตนเองได้รับประโยชน์และพอใจ แต่จะไม่เลือกทำสิ่งที่ทำให้เกิดความทุกข์และความเจ็บปวด มนุษย์จึงต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง การกระทำความผิดจึงเกิดจากการเลือกกระทำของเขาเอง เนื่องจากเห็นว่าได้ประโยชน์มากกว่าจึงกล้าเสี่ยงที่จะกระทำผิด การลงโทษจึงควรมีเพื่อป้องกันการกระทำความผิด โดยการทำให้ผู้กระทำผิดรู้สึกว่าการกระทำก่อให้เกิดความเจ็บปวดและไม่ก่อให้เกิดผลดีเลย เมื่อมนุษย์ได้รับความเจ็บปวดจากการกระทำผิดมากกว่าได้รับความพอใจแล้วก็มีความรู้สึกที่อยากหลีกเลี่ยงการกระทำความผิด วัตถุประสงค์ของการลงโทษนั้นก็เพื่อเกิดประโยชน์ 2 ประการคือ

(1) มีผลแก่ตัวผู้กระทำผิด (Special Deterrence) เพื่อให้ผู้กระทำผิดรู้สึกความกลัวต่อการลงโทษและรู้สึกเจ็บปวดต่อการกระทำผิดซ้ำ เนื่องจากได้รู้สึกถึงความยากลำบากและความเจ็บปวดจากการถูกลงโทษ เป็นผลให้ต้องไตร่ตรองในการที่จะกระทำความผิดว่าจะคุ้มค่าหรือไม่กับความเจ็บปวดที่ได้รับมา

(2) เป็นตัวอย่างให้กับคนทั่วไป (General Deterrence) เพื่อข่มขู่หรือป้องกันไม่ให้คนทั่วไปกระทำความผิดแบบเดียวกันอีก เพราะเห็นว่าเมื่อกระทำผิดแล้วจะต้องได้รับโทษทำให้เกิดความยับยั้งชั่งใจไม่กล้ากระทำความผิดเช่นนั้นอีก

⁵² จากทฤษฎีอาญา (น.89), โดย อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ, 2552, กรุงเทพฯ: วิทยุชน.

การที่จะทำให้การลงโทษมีผลในการข่มขวัญและยับยั้ง เรย์ เจฟเฟอร์ีย์ ได้กล่าวไว้ว่า จะต้องทำให้การลงโทษนั้นมีความแน่นอน รวดเร็ว เสมอภาค และโทษที่เหมาะสม กล่าวคือมี 4 ประการ⁵³

(1) การลงโทษต้องมีความแน่นอน กล่าวคือ เมื่อมีการกระทำความผิดขึ้นแล้วจะต้องทำให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสหลุดรอดจากการจับกุมลงโทษไปได้ยาก ซึ่งจะมีผลในการข่มขวัญและยับยั้งให้คนทั่วไปและผู้กระทำความผิดเกิดความเกรงกลัวไม่กล้าเสี่ยงกระทำความผิดอีก เพราะทำผิดแล้วต้องถูกจับก็ไม่คุ้มค่า

(2) การลงโทษต้องทำได้อย่างรวดเร็ว เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้วจะต้องนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้อย่างรวดเร็วให้ “เห็นผลทันตา” จึงจะทำให้ผู้กระทำความผิดและคนทั่วไปเห็นเป็นตัวอย่างว่าเมื่อกระทำความผิดแล้วจะได้รับผลร้ายอย่างไร ในทางตรงกันข้ามหากมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้ว อีก 3 ปีต่อมาจึงสามารถจับตัวผู้กระทำความผิดได้ หรืออีก 5 ปีต่อมา กว่าศาลจะพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิด ก็จะทำให้คนทั่วไปลืมเรื่องราวการกระทำความผิดที่เกิดขึ้น และทำให้การลงโทษไม่มีเป็นในการข่มขวัญและยับยั้งเพราะไม่เห็นผลทันตา ดังนั้นหากเป็นกรณีการกระทำความผิดในคดีที่สะท้อนขวัญประชาชนหรือคดีที่ประชาชนให้ความสนใจ กระบวนการยุติธรรมโดยตำรวจ อัยการ ศาล อาจร่วมมือกันในการเร่งดำเนินคดีเพื่อให้ผู้ต้องหาได้รับการพิจารณาตัดสินโดยเร็ว ก็จะทำให้การลงโทษมีผลเป็นการข่มขวัญยับยั้งมากขึ้น

(3) การลงโทษต้องมีความเสมอภาค โดยที่ผู้กระทำความผิดต้องถูกลงโทษเท่าเทียมกันไม่มีการเลือกปฏิบัติ ซึ่งจะมีผลให้ผู้กระทำความผิดหรือผู้ที่คิดจะกระทำความผิด ไม่มีโอกาสแก้ตัว หรือหาทางหลีกเลี่ยงหรือหาข้อยกเว้นจากการถูกลงโทษถ้าทำผิด การลงโทษจึงจะมีผลในการข่มขวัญยับยั้งหากเมื่อมีการกระทำความผิดแล้วบางคนได้โทษ บางคนมีข้อยกเว้น ก็จะทำให้การลงโทษไม่มีความศักดิ์สิทธิ์ ทำให้ต่างพยายามหาช่องทางที่จะหลบหนีหรือหาข้อยกเว้นที่ไม่ต้องรับโทษทำให้ไม่มีความเกรงกลัวต่อโทษ

(4) การลงโทษต้องมีบทลงโทษที่เหมาะสมและตัดกับความผิด หากบทลงโทษเบาเกินไปไม่ได้สัดส่วนกับการกระทำความผิด จะทำให้ผู้กระทำความผิดและคนทั่วไปไม่เกิดความเกรงกลัวและรู้สึกคุ้มค่าที่จะเสี่ยงกระทำความผิด แต่หากบทลงโทษหนักเกินไปก็จะทำให้ผู้กระทำความผิดพยายามปกปิดความผิดของตนเอง โดยการทำร้ายเหยื่อหรือทำให้เหยื่อได้รับผลร้ายมากขึ้น เช่น หากใช้โทษประหารชีวิตกับการปล้นหรือข่มขืน จะเกิดการกระตุ้นให้มีการปล้นแล้วฆ่าเจ้าทุกข์หรือข่มขืนแล้วฆ่าเพื่อปกปิดการกระทำความผิดของตนเองเพราะโทษเท่ากัน ในขณะที่เดียวกันกระบวนการยุติธรรมจะต้องทำงานหนักมากขึ้นในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ เพราะยังมีโทษหนักก็ยังคงมีการ

⁵³ หลักทฤษฎีอาญา (น. 26-27). เล่มเดิม.

พิสูจน์หรือมีพยานหลักฐานที่ชัดเจนจึงจะสั่งลงโทษ แต่หากพยานหลักฐานหรือการฟ้องร้องคดีไม่รัดกุมพอ ก็จะเป็นโอกาสให้ผู้กระทำผิดหลุดรอดจากการถูกลงโทษไปได้ ดังนั้นโทษจึงต้องมีความเหมาะสมและตัดเทียบกับการกระทำผิด จึงจะมีผลในการข่มขู่ยับยั้ง⁵⁴

อย่างไรก็ตามแม้หลักการของการลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้งจะมุ่งในการป้องกันอาชญากรรม แต่ก็ปรากฏว่าในบางประเทศที่มีการลงโทษอย่างเฉียบขาดและรุนแรงก็ยังมีอาชญากรรมเกิดขึ้นทั่วไป ทำให้เกิดข้อสงสัยว่าการลงโทษจะมีผลในการข่มขู่ยับยั้งการกระทำผิดได้จริงหรือไม่ หรือแค่ไหน และเพียงใด นอกจากนี้การลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้งนั้นยังไม่สามารถทำให้ผู้กระทำผิดเกิดความรู้สึกที่จะยังยั้งได้ เพียงแต่ทำให้เกิดความเกรงกลัว ซึ่งอาจไม่เพียงพอที่จะทำให้เกิดการยับยั้งได้ เช่น กรณีผู้ที่กระทำผิดเพราะมีบุคลิกภาพบกพร่องหรือขาดความรู้ หรือทักษะการประกอบอาชีพอันจะนำไปสู่การกระทำผิด ดังนั้น ไม่ว่าโทษจะรุนแรงเพียงใดก็จะเพียงพอให้เกิดความเกรงกลัวเท่านั้น แต่ไม่สามารถเกิดความรู้สึกยับยั้งได้ คือ ไม่ได้ทำให้เหตุที่ผลักดันไปสู่การกระทำผิดหมดไป

ข้อจำกัดของวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้งอีกประการหนึ่งก็คือ การใช้โทษเป็นเครื่องมือในการยับยั้งนั้น เป็นการยับยั้งที่เกิดจากความเกรงกลัวการลงโทษ ไม่ได้เกิดจากจิตใจที่ดีงามหรือมีการยับยั้งจากภายใน เพราะการเป็นผู้ที่มีวินัยหรือมีจิตใจที่ไม่คิดทำความผิดแม้มีโอกาส ซึ่งเป็นเรื่องของการขัดเกลาทางสังคม และเป็นปัจจัยที่สำคัญในการที่จะป้องกันอาชญากรรม ทฤษฎียับยั้งนี้จะได้ผลที่ไม่เท่าเทียมกับทุกกรณี ซึ่งอาจพิจารณาได้คือ

(1) พิจารณาจากตัวบุคคล โทษไม่มีผลในการข่มขู่บุคคลที่กล้ากระทำผิดเท่าเทียมกันทุกคนไป โทษจะมีผลเป็นการข่มขู่ไม่ให้กล้าที่จะกระทำผิดก็ต่อเมื่อ บุคคลนั้นสามารถเข้าใจถึงภัยที่จะต้องรับโทษ สำหรับเด็ก คนวิกลจริต หรือคนปัญญาอ่อนย่อมไม่มีความสามารถดังกล่าว หรือถ้ามี ก็จะน้อยกว่าคนปกติ ในกรณีเช่นนี้ โทษก็ย่อมที่จะมีผลเป็นการป้องกันการกระทำผิดได้น้อย แต่กับบุคคลทั่วไปการข่มขู่ของโทษจะมีผลอย่างมาก ฉะนั้นทฤษฎีการลงโทษเพื่อข่มขู่หรือป้องกันนี้มีความประสงค์ที่จะไม่ให้คนส่วนใหญ่กระทำผิด แต่สำหรับบุคคลที่มีความเข้าใจถึงภัยน้อยก็อาจจะต้องใช้วิธีอื่นควบคู่เข้าไปด้วย

(2) พิจารณาจากลักษณะการกระทำ คือ ผู้กระทำผิดมีเวลาคิดไตร่ตรองก่อนการกระทำผิดหรือไม่ และการกระทำผิดโดยเจตนา กับ โดยประมาท

(2.1) ผู้กระทำผิดมีเวลาคิดไตร่ตรองก่อนการกระทำผิดหรือไม่ การกระทำผิดที่ผู้กระทำมีเวลาคิดไตร่ตรองนานก่อนที่จะลงมือ โทษอาจจะมีผลเป็นการป้องกันได้อย่างมาก เพราะผู้ที่กระทำผิดมีเวลาคิดถึงผลเสียในการกระทำได้มาก แต่ในทางตรงกันข้ามกรณีที่ผู้กระทำผิดมี

⁵⁴ หมายความว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก (น.36 -37). เล่มเดิม.

อารมณ์รุนแรงเป็นเครื่องชักจูง การลงโทษย่อมมีผลเป็นการป้องกันได้น้อยหรืออาจไม่มีเลยก็ได้ เพราะเมื่อกระทำผิดโดยมีอารมณ์รุนแรงชักจูง โดยปกติแล้วย่อมที่จะกระทำผิดโดยฉับพลันไม่มีเวลายั้งคิดถึงผลได้ผลเสีย เพราะอารมณ์เป็นเครื่องถ่วงไม่ให้คิดถึงผลเสียของการถูกลงโทษอีกด้วย

(2.2) การกระทำผิดโดยประมาทและโดยเจตนา การลงโทษจะมีผลเป็นการป้องกันไม่ให้กระทำผิดโดยประมาทได้น้อยกว่าเจตนา เนื่องจากว่าผู้กระทำผิดคิดเปรียบเทียบผลได้ผลเสียของการกระทำผิด การที่จะมีโอกาสไตร่ตรองได้นั้น โดยขั้นแรกบุคคลนั้นจะต้องรู้เสียก่อนว่าสิ่งที่กระทำลงไปเป็นความผิด สำหรับการกระทำผิดโดยเจตนา โดยปกติผู้กระทำรู้อยู่แล้วว่าสิ่งที่ตนกำลังจะกระทำเป็นความผิด อาจจะคิดได้ว่าควรกระทำผิดหรือไม่

แต่สำหรับการกระทำผิดโดยประมาทนั้น โดยปกติแล้วต้องเกิดผลร้ายที่กฎหมายประสงค์จะป้องกันจึงจะเป็นความผิด หากเพียงแต่กระทำโดยประมาทเฉย ๆ โดยไม่เกิดผลร้ายยังไม่เป็นความผิด หรือในบางกรณีเป็นความผิดที่มีโทษเล็กน้อย ซึ่งโดยปกติผู้กระทำก็จะกระทำไปโดยไม่นึกว่าการกระทำของตนจะเป็นความผิด เพราะมักจะนึกว่าการกระทำของตนจะไม่เกิดผลร้ายขึ้น แต่อย่างไรก็ตามไม่ได้หมายความว่าความลงโทษจะไม่มีผลเป็นการป้องกันไม่ให้คนกระทำผิด แต่ผลในการป้องกันอาจจะมีน้อย⁵⁵

สรุปได้ว่าวัตถุประสงค์ของการลงโทษเพื่อป้องกันนี้ เป็นการลงโทษโดยมีความมุ่งหมายที่จะให้ผู้กระทำผิดที่ได้รับโทษไปแล้วเกิดความหยาบช้า เกรงกลัวที่จะได้รับโทษจนไม่กล้าที่จะกระทำผิดอีก และในขณะเดียวกัน ผลของการลงโทษผู้กระทำผิดผู้หนึ่งจะมีผลเป็นการยับยั้งและป้องปรามไม่ให้บุคคลอื่นกระทำผิดอีก⁵⁶

2.4.2.3 เพื่อป้องกันสังคม (Incapacitation)

เป็นวัตถุประสงค์หรือแนวคิดที่ทำให้ผู้กระทำผิดหมดโอกาสในการกระทำความผิด ซึ่งอาจได้แก่ การจำคุกไว้ตลอดชีวิต จำคุกมีกำหนดระยะเวลา การประหารชีวิต เป็นต้น การป้องกันสังคมหรือการตัดโอกาสกระทำผิดนี้มีหลักการว่า อาชญากรรมย่อมไม่เกิดขึ้นถ้าไม่มีอาชญากรหรืออาชญากรไม่มีโอกาสกระทำผิด การลงโทษเพื่อตัดโอกาสผู้กระทำผิดนี้มีวัตถุประสงค์ที่คล้ายกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษเพื่อข่มขวัญยับยั้ง คือ เพื่อเป็นการป้องกันอาชญากรรม แต่แตกต่างกันตรงที่ว่าหลักการของการข่มขวัญยับยั้งนั้นมุ่งให้เกิดความเกรงกลัวไม่กระทำความผิดขึ้นอีก ส่วนการลงโทษเพื่อตัดโอกาสนั้น มุ่งป้องกันการกระทำความผิดซ้ำโดยการทำให้ผู้กระทำผิดหมดโอกาสที่จะกระทำผิดขึ้นได้อีก ซึ่งวิธีที่จะจำกัดผู้กระทำผิดนั้น อาจทำได้โดยการเนรเทศเพื่อป้องกันสังคมออกจากอาชญากร โดยการกันอาชญากรออกไปที่อื่นเพื่อให้สังคมปลอดภัย โดย

⁵⁵ การลงโทษและการแก้ไขผู้กระทำผิด (น. 66-67). เล่มเดิม.

⁵⁶ ทฤษฎีการลงโทษ (น. 20). เล่มเดิม.

ประสงค์จะกำจัดผู้กระทำผิดให้ออกไปจากสังคมอย่างถาวรหรือชั่วคราวก็ตาม เป็นการทำให้สังคมรู้สึกปลอดภัยไม่ต้องหวาดระแวงภัยจากบุคคลเหล่านั้นอีกต่อไป เหมือนในบางประเทศที่อดีตเคยมีการใช้วัตถุประสงคฺ์การลงโทษนี้ เช่น อังกฤษเคยส่งนักโทษไปไว้ที่ออสเตรเลีย หรือ การทำลายอวัยวะเพื่อตัดโอกาสผู้กระทำผิดในการประกอบอาชญากรรม

สำหรับวิธีการลงโทษที่สนองต่อวัตถุประสงค์นี้นิยมใช้กันแพร่หลายในปัจจุบัน ซึ่งก็คือ การจำคุกโดยการกันผู้กระทำผิดออกจากสังคมเพื่อให้สังคมปลอดภัย แต่การจำคุกเป็นวิธีแยกผู้กระทำผิดออกจากสังคมเป็นการชั่วคราว เพราะการลงโทษจำคุกเป็นการลงโทษเพื่อสนองต่อวัตถุประสงค์นี้ไม่ใช่เป็นวิธีที่ดีที่สุด เนื่องจากในท้ายที่สุดผู้กระทำผิดก็ต้องกลับมาใช้ชีวิตอยู่ในสังคมร่วมกับผู้อื่นอยู่เช่นเดิม หรือแม้จะเป็นการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตซึ่งก็มักจะมีการลดโทษ และเมื่อถึงเวลาพ้นจากการจำคุกออกมาแล้วผู้กระทำผิดก็อาจที่จะมีความ โกรธแค้นสังคมมากยิ่งขึ้น เนื่องมาจากการลงโทษที่ได้รับซึ่งอาจทำให้ปรับตัวเข้ากับสังคมได้ยากมากยิ่งขึ้นเพราะสังคมไม่ยอมรับผู้ที่มีตราบาปหรือผู้ที่เคยได้รับโทษจำคุกมาก่อน

2.4.2.4 เพื่อการแก้ไขปรับปรุงจิตใจผู้กระทำผิด (Rehabilitation)

แนวความคิดเกี่ยวกับการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดนั้น ผู้ที่ให้คำจำกัดความเป็นท่านแรก คือ นักวิชาการชาวอเมริกันชื่อ ศาสตราจารย์เอเลน⁵⁷ ซึ่งพอจะสรุปหลักการได้ว่า ทฤษฎีการแก้ไขผู้กระทำผิดนี้เป็นการรวมเอาแนวความคิดหลายแนวความคิดเข้าไว้ด้วยกัน แต่มีสิ่ง ที่เห็นพ้องกันว่าพฤติกรรมของมนุษย์นั้นเป็นผลของเหตุที่สืบเนื่องจากอดีต เหตุเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของสภาพทางธรรมชาติของมนุษย์ ด้วยประการนี้จึงเป็นหน้าที่ของนักวิทยาศาสตร์ที่ต้อง ค้นคว้าหาคำอธิบายว่า เหตุผลเหล่านี้มีความเป็นมาอย่างไร ความรู้ที่ได้มาจากการศึกษาถึง พฤติกรรมอันสืบเนื่องมาจากอดีตนี้จะทำให้มนุษย์สามารถใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ควบคุม พฤติกรรมของมนุษย์ได้ และที่เห็นเป็นลักษณะเด่นชัดของทฤษฎีนี้คือ วิธีการทั้งหลายที่จะนำมาใช้ ปฏิบัติต่อผู้ต้องโทษนี้ จะต้องมีสภาพเป็นตัวบำบัดตัดโอกาสหรือจำกัดความสามารถในการกระทำ ผิด วิธีการเหล่านี้จะต้องเป็นตัวกำหนดให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมของผู้ต้องโทษเพื่อ ความสุข ความพึงพอใจของผู้นั้นและเพื่อป้องกันสังคมจากอาชญากรรมอันจะพึงมีขึ้น⁵⁸ เป็น แนวคิดของสำนักอาชญาวิทยาปฏิฐานนิยม (Positive School) ซึ่งมีความเชื่อในเรื่องเกี่ยวกับ เจตจำนงกำหนด (Determinism) กล่าวคือการกระทำของมนุษย์ถูกกำหนดจากปัจจัยต่างๆ โดยที่ มนุษย์ไม่สามารถเลือกการกระทำได้อย่างอิสระหรือให้เหตุผลในการเลือก แต่มนุษย์ถูกกดดันและ

⁵⁷ ทฤษฎีอาญา (น.91). เล่มเดิม.

⁵⁸ From *Criminal Justice Legal Values and Rehabilitative Ideal*. By Allen (อ้างถึงใน ทฤษฎีอาญา, โดย อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ, น. 91-92. เล่มเดิม).

หล่อหลอมมาจากสิ่งแวดล้อมและปัจจัยต่าง ๆ จนมีบุคลิกภาพที่บ่งพร่องและหันไปสู่การกระทำผิด ดังนั้น การกระทำของมนุษย์เป็นผลมาจากหลายปัจจัยรวมกัน ได้แก่ ปัจจัยทางจิตวิทยา ปัจจัยทางชีวภาพ และปัจจัยเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทางสังคม ปัจจัยเหล่านี้อยู่นอกเหนือการควบคุมของมนุษย์ ดังนั้น การกระทำผิดจึงเกิดจากปัจจัยหลายอย่างรวมกันด้วย ซึ่งอาจแตกต่างกันไปตามแต่ละบุคคล การลงโทษจึงไม่ควรมุ่งเน้นที่การกระทำผิดเป็นหลัก แต่ควรพิจารณาจากสาเหตุที่ทำให้เกิดการกระทำความผิดและแก้ไขไปที่สาเหตุนั้น

วัตถุประสงค์ของการลงโทษตามกฎหมายเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้ผิดดังนี้

1. มุ่งที่จะศึกษาทำความเข้าใจถึงสาเหตุแห่งการกระทำผิด โดยเน้นที่ตัวบุคคลผู้กระทำผิด และสภาพแวดล้อม
2. เพื่อที่จะหาทางแก้ไขผู้กระทำผิด มากกว่าที่จะลงโทษ
3. การทำให้ผู้กระทำผิดกลับคืนสู่สังคมของตนเองได้ และมีชีวิตร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างเป็นปกติสุข⁵⁹

การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดเป็นการเน้นที่ตัวผู้กระทำผิดมากกว่าการกระทำความผิด โดยเป็นการศึกษาผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคลหรือการจำแนกลักษณะ เพื่อหาสาเหตุของการกระทำผิดและหาทางแก้ไข ทั้งนี้เพราะสังคมกำหนดให้มีการลงโทษขึ้นก็เพื่อเปิดโอกาสให้สังคมได้แก้ไขผู้กระทำผิด ดังนั้น ระยะเวลาของการลงโทษจำคุกจึงขึ้นอยู่กับความสามารถของตัวผู้กระทำผิดที่ต้องการจะแก้ไขตนเอง เช่น ผู้ต้องขังคดีฆ่า อาจได้รับการปล่อยตัวก่อนผู้ต้องขังคดีลักทรัพย์ที่กระทำความผิดซ้ำซาก ถ้าหากว่าผู้ต้องขังคดีฆ่าสามารถสำนึกผิดและมีพฤติกรรมตามที่สังคมต้องการ โดยที่ไม่มีแนวโน้มที่จะกระทำความผิดซ้ำอีก

แนวความคิดในการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูเป็นแนวคิดที่ให้โอกาสคนกลับตัว ให้โอกาสแก้ไขปรับปรุงตัวโดยการทำให้คนที่กระทำผิดไม่ถลำตัวลึกไปสู่การกระทำผิดมากขึ้น ทั้งนี้โดยพยายามหลีกเลี่ยงไม่ให้ผู้กระทำผิดถูกลงโทษในลักษณะที่เป็นการทำลายคุณลักษณะหรือศักยภาพในการกลับเข้าสู่สังคม โดยการใช้มาตรการหลีกเลี่ยงโทษจำคุก เช่น การรอลงอาญาโดยมีเงื่อนไข ในการคุมประพฤติ การใช้โทษปรับและการใช้มาตรการในชุมชนอื่นๆ ทั้งนี้ เพื่อมิให้ผู้กระทำผิดได้รับผลกระทบในทางลบจากเรือนจำ นอกจากนี้ยังใช้วิธีหลีกเลี่ยงโทษจำคุกในกรณีที่ได้เข้าไปรับโทษในเรือนจำมาระดับหนึ่งแล้ว ก็ให้อยู่ในเรือนจำน้อยที่สุดเพื่อได้รับผลกระทบน้อยที่สุดเช่นกัน โดยใช้วิธีการพักการลงโทษ การลดวันต้องโทษ หรือการทำงานบริการสาธารณะและศูนย์ควบคุม ในขณะที่บุคคลที่ได้รับโทษจำคุกในเรือนจำให้มีการอบรมแก้ไขโดยการฝึกวิชาชีพ ให้

⁵⁹ ทฤษฎีการลงโทษ (น. 29). เล่มเดิม.

การศึกษา การอบรมทางศีลธรรมและศาสนา การจัดการสวัสดิการ การให้การบำบัดแก้ไขเป็นกลุ่ม และเป็นรายบุคคล ทั้งนี้เพื่อมุ่งแก้ไขสาเหตุที่ทำให้ผู้กระทำผิดมีความบกพร่องและเป็นเหตุให้กระทำผิด

วัตถุประสงค์ของการลงโทษที่กล่าวมาแล้ว เป็นพื้นฐานที่สำคัญในการลงโทษทางอาญา โดยในการนำไปใช้นั้นจะเน้นหนักไปในทางใดก็เป็นไปตามลักษณะทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนนั้น สภาพชีวิตความเป็นอยู่ ศาสนา และแนวนโยบายแห่งรัฐ ในบางช่วงเวลาแนวคิดของทฤษฎีต่างๆ เหล่านี้อาจเป็นเครื่องมือของรัฐในการคุ้มครองป้องกันสังคมในสถานการณ์ที่วิกฤตได้ หากเราพิจารณาประวัติการลงโทษทางอาญาตั้งแต่อดีตของประเทศไทย ในยุคสุโขทัย อยุธยา เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน จะพบว่ามี การนำทฤษฎีต่างๆ มาใช้อย่างเห็น ได้ชัด การนำแนวคิดดังกล่าวมาใช้ นั้นจะผสมกลมกลืนกันอยู่หลายแนวคิดทฤษฎี ปรากฏในโทษและวิธีการบังคับโทษทางอาญา⁶⁰

ตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูนั้น จะมีหลักการสำคัญที่ควรคำนึงถึงและควรปฏิบัติ⁶¹ คือ

1. พยายามหลีกเลี่ยงไม่ให้ผู้กระทำผิดประสบกับสิ่งที่เป็นการทำลายคุณลักษณะประจำตัวของเขา
2. ให้ใช้วิธีการอื่นแทนการลงโทษระยะสั้น โดยหันมาใช้วิธีการอย่างอื่นแทนการจำคุก เพราะการจำคุกระยะสั้นไม่ทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการฟื้นฟูผู้กระทำผิด การจำคุกระยะสั้นยิ่งเป็นการทำให้ผู้ถูกลงโทษกลายเป็นผู้ร้ายถาวร เพราะเคยผ่านการจำคุกมาแล้ว กลายเป็นคนจู้จุกและยังอาจได้เรียนรู้พฤติกรรมโจรจากในคุกมาด้วย
3. การลงโทษต้องเหมาะสมกับการกระทำผิดเป็นรายบุคคล การกำหนดโทษและการพิจารณาความหนักเบาของการลงโทษ ต้องขึ้นอยู่กับระยะเวลาที่จำเป็นต้องแก้ไข ไม่ใช่ความหนักเบาของการกระทำผิด การลงโทษจึงต้องเหมาะสมกับตัวบุคคลผู้กระทำผิดว่าควรได้รับการแก้ไขอย่างไร
4. เมื่อผู้กระทำผิดได้แก้ไขคดีดั้งเดิมแล้วให้หยุดการลงโทษ เมื่อเห็นว่าผู้กระทำผิดสามารถแก้ไขตนเองได้ดีแล้วก็ไม่ควรลงโทษต่อ ควรที่จะระงับโทษเพราะถึงลงโทษต่อไปก็ไม่ได้ประโยชน์ใดขึ้นมา
5. ให้มีการปรับปรุงการลงโทษระหว่างที่มีการคุมขัง เนื่องจากทฤษฎีแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะคืนผู้กระทำผิดกับสู่สังคม จึงต้องหาวิธีช่วยเหลือให้ผู้กระทำ

⁶⁰ กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก (น.38.) เล่มเดิม.

⁶¹ จาก *กฎหมายอาญา ภาค 1*. อุทิศ แสตนโกศิก. พระนคร ศูนย์บริการเอกสารและวิชาการ กองวิชาการ กรมอัยการ, 2525. น. 34 (อ้างถึงใน ฌรัฐวัฒน์ สุทธิโยธิน, น. 31. เล่มเดิม).

ผิดสามารถใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ มีอาชีพ มีงานทำ มีรายได้ เลี้ยงตนเองได้ และไม่เป็นภาระของผู้อื่น⁶²

2.4.3 ทฤษฎีที่มุ่งต่อการแก้ไขฟื้นฟู

2.4.3.1 ทฤษฎีแก้ไขฟื้นฟูโดยเจ้าพนักงาน

ปฏิกิริยาที่มุ่งต่อการลงโทษอันเป็นที่มาของทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนนั้น ไม่ได้ผลในการลงโทษอาชญากรรมในสังคม และทฤษฎีการลงโทษเพื่อการยับยั้งอาชญากรรม ซึ่งเป็นการปฏิรูปการลงโทษจากการแก้แค้นทดแทนมาเป็นการลงโทษแบบมีมนุษยธรรมและให้การลงโทษจำคุก แทนการลงโทษเนรเทศ ประหารชีวิต หรือการทรมานร่างกายอันเป็นแนวคิด และทฤษฎีของสำนักอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยาสำนักคลาสสิก และต่อมาในสมัยสำนักนีโอ-คลาสสิก ซึ่งได้คงหลักการและทฤษฎีการลงโทษเพื่อยับยั้งอาชญากรรมไว้ แต่ก็ได้มีมาตรการผ่อนคลายเป็นการคำนึงถึงเหตุยกเว้นความผิด เหตุยกเว้นโทษ และเหตุลดหย่อนโทษด้วย ในยุคของสำนักนีโอ-คลาสสิก ได้มีการพัฒนาระบบตำรวจที่ทันสมัยขึ้น ในประเทศอังกฤษ มีการพัฒนาเรือนจำมากขึ้น มีการพัฒนาระบบคุมประพฤติ และระบบพักการลงโทษ แต่ถึงกระนั้นก็เกิดการลงโทษเพื่อปรับปรุงผู้กระทำผิดไม่ได้ผลในการยับยั้งอาชญากรรม เพราะผู้ที่พ้นโทษไปแล้วจำนวนมากหวนกลับมากระทำความผิดซ้ำอีก และการลงโทษก็ไม่สามารถยับยั้งบุคคลอื่นในสังคมที่จะไม่ให้ประกอบอาชญากรรม เนื่องจากปรากฏว่าอาชญากรรมเพิ่มขึ้น จึงเกิดการปฏิรูปการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดเป็นครั้งที่ 2 จากข้อเขียนของนักวิชาการ เหตุที่กระตุ้นให้เกิดการปฏิรูปการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดเป็นครั้งที่ 2 อีกประการหนึ่งก็คือ ความก้าวหน้าของทฤษฎีจิตวิทยาของซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) และสังคมศาสตร์แขนงต่างๆ ตัวอย่างของทฤษฎีของฟรอยด์เสนอว่า อาชญากรรมไม่ใช่การกระทำโดยเจตนาฝ่าฝืนบรรทัดฐานของสังคมเสมอไป แต่อาจเป็นปฏิกิริยาสนองตอบโดยไร้สำนึกต่อปัญหาส่วนบุคคล ผู้กระทำผิดอาจเป็นคนเจ็บป่วยมากกว่าเป็นคนชั่วร้าย การฝ่าฝืนกฎหมายน่าจะเป็นการเจ็บป่วยมากกว่าเจตนากระทำความผิดอย่างแท้จริง

ในขณะเดียวกัน สังคมศาสตร์ต่างๆ ซึ่งให้เห็นอิทธิพลของกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งให้เห็นอิทธิพลของวัฒนธรรมย่อย และซึ่งให้เห็นถึงสภาพชนชั้น ตลอดจนเชื่อชาติว่าเป็นที่มาของการไม่ปฏิบัติตามกฎหมายมากกว่าการจงใจกระทำความผิด ผลก็คือมีแนวโน้มที่จะมองผู้กระทำผิดเป็นผู้ถูกเอาเปรียบในสังคมหรือทางสติปัญญา ซึ่งมีสาเหตุมาจากความบกพร่องทางกายและทางจิตใจ

แนวความคิดดังกล่าวนี้ โดยส่วนใหญ่เชื่อว่ามีที่มาจาก การเกิดขึ้นของสำนักอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา สำนักโปซิทิฟ ซึ่งมีซีซาร์ ลอมโบโรโซ (Cesare Lombroso) เป็นผู้นำและของสำนักป้องกันสังคมซึ่งมี มาร์ค แอนเซล (Marc Ancel) เป็นผู้นำ เนื่องจากทั้ง 2 สำนักนี้เห็นว่า

⁶² ทฤษฎีการลงโทษ (น. 32). เล่มเดิม.

อาชญากรรมไม่ใช่เป็นการกระทำโดยเจตนา การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดจึงควรเน้นที่การแก้ไขฟื้นฟูมากกว่าการลงโทษ และต้องการผู้เชี่ยวชาญด้านวิชาชีพเฉพาะทางมาแก้ไขปัญหาดังกล่าว การที่เน้นการแก้ไขฟื้นฟูก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง 2 ประการคือ ศาลมีคำพิพากษาไม่แน่นอนตายตัว (Indeterminate sentence) และการแบ่งความรับผิดชอบระหว่างบุคคลต่างๆ ที่จะต้องตัดสินใจเกี่ยวกับผู้กระทำผิด⁶³

อย่างไรก็ดีควรจะกล่าวไว้ในที่นี้อีกครั้งหนึ่งว่า ก่อนการปฏิรูปการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดครั้งที่ 2 นี้ ชะตาชีวิตของผู้กระทำผิดนี้จะถูกกำหนดทันทีที่พบได้ว่ากระทำผิดตามฟ้อง ศาลเป็นผู้กำหนดโทษดังที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย ถ้าศาลจะลงโทษจำคุก ศาลก็จะกำหนดระยะเวลาจำคุกไว้ตายตัวแน่นอนและยังอาจกำหนดเงื่อนไขที่จะใช้ในการลงโทษจำคุกอีกด้วย เช่น ให้ขังเดี่ยว หรือให้ทำงานหนัก แต่เมื่อมีการปฏิรูปการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดครั้งที่ 2 แล้ว เหตุการณ์ต่างๆ เหล่านี้ก็เปลี่ยนไป กฎหมายยอมให้ศาลรอการกำหนดโทษได้ จนกว่าจะมีการทำรายงานข้อเท็จจริงเกี่ยวกับจำเลยพร้อมทั้งความเห็นและข้อเสนอแนะต่อศาล พนักงานคุมประพฤติ จิตแพทย์ และคนอื่นๆ กลายมาเป็นที่ปรึกษาของศาล ความรับผิดชอบในการตัดสินใจจึงแบ่งแยกกันออกไป ไม่เฉพาะระหว่างบุคคลที่ทำงานใกล้ชิดกับศาลเท่านั้น แต่ยังแบ่งไปให้บุคลากรของหน่วยงานราชทัณฑ์ทุกระดับด้วย คำพิพากษากำหนดโทษที่ไม่ตายตัวแน่นอน ได้ถูกนำมาใช้เพื่อให้หน่วยงานราชทัณฑ์เป็นผู้กำหนดชะตาชีวิตของผู้กระทำผิดโดยผ่านกระบวนการจำแนกประเภทและแก้ไขฟื้นฟู

ระบบงานราชทัณฑ์มากมายหลายแห่งได้เพิ่มโครงการแก้ไขฟื้นฟูพิเศษและแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในสถานแก้ไขฟื้นฟูมากมายหลายประเภท ได้มีการจัดสร้างเรือนจำความมั่นคงสูงปานกลาง และต่ำ ตลอดจนค่ายป่าไม้ สถานประกอบการเกษตร และกระท่อมเล็กๆ โดยสมมุติฐานที่ว่า สถานที่ต่างๆ ดังกล่าวออกแบบเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดประเภทต่างๆ เช่น เด็กและเยาวชนที่กระทำผิด ผู้ติดยาเสพติด ผู้กระทำผิดทางเพศ อาชญากรติดนิสัย เป็นต้น ในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดดังกล่าว จะต้องใช้การให้คำแนะนำปรึกษา ให้การเยียวยาทางจิตใจและการรักษาด้วยยา ตลอดจนการสอนวิชาการและการฝึกอบรมวิชาชีพแก่ผู้กระทำผิดแบบเก่าด้วย ผลที่ตามมาคือมีบทบาทพิเศษสำหรับเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ เช่น การเป็นผู้บริหาร การเป็นผู้ดูแลรักษาและเลี้ยงดู การเป็นผู้ควบคุม การเป็นผู้แก้ไขเยียวยา และเป็นผู้ให้การศึกษาและการเป็นผู้อบรมวิชาชีพแก่ผู้กระทำผิด ได้มีการแยกฝ่ายวางแผนออกจากฝ่ายปฏิบัติการ และแยกฝ่ายแก้ไขฟื้นฟูออกจากฝ่ายควบคุม ยิ่งกว่านั้นภายหลังรับตัวผู้กระทำผิดไว้จำคุกแล้ว ผู้กระทำผิดที่ประพฤติปฏิบัติตนดีก็จะได้รับการพิจารณาพักโทษ โดยคณะกรรมการพักการลงโทษและพนักงานพักการลงโทษ ดังนั้นในการปฏิรูป

⁶³ จาก *ทฤษฎีการแก้ไขผู้กระทำผิด* เอกสารการสอนชุด กฎหมายอาญาและอาชญาวิทยาชั้นสูง หน่วยที่ 7, (น.12), โดย ลาวัลย์ หอนพรัตน์, 2555, นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ยุคที่ 2 นี้ หน่วยงานราชทัณฑ์ได้มุ่งเน้นการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคลมากกว่าเน้นที่ความผิดของผู้กระทำผิด

ถึงกระนั้นแม้ว่าจะได้ใช้มาตรการต่างๆ ดังกล่าวแล้ว แต่จากหลักฐานข้อมูลที่รวบรวมได้ การปฏิรูปในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดด้วยการแก้ไขฟื้นฟู ถึงแม้จะมีมนุษยธรรมมากกว่ารูปแบบการลงโทษแบบอื่นๆ ที่มีมาแต่ก่อน แต่ทว่าอัตราอาชญากรรมในสังคมก็ยังคงสูงอยู่ สำหรับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคลเท่าที่มีข้อมูลก็ยังไม่ได้ผลที่น่าพอใจเท่าใดนัก

ถึงกระนั้นก็ดี มีข้อมูลบางประการที่แสดงให้เห็นว่าโครงการต่างๆ ของหน่วยงานราชทัณฑ์ทำให้ผู้กระทำผิดที่ถูกจำคุกมีทักษะทางอาชีพและทางการศึกษาเพิ่มมากขึ้น และได้มีการเปลี่ยนแปลงจากเจตคติไปในทางที่ดีขึ้น แต่การเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นของผู้กระทำผิดเหล่านี้ไม่ได้มีการถ่ายทอดไปให้ประชาชนและชุมชนทราบ อันเป็นเหตุให้ประชาชนและชุมชนไม่ค่อยยอมรับผู้กระทำผิดกลับคืนเมื่อพ้นโทษไปแล้ว และดังนั้นจึงทำให้การปรับตัวเข้ากับชุมชนของอดีตผู้ต้องโทษเป็นไปได้ยากขึ้น

กล่าวโดยสรุป ทฤษฎีแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดโดยเจ้าพนักงานนั้นเน้นการแก้ไขฟื้นฟูเป็นรายบุคคล ทั้งในสถานควบคุม (จำคุก) และในชุมชน (พักการลงโทษและคุมความประพฤติ) โดยมีบุคลากรแขนงต่างๆ เข้าไปช่วยในการแก้ไขฟื้นฟูที่ใช้มาตั้งแต่เริ่มปฏิรูปการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดด้วยการลงโทษครั้งที่ 2 ก็ยังไม่ได้ผลในการลดอาชญากรรมเท่าที่ควร เพราะผู้กระทำผิดจำนวนมากไม่น้อยแก้ไขฟื้นฟูไม่ได้และยังคงกระทำความผิดซ้ำขึ้นเมื่อพ้นโทษไปแล้ว

2.4.3.2 ทฤษฎีแก้ไขฟื้นฟูโดยประชาชนและชุมชน⁶⁴

เมื่อเริ่มเข้าสู่การปฏิรูปครั้งที่ 3 แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดเปลี่ยนไป กล่าวคือ การให้ประชาชนและชุมชนเข้ามามีส่วนรวมในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด สาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้เกิดการปฏิรูปครั้งที่ 3 ก็คือ ความล้มเหลวในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดด้วยการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดโดยเจ้าพนักงานของรัฐ ไม่ได้ผลในการลดอาชญากรรมในสังคม และอีกประการหนึ่ง แนวความคิดที่ว่าระบบงานยุติธรรมเป็นระบบงานย่อยของชุมชน จึงต้องทำงานให้ประสานสอดคล้องกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนอื่นๆ ในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม ตลอดจนการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด และอีกแนวความคิดหนึ่งก็คือ ในระบอบประชาธิปไตยนั้นประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ประชาชนจึงควรมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของรัฐด้วย เพื่อ

⁶⁴ แหล่งเดิม.

ช่วยแก้ปัญหาที่เจ้าพนักงานของรัฐไม่อาจกระทำได้โดยลำพัง เช่น ในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม และการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดให้กลับตนเป็นคนดี⁶⁵

ดังนั้น ในด้านเศรษฐกิจจึงมีความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนที่เรียกว่า กรอ. ในทางสังคมโดยเฉพาะในการป้องกันชีวิตและทรัพย์สิน และกระบวนการยุติธรรมทางอาญา แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ก็ได้บรรจุไว้ในแผนเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม และการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด และตัวอย่างที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติ อาทิ สำนักงานตำรวจแห่งชาติมีโครงการตำรวจชุมชนสัมพันธ์ (Police community relations) และการตำรวจชุมชน (Community policing) กรมคุมประพฤติชักชวนประชาชนเข้าไปเป็นอาสาสมัครคุมประพฤติ เพื่อช่วยพนักงานคุมประพฤติในการควบคุมความประพฤติจำเลยตามคำพิพากษาของศาล และนักโทษเด็ดขาดที่ได้รับการปล่อยตัวจากเรือนจำ โดยการพักการลงโทษและลดวันต้องโทษ

ดังนั้นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด ถ้าจะให้ได้ผลดีประชาชนและชุมชนที่ผู้กระทำผิดเมื่อพ้นโทษแล้วจะกลับไปอยู่ด้วย จะต้องมีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดดังกล่าวให้ มีงานทำ และมีหน้าที่เช่นเดียวกับสมาชิกของชุมชนคนอื่นๆ โดยประสานความร่วมมือกับเจ้าพนักงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น พนักงานคุมประพฤติ พนักงานพักการลงโทษและเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ ถึงกระนั้นควรระวังว่าบางชุมชนอาจไม่ต้อนรับผู้พ้นโทษหรือพักโทษ และก่อนปล่อยตัวผู้กระทำผิดกลับคืนสู่ชุมชน ควรมีการเตรียมผู้กระทำผิดและชุมชนให้พร้อมทั้ง 2 ฝ่าย โดยทำให้ครบวงจร

กล่าวโดยสรุป ทฤษฎีที่มุ่งต่อการแก้ไขฟื้นฟูมี 2 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีแก้ไขฟื้นฟูโดยเจ้าพนักงาน และทฤษฎีแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด โดยประชาชนและชุมชนร่วมกับเจ้าหน้าที่ ซึ่งทั้ง 2 ทฤษฎีนี้มีชื่ออยู่ในหลายประเทศรวมถึงประเทศไทยด้วย⁶⁶

2.4.3.3 ทฤษฎีสังคมสงเคราะห์เฉพาะราย

งานสังคมสงเคราะห์มีรากฐานมาจากการกุศลและการจัดหาบริการที่เป็นรูปธรรมให้กับบุคคลที่ต้องการแก้ปัญหา มากกว่าที่จะเปลี่ยนบุคลิก

⁶⁵ จาก แนวคิดและทฤษฎีการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด เอกสารประกอบการสอนชุดวิชา “การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด” หน่วยที่ 1, (น.19), โดย สุพจน์ สุโรจน์, 2540, นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

⁶⁶ จาก การบริหารงานและกระบวนการยุติธรรม. เอกสารประกอบการสอนชุดวิชา “การบริหารงานยุติธรรม” หน่วยที่ 2 (น.19-21), โดย สุพจน์ สุโรจน์, 2550, นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

Mary Richmond ซึ่งเป็นผู้ให้กำเนิดงานสังคมสงเคราะห์เฉพาะราย ได้ให้ความหมายไว้ว่า สังคมสงเคราะห์เฉพาะรายเป็นศิลปะของการให้ความช่วยเหลือบุคคลแต่ละคนเป็นรายๆ ไป โดยการช่วยเหลือให้เขาได้พัฒนาบุคลิกภาพของตัวเอง และปรับตนเองให้เข้ากับสภาพแวดล้อม เพื่อให้สามารถมีชีวิตอยู่ในสังคมได้ด้วยความสะดวก

นางลัทธิน เทพสวัสดิ์ ได้กล่าวถึงการสังคมสงเคราะห์เฉพาะรายได้ดังนี้

การสังคมสงเคราะห์เฉพาะรายนั้นเป็นวิธีที่เก่าแก่ที่สุดที่ใช้ในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ จุดมุ่งหมายหลักก็เพื่อช่วยเหลือบุคคลและครอบครัวที่ประสบความทุกข์ยาก เดือดร้อน ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้เป็นรายๆ ไป ทั้งนี้โดยอาศัยสัมพันธภาพทางวิชาชีพระหว่างนักสังคมสงเคราะห์เฉพาะราย (Social Casework) กับผู้รับความช่วยเหลือ หรือผู้ประสบปัญหา

(Client) เป็นสื่อกลางที่สำคัญในการดำเนินงานช่วยเหลือทั้งอาศัยศิลปะ วิธีการทางวิทยาศาสตร์ (Scientific method) ทักษะ และเทคนิคให้ความช่วยเหลือตลอดจนการนำทรัพยากรต่างๆ (Resource) ทั้งทรัพยากรในตัวผู้มีปัญหา โดยหาทางตอบสนองความต้องการของบุคคล ครอบครัวที่ประสบความเดือดร้อน ทั้งนี้เพื่อช่วยให้เขาสามารถปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาททางสังคมได้อย่างเหมาะสม มีความสัมพันธ์ทางสังคมอย่างราบรื่น สามารถเผชิญปัญหาในการดำรงชีวิต โดยรู้จักปรับปรุงและพัฒนาบุคลิกภาพ สามารถเปลี่ยนแปลงทัศนคติ จิตใจ และพฤติกรรมของตนเองให้เข้ากับสถานการณ์และสภาพแวดล้อม ตลอดจนมีพฤติกรรมที่เหมาะสม และเป็นที่ยอมรับของสังคม สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยความสะดวกสบาย ร้อย มั่นคง และมีความสุขตามอัธยาศัยโดยไม่สร้างภาระให้กับสังคม แต่เป็นการช่วยสังคมให้พัฒนาต่อไปอีกด้วย⁶⁷

2.4.3.4 ทฤษฎีเผชิญความจริง⁶⁸

การให้บริการปรึกษาแบบเผชิญความจริงเปรียบเสมือนเป็นก้าวใหม่ของการผสมผสานแนวคิดของเอลลิส (Ellis) ในเรื่องของการให้บริการแบบพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรม และแนวคิดของโรเจอร์ส (Rogers) ในเรื่องของการให้บริการปรึกษาเป็นศูนย์กลางได้เป็นอย่างดี น่าสนใจ และมีชีวิตชีวา นอกจากตำราดังกล่าวแล้วกลาสเซอร์ยังได้แต่งตำราขึ้นอีก 2 เล่ม คือ “The Identity Society” และ (Positive Addition) กลาสเซอร์และเพื่อนร่วมงานของเขาได้จัดทำวารสารชื่อ “Journal of Reality Therapy” ขึ้นในปี ค.ศ. 1981 คำพูดที่ว่า “จงรับผิดชอบและควบคุมชีวิตของ

⁶⁷ จาก การสังคมสงเคราะห์กับการบำบัดรักษาผู้ติดยาและสารเสพติด (น. 6 -7), โดย จรรยา เจตนาสมบุญ, 2547, สงขลา: กระทรวงสาธารณสุข.

⁶⁸ From *PROBATION & PAROLE: THEORY & PRACTICE* (p. 308), By Abadinsky Howard. 1997, New Jersey : Prentice Hall PTR.

ท่านและเผชิญกับสิ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำของท่าน” คำพูดนี้เป็นตัวแทนของการให้บริการแบบเผชิญความจริง

การพิจารณามนุษย์และหลักการของทฤษฎีให้บริการปรึกษาแบบเผชิญความจริง

1. พฤติกรรมของมนุษย์มีเป้าหมายคือ การสนองความต้องการและความภูมิใจชีวิตของตนเอง ความต้องการหลักของมนุษย์ คือ ความต้องเป็นส่วนหนึ่ง ความต้องการอำนาจ ความต้องการเป็นอิสระ ความต้องการความสนุกสนาน ความต้องการความอยู่รอด สมองของมนุษย์ทำหน้าที่เป็นระบบควบคุม เพื่อให้ได้สิ่งที่ต้องการ เมื่อเราไม่ได้สิ่งที่ต้องการ เราจะรู้สึกเจ็บปวด เมื่อเราสามารถสนองความต้องการได้เราจะเกิดความภาคภูมิใจในตนเองและรู้สึกใน ทางที่ดีกับตนเอง

2. การควบคุมพฤติกรรมมนุษย์ มีพื้นฐานมาจากการที่มนุษย์สร้างโลกส่วนตัว คนเราสามารถควบคุมพฤติกรรมของตนเองได้ ทฤษฎีการให้บริการปรึกษาแบบเผชิญความจริงเน้นการกระทำในปัจจุบันและความคิด ในปัจจุบันมากกว่าประสบการณ์ที่ผ่านไปแล้ว หรือการจูงใจโดยไม่รู้ตัว มนุษย์สามารถปรับปรุงคุณภาพชีวิตของตนเองได้ด้วยการประเมินตนเองตามที่เป็น จริงอะไรที่ดีแล้วก็เก็บไว้เป็นความภูมิใจอะไรไม่ดีก็วางแผนปรับเปลี่ยน

3. มนุษย์ทุกคนมีความสามารถในการตัดสินใจแก้ปัญหและใช้วิจารณญาณเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ มนุษย์แต่ละคนมีความสามารถที่จะตัดสินใจได้ด้วยตนเองมากกว่าขึ้นอยู่กับอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมหรือสภาพการณ์ต่างๆ มนุษย์มีแรงจูงใจที่จะประสบความสำเร็จ มีความรับผิดชอบต่อพฤติกรรมของตนเอง และมีสัมพันธภาพที่ดีต่อผู้อื่น

4. มนุษย์รู้สึกว่าตนเองมีความสามารถที่จะกระทำสิ่งต่างๆ ได้ หรือความรู้สึกว่าตนประสบความสำเร็จ และสร้างกำลังใจให้บุคคลกล้าสู้กับปัญหา การที่จะทำตนให้มีค่าขึ้นอยู่กับกระทำของบุคคลนั่นเองว่าทำสิ่งต่างๆ ได้สำเร็จมากน้อยเพียงใด

5. การได้รับความรักและโอกาสให้ความรักแก่ผู้อื่น เป็นความต้องการของมนุษย์ บุคคลที่รักผู้อื่นจะได้รับความรักจากผู้อื่นจะรู้สึกว่าตนมีค่า กลาสเซอร์ พิจารณาความรักจากการกระทำของบุคคลมากกว่าความรู้สึกของบุคคล ความเหว่เหว้เป็นผลมาจากการประสบความสำเร็จล้มเหลวในการมีสัมพันธภาพกับผู้อื่น การขจัดความเหว่เหว้ทำได้โดยการที่บุคคลนั้นมีทักษะในการสร้างสัมพันธภาพกับ ผู้อื่นด้วยความเป็นจริงใจ ซึ่งจะก่อให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง ลดความคับข้องใจ

6. ปัญหาในการปรับตัวหลายประการเกิดจากการไร้ความสามารถในการตอบสนองต่อความต้องการ อาการจากการปรับตัวจะไม่ได้หายไปเมื่อบุคคลสามารถสนองความต้องการของตนเองได้ เมื่อบุคคลที่มาสามารถสนองต่อความต้องการมีแนวโน้มที่จะบิดเบือนสภาพความเป็น

จริงเขาจะตำหนิผู้อื่นและลืมนว่าเขามีความรับผิดชอบที่จะแก้ไขปัญหาโดยพิจารณาจากสภาพความเป็นจริง

7. แม้ว่าอารมณ์จะเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้แต่เหตุผลเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะทำให้พฤติกรรมของบุคคลมีประสิทธิภาพและทำให้บุคคลประสบความสำเร็จ การปล่อยให้อารมณ์ครอบงำจะนำไปสู่ความล้มเหลว อารมณ์ส่งผลถึงพฤติกรรม ดังนั้นการจะปรับปรุงพฤติกรรมจึงจำเป็นต้องหลีกเลี่ยงอารมณ์ที่ไม่เหมาะสม

8. คนที่มีเอกลักษณ์แห่งความสำเร็จ (success identity) คือคนที่ได้รับการทำให้เกิดความรู้สึกดี มีความไว้วางใจ รู้สึกว่าตนมีความสำคัญต่อผู้อื่นตนมีค่า ตนมีความเข้มแข็ง มีความคิดที่มีเหตุผลและแก้ปัญหาโดยใช้เหตุผลทำสิ่งต่างๆ เพื่อสุขภาพอันดี

9. คนที่มีเอกลักษณ์แห่งความล้มเหลว (failure identity) คือบุคคลที่ยอมแพ้ต่อความรับผิดชอบที่จะมีพฤติกรรมตามที่คาดหวัง เนื่องจากความล้มเหลวทั้งหลายทำให้เขาเกิดความหงุดหงิด ไม่มีความรับผิดชอบ ไม่ยืดหยุ่น ปฏิเสธความเป็นจริง

10. ความอบอุ่นและบรรยากาศที่ยอมรับผู้รับบริการ เป็นหลักการที่สำคัญของทฤษฎีการให้บริการปรึกษาแบบเผชิญความจริง⁶⁹

11. การให้บริการปรึกษาแบบเผชิญความจริงเป็นกระบวนการเรียนรู้ซึ่งเน้นการพูดคุยเหตุผลกับผู้ที่มาใช้บริการ โดยสนทนากับผู้ที่มาใช้บริการเกี่ยวกับสภาพการณ์ต่างๆ ในชีวิตของผู้รับบริการ เพื่อให้ผู้รับบริการตระหนักในพฤติกรรมของตนเอง สามสารถพิจารณาสิ่งถูกผิด สิ่งที่ดีควรทำหรือพึงละเว้นตลอดจนสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองได้อย่าง มีประสิทธิภาพ

12. เราเลือกพฤติกรรมของเราเอง ดังนั้นเราต้องรับผิดชอบต่อการกระทำนั้น คนที่รับผิดชอบคือคนที่รู้ว่าต้องทำอะไรในชีวิต และวางแผนเพื่อให้ได้สิ่งนั้น กลาสเซอร์ให้คำจำกัดความว่า “ความรับผิดชอบ” (Responsibility) คือการที่บุคคลสามารถสนองความต้องการของตนซึ่งการกระทำนั้นจะต้องไม่กระทบ กระเทือนสิทธิของผู้อื่น ความรับผิดชอบที่จะสนองความต้องการเกิดจากการเรียนรู้และได้รับการสั่งสอนคนที่สามารถที่จะรับผิดชอบได้ คือคนที่มีความบกพร่องทางจิต ทางประสาท หรือมีสุขภาพจิตที่ไม่ดี

13. การเผชิญสภาพความเป็นจริง (Reality) คือการที่บุคคลจะสามารถแก้ปัญหาของตนเองได้ถ้าเขาเผชิญสภาพความเป็นจริง พิจารณาส่งต่างๆ ตามที่เป็นจริงและตระหนักในความเป็นจริง แม้ว่าหนทางนั้นมีอุปสรรคอยู่ก็ตาม

14. การประเมินความถูกผิดของพฤติกรรม (Right and Wrong) บุคคลจะต้องรู้จักและพิจารณาสิ่งที่ถูกกับสิ่งที่ผิด การประเมินพฤติกรรมจะเป็นการกระตุ้นให้บุคคลเปลี่ยนแปลง

⁶⁹ สืบค้น 30 มิถุนายน 2557, จาก <http://childhood281.blogspot.com/2010/01/william-glasser.html>

พฤติกรรมไปสู่แนวทางที่ถูกต้อง แม้ว่ากลาสเซอร์จะไม่ได้ตั้งหลักเกณฑ์ขึ้นมาว่าอะไรถูกแต่เขาเชื่อว่าผู้ให้บริการควรสนับสนุนหลักการทางศีลธรรมจรรยาที่ยอมรับกันทั่วไปและระมัดระวังที่จะไม่ใช่ค่านิยมของตนไปมอบให้ผู้รับบริการ ผู้ให้คำปรึกษาอาจอภิปรายกับผู้รับบริการถึงการเลือกค่านิยมและชี้ให้เห็นถึงผลที่ตามมาจากการเลือกค่านิยมนั้น

15. ผู้ให้บริการปรึกษาควรนำวิธีการของทฤษฎีให้บริการแบบเผชิญความจริงไปปฏิบัติอย่างยืดหยุ่น โดยพิจารณาให้เหมาะสมกับความต้องการและสภาพของผู้รับบริการแต่ละราย พัฒนาการด้านบุคลิกภาพตามแนวคิดทฤษฎีให้บริการปรึกษาแบบเผชิญความจริง กลาสเซอร์ให้ความสำคัญว่าช่วง 10 ปีแรกของชีวิตว่ามีอิทธิพลในการหล่อหลอมบุคลิกภาพเพราะเป็นช่วงที่เด็กเริ่มเข้าสู่โครงสร้าง ทางสังคม คือ บ้าน และ โรงเรียน เนื่องจากการสนองความต้องการเป็นสิ่งที่จะต้องเรียนรู้พ่อแม่มีหน้าที่สอนและฝึกทักษะที่จำเป็นแก่เด็กการที่จะช่วยให้เด็กพัฒนาหรือทักษะ พ่อแม่ต้องเปิดโอกาสให้เด็กได้ปฏิสัมพันธ์เชิงสังคมกับบุคคลทั่วไป พ่อแม่ควรที่จะรู้จักสอนให้ลูกรู้จักการพูดและการฟัง เพราะเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการที่เด็กจะได้ติดต่อกับผู้อื่น สิ่งที่สำคัญอีกอย่างคือความสามารถเชิงเหตุผลและการแก้ปัญหาของบุคคล พ่อแม่ต้อง ใจแข็งพอที่จะไม่ช่วยลูกในกรณีที่ลูกสามารถช่วยตนเองได้ นอกจากนี้พ่อแม่ควรสร้างนิสัยที่ดีงามให้แก่ลูกและปฏิเสธที่จะให้ความช่วยเหลือลูกโดยไม่จำเป็น เวลาส่วนใหญ่ของเด็กนั้นจะอยู่ที่โรงเรียนดังนั้น โรงเรียนจึงเป็นแหล่งสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมบุคลิกภาพของเด็ก ถ้าพ่อแม่และครูเข้าใจเด็กวิธีหล่อหลอมบุคลิกภาพที่พึงปรารถนาของเด็ก จะช่วยทำให้เด็กมีแนวโน้มที่จะเติบโตไปสู่การที่เป็นบุคคลที่มี “วุฒิภาวะ” คือเป็นบุคคลที่สามารถยืนอยู่ได้ด้วยตนเองมีความเป็นตัวของตัวเอง ตระหนักถึงคุณค่าของตนเอง การอบรมอย่างถูกวิธีและเด็กมีโอกาสที่อยู่ในสภาพแวดล้อมอันเหมาะสมจะสามารถป้องกันปัญหาได้

2.4.3.5 ทฤษฎีการเรียนรู้⁷⁰

อธิบายได้ว่าเป็นข้อความรู้ที่ใช้ในการพรรณนา อธิบาย หรืออ้างอิง ถึงที่มาและสาเหตุของการเกิดการเรียนรู้ของมนุษย์ โดยได้รับการพิสูจน์ ทดสอบตามกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และได้รับการยอมรับว่าเชื่อถือได้ รวมทั้งสามารถนำไปใช้ในการอ้างอิงเพื่อเป็นหลักในการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้

ในส่วนหัวข้อของทฤษฎีการเรียนรู้นี้ ทฤษฎีการเรียนรู้จะมีความสอดคล้องกับพื้นฐานทางด้านจิตวิทยา ซึ่งมีแนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีการเรียนรู้แตกต่างกันออกไปในแต่ละกลุ่ม โดยแนวคิดของนักจิตวิทยาที่เกี่ยวกับทฤษฎีการเรียนรู้มี 4 กลุ่มใหญ่ๆ ด้วยกัน ดังนี้

⁷⁰ From *PROBATION & PAROLE : THEORY & PRACTICE*. (p. 299), By Abadinsky Howard. 1997, New Jersey : Prentice Hall PTR.

(1) ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism)

นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้มีความเชื่อว่าปัจจัยหลักที่มีผลต่อพฤติกรรมของมนุษย์นั้นน่าจะมาจากสิ่งเร้าภายใน สภาพแวดล้อมนั้นคือ ถ้าครูสามารถจัดสิ่งเร้าในสภาพแวดล้อมได้อย่างเหมาะสมแล้วก็จะสามารถทำให้เด็กเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นักจิตวิทยาที่มีชื่อเสียงที่มักเป็นที่กล่าวถึงในกลุ่มนี้ได้แก่ วัตสัน (Watson) กายเอ่ (Gagne) สกินเนอร์ (Skinner) พาฟลอฟ (Pavlov) ธอร์นดิค (Thorndike) กัททรี (Guthrie)

(2) ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มปัญญานิยม (Cognitivism)

นักจิตวิทยาในกลุ่มปัญญานิยมให้ความสนใจในการศึกษาปัจจัยภายในตัวบุคคลที่เรียกว่า โครงสร้างทางปัญญา (cognitive structure) ที่มีผลต่อความจำ การรับรู้และการแก้ปัญหาของบุคคล และมีความเชื่อว่าการกระทำต่างๆ ของบุคคลนั้นเกิดขึ้นจากตัวบุคคลนั่นเองไม่ใช่เกิดจากเงื่อนไข และสภาพแวดล้อมที่จะทำให้บุคคลเรียนรู้ได้ ดังนั้นจะต้องเป็นสภาพแวดล้อมที่บุคคลได้รับรู้และมีความหมายต่อบุคคลเท่านั้น อีกทั้งสิ่งใดที่บุคคลได้เรียนรู้มาก่อนจะมีผลต่อการเรียนรู้ในปัจจุบัน นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้ที่นิยมกล่าวถึงได้แก่ เกสทอลต์ (Gestalt) วิลเลียม เจม (William James) จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) เอดวาร์ด โทลแมน (Edward Tolman) พียาเจต์ (Piaget) บรูเนอร์ (Bruner)

(3) ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มมนุษยนิยม (Humanism)

นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้คำนึงถึงความเป็นคนของคน มองธรรมชาติของมนุษย์ในลักษณะที่ว่ามนุษย์เกิดมาพร้อมกับความดี มนุษย์เป็นผู้อิสระสามารถนำตนเองและพึ่งตนเองได้ เป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ทำประโยชน์ให้สังคม มีอิสระที่จะเลือกทำสิ่งต่างๆ ยึดการเรียนรู้จากแรงจูงใจเป็นหลัก สนใจในลักษณะเฉพาะซึ่งเป็นลักษณะของปัจเจกบุคคล โดยเน้นสิ่งที่เรียกว่าตัวตน (self) ตลอดจนความมีอิสรภาพการที่ บุคคลได้มีโอกาสเลือกการกำหนดด้วยตนเอง (self-determinism) และการเจริญงอกงามส่วนตน (growth) นักจิตวิทยาที่สำคัญในกลุ่มนี้ได้แก่ โรเจอร์ (Rogers) มาสโลว์ (Maslow)

(4) ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มสร้างสรรค์สร้างองค์ความรู้ด้วยปัญญา (Constructivism)

แนวคิดนี้มีรากฐานมาจากปรัชญา Constructivism ที่เชื่อว่าความรู้เดิมมีส่วนเกี่ยวข้องกับและเสริมสร้างความเข้าใจของผู้เรียน โดยมองว่าการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในผู้เรียน ผู้เรียนเป็นผู้สร้าง (Construct) ความรู้จากความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่พบเห็นกับความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่เดิมกล่าวคือ ผู้เรียนใช้ความรู้เดิมของตนทำนายเหตุการณ์ได้ถูกต้อง จะทำให้โครงสร้างทางปัญญาของเขาคงเดิมและมั่นคงมากยิ่งขึ้น แต่ถ้าการคาดคะเนไม่ถูกต้อง ผู้เรียนจะประหลาดใจ สงสัย และคับข้องใจหรือที่เพียเจต์กล่าวว่าเกิดภาวะไม่สมดุล (disequilibrium) เมื่อเกิดความขัดแย้ง ผู้เรียนมีทางเลือก 3 ทางคือ 1) ไม่สนใจที่จะทำความเข้าใจ 2) ปรับความคิดให้เป็นไปตามโครงสร้าง

ทางปัญญาตามประสบการณ์ 3) ปฏิเสธและไม่ปรับโครงสร้างทางปัญญาตามประสบการณ์ นักจิตวิทยาที่มีชื่อเสียงที่สุดในกลุ่มนี้คือ ไวกอตสกี (Vygotsky)⁷¹

การปรับพฤติกรรมคือ การนำเอาแนวคิดจากทฤษฎีการเรียนรู้มาประยุกต์ใช้อย่างเป็นระบบ เพื่อช่วยเพิ่มศักยภาพ ความสามารถ ความเป็นตัวของตัวเองและเพิ่มความสามารถในการควบคุมตนเองของบุคคล การปรับพฤติกรรมนั้นสามารถทำได้ 2 ทางคือ บุคคลปรับพฤติกรรมของตนเองและบุคคลถูกผู้อื่นปรับพฤติกรรมทั้ง 2 วิธีนี้ใช้หลักและกระบวนการเดียวกัน เพียงแต่ว่าวิธีการแรกนั้นบุคคลจะเป็นผู้ดำเนินการตามขั้นตอนด้วยตนเองทั้งหมด ในขณะที่วิธีการที่สอง

บุคคลอื่นจะเป็นผู้ดำเนินการตามขั้นตอนการปรับพฤติกรรมให้ แต่ถ้ากรณีที่บุคคลยังไม่สามารถดำเนินการปรับพฤติกรรมได้ด้วยตนเองนั้น อาจจะมีบุคคลภายนอกมาช่วยได้ จนกระทั่งเขาสามารถดำเนินการได้ด้วยตนเอง

บุคคลต่างๆ ในสังคม มีอิทธิพลต่อการควบคุมและปรับพฤติกรรมของคนเราอยู่ตลอดเวลา เท่ากับว่าวิธีการปรับพฤติกรรมนั้นมีใช้สิ่งใหม่เลย และเมื่อเป็นเช่นนี้การปรับพฤติกรรมไม่น่าที่จะได้ผล เพราะถ้าพิจารณาให้ดีจะพบว่าปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมก็ยังคงมีอยู่

ความจริงแล้วถ้าลองวิเคราะห์ดูจะพบว่าเหตุที่ทำให้สังคมปัจจุบันไม่ได้ผล เพราะว่าการปรับพฤติกรรมในสังคมนั้นเป็นการปรับอย่างไม่เป็นระบบ ผู้ดำเนินการปรับไม่รู้ว่าจะปรับอะไร เช่นต้องการให้บุคคลนั้นเป็นคนดีมีวินัย ชื่อสัตย์ สิ่งเหล่านี้จัดได้ว่าเป็นเป้าหมายที่หละหลวมมาก เพราะไม่รู้ว่าจะถึงเป้าหมายได้อย่างไรเหมือนกับคนใดใครสักคนหนึ่งไปพบกันที่สวนลุมพินี คงจะไม่มีโอกาสเจอกันอย่างแน่นอนถ้าไม่มีการกำหนดว่าพบกันที่ประตูด้านใดของสวนลุมพินี นอกจากนี้วิธีการดำเนินการปรับพฤติกรรมในสังคมยังคงทำไม่สม่ำเสมอ นั่นคือบางครั้งก็ทำ บางครั้งก็ไม่ทำ บุคคลที่แสดงพฤติกรรมจึงเกิดความคิดสับสนไม่รู้ว่าจะทำตัวอย่างไรดี ซึ่งแน่นอนถ้าสามารถจัดให้เป็นระบบได้และทำได้อย่างสม่ำเสมอ ปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ก็จะหมดไป

การปรับพฤติกรรมเป็นวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ได้มีการทดลองและพิสูจน์มาแล้วว่าได้ผล ไม่ว่าจะใช้กับเด็กปกติหรือไม่ปกติ เด็กหรือผู้ใหญ่ เนื่องจากทุกวิธีการของการปรับพฤติกรรมได้ผ่านขั้นตอนและวิธีการวิจัยมาเป็นช่วงระยะเวลาอันยาวนาน ผลที่ได้จากการวิจัยเป็นข้อพิสูจน์ได้ว่า วิธีการปรับพฤติกรรมนับว่าเป็นวิธีการหนึ่งที่ใช้ได้ผลในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคล

⁷¹ ทฤษฎีการเรียนรู้. สืบค้น 30 มิถุนายน 2557, จาก <http://th.wikipedia.org/wiki/>

2.4.3.6 ทฤษฎีเด็ดขาด (Absolute Theory)

ทฤษฎีเด็ดขาด หมายถึงทฤษฎีที่อ้างว่าเป็นทฤษฎีที่ถูกต้อง โดยไม่คำนึงถึงกาลเทศะ หรือพฤติกรรมแวดล้อมใด ๆ ทั้งสิ้น กล่าวคือเป็นทฤษฎีที่ยืนยันว่าตัวเองถูกต้อง ไม่ว่าจะนำไปใช้ในสถานการณ์ใดเมื่อใด หรือจะกล่าวอีกอย่างหนึ่งว่าเป็นทฤษฎีที่ใช้ได้เสมอไป และใช้ได้ตลอดไป

ในส่วนของจุดประสงค์การลงโทษนั้น ทฤษฎีเด็ดขาดถือว่าการที่กฎหมายอาญาบัญญัติให้ลงโทษผู้กระทำความผิดนั้น ก็เพราะเหตุที่ได้มีการกระทำความผิดขึ้นอย่างเดียว ถือว่าการลงโทษเป็นการตอบแทนการกระทำความผิด การลงโทษจะหนักหรือเบา ย่อมต้องแล้วแต่ความชั่วของผู้กระทำความผิดซึ่งปรากฏในการกระทำความผิดนั้นๆ การลงโทษจึงเหมือนเป็นการใช้บาปที่ผู้กระทำความผิดได้กระทำไป ซึ่งมีผู้ให้ความเห็นแนวเดียวกันนี้

คันท (Kant) สำหรับคันทเห็นว่า โทษเป็นสิ่งจำเป็นในทางความรู้สึกผิดชอบ โทษเป็นการตอบแทนความยุติธรรมที่ถูกประทุษร้าย

เฮเกล (Hegel) เฮเกลเห็นว่า การกระทำความผิดอาญาเป็นการปฏิเสธกฎหมาย ฉะนั้นจึงเป็นความจำเป็นที่จะต้องตอบแทนต่อผู้ปฏิเสธกฎหมายด้วยการลงโทษ

สตาล (Stahl) สตาลเป็นผู้นับถือศาสนาโดนเคร่งครัด จึงมีความเห็นว่า จุดประสงค์ในการลงโทษก็คือ เพื่อปฏิบัติให้เป็นไปตามข้อบังคับของพระเจ้า

ในทางปฏิบัตินั้นหากจะนำทฤษฎีเด็ดขาดมาใช้ ก็จะต้องลงโทษให้เป็นการตอบแทนแก่แก่นการกระทำความผิด ซึ่งหมายความว่าจะต้องลงโทษให้ได้สัดส่วนกับผลร้ายที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิด กล่าวคือ ถ้าก่อให้เกิดผลร้ายแรงมากก็ต้องลงโทษหนักมาก ความคิดที่จะให้การลงโทษเป็นการตอบแทนแก่แก่นนั้นมียุติในประมวลกฎหมายอาญาเหมือนกัน ตัวอย่างเช่น ถ้าประมาททำให้เขาถึงตายถึงโทษแรง แต่ถ้าทำให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจโดยประมาทก็เป็นความผิดลหุโทษเท่านั้น ซึ่งเป็นการตอบแทนแก่แก่นการกระทำความผิดโดยแท้

2.4.3.7 ทฤษฎีสัมพัทธ์ (Relative Theory)

ทฤษฎีนี้ถือว่าทุกอย่างในโลกนี้ไม่เด็ดขาด ทฤษฎีนี้ย่อมถูกต้องต่อเมื่อคำนึงถึงกาลเทศะ และพฤติกรรมแวดล้อมต่างๆ ส่วนจุดประสงค์ของการลงโทษตามทฤษฎีนี้ นั้น ไม่ได้พิจารณาในแง่การกระทำความผิด แต่ได้พิจารณาในแง่ที่ว่าควรลงโทษอย่างไรจึงจะเกิดประโยชน์ และโดยเหตุนี้ การลงโทษจะต้องคำนึงถึงตัวผู้กระทำความผิดกับเพื่อนมนุษย์อื่นๆ โทษนั้นควรจะมีผลเป็นการกระทำให้ผู้กระทำความผิดหวาดกลัว ทำให้ผู้กระทำความผิดกลับตนเป็นคนดี หรือทำให้สังคมปลอดภัยจากการกระทำความผิด ทั้งนี้เพื่อเป็นการป้องกันขัดขวางมิให้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นอีก การที่จะป้องกันขัดขวางการกระทำความผิดนั้นมีอยู่ 2 ประการคือ

1. ให้มีผลเป็นการป้องกันบุคคลทั่วไป (General Prevention) คือการลงโทษต้องเป็นการป้องกันมิให้บุคคลทุกๆ คนกระทำความผิด หมายความว่า จะต้องลงโทษเพื่อไม่ให้บุคคลทุกๆ คน หวาดกลัวไม่กล้ากระทำความผิดอย่างเดียวกันขึ้นอีก หรือจะกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ จะต้องลงโทษผู้กระทำความผิดเพื่อให้เป็นแบบอย่างซึ่งบังคับจิตใจบุคคลทุกๆ ไป ที่คิดจะกระทำความผิดอย่างเดียวกันให้งดเว้นความคิดนั้น ๆ เสีย

2. ให้มีผลเป็นการป้องกันผู้กระทำผิดนั่นเอง (Special Prevention) การลงโทษเป็นการป้องกันผู้กระทำผิดไม่ให้กระทำความผิดขึ้นอีก เพราะการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้ว การลงโทษจึงควรเป็นการป้องกันมิให้ผู้กระทำผิดกล้ากระทำความผิดขึ้นอีก โดยต้องแยกผู้กระทำผิดออกเป็น 2 ประเภท (1) ผู้กระทำผิดโดยโอกาส คือ ได้กระทำความผิดเพราะสิ่งรบเร้าภายนอก ผู้กระทำผิดโดยโอกาสนี้ถ้าลงโทษให้หวาดกลัวก็สามารถดับเป็นคนดีได้ (2) ผู้กระทำผิดเสมอ คือ ซึ่งแยกเป็นผู้ที่สามารถกลับตัวได้จำพวกหนึ่ง ต้องลงโทษในทางที่จะให้กลับตนเป็นคนดี และพวกหนึ่งไม่สามารถกลับตัวได้ พวกนี้ต้องแยกไปจากสังคม ทฤษฎีการลงโทษที่เป็นการป้องกันพิเศษนั้นยังแยกได้อีก 3 ทฤษฎี

(1) ทฤษฎีที่ว่าด้วยการลงโทษควรจะเป็นการกระทำให้หวาดกลัว เจ้าของทฤษฎีนี้คือ โกรลมัน (Grolmann) มีความเห็นว่า การลงโทษควรจะทำให้ผู้กระทำผิดหวาดกลัวไม่กล้ากระทำความผิดอีก

(2) ทฤษฎีที่ว่าด้วยการลงโทษควรจะเป็นการกระทำให้ผู้กระทำผิดกลับตนเป็นคนดี เจ้าของทฤษฎีคือ เรแดร์ (Raeder) มีความเห็นว่า จะต้องลงโทษเพื่อให้ผู้กระทำผิดกลับตนเป็นคนดี และเป็นผู้ที่เหมาะสมที่จะกลับเข้าสู่สังคมอย่างเดิม

(3) ทฤษฎีที่ว่าด้วยการลงโทษควรจะเป็นการทำให้สังคมปลอดภัย ทั้งนี้หมายความว่า การลงโทษเป็นการทำให้สังคมพ้นจากภัยอันตรายอันจะถึงบังเกิดจากการกระทำความผิดของผู้กระทำผิดซ้ำอีกในเวลาภายหลัง⁷²

ตามความเห็นของศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย เห็นว่า คุณพินิจในการลงโทษผู้กระทำผิด จะต้องเอาทฤษฎีเด็ดขาด และทฤษฎีสัมผัสมาใช้ประกอบกันซึ่งจะต้องตั้งต้นด้วยทฤษฎีเด็ดขาด คือ การลงโทษเป็นการตอบแทนการกระทำความผิด และศาลจะต้องลงโทษหนักเบาให้ได้ สัดส่วนกับความชั่วของผู้กระทำผิด กล่าวคือ ถ้ามีความชั่วมากก็ควรลงโทษหนักมาก ในขณะที่เดียวกันการลงโทษจะบรรลุวัตถุประสงค์ของการลงโทษตามทฤษฎีสัมผัสหรือไม่นั้น เป็นเรื่องที่มีความสำคัญเป็นลำดับสอง เพราะการที่กฎหมายได้มีการกำหนดให้มีโทษทางอาญาขึ้น ก็เพื่อให้

⁷² จาก *กฎหมายอาญา ภาค 1* (น.250-253), โดย หยุด แสงอุทัย, 2547, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ผู้กระทำผิดเองได้สำนึกตนว่าได้กระทำความชั่ว และเป็นกรณีผู้กระทำผิดควรจะรู้สึกเสียใจสำนึกผิดเอง และผู้ใดมีความชั่วมากก็ต้องรับโทษมากเป็นธรรมดา ด้วยเหตุนี้การลงโทษจึงต้องเหมาะสมกับตัวผู้กระทำผิดเป็นคณาๆ ไป เพราะผู้กระทำผิดด้วยกันอาจมีบางคนมีความชั่วน้อย เช่น ไม่เคยกระทำผิดมาก่อนเลย แต่ถูกผู้ร้ายชักจูงไปช่วยบางคนมีความชั่วมาก เพราะเป็นหัวหน้าชักชวนให้ผู้อื่นกระทำผิดเป็นต้น คนที่มีความชั่วน้อยสาละถึงโทษน้อย ส่วนคนที่มีความชั่วมากสาละถึงโทษมาก ทั้งนี้ตามหลักที่ว่าจะต้องลงโทษให้เหมาะสมกับผู้กระทำผิดเป็นคณาๆ ไป (Individualization of punishment)

2.4.4 วัตถุประสงค์การบังคับโทษจำคุก

วัตถุประสงค์ของการบังคับโทษจำคุกจะไม่เหมือนกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษที่มุ่งเน้นที่จะลงโทษเพื่อให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล แต่วัตถุประสงค์ของการบังคับโทษจำคุกที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตลอดทั้งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มากขึ้น มุ่งเน้นที่จะเปลี่ยนแปลงพื้นฟูหรือแก้ไขพฤติกรรมของบุคคลที่บกพร่องในเรื่องต่างๆ ซึ่งวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษจำคุกมีดังนี้⁷³

1. เพื่อให้ดำรงชีวิตได้ในอนาคตโดยปราศจากการกระทำความผิดและมีความรับผิดชอบต่อสังคม

2. เพื่อเป็นการคุ้มครองสังคม

1. เพื่อให้ดำรงชีวิตได้ในอนาคตโดยปราศจากการกระทำความผิดและมีความรับผิดชอบต่อสังคม วัตถุประสงค์ในข้อนี้มุ่งเน้นถึงการดำรงชีวิตในอนาคตโดยปราศจากการกระทำความผิดและมีความรับผิดชอบต่อสังคม ในหลายประเทศใน โลกไม่ว่าจะเป็น ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ต่างก็มีกฎหมายหรือแนวนโยบายในการลงโทษจำคุกที่จะต้องหลีกเลี่ยงผลเสียหายกับบุคคลในการบังคับโทษจำคุกคือ ต้องไม่ทำลายบุคลิกภาพของคนปกติและต้องสอดคล้องกับหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ หากการจำคุกทำลายบุคลิกภาพของบุคคลการฟื้นฟูก็จะไม่ได้ผล สุดท้ายสังคมก็จะได้รับความเสียหายต่อไป

การลงโทษอย่างมีเหตุผลที่เป็นภาวะวิสัยย่อมที่จะไม่ลงโทษเพียงเพราะมีการกระทำความผิดขึ้นเท่านั้น เพราะสิ่งใดเกิดขึ้นแล้วย่อมไม่อาจแก้ไขกลับเป็นดังเดิมได้ แต่การลงโทษที่คำนึงถึงอนาคตหรือมองไปข้างหน้าเพื่อให้ผู้กระทำความผิดเองและผู้ที่เกี่ยวข้องเห็นว่าผู้กระทำความผิดได้รับการลงโทษจะไม่กระทำความผิดขึ้นอีก มีหลักเกณฑ์พื้นฐานการบังคับโทษที่ต้องนำมาใช้คือ

- 1.1 หลักความใกล้เคียงของชีวิตในเรือนจำและนอกเรือนจำ กล่าวคือ รัฐจะต้องบริหารจัดการสิ่งต่างๆ ให้การดำเนินชีวิตของผู้ต้องขังในเรือนจำมีความใกล้เคียงกับการใช้ชีวิตของ

⁷³ กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก (น.39) เล่มเดิม.

บุคคลภายนอกเรือนจำให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เพื่อที่จะไม่ทำให้ผู้ต้องโทษเสียบุคลิกภาพ และไม่สามารถกลับคืนสู่สังคมได้

1.2 หลักการหลีกเลี่ยงผลเสียจากการบังคับโทษ หมายความว่า มาตรการหรือกลไกต่างๆ ในการลงโทษและการบังคับโทษต้องหลีกเลี่ยงผลเสียจากการบังคับโทษอันจะเป็นการทำลายบุคลิกลักษณะของความเป็นมนุษย์ไป เช่น การตัดการรับรู้ข้อมูลข่าวสารภายนอกคุก การลงโทษด้วยวิธีทารุณโหดร้าย เป็นต้น หรือการทำให้ผู้ต้องขังรู้สึกว่าคุณค่าหรือด้อยกว่าหรือตกต่ำกว่าคนอื่น

1.3 พยายามที่จะหลีกเลี่ยงไม่ให้ผู้กระทำความผิดได้ประสบกับสิ่งที่ทำลายคุณลักษณะประจำตัวของคนๆ นั้น กล่าวคือ เมื่อผู้กระทำความผิดถูกจำคุกในเรือนจำข้อมที่จะเสื่อมเสียฐานะและชื่อเสียงในสายตาคนทั่วไป ทำให้โอกาสกลับตัวเป็นคนดีน้อยลง ประกอบกับผู้ได้รับโทษจำคุกครั้งแรกหรือความผิดเล็กๆ น้อยๆ ต้องมาอยู่ปะปนกับผู้กระทำความผิดที่เป็นอาชญากรมืออาชีพ ซึ่งมีอิทธิพลครอบงำบุคคลอื่นได้ง่าย ทำให้ผู้ที่มีโอกาสกลับตัวหมด โอกาสที่จะเปลี่ยนแปลงแก้ไขพฤติกรรมซึ่งเป็นสิ่งที่สังคมส่วนใหญ่ไม่ปรารถนา

การบังคับโทษจำคุกต้องพยายามมุ่งยกระดับสามัญสำนึกและพฤติกรรมที่ตกต่ำของผู้กระทำความผิดให้อยู่ในระดับคนปกติได้ โดยหลักการที่ว่ามนุษย์เป็นประติรูปธรรมที่ธรรมชาติสร้างขึ้นเป็นพิเศษสามารถเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ และพัฒนาปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและพฤติกรรมนิสัยได้ จึงต้องมีการส่งเสริมคุณค่าในบุคคล ส่งเสริมความสามารถของบุคคลซึ่งการบำบัดแก้ไขนักโทษแต่ละคนจะไม่เหมือนกัน แต่จะต้องมีการวิเคราะห์หาสาเหตุและวางแผนบังคับโทษเป็นรายๆ ไป เพื่อให้ผลสุดท้ายเมื่อนักโทษพ้นโทษแล้วจะไม่กระทำความผิดซ้ำอีก

1. เพื่อเป็นการคุ้มครองสังคม การบังคับโทษที่มุ่งคุ้มครองสังคมเป็นภารกิจเดียวกับภารกิจของกฎหมายอาญา เมื่อเป็นที่แน่ชัดแล้วโดยกระบวนการยุติธรรมทางอาญาว่าบุคคลใดเป็นผู้กระทำความผิดและศาลพิพากษาลงโทษจำคุกแล้ว ส่วนของการบังคับโทษก็จะจำกัดเสรีภาพของบุคคลนั้นเพื่อเข้าสู่มาตรการแก้ไขรูปแบบต่างๆ ตามระยะเวลาที่สมควร โดยพิจารณาจากปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวกับความบกพร่องของนักโทษเป็นรายๆ ไป เพื่อให้เป็นไปตามแผนบังคับโทษ เมื่อบำบัดรักษาให้เป็นปกติแล้วจึงปล่อยบุคคลนั้นกลับเข้าสู่สังคม กล่าวอีกนัยหนึ่งคือเมื่อภารกิจของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากลับกรองนำคนที่กระทำผิดเข้ารับโทษจำคุก ภารกิจของการบังคับโทษก็คือการแก้ไขพฤติกรรมชั่วของคนที่ทำผิดกฎหมายอาญาให้เป็นคนดีของสังคม

การแก้ไขผู้กระทำความผิดในปัจจุบันแม้จะเป็นแนวทางที่ยอมรับกัน ในวงการ ราชทัณฑ์ทั่วไป แต่ก็ยังเป็นที่สงสัยว่าจะได้รับผลตามวัตถุประสงค์เพียงไร เพราะการแก้ไขมี อุปสรรคหลายประการ กล่าวคือ⁷⁴

1. ผู้กระทำความผิดสูญเสียบุคลิกภาพไปแล้ว โดยถูกหล่อหลอมและขัดเกลาให้มี บุคลิกลักษณะเช่นนั้นมาเป็นเวลานาน แต่ใช้เวลาในเรือนจำไม่นานการที่จะแก้ไขฟื้นฟูคืนจิตสำนึก ที่ตีกลับและปรับตัวเข้ากับสังคมเป็นไปได้ยาก

2. การลงโทษเพื่อการแก้ไขนั้น ขัดกับความรูสึกของคนในสังคมว่าผู้กระทำความผิด ไม่ควรได้รับการปฏิบัติที่ดีกว่าคนทั่วไป ซึ่งเป็นไปตามหลักของเบนเทม (Bentham) ที่ว่า “หลักการ ได้รับประโยชน์ที่น้อยกว่า” (Principle of less eligibility) เพราะคนทั่วไปจะเห็นว่าเป็นการไม่เป็น ธรรมที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับประโยชน์มากกว่าคนทั่วไป เช่น ผู้กระทำความผิดได้รับการอบรม แก้ไขฝึกวิชาชีพ สวัสดิการ อาหาร ที่อยู่อาศัย ตลอดจนการจัดการศึกษา ในขณะที่คนทั่วไปใน สังคมจำนวนมากที่ไม่ได้รับบริการดังกล่าว ความรูสึกของคนทั่วไปจะขัดกับหลักของการแก้ไข ฟื้นฟู

3. การแก้ไขฟื้นฟูเหมาะสมสำหรับผู้กระทำความผิดบางประเภทเท่านั้น เช่น ผู้กระทำ ความผิดครั้งแรกที่กระทำความผิดเพราะอารมณ์ชั่ววูบหรือพลั้งพลาด หรือกระทำเพราะความ จำเป็น การแก้ไขฟื้นฟูไม่ทำให้กระทำความผิดซ้ำยอมสำเร็จได้โดยง่าย แต่ผู้ที่เคยกระทำความผิดและถูก ลงโทษมาหลายครั้งแล้ว หรืออาชญากรมีอาชีพหรือพวกทำผิดติดนิสัย โอกาสแก้ไขฟื้นฟูตัวยอม เป็นไปได้ยาก ดังนั้นการแก้ไขฟื้นฟูจึงไม่สามารถทำให้ผู้กระทำความผิดกลับตัวได้ทุกกรณีไป⁷⁵

2.5 หลักการลงโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคล (Individualization)⁷⁶

การลงโทษให้เหมาะสมกับความผิดและตัวผู้กระทำความผิด มีแนวคิดที่ตั้งอยู่บนพื้นฐาน ที่ว่าการที่มนุษย์แต่ละคนกระทำความผิดนั้น ย่อมเนื่องมาจากบุคลิกลักษณะอุปนิสัยของผู้กระทำความผิดและ พฤติการณ์ภายนอก เช่น สิ่งแวดล้อมรอบตัวผู้กระทำความผิด ซึ่งอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมถือเป็นปัจจัย หนึ่งที่มีผลต่อการตัดสินใจของบุคคลในการที่จะกระทำความผิด ฉะนั้นบุคคลจึงต้องปรับ บุคลิกลักษณะของตนให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมอยู่เสมอ เพราะบุคลิกลักษณะกับสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่

⁷⁴ จาก *หลักทัณฑ์วิทยา* (น.30 - 31), โดย นันทิ จิตสว่าง (อ้างถึงในกฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก, โดย ชานี วรภัทร์, น. 42).

⁷⁵ แหล่งเดิม.

⁷⁶ From *The Individualization of Punishment Criminology, Law Enforcement and Social Problem* (p. 177-179), by Raymond Saleilles, 1986, Publication No.15 : Patterson Smith Reprint Series.

ความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันตลอดเวลา แต่ละบุคคลแต่ละคนย่อมไม่สามารถปรับตนให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมหรือสถานการณ์ (Situation) ต่างๆ ได้เหมือนกัน เพราะบุคคลแต่ละคนต่างมีบุคลิกลักษณะหรือส่วนที่ประกอบเข้าเป็นบุคลิกลักษณะแตกต่างกันไป ดังนั้นแบบแห่งความประพฤติของบุคคล (Pattern of Behavior) ย่อมมีลักษณะแตกต่างกันไปด้วย ซึ่งอาจเป็นไปได้ในทางเข้ากับสังคมและเป็นปฏิปักษ์ต่อสังคม นักจิตวิทยาจึงเชื่อว่าลักษณะของความประพฤติอันเป็นปฏิปักษ์ต่อสังคมมีปรากฏอยู่ในตัวบุคคลทุกคน ซึ่งหมายความว่าบุคคลทุกคนมีความเอนเอียงไปในทางประกอบอาชญากรรม (Tendency Towards Crime)⁷⁷ ด้วยกันทั้งสิ้น

การลงโทษตามหลักการนี้ จะต้องมีการกำหนดโทษให้เหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิด (Punishment to Fit the Criminal) โดยพิจารณาถึงความจริงที่ว่ามนุษย์แต่ละคนมีความสามารถไม่เท่าเทียมกันในการรับผิดชอบ ทั้งยังมีบุคคลหลายประเภทที่ควรจะได้รับ การลดโทษหรือไม่ต้องรับโทษเลย การลงโทษตามแนวคิดนี้มุ่งเน้นที่ตัวผู้กระทำความผิดโดยตรง หากได้ต้องการให้มีผลถึงบุคคลอื่นไม่ โดยมุ่งที่จะปรับปรุงแก้ไขอบรมบ่มนิสัยของผู้กระทำความผิด ให้ผู้กระทำความผิดสามารถกลับตนเป็นพลเมืองดีและกลับคืนสู่สังคมได้ เพราะการลงโทษโดยการทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับความยากลำบาก หรือได้รับผลร้ายนั้น ในบางกรณีไม่เหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิดและไม่สามารถทำให้ผู้กระทำความผิดประพฤติตัวดีขึ้นได้ ซึ่งการที่จะทำได้ข้อมูลของผู้กระทำความผิดที่เพียงพอ นั้นหน่วยงานของกระบวนการยุติธรรมจะต้องมีการเก็บรวบรวมข้อมูลของผู้กระทำความผิด

สิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการตัดสินใจของบุคคลให้กระทำความผิด โดยสิ่งแวดล้อมเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการตัดสินใจของบุคคลให้กระทำความผิด ไม่ว่าจะบุคคลนั้นจะมีความผิดที่จะกระทำอยู่ก่อนแล้วหรือไม่ก็ตาม ซึ่งที่ถูกต้องแล้วมนุษย์จะต้องปฏิบัติตามกฎหมายและปฏิบัติตนให้ถูกกฎหมาย อนึ่งการตัดสินใจของบุคคลจะขึ้นอยู่กับปัจจัยหลาย อย่างเช่น สังคม จิตวิทยา วิทยาศาสตร์ เป็นต้น และการตัดสินใจของบุคคลซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล โดยสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยหนึ่งที่มากระตุ้นให้คนกระทำความผิด ดังนั้นการกระทำความผิดของบุคคลจึงมีสิ่งแวดล้อมเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น บุคคลที่พักอาศัยอยู่ในชุมชนแออัด หรือพบเห็นการกระทำความผิดฐานวิ่งราวทรัพย์สินอยู่เป็นประจำจนเกิดความเคยชิน ทำให้เกิดพฤติกรรมเลียนแบบอาชญากรขึ้น โดยได้ลงมือกระทำความผิดเช่นนั้นบ้าง เป็นต้น ประกอบกับอิสระและเสรีภาพเป็นสิ่งสำคัญและมีอยู่ในการกระทำของบุคคลทุกคนนั้น บุคคลจะเลือกกระทำความผิดหรือไม่จึงขึ้นอยู่กับ การตัดสินใจของตนเองเป็นสำคัญ

หลักการของการใช้มาตรการบังคับทางอาญาที่เป็นเสรีนิยมและสอดคล้องกับหลักนิติธรรม ตามรัฐธรรมนูญผู้ถูกบังคับโทษจะต้องเป็น “ประธานของการบังคับโทษ” เสมอ แม้บุคคล

⁷⁷ อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา (น. 204). เล่มเดิม.

นั้นกระบวนการยุติธรรมจะได้พิสูจน์แล้วว่ามีความผิด แต่ผู้กระทำความผิดก็เป็น “มนุษย์” ย่อมต้องเป็นประธานของการบังคับโทษ ซึ่งถือเป็นหลักประกันการถูกบังคับโทษตามกฎหมายและตามหลักรัฐธรรมนูญ เหตุผลในการบังคับโทษจึงต้องมีความเป็นภาวะวิสัยอย่างมาก และตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลัก “ประชาธิปไตย” ที่ให้ความเสมอภาค โปร่งใส ตรวจสอบได้ อันกระทำเพื่อประโยชน์สังคมเป็นสำคัญ “หลักการพิจารณาคดีและบังคับโทษที่เหมาะสมกับบุคคล” (Individualization of punishment) เป็นสมการความสัมพันธ์ที่เหมาะสมของการกำหนดโทษที่จะใช้กับผู้กระทำความผิดกับความผิดอาญาที่เกิดขึ้นที่ถูกต้องเหมาะสมกับคนๆ นั้น เป็นเรื่องที่แสดงและยืนยันว่าผู้กระทำความผิดเป็น “ประธานของการบังคับโทษ” เพราะวัตถุประสงค์ของการถูกบังคับโทษคือ ตัวผู้กระทำความผิด ตัวผู้กระทำความผิดมีความสำคัญต่อการป้องกันมิให้เกิดการกระทำความผิดซ้ำอีก จึงเป็นเรื่องของการมุ่งที่จะเปลี่ยนแปลงแก้ไขตัวบุคคลผู้กระทำความผิดเป็นหลักการกำหนดโทษ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องรู้และเข้าใจผู้กระทำความผิดอย่างลึกซึ้ง⁷⁸

สภาพพฤติกรรมแห่งคดี ประวัติการกระทำความผิด อายุ สุขภาพทางกายและภาวะแห่งจิต ประวัติการศึกษาและครอบครัว สิ่งแวดล้อม ภูมิหลัง ประวัติการทำงาน สถานภาพทางการเงิน นิสัย ภาวะแห่งจิตและความประพฤติเป็นอาชญา บังคับอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น เหตุอันกันควรปราณี โดยตามความจริงที่ว่ามนุษย์แต่ละคนมีความสามารถและความรับผิดชอบที่ไม่เท่าเทียมกัน ซึ่งบุคคลลักษณะนิสัยแสดงออกทางพฤติกรรมภายนอก จึงต้องมุ่งเน้นที่ตัวผู้กระทำความผิดโดยตรง เพื่อการปรับปรุงแก้ไขบุคลิกนิสัย (Character Building) ผู้กระทำความผิดให้สามารถกลับตนเป็นพลเมืองดีและสามารถอยู่ได้ในสังคม ผู้กระทำความผิดจึงเป็นประธานของการบังคับโทษในหลักการนี้⁷⁹

ดังนั้น ข้อเท็จจริง 2 ส่วนที่สำคัญในการพิจารณาพิพากษาในการบังคับโทษคือ

1. ข้อเท็จจริงที่เป็นพฤติกรรมของการกระทำความผิด
2. ข้อเท็จจริงที่เป็นส่วนบุคคล กล่าวคือ ความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติเป็นอาชญาของผู้ต้องหา

ทั้ง 2 ข้อนี้จะนำไปสู่การพิจารณาในการกำหนดโทษ และการบังคับโทษให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคล เพราะถือว่ามีความสำคัญต่อการปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำความผิดและเป็นการป้องกันสังคมจากอาชญากรรมที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอีกด้วย

กระบวนการยุติธรรมในปัจจุบันยังประสบกับปัญหาในเรื่องการลงโทษให้มีความเหมาะสมกับความผิดและตัวผู้กระทำความผิด ซึ่งในหลักความจริงยังไม่มีหลักการลงโทษให้มี

⁷⁸ จาก หลักกฎหมายมาตรการบังคับทางอาญา (น. 64-65), โดย ธาณี วรภัทร์, 2557, กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

⁷⁹ กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก (น. 46). เล่มเดิม.

ความเหมาะสมกับตัวบุคคลโดยกฎหมาย เนื่องจากกฎหมายสามารถใช้บังคับแตกต่างกันไปตามประเภทของคดี ซึ่งกฎหมายไม่สามารถที่จะรับรองลักษณะเฉพาะของแต่ละคดีได้ ซึ่งหลักการลงโทษให้มีความเหมาะสมกับตัวบุคคลโดยกฎหมายนั้น จะพิจารณาเมื่อมีเหตุสำหรับบรรเทาโทษหรือเหตุเพิ่มโทษ โดยอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างความผิดว่าเป็นความผิดที่ร้ายแรงหรือไม่และระดับของความรับผิดชอบ ดังนั้นหลักการลงโทษให้มีความเหมาะสมกับตัวบุคคลที่อาศัยความรับผิดชอบ จึงเป็นการกลับไปสู่หลักของสำนักนิโคลาสสิก ซึ่งเป็นการใช้หลักการลงโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคลที่ไม่ถูกต้อง เพราะการนำกฎหมายมาใช้จะต้องยอมรับถึงเหตุบรรเทาโทษ กล่าวคือ เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น จะต้องนำบุคลิกลักษณะของผู้กระทำความผิดมาเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาด้วย เพื่อให้การกำหนดโทษเกิดความเป็นธรรมต่อตัวผู้กระทำความผิด⁸⁰ ซึ่งในชั้นสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น กฎหมายได้กำหนดให้พนักงานสอบสวน⁸¹เป็นผู้มีอำนาจในการสืบสวนสอบสวนคดีอาญาทั้งปวง ซึ่งการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนกระทำไปเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อที่จะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นถึงความผิดนั้น พนักงานสอบสวนจะรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ ที่เป็นโทษหรือเอาผิดผู้กระทำความผิดอย่างเดียวนั้นไม่ได้ พนักงานสอบสวนจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานที่เป็นผลดีหรือเป็นประโยชน์กับผู้กระทำความผิดด้วย ด้วยเหตุที่ว่าคดีอาญาเป็นเรื่องของการพิสูจน์และตัดสินด้วยความจริง และการที่วินิจฉัยว่าสิ่งใดจริงหรือไม่ จะต้องฟังความจากทุกฝ่าย ซึ่งในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 ได้บัญญัติไว้ว่า “ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา” การสอบสวนของเจ้าพนักงานจึงเป็นการค้นหาความจริงที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้ต้องหาและการกระทำของผู้ต้องหาด้วย⁸² การสอบสวนเป็นการค้นหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำของผู้ต้องหาและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหา การสอบสวนจึงเป็นการตรวจสอบความจริงในชั้นนี้พยานหลักฐานที่ต้องรวบรวมมี 3 ชนิดคือ

⁸⁰ จาก ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดเพื่อประกอบการดำเนินคดีอาญา (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท) (น.29), โดย พรชิตา เอี่ยมศิลา, 2549, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

⁸¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (6) บัญญัติว่า “พนักงานสอบสวน” หมายความว่า เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวน

⁸² จาก กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (น. 450), โดย คณิต ฌ นคร, 2555, กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

1. พยานหลักฐานที่เป็นผลร้ายหรือยันกับผู้ต้องหา
2. พยานหลักฐานที่เป็นผลดีหรือเป็นประโยชน์กับผู้ต้องหา
3. พยานหลักฐานที่เป็นเหตุบรรเทาโทษหรือเพิ่มโทษ

การรวบรวมพยานของพนักงานสอบสวนดังกล่าวจะทำให้ทราบถึงความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติเป็นอาชญาของผู้ต้องหา แต่ทั้งนี้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 138⁸³ ได้มีการกำหนดไว้ถึงหน้าที่ของพนักงานสอบสวนที่จะต้องแจ้งข้อความทุกข้อที่ได้มาอันเกี่ยวกับความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติเป็นอาชญาให้ผู้ต้องหาทราบด้วย จะเห็นได้ว่ากฎหมายได้มีการกำหนดไว้อย่างชัดเจนถึงหน้าที่และขอบเขตการสอบสวนของพนักงานสอบสวน ซึ่งพนักงานสอบสวนจะต้องสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิด ในกรณีที่ผู้ต้องหาไม่มีความผิดหรือได้รับการยกเว้นโทษด้วย มิใช่มุ่งแต่จะค้นหาพยานหลักฐานที่พิสูจน์ให้เห็นถึงความผิดของผู้ต้องหาแต่เพียงอย่างเดียว ข้อมูลที่เกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดที่พนักงานสอบสวนจะต้องทำการเก็บรวบรวมคือ ข้อมูลประวัติอาชญากรรม เพราะถือว่าเป็นข้อมูลของตัวผู้กระทำความผิดอีกประการหนึ่ง เนื่องจากข้อมูลประวัติอาชญากรรมสร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ในด้านการสืบสวน การค้นหาตัวผู้กระทำความผิด เพื่อให้ทราบถึงประวัติการต้องโทษต้องของผู้กระทำความผิด การค้นหาตัวผู้หลบหนีคดี ในประกอบพิจารณาความผิด กำหนดบทลงโทษ ตลอดจนกำหนดวิธีการลงโทษผู้กระทำความผิด แต่ข้อมูลที่จะนำมาใช้นั้นจะต้องเป็นข้อมูลที่เป็นระบบและมีรูปแบบชัดเจน

ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่พนักงานสอบสวนจะต้องวางตัวเป็นกลาง จะถือว่าการดำเนินคดีของประเทศไทยเป็นแบบระบบกล่าวหา พนักงานสอบสวนจะรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อที่จะนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษแต่เพียงด้านเดียวไม่ได้ จะต้องไม่ลืมที่จะให้สิทธิและเสรีภาพที่จะต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาเป็นผู้บริสุทธิ์⁸⁴ ทำให้พนักงานสอบสวนจะต้องทำทุกวิถีทางเพื่อที่จะให้ได้มาซึ่งความจริงว่าผู้ต้องหานั้นกระทำความผิดจริงตามที่ถูกกล่าวหาหรือไม่ และหากกระทำความผิดจริงการกระทำนั้นเกิดขึ้นจากสาเหตุใด และมีเหตุบรรเทาโทษหรือไม่ ในส่วนของความเป็นมาแห่งชีวิตนั้นหมายความว่าความถึงประวัติและวิถีชีวิตของผู้ต้องหาก่อนการกระทำความผิด เช่น มีการศึกษาอย่างไร เคยประกอบอาชีพใดมาบ้าง เคยกระทำความผิดมาก่อนหรือไม่ ส่วนความ

⁸³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 138 บัญญัติว่า “พนักงานสอบสวนมีหน้าที่สอบสวนเองหรือส่งประเด็นไปสอบสวนเพื่อทราบความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติอันเป็นอาชญาของผู้ต้องหา แต่ต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบข้อความทุกข้อที่ได้มา”

⁸⁴ จาก รายงานการเสวนาทางวิชาการ เรื่อง กระบวนการยุติธรรมจะร่วมมือกันค้นหาความจริงในคดีอาญาได้อย่างไร (น. 85), โดยสถาบันกฎหมายอาญา สำนักงานอัยการสูงสุด, 2540, กรุงเทพฯ: นิติธรรม.

ประพจน์อันเป็นอาชญา เช่น เป็นคนเสพสุรายาเมาเป็นปกติวิสัย หรือเป็นคนมีเมตตา หรือเกะกะเกร เป็นต้น การที่กฎหมายบัญญัติให้อำนาจพนักงานสอบสวนในการสอบสวนเรื่องเหล่านี้เพราะอำนาจสอบสวนโดยปกติย่อมต้องมุ่งหมายเพื่อที่จะค้นหาความจริง หรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษในความผิดที่กล่าวหา

หลักการพิจารณาคดีและบังคับโทษที่เหมาะสมกับบุคคล เป็นข้อมูลที่เป็นส่วนของเนื้อหาที่สำคัญ ที่ต้องใช้ตั้งแต่เริ่มกระบวนการยุติธรรมและใช้ในทุกขั้นตอนและทุกมาตรการจนถึงขั้นบังคับโทษ ทั้งกระบวนการข้อมูลตามหลักการนี้จะช่วยสร้างความเป็นภาวะวิสัยของขั้นตอนต่างๆ ซึ่งเป็นข้อมูลที่จะช่วยบอกได้ว่าบุคคลนี้ควรที่จะต้องรับโทษจำคุกหรือไม่ ด้วยเหตุผลอะไร ใช้มาตรการอื่นๆ แทนได้หรือไม่ เช่นวิธีการเพื่อความปลอดภัย หรือ โทษทางเลือกอื่นๆ เป็นต้น ซึ่งกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย ยังมิได้นำหลักการนี้มีใช้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ และถูกต้อง กล่าวคือ ในการดำเนินคดีจะมีแต่ข้อเท็จจริงที่เป็นส่วนของการกระทำความผิดเพื่อพิจารณาองค์ประกอบความผิด แต่ข้อเท็จจริงส่วนบุคคลยังไม่ค่อยได้มีการเก็บรวบรวมและนำมาใช้ตั้งแต่ขั้นสอบสวน ขั้นพิจารณาพิพากษา และขั้นบังคับโทษ เพราะแต่ละหน่วยงานต่างรับผิดชอบข้อมูลเฉพาะส่วนที่ตนมีและจำเป็นต้องนำมาใช้ประโยชน์สำหรับส่วนงานของตนเองเท่านั้น จึงทำให้ไม่มีข้อมูลบุคคลมาใช้ในการวินิจฉัยแต่ละขั้นตอน แต่ละมาตรการ การตัดคดี การกรองคดี การผันคดี จึงไม่มีข้อมูลพื้นฐานในการพิจารณาคดีโดยทั่วไป ตำรวจ อัยการ และศาล จะพิจารณาเพียงข้อเท็จจริงในส่วนของการกระทำความผิดแต่เพียงอย่างเดียวในการตัดสินคนๆ หนึ่ง แต่ข้อมูลในอดีต ประวัติความเป็นมาของบุคคล และความรับผิดชอบต่อสังคมในอนาคตทำได้ยากเพราะไม่มีข้อมูลพื้นฐาน เรือนจำหรือราชทัณฑ์ก็ไม่มีประวัติความเป็นมาของชีวิต ความประพฤติเป็นอาชญาของผู้กระทำความผิดเพียงพอที่จะนำไปสู่การทำแผนบังคับโทษรายบุคคลได้⁸⁵

⁸⁵ กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก (น. 66-67). เล่มเดิม.

บทที่ 3

การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในต่างประเทศ

เนื่องจากกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของประเทศไทยยังเป็นการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังที่เน้นไปในทางการจำแนกเพื่อควบคุมมากกว่าการจำแนกเพื่อแก้ไขฟื้นฟูในการศึกษากฎหมายและกระบวนการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังครั้งนี้ จึงหยิบยกตำราและเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาโดยเน้นประเทศที่มีกฎหมายและระบบการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังที่มีความชัดเจน ถูกต้องตามหลักมาตรฐานขั้นต่ำและมีผลสำเร็จในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง เป็นประเทศในกลุ่มจีวิลลอว์ เช่น อังกฤษ ญี่ปุ่น และกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ เช่น สหรัฐอเมริกา (มลรัฐแคลิฟอร์เนีย) เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาระบบการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของประเทศไทย

3.1 กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของสหรัฐอเมริกา

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของมลรัฐแคลิฟอร์เนียจะขึ้นอยู่กับคำพิพากษาของศาลในคดีอาญาและตัวบทของกฎหมายจะกำหนดถึงความผิดและระบอบโทษสำหรับความผิดนั้นๆ ซึ่งเป้าหมายหลักของระบบยุติธรรมทางอาญาของรัฐแคลิฟอร์เนียคือการสร้างความปลอดภัยให้กับประชาชนโดยการยับยั้งและป้องกันการก่ออาชญากรรม ด้วยการลงโทษผู้ที่กระทำความผิดแต่ละรายและปรับปรุงแก้ไขฟื้นฟูเพื่อส่งกลับเข้าสู่ชุมชน

ในมลรัฐแคลิฟอร์เนียอาชญากรรมจะถูกจำแนกประเภทไว้ตามความร้ายแรงของการกระทำดังต่อไปนี้¹

คดีอาญา เป็นความผิดที่มีความร้ายแรงที่สุดในประเภทของอาชญากรรม โดยผู้กระทำความผิดอาจถูกศาลพิพากษาให้ต้องโทษจำคุกในเรือนจำของรัฐเป็นเวลาอย่างน้อย 1 ปี ในประมวลกฎหมายอาญาของแคลิฟอร์เนียได้มีการกำหนดความผิดอาญาบางประเภทโดยถือว่ามีความร้ายแรงหรือรุนแรงเทียบเท่ากับคดีอาญาร้ายแรงประเภทการฆาตกรรม การปล้นทรัพย์ และการข่มขืน เป็นต้น คดีอาญาที่มีความร้ายแรงนั้นรวมไปถึงคดีอาญาที่มีความรุนแรง ตลอดจนอาชญากรรมอื่น เช่น การลักทรัพย์ในเคหสถาน ตลอดจนจนถึงการทำร้ายร่างกายเพื่อต้องการปล้นทรัพย์

¹ From *California's Criminal Justice System The California Legislature's Nonpartisan Fiscal and Policy Advisor* (p. 5), By Legislative Analyst's Office, 2013.

ความคิดลหุโทษ เป็นความคิดที่มีความรุนแรงน้อยกว่าคดีอาญา ซึ่งผู้กระทำผิดอาจถูกศาลตัดสินให้ถูกคุมประพฤติ จำคุกในเรือนจำของรัฐ หรือปรับ หรือทั้ง 3 อย่างรวมกัน ความคิดลหุโทษนั้นรวมถึงอาชญากรรมทั่วไป เช่น การทำร้ายร่างกาย ลักทรัพย์เล็กๆ น้อยๆ และเมาสุราในที่สาธารณะ ความคิดลหุโทษนั้นเป็นความคิดส่วนใหญ่ที่เข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรมของแคลิฟอร์เนีย

การละเมิดต่อกฎหมาย เป็นความคิดที่ไม่ร้ายแรงและโดยส่วนมากศาลจะลงโทษโดยการปรับ ซึ่งการกระทำความคิดเกี่ยวกับยานพาหนะ โดยส่วนใหญ่แล้วจะได้รับการพิจารณาว่าเป็นเพียงแต่การละเมิดต่อกฎหมายเท่านั้น²

ระบบยุติธรรมทางอาญาของแคลิฟอร์เนียจะมีองค์ประกอบใหญ่ 3 ประการ คือ การบังคับใช้กฎหมาย ศาล และงานราชทัณฑ์

การบังคับใช้กฎหมาย กฎหมายการพิจารณาคดีของรัฐนั้นจะมีผลบังคับใช้ตั้งแต่ระดับท้องถิ่นไปจนถึงระดับรัฐ แต่จะเริ่มในระดับท้องถิ่นเป็นหลัก โดยนายอำเภอและเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นผู้ที่มีหน้าที่สืบสวนอาชญากรรมและจับกุมผู้ที่กระทำผิด การบังคับใช้กฎหมายนั้นเป็นความรับผิดชอบในระดับท้องถิ่นของแคลิฟอร์เนีย ซึ่งจะได้รับการสนับสนุนโดยมีการระดมเงินทุนมาจากทั้งในระดับรัฐและในระดับประเทศ โดยในระดับรัฐนั้นอัยการสูงสุดจะเป็นผู้ที่มีอำนาจให้ความช่วยเหลือและใช้ความรู้ความเชี่ยวชาญด้านกฎหมายในการบังคับใช้กฎหมายของท้องถิ่น ในกรณีที่มีการสืบสวนอาชญากรรมที่เกิดในหลายท้องถิ่น (หรือในหลายจังหวัด) เช่น องค์กรอาชญากรรมรัฐยังมีการให้เงินสนับสนุนและอุดหนุนแก่ท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมเพื่อต่อต้านการก่ออาชญากรรมประเภทต่างๆ

การจับ โดยปกติแล้วในมลรัฐแคลิฟอร์เนียผู้ที่มีหน้าที่จับกุมผู้กระทำผิดนี้เป็นของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย รัฐแคลิฟอร์เนียมีเจ้าหน้าที่ทั้งหมดประมาณ 600 นาย ซึ่งรวมทั้งเจ้าหน้าที่ตำรวจกับนายอำเภอ สถานะของการกระทำความผิดในแคลิฟอร์เนียในปี 2011 ผู้ที่ถูกจับกุมมีประมาณ 1.3 ล้านคน โดยรวมทั้งการกระทำความผิดทางอาญาและความคิดลหุโทษ ซึ่งความคิดส่วนใหญ่ที่จับได้นั้นจะเป็นความคิดลหุโทษ โดยประมาณ 3 ใน 4 จะเป็นการจับกุมการกระทำความผิดอาญาที่ไม่มีความรุนแรงแต่จำนวน 9 ใน 10 ของการก่ออาชญากรรมที่จับได้นั้นผู้กระทำผิดจะเป็นผู้ใหญ่ และการจับกุมผู้กระทำผิดเกือบทั้งหมดนั้นเป็นผลงานของกรมตำรวจรัฐแคลิฟอร์เนีย ในปี 2007 นั้นรัฐได้มีการจ้างงานเจ้าพนักงานบังคับใช้กฎหมายเพิ่มประมาณ 300 คน ต่อจำนวนประชากร 100,000 คน ซึ่งถือว่าค่อนข้างต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของทั้งประเทศ ถึงอย่างไรก็ตามแม้จำนวนของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายจะลดลงก็ตาม แต่รัฐก็ยังใช้เงินมากกว่าถึง 1 ใน 3 ใน

² Ibid. (p.7-8).

การที่จะบังคับใช้กฎหมายต่อจำนวนประชากรแต่ละราย ซึ่งถือว่ามากกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ³ เมื่อผู้กระทำความผิดถูกจับกุม เจ้าหน้าที่ตำรวจจะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดทั้งหมด โดยจะเรียกว่าทะเบียนประวัติอาชญากร หรือที่เรียกว่า “rap sheets” โดยจะมีหน่วยงานกลางที่ทำหน้าที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประวัติอาชญากรรมทั้งหมดคือ ศูนย์ข้อมูลอาชญากรแห่งชาติ The National Crime Information Center (NCIC) โดยอยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานที่เรียกว่า The Identification Division ของสำนักงานสืบสวนสอบสวนกลาง (FBI) ซึ่งสหรัฐอเมริกาได้มีการมีการผ่านกฎหมายที่ชื่อว่า The Law Enforcement Assistance Act of 1965 เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประวัติอาชญากรรมทั้งหมดของทุกรัฐ โดยจะทำการรวบรวมข้อมูลทั้งหมดลงคอมพิวเตอร์ ซึ่งทุกองค์กรในกระบวนการยุติธรรมต่างมีส่วนร่วมในการรายงานข้อมูลด้านอาชญากรรมสู่สำนักสอบสวนกลางแห่งสหรัฐอเมริกา ทำให้ในแต่ละรัฐสามารถที่จะเข้าถึงข้อมูลนี้ได้อย่างรวดเร็ว ทำให้สามารถพิสูจน์ได้ว่าผู้กระทำความผิดนั้นมีประวัติเคยกระทำความผิดมาก่อนหรือไม่ เจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมสามารถใช้ดุลพินิจได้ว่าควรที่จะดำเนินการอย่างไรให้เหมาะสมต่อผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคล

การฟ้องคดีอาญา เมื่อมีการจับกุมผู้กระทำความผิดแล้วเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายจะดำเนินการร้องทุกข์กล่าวโทษต่อบุคคลนั้น ถ้าผู้กระทำความผิดนั้นเป็นผู้ใหญ่อยู่การเขตจะทำการตั้งข้อหาเพื่อดำเนินคดีและฟ้องร้องผู้ถูกกล่าวหาต่อศาลของรัฐที่ตั้งอยู่ทั้ง 58 เขต หากเมื่อเปรียบเทียบแล้วผู้กระทำผิดที่เป็นเยาวชนคดีส่วนใหญ่จะอยู่ในอำนาจของศาลเด็กและเยาวชน ซึ่งกระบวนการพิจารณาของศาลเด็กและเยาวชนจะมีความแตกต่างจากกระบวนการพิจารณาของผู้ใหญ่คือจะมุ่งเน้นเพื่อการปรับเปลี่ยนและฟื้นฟูพฤติกรรมมากกว่าที่จะเป็นการลงโทษ แต่ในบางกรณีผู้กระทำผิดที่เป็นเยาวชนมีโอกาที่จะถูกดำเนินคดีในศาลผู้ใหญ่ได้มากกว่าที่จะถูกดำเนินคดีในศาลเด็กและเยาวชน ซึ่งปัจจัยที่จะทำให้ผู้กระทำผิดที่เป็นเยาวชนจะต้องถูกดำเนินคดีในศาลของผู้ใหญ่ คือ

1. อายุของเยาวชนในขณะที่กระทำความผิด
2. ความรุนแรงของอาชญากรรม

ผู้พิพากษาและอัยการเขตนั้นมีดุลพินิจที่จะยื่นคำร้องเพื่อโอนสำนวนคดีต่างๆ ระหว่างศาลผู้ใหญ่และศาลเยาวชนได้ ซึ่งในปี ค.ศ. 2011 มีคดีที่ผู้กระทำความผิดเป็นเยาวชนประมาณ 74,000 คดีที่ได้รับการพิจารณาโดยศาลเด็กและเยาวชน และมีคดีจำนวน 548 คดีที่ถูกโอนจากศาลเด็กและเยาวชนไปเข้าสู่กระบวนการพิจารณาโดยศาลผู้ใหญ่⁴

³ Ibid. (p.22).

⁴ Ibid. (p.30).

ศาล เมื่อบุคคลใดถูกจับและตั้งข้อหาเกี่ยวกับการก่ออาชญากรรมแล้วนั้น บุคคลนั้น ก็จะต้องเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาล อัยการเขตซึ่งที่ทำงานให้กับเขตจะเป็นผู้ตั้งข้อกล่าวหา โดยเฉพาะเจาะจงสำหรับความผิดนั้นและดำเนินคดีกับผู้นั้น แต่หากบุคคลนั้นไม่สามารถหาหรือว่าจ้างทนายความได้ทางเขตก็จะแนะนำทนายความของรัฐให้แทน ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจะเป็นหัวหน้าคณะในการดูแลคดี เงินเดือนของผู้พิพากษาและการระดมหาเงินทุนอื่นๆ สำหรับใช้ในการพิจารณาคดีของศาลนั้นจะอยู่ในความรับผิดชอบของรัฐทั้งหมด ซึ่งระบบนั้นถูกออกแบบมาเพื่อให้มีความยืดหยุ่นสำหรับอัยการเขตและผู้พิพากษาในการที่จะตัดสินใจว่าจะดำเนินคดีแบบรายคดีและจัดการคดีโดยรวมทั้งหมดอย่างไร

ราชทัณฑ์ เป็นองค์ประกอบของระบบที่ทำหน้าที่ในการกำกับดูแลผู้ที่กระทำความผิด ซึ่งจะเรียกว่า “งานราชทัณฑ์” หรือ “ระบบราชทัณฑ์” ในรัฐแคลิฟอร์เนียผู้ที่ถูกตัดสินหรือถูกพิพากษาจะต้องอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของทั้งระดับท้องถิ่น (การจำคุกและการคุมประพฤติ) และระดับรัฐ (จำคุกและพักการลงโทษ)⁵ โดยจะขึ้นอยู่กับความรุนแรงของการก่ออาชญากรรมและระยะเวลาในการจำคุก โดยทั่วไปแล้วผู้ที่กระทำความผิดที่มีความรุนแรงน้อยจะถูกควบคุมดูแลในระดับท้องถิ่น แต่สำหรับผู้ที่กระทำความผิดที่มีความรุนแรงและถูกศาลพิพากษาให้ต้องจำคุกมากกว่า 1 ปี ก็จะถูกควบคุมดูแลโดยระดับรัฐ ซึ่งตามกฎหมายแล้วผู้ที่ถูกจำคุกนั้นหากจะได้รับการพักการลงโทษ จะต้องได้รับการจำคุกมาแล้วอย่างน้อย 3 ปี ถึงแม้ว่าผู้ที่ถูกพิพากษาให้ต้องจำคุกนั้นตามกฎหมายจะไม่ถูกคุมประพฤติ แต่ในความเป็นจริงแล้วบุคคลเหล่านั้นจะถูกคุมประพฤติเสมอหลังจากได้รับการปล่อยจากเรือนจำแล้ว

---

⁵ Ibid. (p.9).

ตารางที่ 3.1 ระบบกระบวนการยุติธรรมของรัฐแคลิฟอร์เนีย

เจ้าหน้าที่ตามกฎหมาย	เขตอำนาจ	อำนาจหน้าที่
ตำรวจ/ นายอำเภอ	เมือง / ประเทศ	<ul style="list-style-type: none"> - บังคับใช้กฎหมาย - สืบสวนคดีอาญา - คั่นตัวบุคคล / เหนี่ยวถ่วง - จับกุม และ กักขัง - ควบคุมดูแลผู้กระทำผิดในเรือนจำท้องถิ่น (นายอำเภอประจำเขต)
อัยการ	เขต	<ul style="list-style-type: none"> - ตั้งข้อกล่าวหา - ดำเนินคดีผู้ถูกกล่าวหา - ลด, แก้ไข, ยกเลิกข้อกล่าวหา
ผู้พิพากษา	รัฐ	<ul style="list-style-type: none"> - กำหนดวงเงินการประกันตัวหรือตั้งเงื่อนไขสำหรับการปล่อยตัว - รับคำให้การ - กำหนดความผิดสำหรับเด็กและเยาวชน - ยกเลิกข้อกล่าวหา - กำหนดโทษ - เพิกถอนการคุมประพฤติ
เจ้าหน้าที่คุม ประพฤติ	เขต/ผู้พิพากษา	<ul style="list-style-type: none"> - แนะนำคำพิพากษาให้กับผู้พิพากษา - ควบคุมดูแลผู้กระทำผิดที่ได้รับการปล่อยโดยถูกคุมประพฤติ - ควบคุมดูแลผู้กระทำผิด (โดยเฉพาะเยาวชน) ในค่ายและฟาร์ม - แนะนำการเพิกถอนการคุมประพฤติแก่ผู้พิพากษา
เจ้าหน้าที่ ราชทัณฑ์	รัฐ	<ul style="list-style-type: none"> - จำแนกผู้กระทำผิดในเรือนจำ - ควบคุมดูแลผู้ต้องขัง - ให้อาหารหรือลงโทษแก่ผู้ทำผิดระเบียบวินัย
เจ้าหน้าที่พัก การลงโทษ	รัฐ	<ul style="list-style-type: none"> - กำหนดเงื่อนไขในการพักการลงโทษ - ควบคุมดูแลผู้ที่ได้รับการพักการลงโทษ อาศัยในชุมชน - เพิกถอนการพักการลงโทษและส่งตัวผู้กระทำผิดกลับสู่เรือนจำ

3.2 การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของสหรัฐอเมริกา⁶

รัฐแคลิฟอร์เนียแม้ว่าจะมีฐานะเป็นเพียงมลรัฐหนึ่งของสหรัฐอเมริกา แต่ในด้านงานราชทัณฑ์แล้วแคลิฟอร์เนียถือว่าเป็นมลรัฐที่มีความสำคัญและน่าสนใจ เนื่องจากว่ากรมราชทัณฑ์ของรัฐแคลิฟอร์เนียนั้นถือได้ว่าเป็นอันดับ 3 ของโลก ซึ่งรองลงมาจากกรมราชทัณฑ์ของจีน และกรมราชทัณฑ์ของสหรัฐอเมริกาเท่านั้น ในปัจจุบันกรมราชทัณฑ์ของรัฐแคลิฟอร์เนียมีผู้ต้องขังกว่า 187,000 คน การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง (Inmate Classification) ของกรมราชทัณฑ์แคลิฟอร์เนียนี้ ได้มีการนำเอาระบบการศึกษาผู้ต้องขังเป็นรายบุคคลมาใช้ เพื่อให้สามารถประเมินผู้ต้องขังได้อย่างถูกต้องสมบูรณ์เกี่ยวกับพัฒนาการในอดีต ความต้องการในปัจจุบัน และศักยภาพในอนาคต ข้อมูลลักษณะองค์รวมนั้นทั้งทางด้านกายภาพ - จิตใจ - สังคม (Physical - psycho - social Approach) ที่ได้จากการจำแนกลักษณะนี้ จะทำให้เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องได้มีความเข้าใจในตัวผู้ต้องขัง ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น และสามารถวางแผนเตรียมการบำบัดฟื้นฟูเฉพาะราย และวางรูปแบบสถานที่คุมขังอย่างมีความมั่นคงปลอดภัยและมีประสิทธิภาพ ในส่วนของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของแคลิฟอร์เนียนี้มีการบัญญัติไว้ในกฎหมายถึงขั้นตอน วิธีการ หลักเกณฑ์และอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ซึ่งกำหนดไว้ในมาตรา 3375⁷ โดยภารกิจหลักของกรมราชทัณฑ์แคลิฟอร์เนียที่มีบทบาทสำคัญในการปกป้องสาธารณสุขคนได้แก่

1. กักขังอาชญากรที่กระทำผิดรุนแรงไว้ในเรือนจำที่มีความมั่นคง ปลอดภัย และได้รับการฝึกฝนด้านระเบียบวินัย
2. จัดหาด้านการทำงาน การให้การศึกษา การฝึกวิชาชีพ และการบำบัดพิเศษสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำ
3. จัดเตรียมบริการด้านการปล่อยการพักการลงโทษ ซึ่งรวมถึงการติดตามสอดส่องและบริการพิเศษที่จัดขึ้นตั้งแต่แรกเริ่มเข้าสู่เรือนจำเพื่อช่วยเหลือผู้ที่ได้รับการปล่อยจากการพักการลงโทษให้กลับเข้าสู่สังคมได้อย่างสมบูรณ์ ด้วยการให้การศึกษา การฝึกวิชาชีพ และเตรียมจัดโครงการการให้คำปรึกษาอย่างต่อเนื่อง
4. วิจัยเพื่อพัฒนายุทธวิธีแก้ไข (ในเรือนจำและในชุมชน) ที่สามารถส่งเสริมการป้องกันสาธารณสุขได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยความพยายามให้เกิดความร่วมมือกับตัวแทนของระบบกระบวนการยุติธรรมและตัวแทนองค์กรอื่นๆ

⁶ จาก สารานุกรมงานราชทัณฑ์นานาชาติ (น. 181), โดยสำนักงานผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านทัณฑวิทยา กรมราชทัณฑ์, 2541, มูลนิธิพิบูลสงเคราะห์.

⁷ California Code of Regulations. Title 15. Crime Prevention and Corrections Article 10. Classification §3375.

5. จัดเตรียมให้การศึกษแก่สาธารณชนเกี่ยวกับบทบาทในการแก้ไขผู้กระทำผิด

นอกจากนี้กรมราชทัณฑ์และประชาชนในรัฐแคลิฟอร์เนียได้มีการประสานงานหรือร่วมมือกันเพื่อสนับสนุนให้เกิด โครงการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด (Correctional Program) ภายใต้ปรัชญา “Public Safety, Public Service” เพราะกรมราชทัณฑ์และประชาชนในรัฐแคลิฟอร์เนียตระหนักดีว่าการที่ศาลตัดสินลงโทษจำคุก เป็นเพียงการกักขังออกจากสังคมเท่านั้น แต่ก็ได้ได้เพียงไม่นานและจะไม่ได้ยุติลงเพียงแค่การลงโทษเท่านั้น โดยกรมราชทัณฑ์มีความคาดหวังว่าจะให้ผู้ต้องขังแต่ละรายมีความรับผิดชอบและมีสำนึกในอาชญากรรมที่ตัวเองก่อขึ้น ทั้งในขณะที่อยู่ในเรือนจำและเมื่อออกมาสู่สังคมภายนอก โดยให้มีความพร้อมและมีความมุ่งมั่นหรือตั้งใจที่จะไม่กลับไปกระทำความผิดอีก

3.2.1 มาตรการในจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของสหรัฐอเมริกา

รัฐแคลิฟอร์เนียถือเป็นรัฐแรกของประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีการใช้และพัฒนามาตรฐานการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง โดยกรมราชทัณฑ์ของแคลิฟอร์เนียเริ่มต้นใช้ระบบการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังแบบใช้คะแนนในปี 1980 โดยอาศัยความคิดเห็นหรือดุลพินิจของคนส่วนใหญ่มากกว่าหลักฐานในเชิงประจักษ์ และตั้งแต่นั้นมาระบบคะแนนจำแนกผู้ต้องขัง ได้มีการศึกษาพัฒนาและมีการตรวจสอบอยู่เป็นระยะ โดยได้มีการออกแบบและปรับปรุงความเชื่อมโยงกันระหว่างคะแนนการจำแนกและความไม่เหมาะสมของทัณฑสถาน⁸ เหตุที่กรมราชทัณฑ์ของรัฐแคลิฟอร์เนียต้องใช้ระบบการให้คะแนนจำแนกลักษณะผู้ต้องขังก็เพื่อที่จะได้มั่นใจว่าผู้ต้องขังแต่ละรายนั้น ได้รับการแยกไว้ในทัณฑสถานหรือสถานที่คุมขังซึ่งเหมาะสมเฉพาะรายและสามารถควบคุมดูแลผู้ต้องขังได้อย่างทั่วถึง ระบบการให้คะแนนการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังนั้นจะขึ้นอยู่กับหลายตัวแปรซึ่งจะรวมถึงปัจจัยทางสังคมของผู้ต้องขังและประวัติของพฤติกรรมที่ถูกกักขัง ระบบการให้คะแนนนี้มีการสร้างขึ้นโดยมีระดับของคะแนนอยู่ 4 ระดับซึ่งจะสอดคล้องกับระดับของความปลอดภัยของเรือนจำหรือทัณฑสถานที่มีด้วยกัน 4 ระดับเช่นกันเดียวกัน คะแนนการจำแนกลักษณะเบื้องต้นนั้นจะคาดการณ์ความเสี่ยงที่ไม่เหมาะสมของทัณฑสถาน โดยใช้หลายตัวแปรที่มีความเกี่ยวข้องกับประวัติภูมิหลังของผู้ต้องขังและพฤติกรรมก่อนที่จะถูกตัดสินให้รับโทษจำคุก โดยคะแนนขั้นต่ำที่เพิ่มขึ้นนั้นจะนำไปใช้กับผู้ต้องขังผู้ต้องกักประกอบของคดีที่สำคัญและมีความจำเป็นที่จะต้องจัดให้อยู่ในเรือนจำที่มีความปลอดภัยในระดับที่ไม่ต่ำกว่าระดับของความปลอดภัยของเรือนจำที่ได้มีการกำหนดไว้ (เช่น มีเหตุอันจะเชื่อได้ว่าจะก่อความรุนแรง หรือก่ออาชญากรรมทางเพศ หรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อส่วนรวม หรือถูกตัดสินประหารชีวิต) คะแนนการจำแนกลักษณะขั้นสุดท้ายนั้นจะขึ้นอยู่กับว่าระหว่างคะแนนเบื้องต้นหรือคะแนนขั้นต่ำนั้นคะแนนประเภทใดจะมากกว่ากัน

⁸ Ibid. (p.12).

ในขณะที่คะแนนการจำแนกลักษณะนั้นจะเป็นตัวกำหนดระดับของทัณฑสถานหรือสถานที่กักขังที่ผู้ต้องขังจะต้องถูกกำหนดหรือจัดวางให้อยู่ ส่วนต่อมาเป็นหน้าที่ของการกำหนดระดับของการควบคุมดูแลซึ่งจะเป็นตัวที่จะกำหนดระดับของการควบคุมดูแลผู้ต้องขัง ซึ่งผู้ต้องขังทุกรายจะต้องได้รับการกำหนดโดยทันทีเมื่อเข้ามาสู่เรือนจำหรือทัณฑสถาน

เหตุผลที่กรมราชทัณฑ์ของแคลิฟอร์เนียใช้ระบบการจำแนกผู้ต้องขังก็เพื่อที่จะทำให้แน่ใจว่าผู้ต้องขังแต่ละรายนั้นได้รับการควบคุมดูแลและฟื้นฟูอย่างถูกต้อง โดยมุ่งหวังเพื่อที่จะให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ที่สำคัญในการก่อดังงานราชทัณฑ์นั่นก็คือ การปกป้องเจ้าหน้าที่และผู้ต้องขังจากพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมหรือเหตุการณ์ที่ไม่ปกติภายในเรือนจำ ปกป้องชุมชนหรือประชาชนจากการหลบหนีของผู้ต้องขัง และการคุ้มครองดูแลฟื้นฟูเพื่อให้ผู้ต้องขังได้รับประโยชน์จากโปรแกรมฟื้นฟูต่างๆ ซึ่งที่เข้ามามีทั้งสามประการนี้ถูกกำหนดหรือสร้างขึ้นเพื่อรักษาไว้ซึ่งความปลอดภัยของประชาชนโดยการสนับสนุนและส่งเสริมความสำคัญของเรือนจำหรือทัณฑสถานและกระบวนการในการฟื้นฟูผู้ต้องขัง โดยกระบวนการจำแนกผู้ต้องขังนี้จะถูกนำมาใช้ทุกครั้งเริ่มตั้งแต่เมื่อผู้ต้องขังหาถูกศาลพิพากษาว่ามีความผิด และกำหนดโทษโดยให้รับโทษจำคุกก็จะต้องส่งตัวมายังเรือนจำหรือทัณฑสถาน ซึ่งอยู่ภายใต้อำนาจหน้าที่ของเลขาธิการกรมราชทัณฑ์⁹ ซึ่งกระบวนการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังนั้นจะต้องกระทำโดยคำนึงถึงความต้องการ ความสนใจ รวมไปถึงพฤติกรรมของผู้ต้องขัง และคะแนนการกำหนดตำแหน่งของผู้ต้องขัง ซึ่งจะสอดคล้องกับโปรแกรมการฟื้นฟูและการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังของเรือนจำหรือทัณฑสถาน การรักษาความปลอดภัย และความปลอดภัยของประชาชน¹¹

ปัจจุบันกรมราชทัณฑ์ของรัฐแคลิฟอร์เนีย ใช้กระบวนการการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังโดยใช้ระบบฐานข้อมูลของสองระบบมาประกอบกัน คือ ระบบกำหนดคะแนนระดับผู้ต้องขัง และระบบกำหนดระดับการควบคุมซึ่งคะแนนการกำหนดระดับของผู้ต้องขังนี้จะถูกกำหนดโดยระบบคะแนนการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง (ICSS)¹² (ICSS) โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ คะแนนขั้นต้น (ปฐมภูมิ) และคะแนนขั้นต่ำซึ่งจำเป็นและสามารถนำไปปรับใช้ได้ ในส่วนของคะแนนขั้นต้น

⁹ From *Expert panel study of the inmate classification score system*. By California Department of Corrections and Rehabilitation. Office of Research/Research and Evaluation Branch. (2011). p.10.

¹⁰ From *California Code of Regulations* TITLE 15. Crime Prevention and Corrections §3375. (a).

¹¹ Ibid. §3375. (b).

¹² Ibid. §3375. Classification Process. The classification of felon inmates shall include the classification score system as established. A lower placement score indicates lesser security control needs and a higher placement score indicates greater security control needs.

(ปฐมภูมิ) นั้นจะเป็นการคาดการณ์ถึงความเสี่ยงของความไม่เหมาะสมของทัศนสถานโดยใช้ตัวแปรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องของผู้ต้องขัง เช่น ประวัติภูมิหลังของผู้ต้องขังและความประพฤติของผู้ต้องขังก่อนถูกตัดสินจำคุก ในส่วนของคะแนนขั้นต่ำที่นำมาปรับใช้เพิ่มเติม โดยจะใช้ในกรณีที่ผู้ต้องขังถูกตัดสินจำคุกในข้อหาที่เกี่ยวกับความรุนแรงหรืออาชญากรรมทางเพศ อาชญากรรมที่มีความประพฤติไม่เหมาะสมในที่สาธารณะ หรือความผิดทางอาญาที่มีโทษจำคุกตลอดชีวิต คะแนนขั้นต่ำจะเป็นการจำกัดระดับของการควบคุมผู้ต้องขังซึ่งจะถูกกำหนดไว้ คะแนนการจำแนกขั้นสุดท้ายคือคะแนนที่สูงที่สุดของทั้งคะแนนขั้นต้น (ปฐมภูมิ) และ คะแนนขั้นต่ำที่สามารถนำไปปรับใช้ได้ คะแนนการจำแนกขั้นสุดท้ายจะเป็นสิ่งที่กำหนดสถานที่คุมขังหรือระดับที่ใช้คุมขังซึ่งผู้ต้องขังจะถูกระบุตำแหน่งซึ่งจะถูกกำหนดโดยคะแนน 4 ระดับและจะสอดคล้องกับความปลอดภัย 4 ระดับของทัศนสถานที่ใช้ควบคุมผู้ต้องขัง การกำหนดระดับของการควบคุมเป็นการพยายามที่จะลดความเสี่ยงของผู้ต้องขังจากการหลบหนีและปกป้องชุมชนหากเกิดเหตุการณ์ผู้ต้องขังหลบหนีออกจากที่คุมขัง ระบบจะกำหนดระดับของการควบคุมดูแลในเรือนจำ โดยผู้ต้องขังจะถูกบันทึกข้อมูลเพื่อเข้าสู่ระบบฐานข้อมูลและระดับของที่คุมขัง โดยข้อมูลเหล่านี้จะถูกกำหนดไว้สำหรับผู้ต้องขังเรียบร้อยแล้ว¹³

3.2.2 ขั้นตอนในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง

ในระบบงานราชทัณฑ์ของรัฐแคลิฟอร์เนีย เมื่อผู้ต้องหาถูกศาลพิพากษาให้ต้องโทษจำคุก ในขั้นตอนแรกผู้ต้องขังทุกรายจะต้องถูกส่งตัวมาที่ศูนย์แรกรับหรือแดนแรกรับ (Reception Center) ซึ่งจะตั้งอยู่ภายในเรือนจำ เมื่อผู้ต้องขังที่เข้าใหม่ทุกรายได้เข้ามาสู่ระบบของงานราชทัณฑ์ก็จะได้รับการประเมินผลทางสุขภาพร่างกายและจิตใจ โดยพอสังเขป และการประเมินผลสำหรับด้านความปลอดภัย นอกจากนี้ข้อมูลด้านกฎหมายของผู้ต้องขังจะได้รับการตรวจสอบโดยการวิเคราะห์และทำการบันทึก และจะส่งข้อมูลของนักโทษไปยังฝ่ายรวบรวมข้อมูลเพื่อดำเนินการต่อ เจ้าหน้าที่บันทึกข้อมูลจะนำข้อมูลไปรวมกับข้อมูลส่วนกลางสำหรับผู้ต้องขังแต่ละคน โดยผู้ต้องขังทุกรายจะใช้เวลาในศูนย์แรกรับหรือแดนแรกรับนี้เป็นระยะเวลาประมาณ 3-6 สัปดาห์ โดยระยะเวลาที่อยู่ในศูนย์แรกรับนี้จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย ไม่ว่าจะเป็นจำนวนของผู้ต้องขังที่อยู่ในแดนแรกรับและจำนวนของข้อมูลหรือคดีที่อยู่ในอำนาจและความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ ในขณะที่อยู่ในศูนย์แรกรับหรือแดนแรกรับนี้ผู้ต้องขังจะได้รับการประเมินในเชิงลึกเกี่ยวกับเรื่องของสภาพร่างกาย จิตใจ พันธุกรรม และการศึกษาที่ต้องการ ข้อมูลที่ได้รับการประเมินนี้จะถูกบันทึกเข้าสู่ข้อมูลหลัก¹⁴ และจำแนกลักษณะด้วยวิธีการสังเกตพฤติกรรม การใช้แบบทดสอบ

¹³ Ibid. (p.10).

¹⁴ Ibid. p.28).

ทางจิตวิทยาและการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลเฉพาะบุคคล (Case Study) โดยประวัติของบุคคลจะเกี่ยวกับ

ประวัติทางกฎหมายและประวัติอาชญากรรม

ประวัติการประกอบอาชีพ

ประวัติทางการศึกษา

ประวัติทางศาสนาและทัศนคติ

การปรับตัวในเรือนจำ

หลังจากที่ข้อมูลกลางของผู้ต้องขังแต่ละรายได้รับการรวบรวมและประมวลผลเสร็จเรียบร้อยแล้วนั้น เจ้าหน้าที่ฝ่ายปรึกษาของราชทัณฑ์ (a Correctional Counselor I) จะดำเนินการตรวจสอบข้อมูลและบันทึกข้อมูลของผู้ต้องขังเฉพาะรายลงเอกสารคะแนนการจำแนก CDC 839 (เอกสารใช้สำหรับผู้ต้องขังที่เข้าใหม่) เอกสารกลับเข้าเรือนจำซ้ำ CDC 841 เป็นเอกสารที่ใช้สำหรับผู้ต้องขังที่ถูกคำสั่งให้กลับเข้าเรือนจำอีกครั้ง ถ้าผู้ต้องขังฝ่าฝืนการพักการลงโทษและได้รับการกำหนดระยะเวลาจำคุกใหม่หรือฝ่าฝืนการพักการลงโทษและถูกส่งตัวกลับมาขังเรือนจำ เจ้าหน้าที่ฝ่ายปรึกษาของราชทัณฑ์จะดำเนินการสรุปคำแนะนำแบบย่อสำหรับเจ้าหน้าที่เรือนจำหรือสรุปผลการกลับเข้าเรือนจำซ้ำ (CDC-816) ซึ่งจะเป็นการแสดงให้เห็นถึงตัวเลือกของเรือนจำที่เหมาะสมสำหรับตัวผู้ต้องขังแต่ละราย สำหรับสรุปคำแนะนำแบบย่อสำหรับเจ้าหน้าที่เรือนจำ จะได้รับการวิเคราะห์และตรวจสอบโดยเจ้าหน้าที่ควบคุมดูแลของราชทัณฑ์ (Supervising Correctional Counselor II) และจะจัดให้ตัวแทนของเจ้าหน้าที่เรือนจำดำเนินการยืนยันตัวผู้ต้องขังและพาไปยังทัณฑสถานที่เหมาะสมต่อไป ระยะเวลาที่เหมาะสมที่สุดเมื่อผู้ต้องขังเข้ามาที่ศูนย์แรกรับนี้คือ 30 วันก่อนที่จะถูกส่งตัวไปยังทัณฑสถานต่างๆ แต่ก็ยังมีอีกหลายปัจจัยที่สามารถยืดเวลาออกไปได้ เช่น ความขาดแคลนบุคลากรหรือแม้กระทั่งความแออัดของเรือนจำหรือทัณฑสถานนั้นๆ นอกจากนี้คะแนนในการจัดตำแหน่งของปัจจัยต่างๆ อาจได้รับการพิจารณาเมื่ออยู่ในขั้นตอนสุดท้ายของการจัดตำแหน่ง รวมไปถึงสิทธิต่างๆ ของผู้ต้องขัง เขตที่กฎหมายใช้บังคับล่าสุด ความต้องการทางด้านสุขภาพจิตใจ หรือความพิการต่างๆ โปรแกรมที่ต้องใช้ และจำนวนของที่ว่างภายในห้องขังที่ยังคงเหลืออยู่

การยืนยันและส่งตัวผู้ต้องขังจากศูนย์แรกรับนี้โดยปกติแล้วเมื่อมาถึงยังทัณฑสถานจะมีผลไปถึงผู้ต้องขังทั่วไปที่ได้รับโทษจำคุกระยะยาวและอาศัยอยู่ในทัณฑสถานนั้นๆ ผู้ต้องขัง จะได้รับการกำหนดในเรือนจำนั้น โดยจะขึ้นอยู่กับกรยืนยันตัวและจำนวนของที่ว่างภายในห้องขังที่ยังคงเหลืออยู่ หลังจากนั้นผู้ต้องขังจะได้รับการกำหนดสิ่งต่างๆ โดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายปรึกษาของราชทัณฑ์ซึ่งจะเป็นผู้ที่พิจารณาและตรวจสอบข้อมูลกลางของผู้ต้องขังแต่ละราย เพื่อเตรียมความ

พร้อมสำหรับการประชุมคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในครั้งแรก การประชุมของคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังนั้นควรจะเริ่มดำเนินการภายใน 14 วัน นับตั้งแต่วันที่ผู้ต้องขังมาถึงยังทัณฑสถานแล้ว ในการพิจารณาในเรื่องของการจำแนกลักษณะนี้จะมีการจัดระดับของการคุมขัง การทำงานเป็นกลุ่ม (ทั้งนี้จะขึ้นอยู่กับระดับของความน่าไว้วางใจของผู้ต้องขัง) กลุ่มที่ได้รับสิทธิพิเศษ และรวมไปถึงกำหนดระดับหรือระยะเวลาในการเยี่ยมหรือพบญาติ¹⁵ ในการจำแนกผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์ของแคลิฟอร์เนียนั้นจะมีคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังด้วยกันหลายระดับชั้น โดยระดับชั้นแรกและระดับชั้นที่สองนี้จะมีการจัดประชุมคณะกรรมการขึ้นในเรือนจำหรือทัณฑสถาน และระดับที่สูงขึ้นไปจะมีจัดประชุมคณะกรรมการที่กรมราชทัณฑ์ โดยอำนาจหน้าที่จะแบ่งได้ดังต่อไปนี้

1. คณะกรรมการจำแนกผู้ต้องขัง (UCC) เป็นคณะกรรมการที่ดำเนินการพิจารณาในส่วนที่เกี่ยวกับการใช้ชีวิตประจำวันของผู้ต้องขังตามเพื่อให้เป็นไปตามโปรแกรมหรือตามแต่ละทัณฑสถาน ประธานผู้รับผิดชอบของคณะกรรมการชุดนี้ก็คือผู้อำนวยการเรือนจำหรือทัณฑสถานหรือตัวแทนที่ได้รับแต่งตั้ง

2. คณะกรรมการจำแนกผู้ต้องขังประจำทัณฑสถาน (ICC) เป็นคณะกรรมการที่ดำเนินการพิจารณาในส่วนข้อมูลของผู้ต้องขังที่ส่งมาจากหน่วยคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง และเตรียมที่จะทำการแยกขังหรือกำหนดระดับของการรักษาความปลอดภัย ประธานผู้รับผิดชอบของคณะกรรมการนี้คือพัศดีหรือตัวแทนที่ได้รับแต่งตั้ง

3. คณะกรรมการตรวจสอบ (DRB) เป็นคณะกรรมการที่ดำเนินการพิจารณาในส่วน of ข้อมูลที่ถูกส่งมาจากคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังประจำทัณฑสถาน ในกรณีที่มีความเห็นขัดแย้งกันของคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังประจำทัณฑสถาน หรือจะมีการโอนตัวผู้ต้องขังไปเพื่อเข้ากระบวนการของรัฐบาลกลางหรือของรัฐอื่น หรือกรณีที่มีการลดระยะเวลาในการจำคุก หรือในกรณี ที่คดีมีความซับซ้อน คณะกรรมการตรวจสอบนี้ทำหน้าที่เสมือนเลขานุการของกรมราชทัณฑ์โดยจะประกอบไปด้วยเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารในส่วนต่างๆ ของกรมราชทัณฑ์ของแคลิฟอร์เนีย

เมื่อศึกษาข้อมูลเฉพาะรายข้อผู้ต้องขังแล้ว ทีมสหวิชาชีพ¹⁶ ทั้งหมดจะนำข้อมูลของผู้ต้องขังที่ได้จากทุกส่วนมาผสมผสานกันและนำเข้าที่ประชุม (Case Conference) ในขั้นตอนนี้ ข้อมูลจากส่วนต่างๆ ของผู้ต้องขังจะถูกรายงานให้ที่ประชุมคณะกรรมการรับทราบเพื่อศึกษาและ

¹⁵ Ibid. (p.28).

¹⁶ ทีมสหวิชาชีพจะประกอบด้วย จิตแพทย์ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ นักอาชีวบำบัด อนุศาสนาจารย์ จะเป็นผู้ศึกษาข้อมูล

ทำความเข้าใจถึงพฤติกรรมต่อต้านสังคมของผู้ต้องขัง โดยพยายามที่จะเข้าใจความต้องการของผู้ต้องขังที่ไม่ได้รับการตอบสนองในวัยเด็ก ซึ่งเมื่อผู้ต้องขังโตขึ้นอาจนำไปสู่ความขัดแย้งในบุคลิกภาพจนตั้งสมเป็นพฤติกรรมอาชญากร เกณฑ์ที่ใช้ในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังนั้นจะขึ้นอยู่กับ

อายุ
เพศ
ความรุนแรงของการกระทำความผิด
ประสบการณ์ด้านการทำงาน
ประวัติการกระทำความผิดในอดีต
การประชุมข้อมูลเฉพาะรายของผู้ต้องขัง (Case Conference) มีจุดประสงค์เพื่อตอบคำถามดังนี้

1. ค้นหาข้อมูลเพื่อพิจารณาตัดสินกำหนดแผนของการฟื้นฟู
2. มีความจำเป็นมากน้อยเพียงใดที่จะให้คำแนะนำปรึกษาเพื่อการบำบัดฟื้นฟูผู้ต้องขัง
3. ตัดสินใจถึงระดับของความมั่นคงของเรือนจำในการควบคุมผู้ต้องขัง

ในขณะเดียวกันนั้นก็จะมีการสร้างคะแนนการจำแนกลักษณะเบื้องต้นสำหรับผู้ต้องขังเป็นรายบุคคลไว้ ซึ่งเกณฑ์ที่ใช้ในการกำหนดคะแนนการจำแนกลักษณะนี้จะขึ้นอยู่กับ

อายุขณะถูกจับครั้งแรก
อายุขณะอยู่ที่ราชทัณฑ์
ระยะเวลาการถูกตัดสินจำคุก
อยู่ในแก๊งหรือกลุ่มที่ก่อความสงบ
ประวัติการถูกจำคุกครั้งก่อน (รวมทั้งศาลเด็กและเยาวชน ศาลของรัฐ และศาลของรัฐอื่นๆ)

พฤติกรรมก่อนถูกตัดสิน
พฤติกรรมที่พึงประสงค์ในอดีต
พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ในอดีต

นอกจากนี้ ผู้ต้องขังที่มีข้อเท็จจริงของคดีจะได้รับการกำหนดระดับคะแนนขั้นต่ำที่แตกต่างกันไปซึ่งจะถูกกำหนดให้อยู่ในสถานที่คุมขังซึ่งจะมีระดับความปลอดภัยที่ไม่ต่ำกว่าระดับที่กำหนดไว้ คะแนนขั้นต่ำนี้จะถูกกำหนดมาเพื่อลดระดับของความปลอดภัยที่ไม่มีความจำเป็น

ตารางที่ 3.2 ระดับคะแนนขั้นต่ำที่ผู้ต้องขังจะได้รับเป็นไปตามเหตุผล¹⁷

เหตุผล	คะแนน
ประหารชีวิต	60
จำคุกตลอดชีวิตโดยไม่รอลงอาญา	36
ประวัติการหลบหนี	19
มีหมายในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ	19
ไม่มีการใช้ความรุนแรง	19
โทษจำคุกตลอดชีวิตในความผิดฐานอื่นๆ	19

คะแนนการจำแนกลักษณะในขั้นตอนสุดท้ายนั้นจะขึ้นอยู่กับว่าคะแนนในขั้นต้นกับคะแนนต่ำสุด คะแนนใดจะมากกว่ากัน ซึ่งในปัจจุบันคะแนนการจำแนกนั้นจะมีด้วยกัน 4 ระดับ และระดับของทัณฑสถานก็จะมีด้วยกัน 4 ระดับเช่นเดียวกัน ซึ่งระดับความปลอดภัยของทัณฑสถานจะได้รับการกำหนดไว้

ตารางที่ 3.3 ระดับความปลอดภัยของผู้ต้องขัง

ระดับ	คะแนน	ลักษณะของทัณฑสถาน
1	0 - 18	เป็นทัณฑสถานแบบเปิด มีลักษณะเป็นหอพักมีการรักษาความปลอดภัยโดยรอบในระดับต่ำ
2	19 - 35	เป็นทัณฑสถานแบบเปิด มีการรักษาความปลอดภัยโดยรอบซึ่งรวมถึงเจ้าหน้าที่มีการติดอาวุธ
3	36 - 59	เป็นทัณฑสถานแบบปิด มีห้องขังสำหรับนักโทษ มีการรักษาความปลอดภัยโดยรอบรวมถึงเจ้าหน้าที่มีการติดอาวุธ
4	60 +	เป็นทัณฑสถานแบบปิด มีห้องพักหรือเป็นที่พักสำหรับนักโทษ ซึ่งจะอยู่ห่างจากกำแพง มีการรักษาความปลอดภัยโดยรอบและเจ้าหน้าที่มีการติดอาวุธคอยรักษาความปลอดภัยทั้งข้างนอกและข้างใน

¹⁷ INFORMATION RE: NEW CLASSIFICATION REGULATIONS. สืบค้น 25 ตุลาคม 2557, จาก

3.2.2.1 การจำแนกผู้ต้องขังซ้ำ

เมื่อผู้ต้องขังอยู่ในเรือนจำและมีการกำหนด โปรแกรมหรือแผนฟื้นฟู โดยเฉพาะแต่ละรายแล้วนั้น ผู้ต้องขังทุกรายจะได้รับการจำแนกซ้ำอย่างน้อยหนึ่งครั้งต่อปี โดยส่วนใหญ่จะได้รับการจำแนกซ้ำหลังจาก 6 เดือน เมื่อพฤติกรรมหรือปัจจัยต่างๆ ของผู้ต้องขังมีการเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น หรือเมื่อโปรแกรมหรือการฟื้นฟูมีความจำเป็นที่จะต้องนำมาใช้กับผู้ต้องขัง (โดยจะใช้เอกสารการจำแนกซ้ำที่เรียกว่า CDC 840)

3.2.2.2 ผลที่ได้จากการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง

1. ผู้ต้องขังที่ผ่านการจำแนกลักษณะจะได้ทราบถึงข้อมูลของเรือนจำหรือทัณฑสถานที่ตนเองจะต้องอยู่ ไม่ว่าจะเป็นกฎระเบียบวินัยประจำวัน สิทธิประโยชน์ และสวัสดิการที่พึงจะได้รับ นโยบาย การจัดองค์กร รวมไปถึงวัตถุประสงค์ในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์
2. ทำให้ทราบถึงความสามารถและความสนใจของผู้ต้องขัง ตลอดจนความต้องการในด้านต่าง ๆ ซึ่งจะเป็ประโยชน์ต่อการปฏิบัติของเรือนจำ
3. เป็นประโยชน์ต่อการวางแผนฟื้นฟูต่อผู้ต้องขังตลอดระยะเวลาที่อยู่ในเรือนจำ อันได้แก่ การให้การศึกษา การฝึกวิชาชีพด้านงานฝีมือหรือทำงานในอุตสาหกรรม การทำงานด้านการเงิน เป็นต้น
4. ในทุกๆ 6 เดือนหลังจากการจำแนกครั้งแรก คณะกรรมการจะพิจารณาโครงการที่ผู้ต้องขังถูกกำหนดและได้ปฏิบัติเพื่อจำแนกลักษณะซ้ำ (Re-Classification) ในกรณีที่เกิดความไม่เหมาะสมในประเภทหรือวิธีการบำบัดฟื้นฟู ผู้ต้องขังจะได้รับการส่งตัวไปรับการปรับการปรับแนะนำเป็นการส่วนตัว เพื่อตอบสนองต่อความต้องการและศักยภาพที่แท้จริง
5. มีประโยชน์ต่อการเตรียมการปล่อยพักการลงโทษ เพื่อวางแผนช่วยเหลือผู้ต้องขังให้มีความเหมาะสมด้านสภาพแวดล้อม อาชีพการทำงาน การปรับตัวเมื่อได้รับการปล่อยกลับสู่สังคม

3.3 กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของผู้ป่วย

เมื่อกล่าวถึงกระบวนการยุติธรรมของประเทศญี่ปุ่นนั้น จะเห็นได้ว่าหน่วยงานต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรมมีการวางแผนและมีการแบ่งหน้าที่ได้อย่างมีคุณภาพ ด้วยเหตุที่ว่ากระบวนการยุติธรรมของประเทศญี่ปุ่นนั้นมีความพยายามที่จะมิให้บุคคลใดต้องอยู่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นระยะเวลาานาน เพราะทราบดีว่าจะทำให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลนั้น

มากมายหลายประการ เพราะตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของญี่ปุ่นนั้นได้มีการบัญญัติถึงหลักการพื้นฐานของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไว้¹⁸ กล่าวคือ

1. การพิสูจน์ความจริงที่ถูกต้อง
2. การปรับใช้กฎหมายอาญาคด้วยความยุติธรรมและรวดเร็ว
3. การรักษาผลประโยชน์ของสาธารณะ
4. เป็นหลักประกันพื้นฐานส่วนบุคคลตามหลักสิทธิมนุษยชน

จากการศึกษาจะทราบได้ว่ากระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศญี่ปุ่น มีการกำหนดวิธีการและช่องทางเพื่อที่จะให้ผู้ต้องหาสามารถออกจากกระบวนการยุติธรรมได้หลายช่องทาง (diversion)¹⁹ ผลจากการที่กระบวนการยุติธรรมของประเทศญี่ปุ่นนั้นมีมาตรการในการหลีกเลี่ยงโทษจำคุกโดยหาวิถีทางเพื่อเบี่ยงเบนผู้กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมได้หลายทาง ทำให้ผู้ที่กระทำความผิดไม่ร้ายแรงและไม่เป็นภัยอันตรายต่อสังคม จะถูกพักหรือเบี่ยงเบนออกจากกระบวนการยุติธรรมซึ่งทำให้ไม่ก่อให้เกิดผลเสียต่อบุคคลนั้นมากเกินไป ความจำเป็น ตัวอย่างเช่น ในชั้นของพนักงานอัยการจะใช้กระบวนการชะลอการฟ้อง (Suspension Prosecution) ส่วนในชั้นศาลจะใช้วิธีการลงโทษปรับ (Fine) หรือรอการจำคุก (Suspend Imprisonment) ร่วมกับการใช้แรงงานและไม่ใช้แรงงาน โดยโทษจำคุกจะใช้เฉพาะกับผู้กระทำความผิดที่เลือกสรรมาแล้วเท่านั้น ประกอบกับหน่วยงานตำรวจสามารถติดตามจับกุมผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่นำมาตราการดังกล่าวมาใช้²⁰ ดังนั้นงานราชทัณฑ์ของประเทศญี่ปุ่นจึงมักไม่ค่อยประสบปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ ยกเว้นในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

องค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศญี่ปุ่นนั้น มีการประสานงานและทำงานสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ เพราะทุกองค์กรที่อยู่ในกระบวนการยุติธรรมทราบดีถึงสภาพหรือสถานะของกระบวนการยุติธรรม ทุกองค์กรจึงมุ่งเน้นเพื่อที่จะค้นหาความจริงแท้

¹⁸ The Code of Criminal Procedure

Article 1. The purpose of this Code, with regard to criminal cases, is to reveal the true facts of cases and to apply and realize criminal laws and regulations quickly and appropriately, while ensuring the maintenance of public welfare and the guarantee of the fundamental human rights of individuals.

¹⁹ จาก “การบังคับโทษจำคุกในประเทศญี่ปุ่น.” *บทบัญญัติ* (น.87), โดย ธาณี วรภัทร์, 2549, เนติบัณฑิตยสภา.

²⁰ *สารานุกรมงานราชทัณฑ์นานาชาติ* (น. 7). เล่มเดิม.

และพยายามใช้มาตรการเลี่ยงโทษจำคุก (Diversion)²¹ ให้ได้มากที่สุด มาตรการเลี่ยงโทษจำคุกจึงถือว่ามิผลโดยตรงต่องานราชทัณฑ์เพราะทำให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศญี่ปุ่นสามารถที่จะควบคุมปริมาณของผู้กระทำผิดให้อยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสม และพยายามใช้โทษจำคุกเท่าที่จำเป็น โดยใช้กับผู้กระทำผิดบางรายเท่านั้น เพราะหากพิจารณาแล้วเห็นว่าการลงโทษจำคุกบุคคลใดๆ นั้นไม่สามารถแก้ไขหรือช่วยให้ผู้กระทำผิดมีความประพฤติที่ดีขึ้นมาได้ก็จะไม่ใช่วิธีการจำคุกนี้ และเมื่อใดที่กระบวนการยุติธรรมมีประสิทธิภาพก็จะส่งผลถึงกระบวนการบังคับโทษจำคุก

3.3.1 การบังคับโทษจำคุก

เมื่อได้ศึกษาถึงกฎหมายราชทัณฑ์ของประเทศญี่ปุ่นแล้วนั้นจะทราบได้ว่ามีความแข็งแกร่งมาก เพราะมีการนำแนวคิดมาจากกฎหมายและระบบราชทัณฑ์ของยุโรปและอเมริกา จึงทำให้มีความใกล้เคียงกันมากจนแทบไม่สังเกตเห็นถึงความแตกต่าง ทั้งนี้ระบบงานราชทัณฑ์ของประเทศญี่ปุ่นนั้นจะดำเนินการอยู่บนหลักการพื้นฐานของกฎหมายราชทัณฑ์ที่เกิดขึ้นและนำมาใช้พร้อมกับกฎหมายอาญาของญี่ปุ่น โดยได้รับอิทธิพลมาจากกฎหมายอาญาของประเทศเยอรมนี และรวมถึงประกาศข้อบังคับต่างๆ²² งานราชทัณฑ์ของประเทศญี่ปุ่นอยู่ในความรับผิดชอบของกรมราชทัณฑ์ (Kyousei Kyoku, Correctional Bureau) ซึ่งเป็นกรมหนึ่งในสังกัดของกระทรวงยุติธรรม โดยรับผิดชอบการบริหารงานเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดภายในทัณฑสถาน (keiji Shisetsu, Penal Institution) อันได้แก่ สถานคุมขัง เรือนจำ และเรือนจำเยาวชน ทั้งผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่และเยาวชน ระบบราชทัณฑ์สมัยใหม่ของประเทศญี่ปุ่นเริ่มในปี ค.ศ. 1872 เมื่อมีการประกาศใช้กฎว่าด้วยเรือนจำ (Kangoku Soku, Prison Rule) มีการแบ่งเรือนจำออกเป็น 2 ประเภทคือ เรือนจำในสังกัดรัฐบาลกลาง และเรือนจำในสังกัดท้องถิ่น โดยกระทรวงยุติธรรมกำกับดูแลเรือนจำทั้ง 2 ประเภท ต่อมาได้มีการโอนการกำกับดูแลเรือนจำให้กับกระทรวงมหาดไทย แต่ภายหลังได้โอนกลับมาให้กับกระทรวงยุติธรรมในปี ค.ศ. 1903 และต่อมาได้มีการจัดตั้งสำนักงานที่รับผิดชอบงานราชทัณฑ์สำหรับผู้ใหญ่ โดยได้ตั้งเป็นกรมราชทัณฑ์และแก้ไขฟื้นฟูในปี ค.ศ. 1949 มีอำนาจในการกำกับดูแลโรงเรียนฝึกอบรมเยาวชนและบ้านจำแนกเยาวชนด้วย แต่ต่อมาได้แยกออกมาเป็นกรมราชทัณฑ์และกรมแก้ไขฟื้นฟูในปี ค.ศ. 1952 จนถึงปัจจุบัน²³

²¹ Akio Yamaguchi. UNAFEI. Op. cit (อ้างถึงใน ธาณี วรภัทร์, น. 91. เล่มเดิม).

²² Gunther Kaiser. *Prison System & Correctional Laws : Europe, United State, and Japan* (อ้างถึงใน ธาณี วรภัทร์, น. 92 เล่มเดิม).

²³ จาก *กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศญี่ปุ่น ประมวลสาระชุดวิชา การบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง* (น. 60-61), โดย ศิระ บุญกินนธ์, 2555, นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

3.3.2 ปรัชญาในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง

การบังคับโทษจำคุกจะต้องดำเนินการ โดยหน่วยงานในทางอาญาของรัฐเท่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักโทษเด็ดขาดที่รัฐมีความต้องการจะแยกผู้กระทำความผิดออกจากสังคม เพื่อเป็นการตอบสนองความต้องการของสังคมอันเป็นการชดเชยและตอบแทนผลจากการกระทำผิด และนอกจากนั้นยังมีวัตถุประสงค์ที่ต้องการจะปรับปรุงฟื้นฟูและแก้ไขพฤติกรรมของผู้ต้องขังให้สามารถกลับเข้าสู่สังคมได้อย่างมีคุณภาพ มีจิตสำนึกที่ดีและไม่คิดที่จะหวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก²⁴ โดยมีกฎหมายกำหนดหลักการพื้นฐานในการบริหารงานของทัณฑสถานและการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของกฎหมายฉบับนี้ เพื่อการกระทำและปฏิบัติต่อนักโทษอย่างพอสสมควร โดยมีความเคารพต่อหลักสิทธิมนุษยชนและมีความสอดคล้องกับสถานการณ์นั้นๆ เช่นเดียวกับการจัดการและการบริหารสถานกักกัน เช่น ทัณฑสถานเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อนักโทษที่ถูกศาลพิพากษาให้จำคุกมีกฎหมายได้กำหนดไว้ดังนี้

ในการปฏิบัติต่อนักโทษที่ถูกตัดสินให้ต้องจำคุกนั้น จะต้องดำเนินการ โดยมีวัตถุประสงค์ในการสร้างแรงจูงใจในการปรับตัวและการฟื้นฟูและการพัฒนาการในการปรับตัว เพื่อให้ใช้ชีวิตในสังคมได้โดยการทำให้รัฐสำนึกซึ่งจะเป็นไปตามสภาพนิสัยและสถานการณ์ของตัวนักโทษ²⁵

เรือนจำเป็นสถานที่ใช้สำหรับคุมขังผู้ต้องขัง มีอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติเพื่อแก้ไขผู้ต้องขังซึ่งเป็นไปตามพระราชบัญญัติเรือนจำ (kangoku hou, Prison Law) ค.ศ. 1908 ซึ่งต่อมาได้ยกเลิกและบัญญัติกฎหมายใหม่แทนคือ พระราชบัญญัติสิ่งอำนวยความสะดวกของทัณฑสถานและการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังและผู้ต้องคุมขัง (keiji shuuyou shisetsu oyobi hishuuyousha tou no shoguu ni kansuru houritsu, Act on Penal Detention Facilities and Treatment of Inmates and Detainees) ค.ศ. 2005 ซึ่งบัญญัติถึงวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติเพื่อการแก้ไขผู้ต้องขัง²⁶ แนวคิดในการแก้ไขฟื้นฟูพฤตินิสัยนี้เริ่มในช่วงแรกๆ เมื่อ 100 กว่าปีที่ผ่านมา โดยหน่วยงานทางอาญาได้เริ่มใช้แนวความคิดในการปรับปรุงแก้ไขพฤตินิสัยของผู้ต้องขัง โดยมีการทำแผนปรับพฤตินิสัยของผู้ต้องขัง ต่อมาในปี ค.ศ. 1930 ได้มีการส่งเสริมการฟื้นฟูแก้ไขพฤตินิสัยอย่างเป็นระบบ และได้มีการพัฒนามาโดยตลอดจนเป็นที่ยอมรับว่าประสบความสำเร็จอย่างมาก ด้วยวิธีการรวบรวมหลักการพื้นฐานในวิธีการจำแนกลักษณะหรือการจัดชั้นผู้ต้องขัง ในปี ค.ศ. 1949 ประเทศญี่ปุ่นได้

²⁴ การบังคับโทษจำคุกในประเทศญี่ปุ่น (น. 96). เล่มเดิม.

²⁵ *Criminal Justice in Japan*. UNAFEI. (p.36).

²⁶ กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศญี่ปุ่น (น. 66). เล่มเดิม.

สร้างกลไกทางกฎหมายเป็นพิเศษเพื่อใช้ในเรื่องนี้ กล่าวคือมีการออกกฎหมายการแก้ไขฟื้นฟูนักโทษโดยเฉพาะ (The offenders Rehabilitation Law 1949) ต่อมาได้มีการแก้ไขเพื่อให้เหมาะสมถูกต้องและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น²⁷

3.3.3 การจัดประเภทเรือนจำ

จะแยกเพศชายและเพศหญิง²⁸ แบ่งเป็น 4 ประเภท²⁹ คือ

1. เรือนจำสำหรับนักโทษเด็ดขาดที่ศาลพิพากษาให้มีเงื่อนไขให้ต้องทำงาน
2. เรือนจำสำหรับนักโทษเด็ดขาดที่ศาลพิพากษาไม่มีเงื่อนไขให้ต้องทำงาน
3. สถานที่กักกันสำหรับผู้ที่ต้องคำพิพากษาให้ลงโทษกักขัง
4. สถานที่กักกันสำหรับผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด ได้รับอนุญาตให้กักกันกักตัวไว้ตามอำนาจการจับกุม และผู้ศาลพิพากษาให้ลงโทษประหารชีวิต

กรณีเด็กและเยาวชนที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี และศาลพิพากษาลงโทษจำคุกอาจบังคับให้ทำงาน 2 เดือนหรือกว่านั้น ในระหว่างที่ถูกกักกันอยู่ในทัณฑสถานวัยหนุ่ม หรือที่ตั้งขึ้นเป็นพิเศษ เฉพาะส่วนในเรือนจำ สำหรับบุคคลที่อายุกว่า 18 ปี อาจคุมขังไว้ในสถานกักกันจนกระทั่งอายุครบ 20 ปี

3.3.4 การเอาตัวบุคคลเข้าเรือนจำและการใช้ชีวิตในเรือนจำ

ในกรณีที่จะนำตัวบุคคลใดเข้ารับโทษจำคุกในเรือนจำนั้น จะต้องมีการตรวจเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งหมดในการส่งบุคคลนั้นสู่เรือนจำก่อน และเมื่อมีการตรวจเอกสารและได้รับการยืนยันเอกสารนั้นจากศาล ตลอดทั้งข้อกำหนดต่างๆ ที่ได้ดำเนินการ รวมทั้งเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง จึงจะสามารถนำบุคคลนั้นเข้าสู่เรือนจำได้³⁰ โดยผู้ต้องขังจะต้องผ่านการตรวจร่างกายและต้องไม่มีโรค ถ้าหากพบว่าเป็นโรคติดต่อก็จะถูกส่งต่อไปยังสถานที่อื่นเพื่อทำการรักษาก่อน³¹ โดยเรือนจำจะจัดให้มีการปฐมนิเทศสำหรับผู้ต้องขังใหม่เพื่อเป็นการแนะนำการใช้ชีวิตในเรือนจำ รวมถึงระเบียบข้อบังคับและระบบต่างๆ ของเรือนจำ

ต้องขังที่เป็นหญิงอาจได้รับอนุญาตให้เลี้ยงลูกภายในเรือนจำได้ในกรณีที่พิจารณาแล้วเห็นว่ามีความจำเป็นจนกระทั่งเด็กมีอายุครบ 1 ปี ซึ่งหมายรวมถึงเด็กที่เกิดในเรือนจำด้วย³²

²⁷ Criminal Justice in Japan. UNAFEI (อ้างถึงใน ธานี วรภัทร์, น. 96 เล่มเดิม).

²⁸ Article 4 Act on Penal Detention Facilities and Treatment of Inmates and Detainees.

²⁹ Article 3 Act on Penal Detention Facilities and Treatment of Inmates and Detainees.

³⁰ Article 11. The Prison Law.

³¹ Article 13, 14. The Prison Law.

³² Article 3. The Prison Law.

ผู้ต้องขังอาจถูกขังเดี่ยวได้ เว้นแต่พิจารณาแล้วเห็นว่าไม่เหมาะสมในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเพราะเหตุด้วยสภาพจิตใจหรือสภาพร่างกาย

การอยู่รวมกันในเรือนจำของผู้ต้องโทษนั้น จะพิจารณาจากลักษณะของการกระทำ ความผิด ตลอดถึงบุคลิกลักษณะของแต่ละบุคคล ประวัติการกระทำผิด อายุของผู้ต้องขังที่อยู่รวมกัน เป็นสิ่งที่น่าสนใจเพื่อจัดให้ผู้ต้องขังอยู่ในแดนต่างๆ ที่เหมาะสมภายในเรือนจำ³³ ผู้ต้องขังทุกคนจะได้รับการดูแลเรื่องสุขอนามัย การรักษาพยาบาล การปฏิบัติกิจทางศาสนา³⁴

3.3.5 ความก้าวหน้าในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง³⁵

ใน ค.ศ. 1934 มีการเริ่มใช้วิธีการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีเป้าหมายเพื่อต้องการกระตุ้นให้ผู้ต้องขังมีความพยายามในการฟื้นฟูแก้ไขพฤติกรรมร้ายด้วยตนเอง เป็นการปรับปรุงตัวเองด้วยตัวเองเพื่อที่จะสามารถใช้ชีวิตปกติในสังคมได้เมื่อพ้นโทษจากเรือนจำ ความก้าวหน้าในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังได้จากการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังนับตั้งแต่ระยะเวลาเริ่มแรกที่ถูกจำคุก ไปจนถึงระยะเวลาของการสิ้นสุดการจำคุก โดยจะพิจารณาจากพื้นฐานความประพฤติที่ค่อยๆ เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ซึ่งอาจขึ้นอยู่กับระดับชั้นโทษ ผู้ต้องขังจะมีจุดที่ดีที่ค่อยๆ เกิดขึ้นจากการปรับตัวโดยปราศจากการบังคับซึ่งตั้งอยู่บนหลักความอิสระ ทำให้ผู้ต้องขังสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหรือชีวิตของตนเองเพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าและมีความรับผิดชอบต่อการดำเนินชีวิตในสังคมต่อไปได้

การกระทำดังกล่าวแม้จะเป็นสิ่งที่ยากแต่อย่างไรก็ตาม แต่ละหน่วยงานไม่ได้ดำเนินการในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังโดยลำพัง และจะต้องเลือกแผนการบังคับโทษที่พิจารณาแล้วว่าเหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังแต่ละคน โดยขึ้นอยู่กับคุณสมบัติของ เพศ ชาย หญิง อุปนิสัย ปัญหา ตลอดทั้งการที่ผู้ต้องขังต้องมีส่วนร่วมหรือต้องให้ความร่วมมือในแผนการบังคับโทษทั้งนั้น พื้นฐานของการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังโดยระบบการจำแนก เป็นหนึ่งในวิธีที่ทำให้เจ้าหน้าที่เรือนจำสามารถกำหนดหรือออกแบบแผนบังคับโทษ เพื่อที่จะสามารถปฏิบัติต่อผู้ต้องขังแต่ละคนได้อย่างเหมาะสม (Individual Treatment) การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังนั้นจะดำเนินการโดยการค้นหาเอกลักษณ์เฉพาะตัวของผู้กระทำความผิด และออกแบบไว้เฉพาะตัวผู้ต้องขังหลายๆ แผน โดยจะเลือกใช้แผนที่พิจารณาแล้วเห็นควรว่าเหมาะสมและดีที่สุดในการที่จะนำมาใช้ปฏิบัติต่อผู้ต้องขังแต่ละคน โดยอยู่บนพื้นฐานของการตรวจสอบประวัติผู้ต้องขัง กับเป้าหมายที่จะกระตุ้นให้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเพื่อการกลับเข้าสู่สังคม

³³ Article 16. The Prison Law.

³⁴ Article 18. The Prison Law.

³⁵ Criminal Justice in Japan. UNAFEI (อ้างถึงใน ธานี วรภัทร์. น. 98 เล่มเดิม).

ในระหว่างปี ค.ศ. 1948-1949 ได้มีการใช้แผนการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังที่นับได้ว่า มีประสิทธิภาพฉบับแรกของญี่ปุ่นและได้นำมาใช้ทั่วประเทศ ซึ่งสามารถนำมาพัฒนาปรับใช้ ได้จนถึงปัจจุบัน ในปี ค.ศ. 1972 มีการออกข้อบังคับว่าด้วยการจำแนกผู้ต้องขัง (Prisoners' Classification Rules in 1972) เพื่อให้เกิดมาตรฐานและมีการใช้แผนที่เหมือนกัน

ระบบการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความพยายามในการ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนิสัยของผู้ต้องขังรายบุคคลที่เป็นระบบของประเทศญี่ปุ่น ทำให้มีการสร้าง จิตสำนึกที่ดีและพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงตนเองของผู้ต้องขังแต่ละราย

3.4 การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของญี่ปุ่น

3.4.1 มาตรการในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของญี่ปุ่น

เมื่อบุคคลใดต้องโทษจำคุกขึ้นตอนแรกเมื่อเข้ามาสู่เรือนจำจะถูกแยกกักตัวเพื่อ ตรวจสอบจำแนกลักษณะนิสัยส่วนตัว สภาพร่างกายและจิตใจ ประวัติอาชญากรรม สภาพแวดล้อม ที่อาศัย แนวโน้มความเสี่ยง สมรรถภาพและเงื่อนไขอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการกักขังและการปฏิบัติ ในเรือนจำ³⁶ มีลักษณะคล้ายแผนบังคับโทษของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีซึ่งใช้พื้นฐานทฤษฎี การปรับใช้โทษให้เหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิด และกระบวนการรับตัวของผู้ต้องขังใน ประเทศญี่ปุ่นสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่กฎหมายอื่นจะละเมิดไม่ได้³⁷

3.4.1.1 แนวความคิดในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง

แนวความคิดที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำ คือการแยก ผู้กระทำความผิดออกจากสังคมและตอบสนองความต้องการของสังคมที่ต้องการเห็นผู้กระทำความผิดได้รับก ึ่งโทษ ขณะเดียวกันก็มีความคาดหวังว่าการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำจะสามารถแก้ไขและ ฟื้นฟูผู้กระทำความผิดเพื่อให้กลับเข้าสู่สังคมได้โดยปกติสุขในประเทศญี่ปุ่น แนวคิดในการแก้ไขฟื้นฟู ผู้กระทำความผิดได้เริ่มขึ้นตั้งแต่ต้นศตวรรษประมาณ พ.ศ. 2473 (ค.ศ. 1930) โดยหน่วยงานราชทัณฑ์ ของญี่ปุ่นต่างก็มีโครงการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังแล้ว และได้พัฒนาเรื่อยมาตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 2 จนถึงปัจจุบัน มีการพัฒนาปรับปรุงมาตรการต่างๆ เพื่อใช้ปฏิบัติกับผู้ต้องขังมาโดยตลอด ซึ่ง รวมถึงการนำระบบจำแนกลักษณะผู้ต้องขังมาใช้ในเรือนจำด้วย

³⁶ จาก *แผนบังคับโทษจำคุกรายบุคคล* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท) (น.104), โดย อภิชาติ คำรังสันดิสุข, 2556, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

³⁷ The Constitution of Japan. Article 11. The people shall not be prevented from enjoying any of the fundamental human rights. These fundamental human rights guaranteed to the people by this Constitution shall be conferred upon the people of this and future generations as eternal and inviolate rights.

3.4.1.2 ระบบการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง (Classification System)

การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง มีจุดมุ่งหมายที่จะปฏิบัติกับผู้ต้องขังด้วยวิธีการต่างๆ อย่างเหมาะสมเป็นรายบุคคล (Individual Treatment) และเป็นไปตามหลักการทางวิทยาศาสตร์ เพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถพัฒนาแก้ไขและพัฒนาตนเองได้

ระบบการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ได้เริ่มนำมาใช้ในประเศญี่ปุ่นเมื่อปี พ.ศ. 2491 (ค.ศ.1948) และแพร่หลายทั่วประเทศในปี พ.ศ. 2492 (ค.ศ. 1949) โดยมีการร่างเป็นระเบียบว่าด้วยการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเมื่อประมาณ พ.ศ. 2515 (ค.ศ. 1972) ซึ่งมีเนื้อหาสาระที่สำคัญประกอบไปด้วย

1. การหาข้อมูลเพื่อใช้ในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ต้องอยู่บนพื้นฐานทางด้านการแพทย์ จิตวิทยา สังคมวิทยา และความรู้ในสาขาวิชาชีพต่างๆ และเทคนิค
2. การหาข้อมูลต้องประกอบไปด้วยวิธีการให้คำปรึกษา จิตบำบัด การแนะแนว และการแก้ไขฟื้นฟูอื่นๆ ที่จำเป็น
3. การหาข้อมูลมีอยู่ 2 วิธีการ คือ การหาข้อมูลเพื่อนำมาจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเข้าใหม่ และการหาข้อมูลซ้ำๆ เป็นระยะ อย่างต่อเนื่อง เพื่อประเมินความก้าวหน้าของผู้ต้องขัง
4. ในแต่ละภาค จะต้องจัดให้มี “ศูนย์จำแนกลักษณะผู้ต้องขัง” (Classification Center) เพื่อหาข้อมูลตามหลักการทางวิทยาศาสตร์ การแนะแนว และบริการบำบัดลักษณะอื่นๆ สำหรับผู้ต้องขังอย่างเหมาะสม ซึ่งมีทั้งหมดรวม 8 ศูนย์ ที่จะเป็นบ้านแห่งแรกสำหรับผู้ต้องขังทุกคน เพื่อให้การแก้ไขฟื้นฟูบรรลุผลสำเร็จ
5. วิธีดำเนินการด้านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังมี 2 ขั้นตอน ซึ่งขั้นตอนแรกคือ การจัดกลุ่มแยกประเภทผู้ต้องขังออกเป็นชั้นต่างๆ โดยวิธีการตามหลักการทางวิทยาศาสตร์ และขั้นตอนที่สองคือ การปฏิบัติแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังในแต่ละชั้นตามความเหมาะสม

3.4.2 ขั้นตอนในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง

วิธีดำเนินการด้านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง เริ่มแรกเมื่อบุคคลใดถูกศาลพิพากษาให้ต้องโทษจำคุกและได้ถูกส่งตัวมายังเรือนจำแล้ว จะต้องถูกแยกกักตัวเพื่อตรวจสอบและจำแนกลักษณะ โดยจะมีการทดสอบทางจิตวิทยาซึ่งจะทำให้สามารถเข้าใจบุคลิกภาพแท้จริงส่วนบุคคลของผู้ต้องขังแต่ละรายได้เป็นอย่างดี รวมไปถึงข้อมูลส่วนบุคคล เทคนิคการวางแผน แบบทดสอบทัศนคติและสติปัญญา การทดสอบขั้นพื้นฐานจะประกอบไปด้วย 3 ลักษณะคือ การทดสอบความพร้อม การทดสอบบุคลิกภาพ และการทดสอบสติปัญญา ซึ่งในระหว่างการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง จะดำเนินการทดสอบในเรื่องดังกล่าวกับผู้ต้องขังที่เข้าใหม่ทุกๆ คน หรืออาจจะมีการทดสอบในเรื่องอื่นๆ เพิ่มเติมได้อีกถ้าจำเป็น กระบวนการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของประเทศญี่ปุ่นนี้จะมี

ลักษณะคล้ายการกำหนดแผนบังคับโทษของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี แม้จะไม่มี การระบุไว้เป็นรายลักษณ์อักษรดังเช่นของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี แต่ก็มีพื้นฐานการใช้มาจาก ทฤษฎีการปรับใช้โทษให้เหมาะสมกับตัวผู้กระทำผิด³⁸ ที่สอดคล้องกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด ในทางอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

ดังที่ได้กล่าวแล้วว่า ขั้นตอนต่อมาเป็นการดำเนินการจัดกลุ่มแยกประเภทผู้ต้องขัง ออกเป็นชั้นต่างๆ เพื่อให้การแก้ไขฟื้นฟูกับผู้ต้องขังในแต่ละชั้นเป็นไปอย่างเหมาะสม ซึ่งกำหนด เป็นประเภทต่างๆ ตามเกณฑ์ได้ดังนี้

(1) จำแนกตามเพศ สัญชาติ ประเภทคดี อายุ และกำหนดโทษ

CLASS W : ผู้ต้องขังหญิง

CLASS F : ผู้ต้องขังต่างประเทศ ซึ่งจะต้องได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างจาก ผู้ต้องขังญี่ปุ่น

CLASS I : ผู้ต้องขังซึ่งไม่ต้องทำงานระหว่างต้องโทษ

CLASS J : ผู้ต้องขังที่เป็นเยาวชน

CLASS L : ผู้ต้องขังซึ่งมีกำหนดโทษมากกว่า 8 ปี

CLASS Y : ผู้ต้องขังวัยหนุ่มอายุต่ำกว่า 26 ปี

(2) จำแนกตามแนวโน้มการก่ออาชญากรรม

CLASS A : ผู้ต้องขังซึ่งไม่มีแนวโน้มของความเป็นอาชญากร

CLASS B : ผู้ต้องขังซึ่งมีแนวโน้มของการเป็นอาชญากร

(3) จำแนกตามความผิดปกติทางด้านร่างกายและจิตใจ

CLASS MX : ผู้ต้องขังปัญญาอ่อน หรือผู้ต้องขังที่จำเป็นจะต้องได้รับการปฏิบัติ เช่นเดียวกับผู้ต้องขังปัญญาอ่อน

CLASS MY : ผู้ต้องขังโรคจิตหรือมีแนวโน้มของการประสาท

CLASS MZ : ผู้ต้องขังที่มีอาการทางจิต หรือเคยเสพยาเสพติด หรือสุรา

CLASS PX : ผู้ต้องขังที่มีความผิดปกติทางด้านร่างกาย กำลังตั้งครรภ์ หรือหลังคลอด และจำเป็นต้องรักษาพยาบาลหรือดูแลชั่วคราวระยะเวลาหนึ่ง

CLASS PY : ผู้ต้องขังพิการซึ่งจำเป็นต้องได้รับการปฏิบัติเป็นพิเศษ ผู้ต้องขังตาบอด หูหนวก หรือเป็นใบ้

³⁸ จาก การปรับใช้โทษให้เหมาะสมกับนักโทษแต่ละคน (น.33), โดย ปกป้อง ศรีสนิท, 2550, บทบัญญัติ.

CLASS PZ : ผู้ต้องขังอายุเกิน 60 ปี และมีอาการความจำเสื่อม และผู้ต้องขังที่ต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษเนื่องจากสุขภาพร่างกายอ่อนแอ

สำหรับประเภทของการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ก็มีการกำหนดที่ชัดเจน ดังนี้

CLASS V : ผู้ต้องขังที่ต้องได้รับการฝึกวิชาชีพ

CLASS E : ผู้ต้องขังที่ต้องได้รับการศึกษาด้านวิชาความรู้

CLASS G : ผู้ต้องขังที่ต้องได้รับการศึกษาทางสังคม (การแนะแนว)

CLASS T : ผู้ต้องขังที่ต้องได้รับการรักษาในทางอายุรเวช

CLASS S : ผู้ต้องขังที่ต้องได้รับการคุ้มครองเป็นพิเศษ

CLASS O : ผู้ต้องขังที่เห็นว่าสมควร ได้รับการปฏิบัติอย่างทัณฑสถานเปิด

CLASS N : ผู้ต้องขังที่เหมาะสมกับงานด้านการดูแลอาคารสถานที่ของ

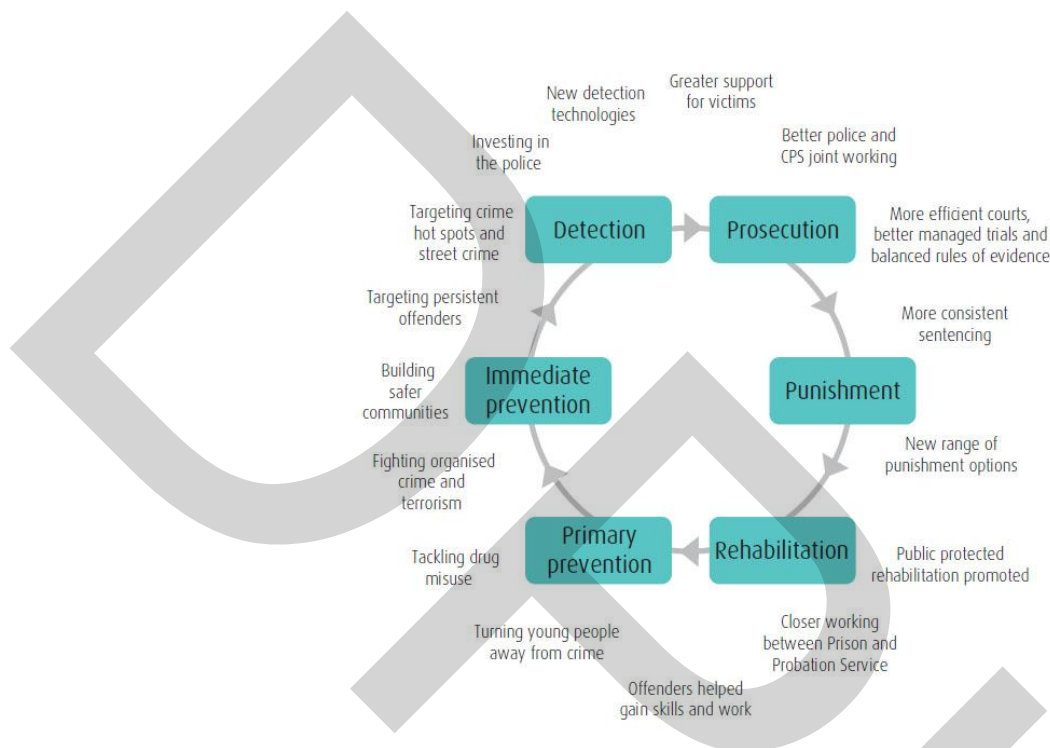
เรือนจำ

โดยสรุปแล้ว ประเทศญี่ปุ่นมีการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังที่เป็นระบบและมีความชัดเจน กล่าวคือ การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังประจำภาคต่างๆ แนวทางหลักคือ การแยกประเภทของผู้ต้องขังออกเป็นชั้น ซึ่งผู้ต้องขังแต่ละคนจะถูกกำหนดประเภทตามลักษณะต่างๆ เช่น เพศ อายุ สัญชาติ กำหนดโทษ ประเภทคดี ความผิดปกติทางด้านร่างกายและจิตใจ เป็นต้น เพื่อให้การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเป็นไปอย่างเหมาะสมและถูกต้องในแต่ละราย ปัจจัยที่เจ้าหน้าที่จะต้องพิจารณาในการจำแนกลักษณะคือ ปัจจัยทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม สำหรับบริการต่างๆ ที่จะนำมารองรับในการดำเนินการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังนอกเหนือจากการศึกษา หรือการฝึกวิชาชีพก็คือ การบริการให้คำปรึกษา การปฏิบัติทางจิตวิทยา และการแนะแนว ซึ่งประเทศญี่ปุ่นมีสถาบันและอัตรากำลังเจ้าหน้าที่รองรับอย่างเพียงพอ การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังจึงดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

3.5 กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของอังกฤษ

กระบวนการยุติธรรมของประเทศอังกฤษนั้นสร้างขึ้นก็เพื่อที่จะต่อสู้และลดการเกิดอาชญากรรม เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้เสียหาย จำเลย หรือสังคม โดยจะต้องลงโทษผู้ที่กระทำความผิดหรือปล่อยตัวผู้ที่ไม่มีความผิด จะต้องบังคับใช้โทษเพื่อลงโทษผู้ที่กระทำความผิดและลดการกลับมากระทำความผิดอีก ในการทำงานนั้นหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจ อัยการ ศาล และราชทัณฑ์จะต้องให้ความสำคัญกับผู้เสียหายและพยายามให้มากที่สุด กระบวนการยุติธรรมจะต้องรักษาไว้ซึ่งความเชื่อมั่นของประชาชนต่อประสิทธิภาพในการต่อสู้กับ

ผู้กระทำผิดและนำความความยุติธรรมกลับคืนสู่สังคม³⁹ ประเทศอังกฤษมีแนวคิดและการปฏิบัติที่มองความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการยุติธรรม สังคม แนวคิดใหม่ การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด เป็นวงจรที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กันดังนี้

วงจรดังกล่าว เป็นกระบวนการที่สามารถลดปริมาณของคดีอาญา และปกป้องคุ้มครองสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สาเหตุเนื่องมาจากว่าในประเทศอังกฤษนั้นมุ่งเน้นในเรื่องของการป้องกันมากกว่าการแก้ไข กล่าวคือ เป็นกลไกการทำงานของ 2 ภาคส่วนผสมกัน คือ ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและนอกกระบวนการยุติธรรม ซึ่งเป็นความร่วมมือของภาคสังคมกล่าวคือ

การป้องกันเบื้องต้น (Primary Prevention) เป็นการพยายามในการสร้างแนวทางในการป้องกันเยาวชนเพื่อให้ห่างจากอาชญากรรมทุกประเภท และเพิ่มมาตรการในการตรวจจับยาเสพติดที่มีประสิทธิภาพ

กระบวนการป้องกันอย่างทันที (Immediate Prevention) เป็นกระบวนการที่จะสร้างสังคมให้มีความปลอดภัยมากยิ่งขึ้น และปราบปรามองค์กรก่อการร้าย

³⁹ Secretary of State for the Home Department. (2002). *Justice for all*. p. 30.

อัยการ (Prosecution) เป็นกระบวนการเพื่อให้เกิดความร่วมมือในการทำงานระหว่าง ตำรวจกับระบบของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ประสิทธิภาพของศาลในการบริหารจัดการ การพิจารณาคดีที่ดีขึ้นและการให้เกิดความสมดุลในการพิสูจน์พยานหลักฐานที่แท้จริง

การลงโทษ (Punishment) มีการกำหนดโทษจากศาลตามคำพิพากษา และเป็นที่ยอมรับ ได้อย่างถูกต้องและยุติธรรม มีการนำกระบวนการลงโทษทางเลือกมาใช้

การปรับพฤติกรรม (Rehabilitation) คือกระบวนการปรับปรุงหรือฟื้นฟูพฤติกรรม โดยภาคสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันและเข้าร่วมจัดการด้วยความร่วมมืออย่างใกล้ชิด ระหว่างเรือนจำและชุมชนประพัตติ ในการช่วยเหลือผู้ต้องขังเพื่อให้เกิดทักษะในการทำงานและมีการทำงาน

วจจรดังกล่าวนั้นหมุนไปในทิศทางเดียวกัน ถือเป็นทิศทางของการร่วมมือกันเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสังคม และทำให้กระบวนการยุติธรรมเกิดความแข็งแกร่งมากยิ่งขึ้น⁴⁰

ซึ่งภาพรวมสถิติของอาชญากรรมในอังกฤษนั้นถือว่ามีความคงที่และมีแนวโน้มที่จะลดลงอย่างต่อเนื่อง หากแต่อาชญากรรมประเภท Street Crime นั้นถือว่าเพิ่มมากขึ้น ซึ่งถือว่าเป็นปัญหาที่สำคัญอีกทั้งยังมีแนวโน้มที่จะเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ Street Crime ถือว่าเป็นความผิดที่ร้ายแรง เพราะโดยส่วนใหญ่ผู้เสียหายจะได้รับบาดเจ็บ และในหลายคดียังไม่สามารถที่จะระบุตัวผู้ที่กระทำ ความผิดและนำตัวมาเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมได้ ซึ่งทำให้ผู้เสียหายไม่ได้รับการเยียวยา ประเทศ อังกฤษจึงมีนโยบายในการคุ้มครองผู้เสียหายและสร้างความเข้มแข็งของกระบวนการ โดยลดการ เกิดอาชญากรรมและนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ ดังนี้

ลดการกระทำผิดเมื่อได้รับการประกันตัว เป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของ กระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่จะป้องกันไม่ให้จำเลยกระทำความผิดก่อนที่จะมีการพิจารณา คดี และกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจะต้องสร้างความมั่นใจให้กับสังคมว่าจำเลยจะไม่ไปคุกคาม หรือข่มขู่พยานหากได้รับการประกันตัวไปแล้ว และในกรณีที่มีความจำเป็นอาจจะนำตัวจำเลยไป กักขังหรือจำกัดเสรีภาพในรูปแบบอื่นๆ แทน

จัดเตรียมพยานหลักฐานต่างๆ ให้พร้อมก่อนเสนอคดีต่อศาล เป้าหมายคือเพื่อให้ กระบวนการศาลเป็นไปในทิศทางที่ถูกต้อง การดำเนินในการตรวจสอบและการเตรียมพร้อมใน การดำเนินคดีเป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้กระบวนการพิจารณาคดีเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดความเป็นธรรม เพราะการสร้างพื้นฐานคดีที่แข็งแกร่ง ย่อมดีกว่าการพยายามหาหลุมและ

⁴⁰ Ibid. (p.30) (อ้างถึงใน ธาณี วรภัทร์, 2555, กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก, น. 181-182. เล่มเดิม).

ซ่อมแซมในเวลาที่มีการดำเนินคดีไปแล้ว เพื่อที่จะให้เกิดการตัดสินได้ดีที่สุด การตรวจสอบและจัดเตรียมพยานหลักฐานที่ดีสามารถช่วยกันให้ผู้ที่ไม่มีความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้เร็วและไม่ก่อให้เกิดความเสียหายมาก การจัดเตรียมพยานหลักฐานทั้งหมดนี้โดยส่วนใหญ่จะได้มาจาก นิติวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการพัฒนาทางไอที และหลักฐานจากกล้องวงจรปิดต่างๆ รวมถึงการรวบรวมข้อมูลทะเบียนประวัติอาชญากรรม ซึ่งในประเทศอังกฤษนั้นมีการบัญญัติกฎหมายเพื่อใช้ในการรวบรวมข้อมูลทะเบียนประวัติอาชญากรรมคือ The Criminal Law Act of 1967 โดยมีหน่วยงานกลางที่ทำหน้าที่ในการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผู้กระทำความผิด คือสำนักงานพิสูจน์หลักฐานแห่งชาติ The National Identification Bureau (NIB) แต่ในสถานีตำรวจบางแห่งมีการจัดเก็บข้อมูลประวัติเป็นของตนเอง การรวบรวมข้อมูลทะเบียนประวัติอาชญากรรมนั้นนอกจากจะเป็นประโยชน์ในการสืบสวนสอบสวนและป้องกันอาชญากรรมแล้ว ยังมีส่วนช่วยศาลในการกำหนดบทลงโทษที่เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดแต่ละรายด้วย

การดำเนินคดีรูปแบบใหม่ที่ทำให้การพิจารณาคดีเป็นไปอย่างรวดเร็ว เพื่อลดโอกาสที่ถูกลักลอบหนีจากกระบวนการยุติธรรม ความพร้อมและการดำเนินคดีที่รวดเร็วช่วยลดความเครียดให้กับผู้เสียหาย พยาน และจำเลยที่เป็นผู้บริสุทธิ์ เป็นกระบวนการที่เน้นความรวดเร็ว เรียบง่าย และความยุติธรรมที่มีคุณภาพ ระบบนี้ควรจะทำให้เกิดความชัดเจนว่าคำรับสารภาพของจำเลยว่ากระทำความผิดมีความเหมาะสมกับการลดส่วนของคำพิพากษา ศาลเด็กและเยาวชนควรมีอำนาจในการพิจารณาคดีที่มากขึ้นและผู้พิพากษาที่มีประสบการณ์เพื่อที่จะจัดการกับคดีที่มีความรุนแรงมากขึ้น กระบวนการพิจารณานั้นควรที่จะเป็นอิสระจากหลักวิชาการมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ และอัยการควรมีสติที่ยืนอุทธรณ์ต่อผู้พิพากษาก่อนที่คณะลูกขุนจะมีคำตัดสิน

ทำให้กระบวนการพิสูจน์พยานหลักฐานมีความทันสมัยและมีประสิทธิภาพ การดำเนินคดีควรที่จะค้นหาความจริงเพื่อให้เป็นไปตาม 2 หลักการใหญ่คือ โจทก์ต้องพิสูจน์ให้เห็นถึงความจริง และจำเลยจะต้องไม่ดำเนินคดีโดยปรักปรำตัวเอง พยานหลักฐานจะต้องทำให้ผู้กระทำผิดถูกลงโทษและผู้ที่ไม่มีความผิดได้รับการปล่อยตัว

การลงโทษที่มีประสิทธิภาพ วัตถุประสงค์ที่สำคัญของคำพิพากษาคือลงโทษผู้ที่กระทำผิด ปกป้องสังคมจากอันตราย การคุกคามทางเพศ และผู้ที่ก่อความรุนแรงรวมทั้งลดการกระทำ ความผิดซ้ำ การลงโทษจะต้องเหมาะสมกับผู้กระทำผิดและความผิดที่กระทำ โดยจะต้องมีนโยบายของคำพิพากษาที่ทำให้เชื่อได้ว่าสอดคล้องกับการลงโทษที่รุนแรงและมีผลกระทบต่อคำตัดสินของชุมชน ซึ่งเป้าหมายคือการที่จะไม่เพิ่มจำนวนประชากรในคุก แต่เพื่อให้แน่ใจว่าผู้กระทำผิดได้รับการลงโทษที่เหมาะสมและมุ่งเน้นการจำคุกสำหรับผู้กระทำผิดและเป็นอันตรายอย่างมากต่อชุมชนอีกทั้งผู้ที่ละเมิดต่อคำตัดสินของชุมชนอย่างต่อเนื่อง

ทุกองค์กรที่เป็นส่วนประกอบของกระบวนการยุติธรรมทางอาญานี้จะต้องประสานงานและทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งเน้นที่เป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ยึดถือไว้ร่วมกัน ในการจัดการแต่ละคดีในส่วนของผู้ที่ทำหน้าที่รับผิดชอบแต่ละขั้นตอนจะต้องมีความชัดเจน และทุกหน่วยงานจะต้องให้ความร่วมมือและสนับสนุนทุกขั้นตอนเพื่อให้สามารถจัดการกับคดีได้อย่างมีประสิทธิภาพ กระบวนการยุติธรรมทางอาญามีใช้หน้าที่ของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง หากแต่เป็นของสังคมโดยแท้ กระบวนการยุติธรรมทางอาญามีกระบวนการทำงานเป็นระบบและปกป้องความเป็นอิสระของผู้พิพากษา อัยการ และเพื่อประสิทธิภาพในการปราบปรามอาชญากรรม คຸ້ມຄອງຜູ້ເສີຍຫຍາຍແລະສັງຄົມ⁴¹

ดังที่กล่าวมาแล้วว่ากระบวนการยุติธรรมในประเทศอังกฤษนั้นจะเน้นในเรื่องของการป้องกันมากกว่าการแก้ไข จึงมีการใช้มาตรการลงโทษอย่างอื่นมากกว่าการจำคุก เช่น ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดเป็นเด็กและเยาวชนโดยส่วนใหญ่นั้นจะเป็นผู้ที่มีลักษณะต่อต้านสังคม จึงต้องมีการใช้วิธีการทางสังคมในการแก้ไขเยียวยาซึ่งจะเป็นผลดีในการที่จะป้องกันการกระทำความผิดจากเยาวชนได้ กระบวนการจำคุกสำหรับเยาวชนนั้นจะต้องเป็นหนทางสุดท้ายที่จะนำมาใช้ จึงควรใช้มาตรการในการให้การศึกษาอบรมหรือการปรับปรุงพฤติกรรมเสียก่อน มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการควบคุมตัวภายนอกเรือนจำซึ่งถือว่าเป็นกระบวนการอื่นนอกจากการจำคุก เพราะการลงโทษผู้กระทำความผิดโดยการจำคุกนั้นทำให้เกิดความแตกแยกในครอบครัว ซึ่งโดยสถิติแล้วนั้นการใช้โทษในประเทศอังกฤษ 3 ใน 5 ของคดีทั้งหมดจะเป็นโทษปรับ และมีการปรับจริงเพียงร้อยละ 59 ของอัตราโทษเต็ม⁴²

ประเทศอังกฤษนั้นมีการปรับปรุงกระบวนการศาลเพื่อที่จะสามารถจัดการกับคนที่เป็นผู้กระทำความผิดตัวจริงมาลงโทษซึ่งจะทำให้เกิดความยุติธรรมและนำโทษที่เหมาะสมสำหรับการกระทำผิดมาใช้ การลงโทษที่ถูกต้องนั้นจะเป็นส่วนสำคัญในการรักษาความสงบของสังคม ซึ่งในขณะนี้คนในประเทศอังกฤษเชื่อว่าวิธีการลงโทษที่ใช้อยู่ยังไม่เหมาะสม เช่น ผู้ที่กระทำความผิดยังไม่ได้รับโทษที่สาสมหรือได้รับโทษที่น้อยเกินไปจึงยังไม่มีความชัดเจนในอำนาจศาลส่วนนี้ทำให้ประชาชนไม่มีความเชื่อถือในระบบและงานของเจ้าหน้าที่

3.5.1 หลักการพื้นฐานและวัตถุประสงค์ของคำพิพากษาของศาล

ที่สำคัญที่สุดคือ คำพิพากษาของศาลจะต้องปกป้องสังคม

การกำหนดบทลงโทษจะต้องมีความเหมาะสมกับความผิดของอาชญากร

⁴¹ Ibid. (p.33) (อ้างถึงใน ธาณี วรภัทร์. เล่มเดิม. น. 183).

⁴² Ibid. (p.85) (อ้างถึงใน ธาณี วรภัทร์. เล่มเดิม. น. 184).

การกำหนดแนวทางในการแก้ไขเยียวยาผู้กระทำผิด
 นำตัวผู้กระทำผิดออกจากสังคมเป็นการชั่วคราวหรือถาวร
 การกำหนดวิธีการฟื้นฟูปรับปรุงพฤติกรรมผู้กระทำผิด เพื่อให้เกิดการกระทำผิด
 ซ้ำอีก

สร้างจิตสำนึกให้กับผู้กระทำผิด โดยให้เกิดความรับผิดชอบต่อความผิดที่กระทำขึ้น
 การกำหนดความรุนแรงของโทษ ความรุนแรงจะวัดได้จากความเสียหายที่เกิดขึ้นกับ
 เหยื่อหรือผู้เสียหาย โดยต้องให้ความสำคัญกับการป้องกันการกระทำผิดและไม่ให้เกิดการ
 กระทำผิดซ้ำอีก โทษที่รุนแรงนั้นจะต้องนำมาใช้ต่อเมื่อการลงโทษในครั้งแรกประสบความสำเร็จ
 สัมเหลวเท่านั้น

รูปแบบแนวทางในการลงโทษสมัยใหม่

การบริการสังคม

การจำคุกระยะสั้นพร้อมทั้งการบริการสังคม ตั้งแต่ 3 เดือนจนถึง 12 เดือน

การพักการลงโทษและให้บริการสังคมสำหรับโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี

การจำคุกในวันสุดสัปดาห์และบริการสังคมในวันธรรมดา

กรณีการจำคุกตั้งแต่ 12 เดือนขึ้นไป ศาลอาจสั่งจำคุกครั้งหนึ่งและบริการสังคมอีก

ครั้งหนึ่ง

ให้จำคุกทันทีไม่ต้องรอสำหรับผู้กระทำผิดที่เป็นอันตรายหรืออาชญากรรมทางเพศ

แม้การจำคุกระยะสั้นจะเหมาะสมสำหรับในหลายคดี แต่จะต้องทำพร้อมไปกับการฟื้นฟู

บำบัด การอบรมและการให้การศึกษารวมถึงการปลูกฝังให้มีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคมด้วย

3.6 การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของอังกฤษ

รากฐานทางกฎหมายในการบังคับโทษจำคุกในประเทศอังกฤษ โครงสร้างที่สำคัญใน
 การบังคับโทษจำคุกในประเทศอังกฤษและเวลส์ จะถูกบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์
 ปี 1952 (Prison Act of 1952) และระเบียบข้อบังคับอีกส่วนหนึ่ง ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเป็นไปตาม
 หลักการพื้นฐานของกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา กฎหมายวางกรอบขยายความ
 เกี่ยวกับอำนาจการบริหารจัดการตามบทบัญญัติของกฎหมายที่อนุญาตให้ทำได้ตาม Prison Act of
 1952 และ Prison Rule of 1964 ซึ่งกำหนดหลักการพื้นฐานต่างๆ ตลอดทั้งข้อบังคับเกี่ยวกับ
 โรงเรียนฝึกอบรมเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด Borstal Rule of 1964 และ Detention Center

Rule of 1952 เนื้อหาสาระของกฎหมายราชทัณฑ์มีการพัฒนาปรับปรุงแก้ไขเปลี่ยนแปลงในระหว่างปี 1968 และปี 1972 โดยเฉพาะในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง มีการปรับปรุงแก้ไขจากสภาพปัญหาที่พบในทางปฏิบัตินั้น และแก้ไขด้วยวิธีการที่พิสูจน์และประเมินผลได้จริงสามารถนำมาปฏิบัติแล้วเกิดผลได้จริงภายในเวลาที่กำหนด⁴³

ภาระหน้าที่และความรับผิดชอบของงานราชทัณฑ์ตามข้อ 1 ของ Prison Rule of 1964 โดยส่วนใหญ่แล้วจะมีเป้าหมายเพื่ออบรมและปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง เพื่อให้ผู้ต้องขังเกิดแรงกระตุ้นและให้การสนับสนุนผู้ต้องขังเพื่อนำไปสู่การมีชีวิตที่ดีและมีประโยชน์ต่อไป⁴⁴ หลังจากที่ได้รับการปล่อยตัวจากเรือนจำแล้ว

เป้าหมายแรก ต้องเปลี่ยนทัศนคติของผู้กระทำความผิดให้มีผลเหมือนกับคนทั่วไป มีการเยียวยาเพื่อปรับปรุงตัว มีการแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลง

เป้าหมายที่สอง ต้องวิเคราะห์เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง โดยเฉพาะของ Anglo-american และวิเคราะห์การกำหนดและไม่กำหนดระยะเวลาการจำคุกทั้งหมด มีแนวคิดในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในการเบี่ยงเบนโทษจำคุกและนำสิทธิต่าง ๆ ในเรื่องของมนุษยธรรมเมตตา กรุณา อย่างมีขอบเขตมาใช้ภายใต้การบริหารงานของกระทรวงมหาดไทย (Home Office)

เป้าหมายที่สาม ภารกิจที่รองรับการดำเนินการตามคำพิพากษาของศาลให้เป็นไปอย่างมีสิทธิมนุษยชนและเป็นที่ยอมรับได้ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง มีมาตรการป้องกันการหลบหนีจากเรือนจำ

3.6.1 มาตรการในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของอังกฤษ

ระบบและองค์กรในการบังคับโทษทางอาญา ตั้งแต่ปี 1963 กรมราชทัณฑ์ของอังกฤษ และเวสต์บริหารจัดการโดยกระทรวงมหาดไทย (Home Office) มีผู้บังคับบัญชา General Director ซึ่งไม่ได้รับผิดชอบดูแลเฉพาะการบังคับโทษตามกฎหมายอาญาเท่านั้น แต่รวมถึงอำนาจในการพักการลงโทษ แลการคุมประพฤติ และสวัสดิการความปลอดภัยของสังคมให้กับผู้ต้องขังในเรือนจำ และการปล่อยตัว องค์กรกรมราชทัณฑ์ดำเนินการโดยคณะกรรมการราชทัณฑ์ โดยกรมราชทัณฑ์จะแบ่งการบริหารออกเป็น 4 ส่วน (เหนือ กลาง ตะวันตกเฉียงใต้ ใต้ ของอังกฤษ) แต่ละส่วนภาค

⁴³ กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก (น. 188). เล่มเดิม.

⁴⁴ Purpose of prison training and treatment

The purpose of the training and treatment of convicted prisoners shall be to encourage and assist them to lead a good and useful life.

จะมีผู้บังคับบัญชา Regional director ดำเนินการบริหารจัดการกับผู้ต้องขังที่อยู่ในเรือนจำ⁴⁵ ในปัจจุบันประเทศอังกฤษการจำแนกผู้ต้องขังเมื่อเข้าสู่เรือนจำแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. ประเภท A เจ้าหน้าที่เรือนจำพิจารณาแล้วว่ามีความเสี่ยงในการหลบหนีและเป็นบุคคลอันตราย สามารถที่จะก่ออันตรายต่อสังคม และพยายามที่จะหาทางหลบหนีออกจากเรือนจำ ดังนั้นจำต้องมีการทำทุกวิถีเพื่อที่จะยับยั้งคุณจากการหลบหนีจากเรือนจำ

2. ประเภท B ที่เจ้าหน้าที่เรือนจำพิจารณาแล้วเห็นว่ามีเงื่อนไขในการรักษาความปลอดภัยน้อยหรือไม่มีโอกาสที่จะหลบหนี

3. ประเภท C เจ้าหน้าที่เรือนจำพิจารณาแล้วเห็นว่าไม่สามารถหลบหนีจากเรือนจำ แต่ไม่อาจไว้วางใจให้อยู่ในเรือนจำแบบเปิดได้

4. ประเภท D เจ้าหน้าที่เรือนจำพิจารณาแล้วมีเหตุเชื่อถือว่าสามารถไว้วางใจให้อยู่ในเรือนจำแบบเปิดได้

สถานที่ควบคุมผู้ต้องขัง ประกอบไปด้วยผู้ต้องขังระหว่างพิจารณา สำหรับนักโทษเด็ดขาดที่ศาลพิพากษาแล้ว รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยจะเป็นผู้ส่งมอบผู้ต้องขังให้โดยมีกำหนดเวลาแน่นอนในการควบคุม ปราบกฏตามหมายศาลยื่นยันหรือเอกสารอื่นใดตามกฎหมายของรัฐสภาระบุเหตุผลเป็นการเฉพาะราย⁴⁶

เรือนจำท้องถิ่นมักจะเกี่ยวข้องกับศาลเป็นเรือนจำปิด และจะเป็นเรือนจำประเภท “B” มีหน้าที่หลักในการกักขังผู้ต้องขังระหว่างพิจารณา ถ้าในเวลาต่อมาคำพิพากษาว่ากระทำผิดจริงผู้ต้องขังจะถูกย้ายไปอยู่เรือนจำอีกประเภทหนึ่ง ขึ้นอยู่กับการจำแนกลักษณะการทำความผิดซึ่งจะได้รับการปฏิบัติและการปรับพฤติกรรมในรูปแบบต่างๆ อย่างไรก็ดีตามผู้ต้องขังที่ศาลพิพากษาให้จำคุกระยะสั้นๆ อาจอยู่ในเรือนจำท้องถิ่นต่อไปจนครบกำหนดโทษ

เรือนจำของประเทศอังกฤษประกอบไปด้วยเรือนจำปริมาตรที่มีกระจายอยู่ทั่ว ๆ ไป และเป็นเรือนจำประเภท “B” สำหรับนักโทษที่มิอันตรายมากๆ ตั้งแต่ปี 1968 จะถูกจัดแยกกลุ่มเป็นจำนวนน้อยๆ เข้าไว้ในเรือนจำประเภท “A” เพื่อความเหมาะสมจากเหตุผลที่ว่าด้วยเรื่องของความปลอดภัย

การมีเรือนจำมากก็ย่อมที่จะมีผลต่อจำนวนของเจ้าหน้าที่ ค่าใช้จ่ายต่างๆ การควบคุมและการบริหารจัดการต่างๆ ที่ผู้กระทำผิดมีจำนวนมากๆ จึงมีการพยายามที่จะใช้มาตรการภายนอกเรือนจำเพื่อลดปริมาณผู้ต้องขัง ผู้ต้องขังจำนวนมากสามารถแก้ไขได้ด้วยระยะเวลาสั้นๆ แต่ปรากฏ

⁴⁵ Gunther Kaiser. (1989). *Prison System & Correctional Laws . Europe, The United States, and Japan. A Comparative Analysis.* p.55 (อ้างถึงใน ธานี วรภัทร์. น. 191. เล่มเดิม).

⁴⁶ Ibid. (p.55). *Prison System & Correctional Laws* (น.191). เล่มเดิม.

ว่าผู้ต้องขังที่ต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกระยะสั้นนั้น มีอัตราการกระทำผิดซ้ำสูงกว่าผู้ต้องขังที่ต้องโทษจำคุกระยะเวลานาน เนื่องมาจากว่าการใช้โปรแกรมแก้ไขพฤติกรรมในการจำคุกระยะสั้นจะไม่ครบสมบูรณ์ ผู้ต้องขังดังกล่าวตนเองถูกย้ายไปเรือนจำที่ไกลจากภูมิลำเนา ผู้ต้องขังร้อยละ 43 บอกว่าพวกเขาต้องสูญเสียไปซึ่งการติดต่อและความสัมพันธ์กับครอบครัวตั้งแต่เข้าไปอยู่ในเรือนจำ สำหรับผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาร้อยละ 48 พบว่ายังพอรักษาการติดต่อสัมพันธ์กับครอบครัวได้อยู่⁴⁷

3.6.2 ขั้นตอนในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง

โดยปกติแล้วเมื่อผู้ต้องขังเข้ามาสู่เรือนจำหรือทัณฑสถานจะต้องผ่านการจำแนกลักษณะและความเสี่ยงทุกราย เพื่อที่จะได้มีการพิจารณากำหนดหรือจัดประเภทผู้ต้องขังให้อยู่ในเรือนจำที่เหมาะสมเฉพาะราย การจำแนกลักษณะนั้นจะถูกกำหนดโดยเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์จากการประเมินปัจจัยหลายๆ อย่าง อาทิเช่น ประวัติส่วนตัวและบันทึกการกระทำความผิดของผู้ต้องขังแต่ละราย ซึ่งรวมถึงสุขภาพจิต และผู้ให้คำปรึกษา กระบวนการจำแนกนี้จะมีผลไปถึงประสบการณ์ของผู้ต้องขัง การกำหนดระดับความปลอดภัย การศึกษา โปรแกรมการทำงาน และสถานะทางจิตใจ อีกทั้งยังรวมถึงปัจจัยอื่นๆ การจำแนกลักษณะนี้เป็นหนึ่งในขั้นตอนพื้นฐานที่ผ่านการบริหารจัดการเรือนจำเพื่อควบคุมจำนวนผู้ต้องขังเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมในเรือนจำให้เป็นระเบียบเรียบร้อยและมีความปลอดภัย

ระดับของความปลอดภัยนั้นจะแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ แต่ก็ยังมีสิ่งที่ยึดถือปฏิบัติที่คล้ายคลึงกัน ระดับของเรือนจำที่มีการรักษาความปลอดภัยสูงสุด “เรือนจำความมั่นคงสูงสุด” ไว้สำหรับคุมขังผู้ต้องขังที่ถือว่าเป็นอันตราย และชอบก่อความวุ่นวายหรือมีความพยายามที่จะหลบหนีออกจากเรือนจำ นอกจากนี้ในอดีตนั้นเรือนจำความมั่นคงสูงสุดสร้างขึ้นเพื่อคุมขังผู้ต้องขังที่เป็นผู้ก่อการร้ายหรือนักโทษทางการเมืองที่เป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของประเทศ และผู้ต้องขังจากเรือนจำอื่นซึ่งมีประวัติก่อความรุนแรงหรือมีพฤติกรรมที่ชอบก่อความวุ่นวายในเรือนจำหรือได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นหนึ่งในสมาชิกแก๊งค์อาชญากรรม ผู้ต้องขังเหล่านี้จะถูกคุมขังไว้ในห้องขังเฉพาะตัวมีการล็อกอย่างแน่นหนาเป็นเวลา 23 ชั่วโมงต่อวัน อาหารจะถูกส่งโดยผ่านทางช่องที่เจาะไว้เป็นพิเศษที่ประตู และผู้ต้องขังแต่ละรายจะได้รับอนุญาตให้ออกจากห้องขังเพื่อออกกำลังกายเป็นเวลา 1 ชั่วโมงต่อวัน ผู้ต้องขังจะไม่ได้รับอนุญาตให้ติดต่อสื่อสารกับผู้ต้องขังรายอื่น อีกทั้งจะถูกติดตามเฝ้าระวังอย่างต่อเนื่องผ่านกล้องวงจรปิด ในอีกทางหนึ่งจะเป็นห้องขัง

⁴⁷ Secretary of State for the Home Department. (2002). Justice for all. p. 106 (อ้างถึงใน ธาณี วรภัทร์. น. 193. เล่มเดิม).

ที่มีความปลอดภัยต่ำซึ่งเรือนจำส่วนใหญ่จะใช้เป็นแบบบ้านพักหรือสถานที่กักขังซึ่งความปลอดภัยและความเข้มงวดไม่ถึงว่าจำเป็นมากนัก ตัวอย่างเช่น อาชญากรรมปกขาว (white - collar) ซึ่งมักจะไม่ได้รับโทษจำคุกแต่จะถูกส่งไปปรับโทษยังเรือนจำที่มีการรักษาความปลอดภัยระดับต่ำ เนื่องจากว่าเป็นผู้ต้องขังที่มีความเข้าใจในวัฒนธรรมของผู้ที่มีฐานะดี มีการศึกษาในระดับดีและเป็นอันตรายน้อยกว่า เรือนจำความปลอดภัยตอนนี้ได้รับการออกแบบให้มีความเข้มงวดที่น้อยกว่าซึ่งผู้ต้องขังแต่ละรายจะต้องอยู่ในห้องขังในเวลากลางคืนแต่ในเวลากลางวันจะได้รับอนุญาตให้ทำกิจกรรมหรือทำงานได้อย่างอิสระ

การลงโทษจำคุกในยุคปัจจุบันนั้น โดยส่วนใหญ่แล้วจะมาพร้อมกับความต้องการที่จะแยกและจำแนกประเภทผู้ต้องขัง เพื่อให้เป็นไปตามเหตุผลหรือวัตถุประสงค์ในการจำคุกและการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเพื่อให้อยู่ในการควบคุมและอยู่ในระเบียบวินัยของการบังคับโทษจำคุก พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ ค.ศ. 1865 นั้นต้องการให้ผู้ต้องขังนั้นแยกกันอยู่โดยอาศัยเรื่องของประเทศเป็นเกณฑ์เพศ ไม่ว่าจะเป็นผู้ต้องขังกระทำความผิดอาญาหรือเป็นความผิดทางแพ่ง และไม่ว่าจะอยู่ระหว่างถูกลงโทษหรือไม่ ซึ่งห้องขังนั้นจะต้องจัดให้มีที่ว่างเพียงพอสำหรับผู้ต้องขังทุกรายที่ได้รับการจำแนกลักษณะ กฎหมายที่ประกาศใช้ในสมัยนั้นมีความซับซ้อนและละเอียดถี่ถ้วน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการถูกรวบรัดด้วยเครื่องหมายและการควบคุมของกระบวนการลงโทษรวมทั้งการลงโทษสำหรับผู้ที่เป็นหนี้

ในปี ค.ศ. 1950 การจัดชั้นการบังคับโทษของเรือนจำในประเทศอังกฤษจะพิจารณาตามหลักการพื้นฐานของระบบการจำแนกผู้ต้องขัง โดยจำแนกเป็นชั้นพิเศษและชั้นธรรมดา ตั้งแต่ปี 1960 พื้นฐานของการแยกขังและการฟื้นฟูรูปแบบต่าง ๆ สำหรับผู้ต้องขังชายนั้นเป็นไปตามการจำแนกประเภทโดยเน้นในเรื่องของความปลอดภัย การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังนั้นเป็นพื้นฐานของการรักษาความปลอดภัย ซึ่งเป็นกุญแจสำคัญที่จะสร้างความเชื่อมั่นหรือสร้างความมั่นใจในการรักษาความปลอดภัยของผู้ต้องขังในเรือนจำ และการทำงานเพื่อการปรับปรุงฟื้นฟูพฤติกรรมนิสัยจะต้องมีความเหมาะสม ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบของการจำแนกเพื่อความปลอดภัยที่มีมาตั้งแต่ช่วงกลางปี 1960 ซึ่งทำให้ขั้นตอนนั้นได้รับการนำมาพัฒนาและปรับปรุงให้ดีขึ้นเพื่อให้เหมาะสมกับผู้ต้องขังแต่ละราย⁴⁸

พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ ปี 1952 (The Prison Act of 1952) ให้อำนาจแก่รัฐมนตรีในการที่จะกำหนดกฎเกณฑ์ในการบริหารและการควบคุมเรือนจำ การจำแนก การจ้างงาน ระเบียบ

⁴⁸ From *Prison Law : Second Edition* (p. 123), Stephen Livingstone, Tim Owen, 1999, Oxford University Press. Inc. New York United states.

วินัยและการควบคุมสำหรับผู้ต้องขังที่อยู่ในเรือนจำนั้น⁴⁹ ซึ่งในข้อที่ 1 ของ Prison Rule of 1964 ได้มีการวางหลักเพิ่มเติมในส่วนของพื้นฐานในการจำแนกประเภทผู้ต้องขัง

(1) Prisoners shall be classified, in accordance with any directions of the Secretary of State, having regard to their age, temperament and record and with a view to maintaining good order and facilitating training and, in the case of convicted prisoners, of furthering the purpose of their training and treatment as provided by rule 3.

(2) Unconvicted prisoners

(a) shall be kept out of contact with convicted prisoners as far as the governor considers it can reasonably be done, unless and to the extent that they have consented to share residential accommodation or participate in any activity with convicted prisoners; and

(b) shall under no circumstances be required to share a cell with a convicted prisoner.

(3) Prisoners committed or attached for contempt of court, or for failing to do or abstain from doing anything required to be done or left undone:

(a) shall be treated as a separate class for the purposes of this rule;

(b) notwithstanding anything in this rule, may be permitted to associate with any other class of prisoners if they are willing to do so; and

(c) shall have the same privileges as an unconvicted prisoner under rules 20 (5), 23 (1) and 35 (1).

(4) Nothing in this rule shall require a prisoner to be deprived unduly of the society of other persons.

ในรูปแบบเดิมของกฎข้อ 3 ได้มีการห้ามไว้โดยชัดแจ้งในเรื่องของการคุมขังว่าห้ามให้ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณากับผู้ต้องขังเด็ดขาดอยู่รวมในเรือนจำเดียวกัน ไม่ว่าจะอยู่ภายใต้สถานการณ์ใดๆ ก็ตาม Prison Rule ในปัจจุบันนั้นมีการปรับเปลี่ยนและวางหลักมาเพื่อลดความตึงเครียดและแรงกดดันภายในเรือนจำท้องถิ่นอันเนื่องมาจากปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ โดยการให้ผู้ต้องขังแบ่งปันห้องขังหรือที่พักอาศัย แต่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้ต้องขังก่อน และเป็นที่ทราบกันดีว่าการแยกผู้ต้องขังนั้นจะขึ้นอยู่กับเพศไม่ว่าผู้ต้องขังนั้นจะถูกศาลตัดสินให้เป็นนักโทษเด็ดขาดแล้วหรือมีความเห็นสมควรที่จะต้องคุมขังต่อก็ตาม ประเภทของการจัดระบบรักษาความ

⁴⁹ The Prison Act 1952 Rules for the management of prisons and other institutions 47(1).

ปลอดภัยนี้ก่อให้เกิดความขัดแย้ง และโดยเฉพาะอย่างยิ่งกรจัดระบบนี้ส่งผลไปถึงการจำแนก ลักษณะประเภท A ซึ่งรัฐมนตรีได้มีการจัดทำเอกสารขึ้นเพื่อเผยแพร่ และได้มีการอธิบายถึง หลักการพื้นฐานในการจำแนกผู้ต้องขัง โดยเรียกว่า “หลักเกณฑ์ Mountbatten” ซึ่งเริ่มมาจาก คำแนะนำของ Earl mountbatten จากไต่สวนในเรื่องของเรือนจำเกี่ยวกับการหลบหนีและการรักษา ความปลอดภัย และได้รับการยอมรับซึ่งเป็นผลมาจากจากการไต่สวนในคดีของ George Blake ซึ่ง หลบหนีออกมาจากเรือนจำ Wormwood ในปี 1966 และหลักเกณฑ์ในปัจจุบันนี้ก็แทบจะไม่ได้ เปลี่ยนแปลงไปจากหลักเกณฑ์ Mountbatten เท่าไรนัก⁵⁰

3.6.2.1 ประเภท B, C, และ D

แนวทางการบริหารจัดการ

แนวทางการบริหารจัดการในส่วนของการจำแนกและการแยกผู้ต้องขังเพศชายประเภท B, C และ D มีอยู่ในคู่มือการจัดการของเรือนจำ “manual on sentence Management and planning” ซึ่งวิธีการจัดการทั่วไปนั้นมีการกำหนดไว้ในวรรคที่ 7.1.3 คือ

“ผู้ต้องขังจะต้องได้รับการจัดประเภทซึ่งจะเป็นไปตามวัตถุประสงค์ คือความน่าจะเป็น ว่าผู้ต้องขังพยายามที่จะหาทางหลบหนีหรือความเสี่ยงที่อาจจะกระทำการหลบหนีสำเร็จ การ จัด ประเภทผู้ต้องขังนั้นควรเน้นที่จะพิจารณาเพียงข้อเท็จจริงเหล่านี้ ตัวอย่างเช่น ปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวกับ ความเสี่ยงของการหลบหนี ความสามารถในการอยู่ร่วมกับผู้ต้องขังรายอื่นได้ การฝึกอบรมหรือ ความต้องการทางการแพทย์ แต่ความพร้อมหรือจำนวนที่ว่างของเรือนจำหรือทัณฑสถานจะไม่ถูก นำมาพิจารณาในขั้นตอนนี้ ผู้ต้องขังทุกรายจะต้องได้รับการจัดประเภทของความปลอดภัยในระดับ ต่ำแต่จะต้องสอดคล้องกับความต้องการของการรักษาความปลอดภัย”

เกณฑ์ที่จะนำมาพิจารณาเพื่อการจัดประเภทของผู้ต้องขังซึ่งกำหนดไว้ในวรรคที่ 7.1.4 ผู้ต้องขังทุกรายจะได้รับการจัดให้อยู่ในระดับความปลอดภัยประเภท D เป็นอันดับแรก เว้นแต่ว่าจะ มีกรณีดังต่อไปนี้

1. ต้องคำพิพากษาให้จำคุกมากกว่า 12 เดือน สำหรับความผิดในเกี่ยวกับความรุนแรง
2. ถูกตัดสินคดีความผิดเกี่ยวกับเพศต่อผู้เยาว์
3. ต้องคำพิพากษาในคดีก่อนให้จำคุกมากกว่า 12 เดือน สำหรับความผิดเกี่ยวกับความรุนแรงหรือความผิดทางเพศ และไม่ประสบความสำเร็จในการจำคุกในทัณฑสถานเปิด
4. ถูกตัดสินว่ามีความผิดในคดีปัจจุบันหรืออดีตซึ่งเกี่ยวกับการลอบวางเพลิงหรือ ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดไม่ว่าจะเป็นผู้นำเข้าหรือเป็นผู้จำหน่าย

⁵⁰ From *Prison Law : Second Edition* (p. 125), By Stephen Livingstone, Tim Owen, 1999. Oxford University Press Inc. New York United states.

5. มีประวัติเคยหลบหนีจากเรือนจำหรือทัณฑสถาน

เมื่อเกณฑ์เหล่านี้ได้ถูกนำมาใช้ หากผู้ต้องขังที่ไม่ได้รับให้จัดอยู่ในประเภท D ก็จะถูกจัดให้อยู่ในประเภท C เว้นแต่ว่าจะมีกรณีดังนี้

1. ต้องคำพิพากษาให้จำคุกมากกว่า 7 ปี ในความผิดเกี่ยวกับความรุนแรงหรือเกี่ยวกับเพศ
2. เคยต้องคำพิพากษาให้จำคุกมากกว่า 7 ปี ในความผิดเกี่ยวกับความรุนแรงหรือเกี่ยวกับเพศ แต่ไม่ประสบความสำเร็จในการจำคุกตามคำพิพากษาในเรือนจำประเภท C
3. ต้องคำพิพากษาในคดีปัจจุบันเกินกว่า 10 ปี
4. มีประวัติการหลบหนีจากเรือนจำหรือทัณฑสถาน หรือมีบุคคลภายนอกจะพยายามช่วยเหลือในการหลบหนี

การจัดแบ่งประเภท B จะเกิดขึ้นโดยกระบวนการตามเกณฑ์ข้างต้น ในทางปฏิบัตินั้นจะถูกเตรียมการไว้สำหรับผู้ต้องขังที่ถูกตัดสินแล้วว่ามีความผิดไม่ว่าจะปัจจุบันหรือความผิดครั้งก่อน ซึ่งเป็นความผิดที่มีความรุนแรง ความผิดเกี่ยวกับเพศ หรือความผิดที่เกี่ยวกับยาเสพติด ส่วนผู้ที่ถูกตัดสินแล้วว่ามีความผิดแต่เป็นความผิดที่ไม่มีความรุนแรงหรือถูกตัดสินจำคุกในระยะเวลาสั้น โดยปกติแล้วจะไม่ได้รับการจัดให้อยู่ในประเภทของการรักษาความปลอดภัยที่สูงกว่าประเภท C⁵¹

3.6.2.2 กระบวนการพิจารณา

การพิจารณาเกี่ยวกับการกำหนดระดับของความปลอดภัยประเภท B-D เป็นหน้าที่ของ “Observation, Classification and Allocation Unit” (OCA) ซึ่งโดยส่วนใหญ่ปฏิบัติงานในการพิจารณาจะขึ้นอยู่กับบันทึกการคุมขังทั้งในปัจจุบันและในอดีต รายงานก่อนการพิจารณาคดี บุคลิกลักษณะในอดีต ข้อเท็จจริงของข้อหา รวมถึงข้อสังเกตอื่นใดที่ผู้พิพากษาผู้พิจารณาคดีทำขึ้น กระบวนการจำแนกนั้นจะมีด้วยกัน 2 ขั้นตอน ในขั้นแรกการประเมินจะใช้แบบฟอร์ม ICA 1 (Initial Categorization and allocation document) โดยวิธีการสัมภาษณ์ผู้ต้องขังซึ่งโดยส่วนมากแล้วนั้นมักจะกระทำในกรณีที่ผู้ต้องขังถูกตัดสินจำคุกน้อยกว่า 6 เดือน เจ้าหน้าที่ฝ่าย OCA นั้นจะดำเนินการจำแนกผู้ต้องขังโดยใช้เอกสาร ICA 1 ซึ่งเป็นขั้นตอนโดยใช้รายละเอียดของการกระทำความคิดในปัจจุบัน คำพิพากษาของศาล ความผิดที่ถูกตัดสินในครั้งก่อน และระยะเวลาการจำคุก (โดยเฉพาะผู้ที่กระทำความผิดเกี่ยวกับเพศและหรือการใช้ความรุนแรง) ประกอบกับประวัติการหลบหนี ความเสี่ยง หรือแนวโน้มที่จะหลบหนี เป็นฐานข้อมูลในการพิจารณา เจ้าหน้าที่ฝ่าย OCA จะบันทึกข้อมูลเสร็จสิ้นและขั้นตอนในการจัดประเภทผู้ต้องขังแบบชั่วคราว แต่เจ้าหน้าที่

⁵¹ Ibid. (p.126).

สามารถที่จะแสดงให้เห็นถึงเหตุผลหรือระบุได้ว่าการจะประเภทแบบชั่วคราวนั้นอาจถูกนำมาใช้ หรือได้รับการปรับเปลี่ยน ตัวอย่างเช่น ผู้ที่กระทำความผิดเล็กน้อยมีแนวโน้มที่จะก่อความรุนแรง หรือปัจจัยอื่นที่บ่งชี้ว่าจะต้องแยกออกจากชั้นตอนวิธีการ ซึ่งคู่มือการใช้งานนั้นระบุไว้ว่าการ จำแนกประเภทนั้นจะต้องเน้นเรื่องความปลอดภัยเท่านั้น

ผู้ต้องขังทั้งหมด หรือผู้ที่ถูกตัดสินแล้วว่ามีคามผิดรวมถึงผู้ต้องขังระหว่างพิจารณา (ยกเว้นผู้ต้องขังที่ได้รับการสันนิษฐานแล้วว่าควรจะถูกกำหนดให้อยู่ในประเภท A) จะได้รับการ จำแนกให้อยู่ในประเภท U (Unclassified) และโดยปกติแล้วจะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าควร จำแนกให้อยู่ในประเภท B แต่ในคู่มือการจัดการของเรือนจำ “manual on sentence Management and planning” ให้เหตุผลไว้อย่างชัดเจนว่าทำไมผู้ที่ยังไม่ถูกตัดสินหรือผู้ต้องขังไม่เค็ดขาดจะไม่ สามารถจัดให้อยู่ในประเภท C ได้หากมีเรือนจำที่เหมาะสมอยู่ เพราะอำนาจการตัดสินใจดังกล่าว ควรจะเป็นอำนาจของผู้ว่าการรัฐและจะต้องผ่านการอนุมัติโดยผู้ว่าการเขตเท่านั้น⁵²

การจัดแยกผู้ต้องขังเพื่อส่งไปยังเรือนจำที่มีการฝึกอบรมตามคำตัดสินของศาลนั้น เป็น กระบวนการที่แยกต่างหากจากการจำแนกประเภทผู้ต้องขัง แต่ในทางปฏิบัติทั้งสองกระบวนการ จะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน และเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ฝ่าย OCA เช่นเดียวกันซึ่งจะใช้วิธีการ สัมภาษณ์ผู้ต้องขังเช่นเดียวกัน การแยกผู้ต้องขังนั้นอาจได้รับอิทธิพลในหลายๆ ปัจจัย ซึ่งบางครั้ง อาจเกิดความขัดแย้งกัน เช่น ความต้องการด้านการรักษาความปลอดภัย ความต้องการในด้านการ ควบคุม ความต้องการใช้พื้นที่ที่มีอยู่ของเรือนจำฝึกอบรมได้อย่างเต็มที่ และความต้องการของ ผู้ต้องขังแต่ละราย โดยคู่มือยังระบุอีกว่าแม้ปัจจัยหลักจะมีอิทธิพลต่อการแยกผู้ต้องขัง แต่การจัด ประเภทของผู้ต้องขังจะต้องนำหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้มาใช้

1. มีแนวโน้มที่จะประพฤติตัว เช่น แสดงให้เห็นว่ารับไม่ได้กับการจัดการปัญหาใน สถานที่นั้นๆ
2. ความเหมาะสมของที่พักอาศัย (เช่น ความเสี่ยง หรือ อายุ)
3. ความต้องการด้านการแพทย์หรือทางจิตของผู้ต้องขังซึ่งอาจจะต้องได้รับการดูแล เป็นพิเศษ
4. การระบุถึงความคิดที่เกี่ยวข้องกับโปรแกรมฟื้นฟูพฤติกรรม เพื่อประเมินถึงความ เสี่ยง
5. บริเวณที่พักอาศัยและรวมไปถึงผู้อาศัยรอบที่พัก
6. การศึกษา หรือการฝึกอบรม หรือตามศักยภาพของแต่ละราย

⁵² Ibid. (p.127).

7. ข้อจำกัดอื่นใดในเรื่องของเกณฑ์การแยกผู้ต้องขังโดยทำความตกลงกับเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น

ผู้ต้องขังทุกรายจะได้รับการจัดประเภทตามระดับของความปลอดภัยโดยกระบวนการจะเริ่มตั้งแต่การรับตัวผู้ต้องขังเข้าสู่เรือนจำ ซึ่งผู้ต้องขังที่ได้รับโทษจำคุกน้อยกว่า 2 ปี จะได้รับการจำแนกประเภทใหม่ทุกๆ 12 เดือน แต่สำหรับผู้ต้องขังที่ได้รับโทษจำคุก 4 ปีขึ้นไป การจำแนกประเภทผู้ต้องขังซ้ำจะดำเนินการโดยคณะกรรมการจำแนกประเภทผู้ต้องขังที่อยู่ในเรือนจำ โดยกระบวนการจำแนกนั้นก็จะเป็นการประเมินในด้านความเสี่ยงในลักษณะเดียวกัน และสำหรับผู้ต้องขังที่ได้รับโทษจำคุกน้อยกว่า 4 ปีนั้นการประเมินจะเป็นของเจ้าหน้าที่ฝ่ายบุคคล สำหรับพื้นฐานการจำแนกประเภทซ้ำจะทำเป็นรายงาน โดยเป็นส่วนประกอบของการวางแผนตามคำพิพากษาของผู้ต้องขังแต่ละราย ซึ่งจะรายงานส่วนอื่นๆ และความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่มาประกอบในการกำหนดแผนด้วย นอกจากนี้ยังมีรายงานเกี่ยวกับความคืบหน้าที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของสิทธิของผู้ต้องขังในเรือนจำซึ่งจะนำมาประกอบในข้อมูลของผู้ต้องขังด้วย

3.6.2.3 ประเภท A⁵³

ในเรือนจำของประเทศอังกฤษนั้น การจำแนกประเภทของผู้ต้องขังมีอยู่หลายประเภท แต่ประเภทของระดับความปลอดภัยขั้นสูงสุดคือ ประเภท A เป็นที่สำหรับผู้ต้องขังที่เป็นอันตรายร้ายแรงและหากหลบหนีออกจากเรือนจำได้ จะเป็นภัยต่อส่วนร่วม หรือต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือความปลอดภัยของรัฐ และไม่ว่าผู้ต้องขังนั้นอาจจะไม่หลบหนีหรือแม้แต่มีแนวโน้มที่อาจจะหลบหนีจะต้องทำให้การหลบหนีนั้นเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ ความปลอดภัยประเภท A นี้ถือเป็นหลักสากลในส่วนที่ว่าในระดับความปลอดภัยประเภทเดียวที่สามารถใช้ได้กับผู้ต้องขังทุกรายไม่ว่าจะเป็นผู้ที่ถูกตัดสินแล้วว่ามีคามผิดหรือถูกกักขังไว้ ถูกตัดสินจำคุกตลอดชีวิตหรือจำคุกแบบมีกำหนดระยะเวลา เพศชายหรือเพศหญิง และผู้ใหญ่หรือเด็ก เมื่อรายงานของ Mountbatten ได้รับการตีพิมพ์หรือเผยแพร่ในปี 1966 มีเพียงผู้ต้องขังจำนวน 120 รายที่ได้รับการพิจารณาแล้วว่าสมควรที่จะต้องถูกจัดให้อยู่ในระดับความปลอดภัยสูงสุด

อำนาจการพิจารณาและตัดสินใจในการจัดประเภทของผู้ต้องขังให้อยู่ในประเภท A นั้น เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการประเภท A โดยจะประกอบไปด้วยเจ้าหน้าที่เรือนจำอาวุโสที่จะมีการประชุมกันอยู่ตลอดเวลา เมื่อเรือนจำหรือทัณฑสถานรับตัวผู้ต้องขังที่เป็นความผิดร้ายแรงครั้งแรกจะต้องมีการรายงานไปยังคณะกรรมการประเภท A ซึ่งคณะกรรมการจะพิจารณาว่าควรที่จะจัดผู้ต้องขังไว้ในประเภท A เป็นการชั่วคราวในเบื้องต้น ถ้าหากผู้ต้องขังได้รับการจำแนกประเภทแบบ

⁵³ Ibid. (p.130).

ชั่วคราวและถูกจัดให้อยู่ในประเภท A โดยทั่วไปแล้วผู้ต้องขังจะต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขของการรักษาความปลอดภัยเช่นเดียวกันกับผู้ต้องขังที่ได้รับการยืนยันแล้วว่าควรได้รับการจำแนกให้อยู่ในประเภท A ตามความผิดและตามคำพิพากษาของศาล

เมื่อได้รับการตัดสินความผิดแล้วทุกๆ คดีของผู้ต้องขังที่ได้รับการจัดประเภทแบบชั่วคราวให้อยู่ในประเภท A จะได้รับการพิจารณาตรวจสอบโดยคณะกรรมการจำแนกประเภท A ซึ่งจะพิจารณาข้อมูลของผู้ต้องขังกับรายงานการรับตัวที่รับมาจากผู้บัญชาการเรือนจำ ไปยังเรือนจำที่ผู้ต้องขังจะถูกย้ายไป รายงานจะต้องยื่นต่อทีมตรวจสอบการจำแนกประเภท A ซึ่งจะทำหน้าที่เป็นฝ่ายเลขานุการของคณะกรรมการจำแนกประเภท A โดยจะต้องยื่นภายใน 10 วันนับแต่วันที่รับตัวผู้ต้องขังมาและจะต้องต่อท้ายมาจากคำสั่งจำคุก เอกสารบันทึกการพิจารณาคดี ประวัติความผิด และข้อมูลส่วนอื่นที่นำมาพิจารณาโดยจะมีความเกี่ยวข้องกับการกำหนดเพื่อจำแนกประเภทของความปลอดภัย กระบวนการตรวจสอบนี้เป็นไปตามนโยบายที่ออกโดยรัฐสภา ในเดือนธันวาคม 1992 นโยบายนี้พูดถึงการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่ได้รับการจำแนกประเภทอย่างคร่าวๆ และคณะกรรมการประเภท A จะตรวจสอบการจำแนกประเภทตามความผิดที่ถูกตัดสิน โดยทันที แต่หลังจากนั้นคณะกรรมการจะพิจารณาข้อมูลของผู้ต้องขังอีกครั้งหนึ่งหากได้รับข้อเสนอแนะจากผู้ว่าราชการ และระดับของความปลอดภัยนั้นสามารถปรับลดได้หากประเมินแล้วว่าความอันตรายในการหลบหนีของผู้ต้องขังมีระดับลดลง หรือภายใน 5 ปี นับแต่วันที่คณะกรรมการจำแนกประเภท A ได้ทำการพิจารณาข้อมูลของผู้ต้องขัง แต่ในกรณีที่ไม่มีข้อเสนอแนะให้มีการลดระดับความปลอดภัยที่ทีมตรวจสอบการจำแนกประเภท A จะทำการตรวจสอบประจำปีและหากไม่มีการเปลี่ยนแปลงผู้ต้องขังก็จะต้องอยู่ที่ระดับความปลอดภัยนี้ต่อไป⁵⁴

3.6.2.4 การจำแนกความเสี่ยงของผู้ต้องขังประเภท A

ผู้ต้องขังที่ได้รับการกำหนดให้อยู่ในความปลอดภัยประเภท A (รวมทั้งผู้ต้องขังเด็ดขาดและไม่เด็ดขาด) จะได้รับการกำหนดระดับของความเสี่ยงโดยคณะกรรมการประเภท A ซึ่งระดับของความเสี่ยงนี้จะมีด้วยกัน 3 ระดับคือ ความเสี่ยงระดับมาตรฐาน ความเสี่ยงระดับสูง และความเสี่ยงแบบพิเศษ เกณฑ์ที่ประกาศได้โดยคณะกรรมการประเภท A ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการจำแนกลักษณะความเสี่ยงมีดังนี้

ระดับความเสี่ยงมาตรฐาน⁵⁵

ผู้ต้องขังประเภท A โดยส่วนใหญ่แล้วจะได้รับการจำแนกให้อยู่ในความเสี่ยงระดับมาตรฐาน ผู้ต้องขังที่อยู่ในความเสี่ยงระดับมาตรฐานนี้เป็นผู้ต้องขังที่ไม่มีข้อมูลหรือความสงสัยว่า

⁵⁴ Ibid. (p.131).

⁵⁵ Ibid. (p.132).

จะมีผู้ให้ความช่วยเหลือหรือมีทรัพยากรที่จะสามารถใช้ในการวางแผนเพื่อหลบหนีออกจากเรือนจำได้ ไม่มีประวัติในการหลบหนีหรือมีความตั้งใจในการที่จะหาทางหลบหนี แต่ถึงอย่างไรก็ตาม เจ้าหน้าที่เรือนจำจะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบอยู่เสมอว่าผู้ต้องขังอาจจะใช้โอกาสใดก็ตามเพื่อจะหลบหนี แต่หากผู้ต้องขังหลบหนีออกไปได้จะก่อให้เกิดอันตรายต่อบุคคลภายนอกไม่ว่าจะเป็นประชาชน เจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือแม้แต่ความมั่นคงของรัฐ

ระดับความเสี่ยงสูง

ผู้ต้องขังประเภท A ที่ได้รับการจำแนกให้อยู่ในความเสี่ยงประเภทนี้มีจำนวนเล็กน้อย ซึ่งผู้ต้องขังที่ได้รับการจำแนกให้อยู่ในความเสี่ยงประเภทนี้จะเป็นผู้ต้องขังที่มีประวัติแสดงให้เห็นว่ามีทั้งความสามารถที่จะวางแผนเพื่อหลบหนีและมีความมุ่งมั่นที่จะกระทำการหลบหนี อีกทั้งยังมีผู้ที่คอยให้ความช่วยเหลือและมีทรัพยากรที่จะสามารถใช้ในการวางแผนหลบหนี ผู้ต้องขังประเภท A ที่อยู่ในความเสี่ยงระดับสูงโดยส่วนมากแล้วจะเป็นอาชญากรคนสำคัญ ตัวอย่างเช่น ผู้ก่อการร้ายที่อยู่ในองค์กรก่อการร้ายระดับใหญ่ หรือการปล้นทรัพย์ หรือผู้ค้ายาเสพติดรายสำคัญ เป็นต้น

ระดับความเสี่ยงเฉพาะ

มีผู้ต้องขังจำนวนน้อยมากที่ได้รับการกำหนดให้อยู่ในความเสี่ยงประเภทนี้ ซึ่งผู้ต้องขังที่ได้รับการกำหนดให้อยู่ในความเสี่ยงเฉพาะนอกจากจะเป็นผู้ที่มีความเสี่ยงในการหลบหนีสูงแล้ว โดยส่วนใหญ่จะเป็นผู้กระทำความผิดหรืออาชญากรที่ก่ออันตรายร้ายแรงต่อประชาชน และเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับจากสมาชิกในองค์กร

การจำแนกระดับความเสี่ยงนี้ผู้ต้องขังอาจได้รับการปรับลดระดับลงจากระดับความเสี่ยงเฉพาะเป็นความเสี่ยงระดับสูง หรือจากความเสี่ยงระดับสูงเป็นความเสี่ยงระดับมาตรฐาน ซึ่งการปรับหรือลดระดับการจำแนกความเสี่ยงนี้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการประเภท A เท่านั้น โดยจะดำเนินการต่อเมื่อได้รับการแนะนำซึ่งจะมีลักษณะของการดำเนินงานที่คล้ายๆ กับการจำแนกประเภทของผู้ต้องขังที่จะสามารถปรับลดหรือเพิ่มระดับความปลอดภัยของผู้ต้องขังก็ต่อเมื่อได้รับการแนะนำมาเช่นเดียวกัน

บทที่ 4

วิเคราะห์เปรียบเทียบการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในประเทศไทย กับต่างประเทศ

งานราชทัณฑ์ในปัจจุบันยังคงเป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการยุติธรรม เป็นหน่วยงานที่คอยทำหน้าที่ในการปรับปรุงฟื้นฟูหรือแก้ไขพฤติกรรมนิสัยของผู้ต้องขังทุกราย ซึ่งกระบวนการที่เป็นเสมือนเป็นด่านตรวจที่ไว้คอยคัดกรองคนนั้นก็คือ การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง และกระบวนการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของประเทศไทยนั้นมีสิ่งที่ดีหรือสิ่งที่สมควรพัฒนาปรับปรุงมากเพียงใด และมีหลักเกณฑ์ใดบ้างที่ใช้ในการพิจารณาเพื่อจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง

4.1 วัตถุประสงค์ของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง

4.1.1 วัตถุประสงค์การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังตามมาตรฐานขั้นต่ำ

ผู้ต้องขังแต่ละรายลักษณะเฉพาะตัวในเรื่องของความต้องการ ความเสี่ยง ซึ่งมีความซับซ้อนมากขึ้นไปตามแต่ละบุคคล การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังจึงเป็นขั้นตอนหรือกระบวนการที่สำคัญของเรือนจำหรือทัณฑสถานในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ซึ่งข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังขององค์กรสหประชาชาติข้อที่ 67 ได้กำหนดถึงวัตถุประสงค์หลักในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง¹ และข้อ 68² ได้กำหนดไว้ถึงวิธีการจัดเรือนจำหรือทัณฑสถานเพื่อให้

¹ ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังขององค์กรสหประชาชาติ ภาคที่สอง กฎที่ใช้เฉพาะกับกรณีพิเศษ ข้อ 67 ก) นักโทษที่ต้องโทษจำคุกตามคำพิพากษา พิเศษ การจำแนกประเภทของนักโทษและการคัดแยกนักโทษรายบุคคล.

ข้อ 67 วัตถุประสงค์ของการจำแนกประเภทของนักโทษคือ

(ก) เพื่อคัดแยกนักโทษออกจากบรรดานักโทษอื่นที่มีประวัติอาชญากรรมและความประพฤติที่ไม่ดีซึ่งอาจชักนำไปในทางที่เลวร้ายนั้น

(ข) เพื่อประโยชน์ในการจัดมาตรการบำบัดฟื้นฟูทางสังคมแก่นักโทษ จึงต้องมีการคัดแยกประเภทของนักโทษหลายประเภท

² ข้อ 68 การจัดมีเรือนจำหลายประเภทและการจัดให้มีแดนต่าง ๆ ของเรือนจำแยกเป็นหลายแดนตามประเภทของนักโทษ เป็นเรื่องที่ควรดำเนินการเพื่อประโยชน์แก่การบำบัดแก้ไขนักโทษให้เหมาะสมแก่ลักษณะของนักโทษนั้น

เหมาะสมสำหรับความต้องการของผู้ต้องขังแต่ละราย เพราะองค์การสหประชาชาติมุ่งเน้นถึงความสำคัญของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง และการแยกขังของผู้ต้องขังแต่ละรายเนื่องจากเข้าใจดีว่าหากการจำแนกลักษณะในขั้นตอนศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องขังทั้งหมด และได้มีการกำหนดแผนการปฏิบัติหรือฟื้นฟูผู้ต้องขังขึ้นแล้ว ไม่ว่าขั้นตอนนี้จะเก็บข้อมูลได้มากน้อยเพียงใด หรือมีการกำหนดแผนการปฏิบัติที่ดีเพียงใด แต่หากในขั้นตอนของการแยกขังหรือการกำหนดประเภทของผู้ต้องขังไม่สามารถแยกหรือกำหนดประเภทของผู้ต้องขังได้ดีเพียงพอ ทำให้ผู้ต้องขังบางประเภทต้องใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้ต้องขังอีกประเภทหนึ่งซึ่งอาจเป็นประเภทที่ไม่สมควรจะอยู่ด้วยกัน เช่น ผู้ต้องขังที่กระทำความผิดครั้งแรกหรือกระทำความผิดด้วยความพลั้งเผลอ ต้องอาศัยอยู่ร่วมกับผู้ต้องขังที่เป็นอาชญากรมืออาชีพ จะเกิดการถ่ายทอดนิสัยและเกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ขึ้นได้

4.1.2 วัตถุประสงค์การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังตามกฎหมายไทย

ในประเทศไทยก็ได้มีการกำหนดไว้ถึงวัตถุประสงค์ของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังโดยบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ในเรื่องของการแยกและย้ายผู้ต้องขัง³ แต่ที่กำหนดเพียงประเภทหรือชั้นของเรือนจำ หรือให้มีการจัดอาณาเขตของเรือนจำออกเป็นส่วนๆ โดยคำนึงประเภท ชั้น และเพศของผู้ต้องขัง หรือเพื่อประโยชน์ในการอบรมผู้ต้องขัง⁴ ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีว่ากระบวนการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังนี้จะช่วยให้เจ้าหน้าที่สามารถควบคุมผู้ต้องขังเพื่อไม่ให้มีการหลบหนีหรือก่อความวุ่นวายขึ้นในเรือนจำ อีกทั้งยังทำให้สามารถปฏิบัติต่อผู้ต้องขังแต่ละคนได้อย่างถูกต้อง มีประสิทธิภาพและเหมาะสมซึ่งจะทำให้ผู้ต้องขังแต่ละรายได้รับการอบรมแก้ไข พัฒนาจิตใจ รวมทั้งมีวิชาความรู้ที่เป็นประโยชน์ซึ่งผู้ต้องขังสามารถออกไปใช้ชีวิตและอยู่ในสังคมภายนอกได้เมื่อพ้นโทษ ซึ่งวัตถุประสงค์ของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังนั้นแม้จะมีการกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 แต่หากพิจารณาให้ดีจะพบว่าเป็นเพียงการกำหนดที่เน้นในเรื่องของการแยกขังสำหรับผู้ต้องขังเป็นสำคัญ ซึ่งจะพิจารณาเพียงเพศของผู้ต้องขัง อายุ ระดับความเป็นอาชญากร โทษ หรือนิสัยตามคำพิพากษาของศาล แต่ไม่มีการกำหนดไว้ในเรื่องของการแยกผู้ต้องขังออกตามความเหมาะสมของผู้ต้องขังแต่ละรายหรือ แยกตามความจำเป็นในการปรับปรุงแก้ไข ซึ่งถือว่าไม่ตรงตามหลักของมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติ การบังคับโทษเป็นการกระทำต่อ “มนุษย์” จึงเป็นเรื่องที่มีผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชนตามรัฐธรรมนูญเป็น

³ มาตรา 11 รัฐมนตรีมีอำนาจแยกประเภทหรือชั้นของผู้ต้องขังและวางเงื่อนไขในการ ย้ายจากประเภทหรือชั้นหนึ่งไปยังอีกประเภทหรือชั้นหนึ่งโดยวิธีเลื่อนชั้นหรือลดลงตลอดจนการ ปฏิบัติต่างๆ สำหรับผู้ต้องขังคนต้องขังและคนฝากให้แยกขังไว้ต่างหากจากนักโทษเด็ดขาดเท่าที่จะกระทำได้

⁴ จาก *วิกฤตราชทัณฑ์ วิกฤตกระบวนการยุติธรรมทางอาญา* (น.169), โดย ธาณี วรรณทร์, 2555, กรุงเทพฯ: วิทยุชน.

อย่างมาก การจะบังคับโทษกับบุคคลใดควรที่จะมีกฎหมายเพื่อรองรับการกระทำนั้น ซึ่งในส่วนของประเทศไทยการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังมีการกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 แต่ก็เป็นกรกำหนดที่เน้นในเรื่องของการควบคุมผู้ต้องขังคือการแยกขัง ซึ่งในส่วนของกรจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเพื่อแก้ไขฟื้นฟูนั้นยังไม่มีกรกำหนดไว้ อีกทั้งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ในเรื่องของการแยกและย้ายผู้ต้องขังก็เป็นการกำหนดแบบกว้างๆ โดยกำหนดรายละเอียดในส่วนย่อยไว้ในประกาศกฎกระทรวง ประกาศคำสั่งกรมราชทัณฑ์ ฯลฯ แต่ก็ยังเป็นเพียงกฎหมายในฝ่ายบริหารเท่านั้น ซึ่งแตกต่างจากของประเทศอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็น ญี่ปุ่น อังกฤษ หรือสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีการกำหนดไว้เป็นกฎหมายที่ออกโดยสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เพราะในต่างประเทศถือว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและเสรีภาพของ “บุคคล” ตามรัฐธรรมนูญ การดำเนินการใดๆ ต่อ “บุคคล” จะต้องเป็นตามกฎหมายที่ออกโดยฝ่ายนิติบัญญัติเท่านั้น⁵

หากแต่ในประเทศไทยนั้นในชั้นบังคับโทษยังไม่มีกรนำข้อเท็จจริงของผู้ต้องขังมาใช้ประกอบการพิจารณาเท่าใดนัก โดยส่วนมากแล้วจะใช้เพียงข้อมูลในอดีต ประวัติความเป็นมา แต่ขาดข้อมูลพื้นฐานหรือลักษณะที่แท้จริงของตัวผู้ต้องขังที่เพียงพอจะนำมากรกำหนดแผนบังคับโทษรายบุคคลได้ ทำให้กรจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของประเทศไทยยังไม่ประสบความสำเร็จในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังเท่าที่ควร เพราะอัตราการกระทำความคิดซ้ำของผู้ต้องขังที่พ้นจากเรือนจำไปแล้วยังคงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เมื่อข้อมูลของผู้ต้องขังยังไม่เพียงพอในการวิเคราะห์เพื่อกำหนดวิธีปฏิบัติและแผนฟื้นฟูที่เหมาะสมกับผู้ต้องขังแต่ละรายทำให้เรือนจำของไทยยังไม่สามารถที่จะแก้ปัญหาที่แท้จริงของผู้ต้องขัง หรือความต้องการของผู้ต้องขังได้เท่าที่คาดหวังไว้ อีกทั้งการแยกขังของผู้ต้องขังนั้นในประเทศไทยกำหนดประเภทหรือชั้นของเรือนจำไว้ซึ่งคำนึงถึงเพียงประเภท ชั้น และเพศของผู้ต้องขัง ซึ่งในทางปฏิบัติโดยส่วนใหญ่แล้วแต่ละเรือนจำจะแยกผู้ต้องขังโดยพิจารณาเรื่องของความร้ายแรงของกรทำความผิด และระยะเวลาในการจำคุกตามคำพิพากษาของศาล ซึ่งถือว่าขัดต่อหลักของมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง เพราะมาตรฐานขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังข้อที่ 8 กำหนดให้ต้องจำแนกตามเพศชายหญิง โดยแยกเรือนจำหรือแยกแดน อายุ ประวัติการกระทำความคิด เหตุผลในการต้องโทษ และความจำเป็นในการปรับปรุงแก้ไข ผู้คุมขังระหว่างคดีต้องแยกจากนักโทษเด็ดขาด นักโทษคดีแพ่งต้องแยกกับนักโทษคดีอาญา นักโทษเยาวชนต้องแยกจากนักโทษผู้ใหญ่ ซึ่งหากไม่สามารถกรทำได้ตามมาตรฐานขั้นต่ำจะทำให้ประสิทธิภาพในการบังคับโทษผู้ต้องขังหรือผลสัมฤทธิ์ในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์และความตั้งใจตั้งแต่แรกที่มีกรริเริ่มกรจำแนกลักษณะผู้ต้องขังขึ้นมา

⁵ แหล่งเดิม.

4.1.3 วัตถุประสงค์การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังตามกฎหมายสหรัฐอเมริกา (มลรัฐแคลิฟอร์เนีย)

ในส่วนของสหรัฐอเมริกา มลรัฐแคลิฟอร์เนีย ได้ใช้ระบบการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง โดยทำการศึกษาลักษณะผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล เพื่อให้สามารถประเมินผู้ต้องขังได้อย่างสมบูรณ์ถูกต้องเกี่ยวกับพัฒนาการในอดีต ความต้องการในปัจจุบัน และศักยภาพในอนาคต กรมราชทัณฑ์ของมลรัฐแคลิฟอร์เนียใช้ระบบการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังโดยใช้ควบคู่ไปกับระบบการให้คะแนนการจำแนกลักษณะ โดยคะแนนการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังจะขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายๆ ประการของผู้ต้องขังไม่ว่าจะเป็นประวัติทางสังคมหรือพฤติกรรมของผู้ต้องขังทั้งในอดีตและปัจจุบัน เหตุที่ต้องใช้ระบบคะแนนก็เพื่อที่จะได้เกิดความมั่นใจว่าผู้ต้องขังแต่ละรายได้รับการแยกไว้ในเรือนจำหรือทัณฑสถานที่เหมาะสม และเจ้าหน้าที่ที่สามารถที่จะควบคุมดูแลผู้ต้องขังได้อย่างทั่วถึง อีกทั้งยังสามารถติดตามผลของการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังแต่ละรายได้ ซึ่งวัตถุประสงค์ของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังตามที่ได้กล่าวไปในข้างต้นแล้วว่าเป็นไปเพื่อการแยกควบคุมดูแลผู้ต้องขัง และการแยกเพื่อฟื้นฟูแก้ไขผู้ต้องขังแต่ละราย โดยการที่จะบังคับโทษบุคคลใดนั้นจะต้องใช้กฎหมายในการบังคับและควบคุมบุคคลนั้นดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ในมลรัฐแคลิฟอร์เนียได้มีการกำหนดถึงวัตถุประสงค์หลักทั้ง 2 ข้อนี้ไว้ในกฎหมายของมลรัฐแคลิฟอร์เนีย เรื่องการป้องกันอาชญากรรมและการฟื้นฟู โดยอยู่ในส่วนของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ข้อที่ §3375⁶ โดยกำหนดไว้ว่า กระบวนการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังนั้นจะต้องมีการนำมาใช้ทุกครั้งเมื่อรับตัวผู้ต้องขังเข้าสู่เรือนจำ และตลอดใช้เวลาที่ผู้ต้องขังอยู่ในเรือนจำ โดยผู้ต้องขังทุกรายจะต้องได้รับการจำแนกลักษณะตามกฎหมายนี้⁷ และมีการกำหนดถึงวัตถุประสงค์ของการจำแนกในส่วนของการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังไว้ว่าขั้นตอนการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังจะต้องมีการคำนึงถึงความต้องการ ความสนใจ พฤติกรรมของผู้ต้องขัง และคะแนนการกำหนดระดับ โดยต้องสอดคล้องกับระดับของเรือนจำหรือทัณฑสถาน รวมถึงความปลอดภัยของส่วนรวม⁸ และรายละเอียดของปัจจัยในการพิจารณาเพื่อกำหนดวิธีปฏิบัติให้เหมาะสมกับผู้ต้องขังแต่ละราย⁹ เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่ากรมราชทัณฑ์ของแคลิฟอร์เนียให้ความสำคัญกับตัวผู้ต้องขังในเรื่องของข้อมูลพื้นฐานและข้อมูลรายละเอียดแท้จริงของตัวผู้ต้องขังในการพิจารณาเพื่อกำหนดวิธีปฏิบัติการแผนฟื้นฟู เพราะมีการกำหนดไว้ในกฎหมายถึงวิธีการในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังซึ่งเป็นไปตามหลักของมาตรฐานขั้นต่ำของ

⁶ California Code of Regulations Title 15. Crime Prevention and Corrections Article 10.

Classification §3375.

⁷ Ibid. §3375 (a)

⁸ Ibid. §3375 (b).

⁹ Ibid. §3375 (g) (5).

สหประชาชาติ และในส่วนของกรจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเพื่อการควบคุมนั้นยังได้มีการกำหนดไว้ในกฎหมายด้วยเช่นกัน โดยกำหนดไว้ว่า ผู้ต้องขังแต่ละรายจะได้รับการจัดให้แยกให้อยู่ในเรือนจำหรือทัณฑสถานที่เหมาะสม โดยจะต้องสอดคล้องกับคะแนนการกำหนดตำแหน่งของผู้ต้องขัง¹⁰ และระดับของเรือนจำหรือทัณฑสถานนั้นก็จะมีความปลอดภัยที่เข้มงวดมากขึ้น หรือน้อยลงตามระดับของคะแนนการจำแนกผู้ต้องขัง เมื่อพิจารณาแล้วการบังคับโทษของมลรัฐแคลิฟอร์เนียถือว่าให้ความสำคัญกับสิทธิของผู้ต้องขังแต่ละราย เพราะมีการบัญญัติในเรื่องของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังไว้ในกฎหมายของมลรัฐซึ่งถือว่าการออกกฎหมายเพื่อใช้ในการปฏิบัติกับผู้กระทำความผิดหรือกระทั่งเป็นผู้ต้องขังแล้ว อีกทั้งยังยึดถือตามหลักของมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติโดยมีการกำหนดวิธีการจำแนกเพื่อนแยกการควบคุม และมีการกำหนดถึงวิธีการจำแนกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟู เมื่อพิจารณาแล้วการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของมลรัฐแคลิฟอร์เนียมีทั้งส่วนที่เป็นจุดเด่นและจุดด้อย คือ

4.1.3.1 จุดเด่น

การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของแคลิฟอร์เนียเป็นการศึกษาประวัติของผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคล (Case Study) แบบองค์รวม โดยพิจารณาถึงลักษณะทางกายภาพ (Physical) ทางจิตใจ (Psycho) และทางสังคม (Social) โดยคณะกรรมการประชุมร่วมกันที่ศูนย์แรกรับนำไปสู่มุมมองต่อผู้กระทำความผิดที่มีความหลากหลาย ทั้งพฤติกรรมอาชญากรรม การต่อต้านสังคม โดยการพิจารณาการจำแนกตามการให้คะแนน (Score Test) การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังตามกระบวนการนี้จะช่วยให้สามารถวางแผนแก้ไขและอบรมผู้กระทำผิดได้อย่างเหมาะสมเป็นรายบุคคล¹¹

4.1.4 วัตถุประสงค์การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังตามกฎหมายญี่ปุ่น

ในส่วนของประเทศญี่ปุ่นนั้นมีการใช้กระบวนการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังอย่างเป็นรูปธรรม โดยเป้าหมายของการบังคับโทษในประเทศญี่ปุ่นนั้นกระทำเพื่อต้องการกระตุ้นให้ผู้ต้องขังมีความพยายามในการแก้ไขฟื้นฟูนิสัยด้วยตนเองได้ เป็นการปรับปรุงพัฒนาตัวเองเพื่อใช้ชีวิตปกติในสังคมเมื่อพ้นโทษต่อไปได้ ดังที่ได้กล่าวไปข้างต้นแล้วว่าการบังคับโทษต่อบุคคลใดจะต้องมีการออกกฎหมายมาใช้บังคับ เพราะเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนหากไม่มีการออกกฎหมายมาใช้บังคับ การบังคับใช้กฎหมายกับบุคคลนั้นก็ไม่สามารถที่จะกระทำได้ เพราะเป็นการผิดต่อหลักในกฎหมายรัฐธรรมนูญของประเทศ และยังขัดต่อหลักของมาตรฐานขั้นต่ำที่สหประชาชาติได้กำหนดขึ้นและในหลายๆ ประเทศให้การยอมรับ ซึ่งกฎหมายบังคับโทษของ

¹⁰ Ibid. §3375.1. (a)

¹¹ จาก สารานุกรมงานราชทัณฑ์นานาชาติ (น.197), โดยสำนักงานผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านทัณฑวิทยา กรมราชทัณฑ์, 2541, มูลนิธิพิบูลสงเคราะห์.

ประเทศญี่ปุ่นนั้น ได้ให้ความสำคัญกับตัวผู้กระทำความผิดเป็นหลัก เพราะมีการออกกฎหมายที่ระบุเกี่ยวกับเรื่องของวัตถุประสงค์ในการบังคับโทษ โดยบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติสิ่งอำนวยความสะดวกของทัณฑสถานและการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังและผู้ต้องคุมขัง¹² โดยกำหนดว่าวัตถุประสงค์นั้นเป็นการกระทำต่อผู้ต้องขังอย่างพอสมควร โดยมีความเคารพต่อหลักสิทธิมนุษยชนและมีความสอดคล้องกับสถานการณ์นั้นๆ และยังสามารถกำหนดถึงวัตถุประสงค์ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังไว้ในมาตรา 30¹³ ของพระราชบัญญัตินี้ด้วยเช่นเดียวกันซึ่งระบุไว้ว่า การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังมีวัตถุประสงค์เพื่อกระตุ้นแรงจูงใจของผู้ต้องขังในการปรับปรุงและฟื้นฟูและพัฒนาการปรับตัวเข้ากับชีวิตในสังคม ดังนั้นจะเห็นได้ว่าประเทศญี่ปุ่นนั้นให้ความสำคัญกับผู้ต้องขังเพราะมีการกำหนดไว้ถึงวัตถุประสงค์และการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังซึ่งในเรื่องของวัตถุประสงค์ของการจำเนกลักษณะผู้ต้องขังนี้ในส่วนของ การจำเนกลักษณะผู้ต้องขังเพื่อการฟื้นฟูประเทศญี่ปุ่นถือว่าการปฏิบัติตามหลักของมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติ และเป็นไปตามหลักสิทธิมนุษยชนอีกทั้งยังไม่เป็นการขัดต่อหลักรัฐธรรมนูญของตัวเองด้วย และในส่วนวัตถุประสงค์การจำเนกลักษณะเพื่อการควบคุมโดยการแยกขังนั้นมีการกำหนดไว้ในมาตรา 4¹⁴ ของพระราชบัญญัติสิ่งอำนวยความสะดวกของทัณฑสถานและการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังและผู้ต้องคุมขังเช่นเดียวกัน เมื่อศึกษาแล้วการบังคับโทษของประเทศญี่ปุ่นเป็นกระบวนการที่เน้นตัวผู้กระทำความผิดเป็นหลัก เพราะวัตถุประสงค์ของกฎหมายที่ได้มีการกำหนดไว้นั้นบัญญัติถึงมาตรการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังโดยทำให้ผู้ต้องขังสามารถแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมนิสัยของตนเอง โดยการกำหนดแผนปฏิบัติที่ประเทศญี่ปุ่นมีการปรึกษาและตกลงกันระหว่างเจ้าหน้าที่ผู้ทำการปฏิบัติกับตัวผู้ต้องขังที่ถูกปฏิบัติ ให้ผู้ต้องขังเกิดความพร้อมแล้วยินยอมด้วยตนเองที่จะพัฒนาปรับปรุงตัวเองให้ดีขึ้น เพราะมนุษย์แต่ละคนมีความสามารถและความรับผิดชอบไม่เท่ากัน หากการบังคับโทษเป็นไปเพื่อการปรับปรุงแก้ไขบุคลิกนิสัยผู้กระทำความผิดได้ การบังคับโทษนั้นก็จะเกิดประสิทธิภาพในการสร้างพลเมืองที่ดีได้อีกคนหนึ่ง

4.1.4.1 จุดเด่น

การจำเนกลักษณะผู้ต้องขังของประเทศญี่ปุ่น ถือว่าเป็นกระบวนการที่เป็นระบบและมีความชัดเจนมาก กล่าวคือ มีศูนย์จำเนกลักษณะผู้ต้องขังประจำภาคต่างๆ รวม 8 แห่ง และดำเนินการจำเนกลักษณะผู้ต้องขังใน 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนแรกจะจัดกลุ่มแยกประเภทผู้ต้องขังออกเป็นชั้นต่างๆ โดยพิจารณาจากปัจจัยทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม เช่น เพศ อายุ กำหนด

¹² Article 1. Act on Penal Detention Facilities and Treatment of Inmates and Detainees.

¹³ Ibid. Article 30.

¹⁴ Ibid. Article 4.

โทษ ประเภทคดี ความผิดปกติทางร่างกายและจิตใจ เป็นต้น ขั้นตอนที่สองคือ ให้การปฏิบัติแก้ไข ฟันฟูผู้ต้องขังในแต่ละชั้นตามความเหมาะสม ซึ่งจะทำการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเข้าใหม่ทุกคน และมีการจำแนกซ้ำเป็นระยะๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อประเมินความก้าวหน้าของผู้ต้องขัง¹⁵

4.1.5 วัตถุประสงค์การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังตามกฎหมายอังกฤษ

กระบวนการยุติธรรมของประเทศอังกฤษนั้นเน้นไปในแนวทางการป้องกันมากกว่า การแก้ไข โดยทุกหน่วยงานที่อยู่ในกระบวนการยุติธรรมมีการประสานงานและให้ความร่วมมือกัน เป็นอย่างดี ในชั้นบังคับโทษนั้นประเทศอังกฤษใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการกำหนดกฎเกณฑ์ และกรอบแนวทางต่างๆ โดยจะบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ ปี 1952 (Prison Act of 1952) และระเบียบข้อบังคับ (Prison Rule of 1964) ซึ่งกำหนดหลักการพื้นฐานต่างๆ ใน Prison Rule นั้นได้มีการกำหนดไว้ถึงวัตถุประสงค์ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังโดยบัญญัติไว้ในมาตรา 1¹⁶ เป็นการกระตุ้นและสนับสนุนผู้ต้องขังเพื่อให้มีการพัฒนาและปรับปรุงพฤติกรรมอันจะนำไปสู่การ มีชีวิตที่ดีและมีประโยชน์ต่อไป ดังที่ได้กล่าวไปแล้วในตอนต้นว่ากระบวนการยุติธรรมของ ประเทศอังกฤษเน้นในเรื่องของการควบคุมหรือป้องกันเป็นหลัก ทำให้เรือนจำหรือทัณฑสถานของ ประเทศอังกฤษนั้นจะแบ่งเป็นระดับตามความเสี่ยงและการรักษาความปลอดภัยของเรือนจำแต่ละ แห่ง โดยในชั้นแรกนั้นผู้ต้องขังทุกรายจะต้องได้รับการจำแนกลักษณะ โดยใช้หลักเกณฑ์เดียวกัน เมื่อเจ้าหน้าที่ของเรือนจำได้มีการพิจารณาถึงปัจจัยต่างๆ ของตัวผู้ต้องขังแล้วก็จะย้ายไปยังเรือนจำ ต่างๆ ตามระดับความปลอดภัยของผู้ต้องขังอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งในส่วนของวัตถุประสงค์การจำแนก ลักษณะผู้ต้องขังนั้น ได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์เพิ่มเติมไว้ในมาตรา 7 ของ Prison Rule โดยระบุว่าผู้ต้องขังจะต้องได้รับการจำแนกลักษณะซึ่งเป็นไปตามแนวทางที่รัฐมนตรีกำหนดไว้ โดยจะต้อง คำนึงถึง อายุ ลักษณะนิสัยที่แท้จริง ข้อมูลต่างๆ และวิธีการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังนั้นจะเป็นไปตามที่ วัตถุประสงค์ที่กฎหมายนี้กำหนดไว้¹⁷ การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของประเทศอังกฤษนั้นจะเป็นไป ในแนวทางที่เน้นเรื่องของการจำแนกลักษณะเพื่อการควบคุมมากกว่า โดยผู้ต้องขังส่วนใหญ่แล้วเมื่อ เข้าสู่เรือนจำหรือทัณฑสถานจะได้รับการจัดแยกไปตามระดับของความปลอดภัยของผู้ต้องขัง แต่ละราย แต่ในกฎหมาย Prison Act 1952 ได้กำหนดไว้ถึงหลักในการแยกผู้ต้องขังคือ ผู้ต้องขังชาย จะต้องแยกกับผู้ต้องขังหญิง¹⁸ และใน The Prison Rules ก็ได้มีการกำหนดเพิ่มเติมถึงรายละเอียดใน การแยกผู้ต้องขังคือ ผู้ต้องขังยังไม่เด็ดขาดจะต้องแยกกับผู้ต้องขังเด็ดขาด โดยทั้งนี้จะขึ้นอยู่กับ

¹⁵ สารานุกรมงานราชทัณฑ์นานาชาติ (น.197). เล่มเดิม.

¹⁶ Article 1 The Prison Rules of 1964.

¹⁷ Article 7 The Prison Rules of 1964.

¹⁸ Section 13 Prison Act 1952.

คุณพินิจของเจ้าหน้าที่ควบคุม ซึ่งระบบการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของประเทศอังกฤษเน้นในเรื่องของการควบคุมผู้ต้องขังเพื่อป้องกันมากกว่า แต่ระบบการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของอังกฤษมีการแยกเรือนจำหรือทัณฑสถานอย่างเป็นระบบ มีการออกแบบระดับของความปลอดภัยของแต่ละเรือนจำ ซึ่งถือว่าให้ความเคารพต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเพราะการบังคับ โทษหรือดำเนินการใดๆ ต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งจะต้องเป็นไปตามกฎหมายที่ออกโดยฝ่ายนิติบัญญัติเท่านั้น และประเทศอังกฤษก็ได้มีการกำหนดถึงหลักเกณฑ์และวิธีปฏิบัติต่างๆ ต่อผู้ต้องขังไว้ในกฎหมาย

เมื่อพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังดังกล่าวนี้จะต้องตั้งอยู่บนข้อสมมุติฐานที่ว่า ผู้ต้องขังจะต้องสามารถกลับเข้าสู่สังคมได้อย่างคนปกติทั่วไปซึ่งการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังนั้นเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ควรที่จะคำนึงถึงวัตถุประสงค์ที่ถูกบังคับโทษนั้นก็คือ ตัวผู้กระทำความผิดนั่นเองเพราะวัตถุประสงค์ของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังคือการมุ่งเน้นที่ตัวผู้กระทำความผิด เพื่อให้บุคคลนั้นสามารถปรับปรุงและฟื้นฟูแก้ไขพฤติกรรมนิสัยของตนเองได้เป็นสำคัญ ฉะนั้นการจะพิจารณาหรือการกำหนดวิธีปฏิบัติหรือโปรแกรมสำหรับตัวผู้ต้องขังควรที่จะพิจารณาข้อมูลที่เป็นองค์ประกอบของตัวผู้ต้องขังเอง ไม่ว่าจะเป็นประวัติการกระทำความผิด อายุ สุขภาพ ทางกายและภาวะแห่งจิต ประวัติการศึกษาและครอบครัว สิ่งแวดล้อม ภูมิหลัง และปัจจัยอื่นๆ ซึ่งถือว่าเป็นข้อเท็จจริงส่วนบุคคลของตัวผู้ต้องขัง จะต้องปฏิบัติตามหลักสิทธิมนุษยชนและตามหลักของรัฐธรรมนูญของแต่ละประเทศนั้นคือการจะดำเนินการใด ๆ ต่อบุคคลใดนั้นจะต้องมีการออกเป็นกฎหมายเพื่อใช้ในการบังคับเท่านั้น

4.1.5.1 จุดเด่น

เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมของประเทศอังกฤษเน้นในด้านการป้องกันมากกว่า เมื่อผู้ต้องขังเข้าสู่เรือนจำจะได้รับการจำแนกเพื่อแยกตามเรือนจำที่มีการแยกประเภทไว้ ซึ่งมีทั้งหมด 4 ประเภท คือประเภท A, B, C และ D เรือนจำแต่ละประเภทนั้นจะมีระดับของความปลอดภัยที่แตกต่างกัน การแยกประเภทเรือนจำทำให้ผู้ต้องขังแต่ละรายได้รับการแยกไปอยู่ในเรือนจำที่เหมาะสมไม่อยู่ปะปนกันจึงไม่เกิดพฤติกรรมเลียนแบบ เมื่อผู้ต้องขังเข้าสู่เรือนจำแต่ละประเภทจะได้รับการจำแนกลักษณะอีกครั้งหนึ่งโดยคำนึงถึง อายุ ลักษณะนิสัยที่แท้จริง ข้อมูลต่างๆ ของผู้ต้องขังเพื่อกำหนดวิธีการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล

4.2 ขั้นตอนและวิธีการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง

การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเป็นกระบวนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล ด้วยการวิเคราะห์ประวัติปัญหาทั่วไปของผู้ต้องขัง (Diagnosis) การวางแผนปฏิบัติ (Treatment Planning) และการกำหนดกิจกรรมปฏิบัติ (Treatment Activities) เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการและการ

เปลี่ยนแปลงของผู้ต้องขัง นับตั้งแต่วาระแรกที่เข้าสู่เรือนจำจนถึงวันที่ได้รับการปลดปล่อยพ้นโทษ การดำเนินการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของแต่ละประเทศขึ้นตอน โดยพื้นฐานแล้วจะมีความคล้ายคลึงกัน หากจะแตกต่างกันก็ในส่วนของการละเอียดในแต่ละขั้นตอนเท่านั้น ซึ่งขั้นตอนการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังโดยเกือบทั้งหมดแล้วนั้นจะมีด้วยกัน 7 ขั้นตอน คือ

1. การรับตัวผู้ต้องขังใหม่เข้าสู่เรือนจำ
2. การศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของผู้ต้องขัง
3. การวางแผนปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามความเหมาะสมแต่ละคน
4. การนำแผนดังกล่าวไปปฏิบัติ
5. การติดตามผลการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง
6. การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังซ้ำ
7. การวางแผนหรือโครงการเตรียมปล่อยผู้ต้องขัง

4.2.1 ขั้นตอนและวิธีการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของไทย

กระบวนการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในประเทศไทยโดยหลักๆ แล้วมีด้วยกัน 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. การรับตัวผู้ต้องขังใหม่เข้าสู่เรือนจำ (Admission) กระบวนการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังจะเริ่มตั้งแต่การรับตัวผู้ต้องขังเข้าสู่เรือนจำหรือทัณฑสถานต่างๆ โดยมีการจัดทำทะเบียน การทำบัตร การเปลี่ยนเครื่องแต่งกาย เมื่อผ่านขั้นตอนเหล่านี้แล้วผู้ต้องขังจะถูกส่งตัว ไปอยู่ในสถานวิเคราะห์ผู้ต้องขัง หรือศูนย์แรกรับผู้ต้องขัง (Reception Center) เพื่อดำเนินการศึกษา ตรวจสอบ วิเคราะห์ประวัติผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล

2. การศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของผู้ต้องขัง (Fact Finding) เพื่อให้ทราบถึงพื้นฐานความรู้ ความถนัด ประวัติการประกอบอาชีพ ประวัติครอบครัว การคบเพื่อน บุคลิกภาพโดยทั่วไป ระดับสติปัญญา ข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำความผิดและสาเหตุแห่งการกระทำความผิด ตลอดจนข้อมูลในเรื่องอื่นๆ ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามความเหมาะสมทั้งในด้านการควบคุมและแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมเป็นรายบุคคล ขั้นตอนนี้จะดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่จำแนกลักษณะผู้ต้องขังที่มีความรู้พื้นฐานทางด้านสังคมสงเคราะห์หรือด้านจิตวิทยา อาชญาวิทยาหรือกระบวนการยุติธรรมทางอาญา หรืองานราชทัณฑ์ ที่ได้รับการฝึกอบรมมาเป็นอย่างดี เจ้าหน้าที่จะต้องพยายามศึกษาข้อมูลของผู้ต้องขังให้ได้มากที่สุด

3. การวางแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามความเหมาะสมของแต่ละคน (Individual Treatment Planning) รวมถึงการกำหนดกิจกรรมปฏิบัติ (Treatment Activities) เพื่อให้การบำบัดอบรมแก้ไขฟื้นฟูจิตใจของผู้ต้องขัง มีความสอดคล้องกับสภาพร่างกาย จิตใจ ระดับสติปัญญา

พื้นฐานความรู้ ความถนัด รวมทั้งสาเหตุแห่งการกระทำความผิด ภูมิหลังของครอบครัวและสภาพแวดล้อมของสังคมภายนอก โดยนำข้อมูลที่ได้มาทำการสรุป วิเคราะห์ และกำหนดแผนงานแนวทางหรือมาตรการในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามความเหมาะสมของแต่ละคน โดยมีการจัดลำดับของความสำคัญก่อนหลัง (Priority) ของมาตรการดังกล่าวไว้ตลอดจนกำหนดหน่วยงานที่จะรับผิดชอบ และระยะเวลาของกิจกรรมปฏิบัติให้ชัดเจนด้วย

4. การนำแผนไปปฏิบัติ เมื่อเรือนจำหรือทัณฑสถานได้มีการกำหนดแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามความเหมาะสมของแต่ละคนแล้ว จะต้องมีการดำเนินการเพื่อให้มีการปฏิบัติตามแผนดังกล่าวอย่างจริงจัง โดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องจะต้องจัดกิจกรรมปฏิบัติตามลำดับของความสำคัญที่ได้มีการกำหนดไว้ในแผนและระยะเวลาที่กำหนด ทั้งในเรื่องของการบำบัดรักษา การอบรมแก้ไข พัฒนาจิตใจ การให้การศึกษา วิชาสามัญ วิชาชีพ ฯลฯ

5. การติดตามผลการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง เมื่อได้มีการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามแผนที่ได้มีการกำหนดและนำไปปฏิบัติได้ระยะหนึ่งแล้ว จะต้องมีการติดตามผลว่าการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังดังกล่าวได้ผลหรือไม่เพียงใด มีปัญหาขัดข้องในเรื่องใด ทั้งในด้านส่วนตัวผู้ต้องขัง หรือด้านการกำหนดแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง รวมทั้งความพร้อมในด้านการนำแผนไปปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ ซึ่งหากเห็นว่าการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังยังไม่ได้ผลหรือผลที่ได้ยังไม่เป็นที่พอใจ จะต้องมีการดำเนินการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังซ้ำอีกครั้งหนึ่งเพื่อหาข้อบกพร่องของการจำแนกลักษณะในครั้งแรก เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการวางแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังดังกล่าวให้เหมาะสมยิ่งขึ้นต่อไป

6. การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังซ้ำ (Re-Classification of Prisoners) โดยปกติแล้วจะต้องดำเนินการในทุกๆ 6 เดือนหรือ 1 ปี หลังจากที่ได้มีการดำเนินการในเรื่องนี้ไปแล้ว หรือดำเนินการในทันทีเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นจากการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังดังกล่าว เพื่อปรับปรุงแก้ไขแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังให้เกิดผลดียิ่งขึ้น

7. การวางแผนหรือโครงการเตรียมปล่อยผู้ต้องขัง เมื่อผู้ต้องขังใกล้ที่จะได้รับการปล่อยตัว โดยเหลือกำหนดโทษจำคุกอีกไม่เกิน 6 เดือน จะต้องมีการนำข้อมูลต่างๆ ที่กำหนดไว้ในแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในขณะที่ต้องโทษอยู่ในเรือนจำ ไปใช้ในการจัดทำแผนหรือโครงการเตรียมการปล่อยผู้ต้องขังตามความเหมาะสมของแต่ละคน โดยการให้การสงเคราะห์ในเรื่องต่างๆ ที่จำเป็นต่อการที่ผู้ต้องขังจะออกไปอยู่ร่วมกับสังคมภายนอกได้ตามปกติภายหลังจากพ้นโทษ เป็นการเชื่อมโยงแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำเข้ากับแผนการเตรียมความพร้อมของผู้ต้องขังก่อนปล่อยตัว ซึ่งจะมีผลให้การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังประสบผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย ไม่มีผู้ที่กลับมาต้องโทษอีกหรือกลับมาอีกเพียงส่วนน้อย

มาตรการในการรวบรวมข้อมูลผู้กระทำความผิดของกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยนั้นยังขาดการประสานงานกันระหว่างองค์กรในกระบวนการยุติธรรม เพราะการดำเนินการเป็นไปในรูปแบบที่แต่ละหน่วยงานรับผิดชอบข้อมูลในส่วนที่ตนทำการบันทึกไว้และจำเป็นต้องใช้สำหรับภายในหน่วยงานของตนเท่านั้น ประกอบกับยังไม่มีหน่วยงานกลางที่ทำหน้าที่ในการรวบรวมข้อมูลทะเบียนประวัติอาชญากรรม ทำให้ข้อมูลที่มีกระจายกันอยู่ตามหน่วยงานต่างๆ ทำให้การรวบรวมข้อเท็จจริงต่างๆ ของผู้กระทำความผิดเพื่อใช้ประกอบการพิจารณาและดำเนินกระบวนการในแต่ละขั้นตอนทำให้เกิดความยุ่งยากซับซ้อนหรือเกิดความล่าช้า อีกทั้งในประเทศไทยยังไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายที่จะนำมาใช้บังคับเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลผู้กระทำความผิดซึ่งจะมีก็แต่เพียงระเบียบข้อบังคับของภายในหน่วยงานเท่านั้นจึงทำให้ขาดการเชื่อมโยงข้อมูลของผู้กระทำความผิดที่จะทำให้แต่ละหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมสามารถนำมาใช้ประกอบการพิจารณาได้ ทำให้เมื่อผู้กระทำความผิดถูกศาลตัดสินจำคุกและถูกส่งตัวมายังเรือนจำหรือทัณฑสถาน เจ้าหน้าที่ผู้ทำหน้าที่เรือนจำผู้มีหน้าที่ในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังจะต้องมีการรวบรวมข้อเท็จจริงทั้งหมดของผู้กระทำความผิด ใหม่ทั้งหมด เพราะกระบวนการก่อนที่จะมาถึงราชทัณฑ์นั้นไม่มีการรวบรวมข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดที่เพียงพอ ซึ่งโดยส่วนใหญ่ข้อมูลที่มาถึงราชทัณฑ์จะเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความผิดที่ผู้ต้องขังกระทำความผิด ทำให้ราชทัณฑ์ต้องทำการรวบรวมข้อเท็จจริงของผู้ต้องขังใหม่ทั้งหมด แต่ในทางปฏิบัติแล้วเจ้าหน้าที่ผู้จำแนกลักษณะผู้ต้องขังจะสอบถามประวัติเบื้องต้น และลักษณะของการกระทำความผิดซึ่งเป็นข้อมูลเพียงผิวเผินเท่านั้น และเจ้าหน้าที่ที่จะทำการกำหนดให้ผู้ต้องขังอยู่ในแดนใดจะใช้ระยะเวลาของการจำคุกเป็นตัวกำหนดระดับของการแยกผู้ต้องขัง ซึ่งวิธีดังกล่าวยังไม่ใช่การปรับใช้โทษเพื่อให้เหมาะสมกับผู้ต้องขังแต่ละราย อีกทั้งยังเป็นการขัดต่อมาตรฐานขั้นต่ำของการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในข้อ 58¹⁹ ในส่วนที่เกี่ยวกับวัตถุประสงค์การลงโทษจำคุก ขั้นตอนต่อจากนั้นเจ้าหน้าที่ทำรวบรวมข้อมูลของผู้ต้องขังแล้วทำรายงานส่งถึงคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ซึ่งจะเป็นผู้พิจารณาสรุปและวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ต้องขัง เพื่อทำการกำหนดวิธีปฏิบัติหรือโปรแกรมการฟื้นฟูพฤติกรรมนิสัยของผู้ต้องขังให้เหมาะสมแต่ละรายแล้วส่งผู้ต้องขังไปยังแดนต่างๆ ที่ได้รับการกำหนดไว้ตั้งแต่ต้น ซึ่งแตกต่างกับการบังคับโทษของต่างประเทศ

ในส่วนของกระบวนการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของแคลิฟอร์เนียเมื่อผู้ต้องขังถูกส่งตัวมายังศูนย์จำแนกลักษณะผู้ต้องขัง (Reception Center) ซึ่งจะตั้งอยู่ในทุกเรือนจำหรือทัณฑสถาน โดยจะไม่ใช้สถานที่ร่วมกับแดนของผู้ต้องขัง โดยผู้ต้องขังจะอยู่ในศูนย์นี้เป็นระยะเวลาประมาณ

¹⁹ ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังขององค์กรสหประชาชาติ ภาคสอง, ข้อ 58.

3-6 สัปดาห์ ขณะที่ผู้ต้องขังอยู่ในศูนย์นี้จะได้รับการประเมินผลเกี่ยวสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจประกอบกับการประเมินด้านความเสี่ยงหรือความปลอดภัยของผู้ต้องขัง เจ้าหน้าที่จะทำการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง โดยการสัมภาษณ์ สังเกตพฤติกรรม และมีการทดสอบทางจิตวิทยาเพื่อที่จะได้มาซึ่งข้อมูลเฉพาะบุคคลของผู้ต้องขัง โดยข้อมูลของบุคคลจะเกี่ยวกับ ประวัติทางกฎหมายและประวัติอาชญากรรม การประกอบอาชีพ การศึกษา ศาสนา ทักษะคิดและการปรับตัวในเรือนจำ โดยผู้ต้องขังแต่ละรายจะได้รับการบันทึกข้อมูลลงเอกสารการจำแนก CDC 839 เมื่อศึกษาข้อมูลผู้ต้องขังเรียบร้อยแล้ว เจ้าหน้าที่ฝ่ายปรึกษาของราชทัณฑ์จะเป็นผู้พิจารณาและดำเนินการสรุปข้อมูลของผู้ต้องขังเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการประชุมของคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ซึ่งการประชุมของคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังนั้นจะต้องเริ่มดำเนินการภายใน 14 วันนับแต่ผู้ต้องขังเข้าสู่เรือนจำหรือทัณฑสถาน ในการประชุมของคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังนี้จะพิจารณาข้อมูลทั้งหมดของผู้ต้องขังเพื่อพิจารณาถึงพฤติกรรมและความต้องการของผู้ต้องขังแต่ละราย ในขั้นนี้จะมีการกำหนดคะแนนการจำแนกลักษณะซึ่งจะมี 2 ส่วน คือ คะแนนการจำแนกลักษณะเบื้องต้นซึ่งจะมาจากปัจจัยต่างๆ ของข้อมูลผู้ต้องขัง และคะแนนขั้นต่ำซึ่งจะมาจากเกณฑ์ของคำพิพากษาที่ราชทัณฑ์ได้มีการกำหนดไว้ เมื่อมีการรวบรวมคะแนนแล้ว คณะกรรมการจะทำการกำหนดระดับของเรือนจำหรือทัณฑสถาน โดยจะขึ้นอยู่กับคะแนนทั้ง 2 ส่วนของผู้ต้องขังซึ่งระดับของเรือนจำขึ้นอยู่กับคะแนนของผู้ต้องขัง หากผู้ต้องขังรายใดคะแนนสูงก็จะถูกกำหนดให้อยู่ในเรือนจำที่มีความมั่นคงสูงหรือผู้ต้องขังมีคะแนนต่ำก็จะถูกกำหนดให้อยู่ในเรือนจำที่มีระดับความมั่นคงต่ำ หลังจากได้รับการกำหนดระดับความมั่นคงของเรือนจำแล้วผู้ต้องขังก็จะถูกส่งไปยังเรือนจำที่ถูกกำหนดไว้ ซึ่งคะแนนของผู้ต้องขังนั้นนอกจากจะใช้เพื่อกำหนดระดับความมั่นคงของเรือนจำแล้วก็ยังใช้ในรูปแบบการฟื้นฟูหรือการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง เมื่อผู้ต้องขังใช้ชีวิตอยู่ในเรือนจำแล้วจะได้รับการจำแนกลักษณะซ้ำอย่างน้อย 1 ครั้งต่อปีหรือจะได้รับการจำแนกลักษณะซ้ำหลัง 6 เดือนเมื่อผู้ต้องขังมีพฤติกรรมหรือปัจจัยบางอย่างเปลี่ยนแปลงไป

ในส่วนของการขึ้นตอนการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของประเทศญี่ปุ่นนั้นจะเริ่มตั้งแต่เมื่อผู้ต้องขังเข้าสู่เรือนจำ จะถูกส่งเข้าสู่ศูนย์จำแนกลักษณะผู้ต้องขัง (Classification Center) ซึ่งจะมีอยู่ในแต่ละภาค โดยทั้งประเทศมีทั้งหมด 8 ศูนย์ เมื่อผู้ต้องขังเข้าสู่ศูนย์จำแนกลักษณะผู้ต้องขังจะถูกแยกกักตัวเพื่อพิจารณาตรวจสอบและทำการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังซึ่งจะมีการทดสอบทางร่างกายและทางจิตวิทยา เพื่อให้สามารถเข้าใจถึงบุคลิกภาพแท้จริงส่วนบุคคลของผู้ต้องขังได้ โดยการทดสอบจะประกอบไปด้วยการทดสอบด้านความพร้อม บุคลิกภาพ และสติปัญญา ที่ศูนย์แรกรับนี้มีสถานที่ต่างๆ ของจิตแพทย์ นักสังคมสงเคราะห์ ห้องสำหรับสัมภาษณ์และการทดสอบต่างๆ ซึ่งเป็นการนำทฤษฎีการปรับใช้โทษให้เหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิดมาใช้ เมื่อผู้ต้องขังได้รับการจำแนก

ลักษณะเรียบริ้วแล้วจะถูกจัดกลุ่มโดยแยกประเภทผู้ต้องขังออกเป็นชั้นต่างๆ เพื่อให้การฟื้นฟูเป็นไปอย่างเหมาะสมไม่ว่าจะเป็นการแยกโดยเพศ สัญชาติ ประเภทคดี อายุ หรือกำหนด โทษ รวมถึงแนวโน้มของการกระทำความผิดและความผิดปกติทางด้านร่างกายและจิตใจของผู้ต้องขังแต่ละราย เมื่อผู้ต้องขังได้รับการจำแนกลักษณะและได้รับการแยกประเภทแล้วก็จะถูกส่งตัวไปยังเรือนจำหรือทัณฑสถานหรือแดนที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังแต่ละราย เมื่อผู้ต้องขังอยู่ในเรือนจำ จะได้รับการประเมินผลการจำแนกลักษณะใหม่ทุกๆ 6 เดือนเพื่อให้การปฏิบัติหรือฟื้นฟูได้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นและตรงต่อความต้องการและความเสี่ยงของผู้ต้องขังที่ต้องการจะแก้ไขได้

ต่อมาในส่วนของขั้นตอนการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของประเทศอังกฤษนั้นจะเริ่มตั้งแต่ผู้ต้องขังเข้าสู่เรือนจำหรือทัณฑสถาน จะได้รับการจำแนกลักษณะทุกรายเพื่อที่จะได้มีข้อมูลในการจัดผู้ต้องขังให้อยู่ในเรือนที่มีระดับความปลอดภัยที่เหมาะสมกับผู้ต้องขังแต่ละราย โดยปัจจัยที่ใช้ในการประเมินเช่น ประวัติส่วนตัว บันทึกการกระทำความผิด สุขภาพจิต ความเสี่ยงของการหลบหนีหรือความเสี่ยงในการก่ออันตรายต่อผู้อื่นของผู้ต้องขังแต่ละราย อีกทั้งในมาตรา 7 ของ Prison Rule ระบุไว้ว่าผู้ต้องขังจะต้องได้รับการจำแนกลักษณะโดยจะต้องคำนึงถึง อายุ ลักษณะนิสัยที่แท้จริง ข้อมูลต่างๆ เมื่อเจ้าหน้าที่ได้ข้อมูลที่ต้องการแล้วจะทำการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังโดยกำหนดระดับความปลอดภัยของเรือนจำที่ผู้ต้องขังจะต้องไปใช้ชีวิตอยู่

เมื่อพิจารณาขั้นตอนการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของแต่ละประเทศในหลายๆ ขั้นตอนจะมีกระบวนการที่คล้ายคลึงกัน แต่หากพิจารณาถึงขั้นตอนที่มีความแตกต่างในแต่ละประเทศนั้น จะมีทั้งข้อดีและข้อเสียที่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นในขั้นตอนการรวบรวมข้อมูลของผู้ต้องขังซึ่งในหลายๆ ประเทศส่วนใหญ่แล้วองค์กรในกระบวนการยุติธรรมจะมีการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้ต้องขัง ซึ่งทำให้เมื่อมาถึงราชทัณฑ์ทำให้ข้อมูลของผู้ต้องขังมีรายละเอียดที่เพียงพอทำให้เจ้าหน้าที่สามารถวิเคราะห์และจัดโปรแกรมฟื้นฟูหรือวิธีปฏิบัติที่เหมาะสมกับผู้ต้องขังแต่ละรายได้ แต่ของประเทศไทยขององค์กรในกระบวนการยุติธรรมยังไม่มีกรรวบรวมข้อมูลผู้ต้องขังที่เพียงพอทำให้ราชทัณฑ์ต้องรวบรวมข้อมูลที่มากพอจะกำหนดวิธีการปฏิบัติแต่โปรแกรมฟื้นฟูได้ แต่เจ้าหน้าที่เรือนจำก็ยังไม่อาจที่จะรวบรวมข้อมูลข้อผู้ต้องขังให้ได้มากพอ อาจจะเนื่องด้วยสาเหตุหลายประการไม่ว่าจะเป็นความแออัดของเรือนจำทำให้เจ้าหน้าที่ต้องรีบทำการจำแนกลักษณะ เพราะมีผู้ต้องขังเข้าใหม่ทุกวัน อีกทั้งยังขาดเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการรวบรวมข้อมูลของผู้ต้องขังในแต่ละด้าน แต่ไม่ว่าจะด้วยสาเหตุใดก็ตาม ทำให้ราชทัณฑ์ของประเทศไทยยังไม่สามารถใช้หลัก Individualization of Punishment ในขั้นตอนการแรกรับตัวและการรวบรวมข้อมูลของผู้ต้องขังได้ ซึ่งเมื่อพิจารณากระบวนการรวบรวมข้อมูลของผู้ต้องขังในต่างประเทศแล้วไม่ว่าจะเป็น แคลิฟอร์เนีย ญี่ปุ่นหรืออังกฤษ มีการใช้ทั้งวิธีการสัมภาษณ์ การสังเกตพฤติกรรมของ

ผู้ต้องขัง และมีการใช้วิธีการทดสอบซึ่งจะเป็นการทดสอบทางวิทยาศาสตร์ทำให้ข้อมูลของผู้ต้องขังมีมากพอที่จะกำหนดวิธีปฏิบัติหรือโปรแกรมการฟื้นฟูให้เหมาะสมกับผู้ต้องขังแต่ละรายได้

4.3 หลักเกณฑ์ในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง

ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้วนั้น การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเป็นกระบวนการที่สำคัญของงานราชทัณฑ์ เป็นการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล ด้วยการศึกษาวิเคราะห์ประวัติ ปัญหาทั่วไปของผู้ต้องขัง เพื่อประโยชน์ในการวางแผนปฏิบัติและกำหนดกิจกรรมปฏิบัติเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการและความเปลี่ยนแปลงของผู้ต้องเป็นรายบุคคล นับตั้งแต่วาระแรกที่ผู้ต้องขังถูกควบคุมตัวในเรือนจำจนถึงวันปลดปล่อยพ้นโทษ หลักเกณฑ์การจำแนกลักษณะจึงเป็นเรื่องสำคัญเพราะจะช่วยให้เจ้าหน้าที่สามารถเข้าใจถึงตัวตนของผู้ต้องขังแต่ละรายได้อย่างละเอียด และสามารถที่จะกำหนดแผนหรือวิธีปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมกับผู้ต้องขังแต่ละราย ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าวัตถุประสงค์การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังมีด้วยกัน 2 ประการคือ การจำแนกลักษณะเพื่อควบคุมโดยการแยกขัง และการจำแนกลักษณะเพื่อแก้ไขฟื้นฟู หลักเกณฑ์ของวัตถุประสงค์แต่ละข้อนั้นก็แตกต่างกันในส่วนของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง โดยการแยกขังมีแนวทางและหลักเกณฑ์คือ

1. การจำแนกตามเพศ ถือเป็นหลักการที่ต้องยึดถือปฏิบัติกันทุกประเทศ เพราะผู้ต้องขังเพศชายจะต้องแยกโดยเด็ดขาดจากผู้ต้องขังที่เป็นหญิงด้วยเหตุผลหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นการใช้ชีวิตในเวลากลางวันและในเวลากลางคืน การทำกิจกรรมบางประเภท
2. การจำแนกตามอายุ เป็นการถือเอาอายุเป็นเกณฑ์ในการกำหนดแนวทางในการปฏิบัติ เพราะผู้ต้องขังที่เป็นเด็ก ย่อมมีพฤติกรรมที่ง่ายต่อการแก้ไขกว่าผู้ต้องขังที่เป็นผู้ใหญ่ และเพื่อป้องกันการถ่ายทอดความรู้ทางอาชญากรรม
3. การจำแนกตามกำหนดโทษ ผู้ต้องขังที่มีกำหนดโทษสูงจะต้องถูกส่งตัวไปยังเรือนจำที่มีความมั่นคงสูง เพื่อความปลอดภัยในการควบคุม
4. การจำแนกตามความผิด ด้วยเหตุที่ว่าประเภทของความผิดที่แตกต่างกันลักษณะของผู้กระทำความผิดก็แตกต่างกันไปด้วย

ในส่วนของการจำแนกลักษณะเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูมาตรฐานขั้นต่ำของการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังมีการกำหนดไว้ถึงหลักเกณฑ์ในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังโดยกำหนดไว้ในข้อที่ 8²⁰ และมีแนวทางหรือหลักเกณฑ์ที่ต้องพิจารณาเพิ่ม คือ

1. ความเสี่ยง คือ เป็นสิ่งที่เจ้าหน้าที่ต้องพิจารณาและคาดการณ์ถึงความเสี่ยงของพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดในอนาคตที่มีความเกี่ยวข้องกับอาชญากรรม และกำหนดวิธีปฏิบัติหรือแผนฟื้นฟูที่เหมาะสมกับระดับของความเสี่ยงของตัวผู้ต้องขัง

2. ความต้องการ คือ ผู้ต้องขังแต่ละรายมีเหตุผลและพื้นฐานที่แตกต่างกัน การจัดโปรแกรมฟื้นฟูหรือวิธีปฏิบัติจึงต้องให้มีความสอดคล้องกับพื้นฐานของความต้องการในการบำบัดของตัวผู้ต้องขังแต่ละราย

3. ความรับผิดชอบ คือ เมื่อบุคคลใดกระทำความผิดขึ้นแล้วยอมทำให้บุคคลอื่นได้รับผลกระทบเล็กน้อยและแต่ความร้ายแรงของการกระทำความผิด ผลของการกระทำนั้นยอมส่งผลให้มีผู้เสียหาย หรือในบางกรณีเกิดความเสียหายต่อสังคมและส่วนรวม การกำหนดโปรแกรมฟื้นฟูหรือวิธีการปฏิบัติจึงต้องกำหนดวิธีการเพื่อให้ผู้กระทำความผิดเกิดความรู้อับผิดชอบ และวิธีการเรียนรู้ แต่ต้องคำนึงว่าแต่ละบุคคลอาจตอบสนองต่อวิธีปฏิบัติที่ต่างกัน

4. คุณพินิจ คือ การพิจารณาถึงความเสี่ยง ความต้องการ ความรู้อับผิดชอบ โดยพิจารณาและกำหนดโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูหรือวิธีปฏิบัติที่เหมาะสมกับผู้ต้องขังภายใต้เงื่อนไขหรือข้อมูลพื้นฐานต่าง ๆ ของผู้ต้องขังที่มีอยู่

5. ประโยชน์ คือ เพื่อให้ระบบการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังมีประโยชน์ และเกิดผลสัมฤทธิ์ เจ้าหน้าที่จะต้องบรรลุถึงวัตถุประสงค์ของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังและเป้าหมายของหน่วยงาน

6. การปฏิบัติ คือ เพื่อให้สามารถนำไปใช้ได้จริงเกิดประโยชน์ การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังจะต้องสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง และมีความเป็นไปได้แต่กระบวนการจำไม่สามารถเกิดประโยชน์ได้หากกระทำโดยหน่วยงานที่ไม่มีความเกี่ยวข้องในเรื่องนี้

7. ความยุติธรรม คือ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังควรจะคำนึงถึงผลลัพธ์ โดยการกำหนดประเภทของตัวผู้กระทำความผิดควรอยู่บนพื้นฐานของความแตกต่างตามแต่ละบุคคล โดยไม่ควรที่จะคำนึงถึงแต่เพียงข้อเท็จจริงในการกระทำความผิด²¹

²⁰ ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังขององค์กรสหประชาชาติ ภาคสอง ข้อ 8 นักโทษต่างประเภทกันพึงถูกจำคุกในสถานจำคุกแยกจากกันโดยคำนึงถึงเพศ อายุ ประวัติการกระทำความผิด เหตุผลในการต้องโทษ และความจำเป็นในการปรับปรุงแก้ไข.

²¹ Best Practices of Classification and assessment. Edward J.Latessa. PDF

หลักเกณฑ์การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของประเทศไทยจะเป็นการกำหนดหลักเกณฑ์เพื่อใช้ในการแยกขังของผู้ต้องขังแต่ละราย โดยอยู่ในข้อ 40 ของกฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 กำหนดแยกเป็น

1. ผู้ต้องขังหญิง
2. ผู้ต้องขังที่มีอายุต่ำกว่า 25 ปี และต้องโทษเป็นครั้งแรก
3. ผู้ต้องขังที่ต้องโทษสำหรับความผิดที่กระทำอนาจาร
4. ผู้ต้องขังที่ต้องโทษสำหรับความผิดที่ประทุษร้ายแก่ชีวิตและร่างกาย
5. ผู้ต้องขังซึ่งต้องโทษสำหรับความผิดที่ประทุษร้ายแก่ทรัพย์
6. ผู้ต้องขังซึ่งศาลพิพากษาว่าเป็นผู้มีสันดานเป็นผู้ร้าย
7. ผู้ต้องขังที่ไม่อยู่ในจำพวกที่ได้ระบุนมาแล้ว

แต่ในทางปฏิบัตินั้นผู้ที่กำหนดในการแยกขังในแต่ละแดนของผู้ต้องขังคือ เจ้าหน้าที่เรือนจำกับนักจิตวิทยาของโรงพยาบาลเรือนจำ ซึ่งการแยกประเภทผู้ต้องขังนั้นเจ้าหน้าที่เรือนจำจะพิจารณาโดยคำนึงถึงเพียง ประเภทของผู้ต้องขัง ชั้น และเพศ ตามที่ได้มีการบัญญัติไว้ในมาตรา 11 ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 แต่หลักการจำแนกนี้เป็นเพียงการจำแนกเพื่อผลในด้านการควบคุมเท่านั้น ส่วนในด้านของการจำแนกลักษณะเพื่อฟื้นฟูประเทศไทยยังไม่มีการกำหนดหลักเกณฑ์ไว้ในกฎหมาย โดยเฉพาะว่าเจ้าหน้าที่จะต้องใช้หลักเกณฑ์จำแนกลักษณะผู้ต้องขังเพื่อการฟื้นฟู จะมีแต่เพียงระเบียบหรือข้อบังคับของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์เท่านั้น ซึ่งถือว่าเป็นการขัดต่อหลักสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในเรื่องของการปฏิบัติหรือดำเนินการใดๆ ต่อบุคคลจะต้องเป็นการปฏิบัติตามกฎหมายซึ่งออกโดยฝ่ายนิติบัญญัติเท่านั้น

หลักเกณฑ์ต่างๆ ของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังนี้เป็นสิ่งที่เจ้าหน้าที่จำแนกลักษณะต้องคำนึงถึงเพื่อที่จะได้ทำความเข้าใจถึงแก่นแท้หรือเนื้อแท้ของผู้ต้องขังว่ามีลักษณะหรืออุปนิสัยอย่างไร โดยมุ่งเน้นไปที่ตัวผู้กระทำความผิดเป็นสำคัญถือเป็นสิ่งสำคัญที่ และเจ้าหน้าที่ของเรือนจำจะต้องคำนึงถึงอยู่เสมอคือตัวผู้ต้องขังเป็นประธานของของการบังคับโทษ เพราะวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษจำคุกคือการแก้ไขผู้ต้องขังเพื่อให้กลับตนเป็นพลเมืองที่ดีและสามารถกลับมาใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างปกติ โดยไม่มีความคิดที่จะหวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก

4.4 วิเคราะห์การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังและกฎหมายที่เกี่ยวข้องของประเทศไทยกับต่างประเทศ

กระบวนการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังนั้นเป็นกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดที่เกี่ยวกับตัวผู้ต้อง ซึ่งการนำข้อเท็จจริงข้อมูลผู้ต้องขังและพฤติกรรมต่างๆ ใช้ในการพิจารณาก็จะเป็นผลดีต่อตัวผู้ต้องขัง แต่ในทางปฏิบัติของประเทศไทยนั้นกระบวนการรวบรวมข้อเท็จจริงของ

ผู้กระทำความผิดซึ่งเริ่มตั้งแต่ขั้นตอนของพนักงานสอบสวน ไม่มีข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดอย่างสมบูรณ์ โดยจะมีแค่เพียงข้อมูลที่เป็นพยานหลักฐานที่เกี่ยวกับผู้กระทำความผิดเพื่อใช้ในการฟ้องคดี และเน้นไปในทางที่จะพิสูจน์ว่าผู้ต้องหาเป็นผู้ที่กระทำความผิดจริงเท่านั้น เมื่อข้อมูลในชั้นสอบสวนไม่มีข้อเท็จจริงที่เป็นประโยชน์และเป็นผลดีกับตัวผู้กระทำความผิด เมื่อถึงชั้นพนักงานอัยการส่วนใหญ่ก็มักไม่มีการสั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนข้อมูลผู้ต้องหาเพิ่มเติมตามกฎหมายทำให้ผู้พิพากษาไม่ได้ทราบถึงข้อมูลที่แท้จริงของตัวผู้ต้องขังอันจะเป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาคดีและมีคำพิพากษาคัดสินผู้ต้องหาเหล่านั้นๆ เมื่อศาลมีคำพิพากษาให้ต้องโทษจำคุกแล้วนั้นผู้ต้องขังก็จะมาสู่กระบวนการของราชทัณฑ์ ซึ่งพบว่าข้อมูลที่มาถึงในชั้นบังคับโทษของราชทัณฑ์นั้นไม่เป็นประโยชน์ทำให้เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ต้องดำเนินการรวบรวมข้อมูลของผู้ต้องขังใหม่อีกครั้งหนึ่งโดยจะเป็นการสอบถามในส่วนของประวัติผู้ต้องขัง ลักษณะการกระทำความผิด จึงถือว่าไม่ได้มีการใช้หลัก การปรับใช้โทษให้เหมาะสมกับผู้ต้องขังแต่ละคน Individualization of Punishment เพราะการแยกผู้ต้องขังเพื่อแก้ไขฟื้นฟูนั้นจะต้องคำนึงถึงประเภทของความผิด เพศ อายุ และระดับของความเป็นอาชญากร รวมถึงข้อมูลส่วนตัวของผู้ต้องขังไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของความต้องการ ความถนัด ความสนใจ หรือพฤติกรรมที่แท้จริง จึงจะถึงว่าเป็นการยึดหลักการบังคับโทษที่เหมาะสมกับผู้ต้องขังแต่ละราย อีกทั้งในประเทศไทยกฎหมายบังคับโทษที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันได้กำหนดแต่ในส่วนของประเภทหรือชั้นของเรือนจำ หรือจัดแบ่งอาณาเขตออกโดยคำนึงถึงประเภท ชั้น และเพศของผู้ต้องขัง หรือเพื่อประโยชน์ในการอบรมผู้ต้องขัง แต่ในเรื่องของการประเมินผู้ต้องขังหรือหลักเกณฑ์ในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังยังไม่มีกำหนดไว้ในกฎหมายของประเทศไทย เจ้าหน้าที่ปฏิบัติตามระเบียบที่ออกมาใช้เป็นการภายใน ทำให้กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังตามรัฐธรรมนูญ หากจะปฏิบัติตามกฎหมายโดยกระทบต่อเสรีภาพของบุคคลนั้นกฎหมายจะต้องออกโดยฝ่ายนิติบัญญัติและออกมาในรูปแบบของพระราชบัญญัติ เพราะระเบียบที่ออกมานั้นมีลำดับที่ต่ำกว่าพระราชบัญญัติราชทัณฑ์เจ้าหน้าที่จึงไม่มีอำนาจเพียงพอที่จะเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมดของผู้ต้องขังเพื่อใช้พิจารณาในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังและซึ่งมาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังของสหประชาชาติได้มีการกำหนดไว้ถึงวิธีการและหลักเกณฑ์ในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ซึ่งประเทศไทยไม่สามารถปฏิบัติตามหลักของมาตรฐานขั้นต่ำนี้ได้

ในส่วนของ การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในต่างประเทศ มลรัฐแคลิฟอร์เนีย สหรัฐอเมริกา ได้มีการกำหนดไว้ถึงปัจจัยที่เจ้าหน้าที่จำแนกลักษณะผู้ต้องขังจะต้องคำนึงถึงโดยบัญญัติ

ไว้ในมาตรา 3375²² ของกฎหมายมลรัฐแคลิฟอร์เนีย โดยกำหนดไว้ว่าการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง นั้นเจ้าหน้าที่จะต้องคำนึงถึงความต้องการ ความสนใจ ความปรารถนา และพฤติกรรมที่แท้จริงของผู้ต้องขัง พิจารณาประกอบกับคะแนนการจำแนกลักษณะที่ผู้ต้องขังถูกกำหนดไว้ ถือว่าแคลิฟอร์เนีย คำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของตัวผู้กระทำความผิดจึงได้มีการออกกฎหมายเพื่อใช้ในการบังคับโทษ และเป็นหลักในการการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังด้วย ในส่วนของหลักเกณฑ์การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของประเทศญี่ปุ่นนั้นมีการกำหนดไว้ในกฎหมายในเรื่องของปัจจัยที่ต้องนำมาพิจารณา ในการจัดผู้ต้องขังให้อยู่ในแดนต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นลักษณะของการกระทำความผิดตลอดถึง บุคลิกลักษณะของแต่ละบุคคล ประวัติการกระทำความผิด อายุของผู้ต้องขัง²³ เป็นการกำหนดถึง หลักเกณฑ์และสิ่งที่จะต้องนำมาพิจารณาเพื่อจำแนกลักษณะ และการกำหนดหลักเกณฑ์ในเรื่องของการแยกขังกำหนดไว้ในมาตรา 4²⁴ ของพระราชบัญญัติตั้งอำนาจความสะดวกของ ทักษสถานและการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังและผู้ต้องคุมขังไม่ว่าจะเป็นการแยก เพศ ระหว่างผู้ต้องขัง เด็ดขาดกับผู้ต้องขังไม่เด็ดขาด ผู้ต้องขังเด็ดขาดที่มีเงื่อนไขต้องทำงานกับผู้พิพากษาเด็ดขาดที่ไม่มี เงื่อนไขต้องทำงาน และมีส่วนของหลักเกณฑ์การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในประเทศอังกฤษนั้นในเรื่องของหลักเกณฑ์ในด้านการจำแนกลักษณะเพื่อแก้ไขฟื้นฟู โดยในมาตรา 7²⁵ ของ Prison Rule โดยระบุไว้ว่าผู้ต้องขังจะต้องได้รับการจำแนกลักษณะซึ่งจะไปตามแนวทางที่รัฐมนตรีกำหนดไว้ โดยจะต้องคำนึงถึง อายุ ลักษณะนิสัยที่แท้จริง ข้อมูลต่างๆ และวิธีการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังนั้นจะ เป็นไปตามที่วัตถุประสงค์ที่กฎหมายนี้กำหนดไว้ดังนั้นจะเห็นได้ว่าแต่ละประเทศที่กล่าวถึงนั้นมีการ ออกกฎหมายโดยฝ่ายนิติบัญญัติเพื่อใช้ในการบังคับโทษและเป็นหลักเกณฑ์ในการจำแนกลักษณะ เพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังซึ่งถือว่าเป็นการเคารพต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามที่รัฐธรรมนูญ ของแต่ละประเทศได้มีการกำหนดไว้ และถือว่าเป็นการปฏิบัติที่ตรงตามหลักมาตรฐานขั้นต่ำของการ ปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่กำหนดให้การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังจะต้องจำแนกตามเพศ อายุ ประวัติ การกระทำความผิด เหตุผลในการต้องโทษ และความจำเป็นในการปรับปรุงแก้ไข เป็นการกำหนด กฎหมายโดยคำนึงถึงตัวผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล เพราะวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษคือ ตัวผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องขัง

²² California Code of Regulations Title 15. Crime Prevention and Corrections Article 10.

Classification §3375

²³ Article 16. The Prison Law.

²⁴ Article 4. Act on Penal Detention Facilities and Treatment of Inmates and Detainees.

²⁵ Article 7 The Prison Rules of 1964.

ในส่วนของการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้นเจ้าหน้าที่ของราชทัณฑ์จะต้องดำเนินการโดยจะต้องพยายามศึกษาหาข้อมูลรายละเอียดที่ต้องการให้ได้มากที่สุด โดยเฉพาะในเรื่องของสาเหตุแห่งการกระทำความผิด การรวบรวมข้อมูลต่างๆ เพื่อมาวินิจฉัยบุคคลนั้น สามารถแบ่งวิธีการหาข้อมูลที่สำคัญและใช้กันอยู่ 3 ประเภท คือ การสัมภาษณ์, การสังเกต และการทดสอบ

1. การสัมภาษณ์ เป็นวิธีการหาข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่ถูกต้อง หรือเรื่องราวที่ต้องการนำมาประกอบในการวินิจฉัยหาสาเหตุเพื่อหาทางป้องกันหรือแก้ไขปัญหา การสัมภาษณ์เป็นวิธีการบำบัด หรือแก้ปัญหาไปในตัว คือการพูดคุยนั้นจะช่วยให้ผู้ถูกสัมภาษณ์รู้สึกผ่อนคลายความตึงเครียด และอาจให้ความร่วมมือในการแก้ปัญหา แต่การสัมภาษณ์ที่จะให้ได้ความร่วมมือนั้นต้องมีส่วนประกอบอื่นด้วย เช่น การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ถูกสัมภาษณ์ การใช้คำพูดหรือคำถามซึ่งความจะเป็นคำถามที่แสดงความเป็นมิตรที่ดีและแสดงความเห็นอกเห็นใจ การรู้จักใช้ไหวพริบในการสังเกตกริยาท่าทางและการแสดงออกของผู้ถูกสัมภาษณ์ การแปลความหมายของกริยาท่าทางหรือการแสดงออกนั้น ผู้สัมภาษณ์ไม่ควรใช้คำถามนำหรือขัดจังหวะ การสนทนาและผู้สัมภาษณ์นั้นควรที่มีการควบคุมอารมณ์และความรู้สึกของตนเองไม่คล้อยตามกับผู้ถูกสัมภาษณ์ และประการสุดท้าย เมื่อได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แล้วข้อมูลที่ได้อาจไม่เพียงพอในการวิเคราะห์วินิจฉัย เจ้าหน้าที่ที่จะต้องออกไปสืบหาข้อเท็จจริงภายนอกจากบุคคลในครอบครัวและบุคคลผู้เกี่ยวข้องกับผู้ต้องขัง

2. การสังเกต เป็นอีกวิธีการหนึ่งในการหาข้อมูลและข้อเท็จจริง การสังเกตมี 2 อย่าง คือ การปลอมตัวเข้าไปอยู่ในกลุ่ม และการสังเกตอย่างห่างๆ แต่การสังเกตอย่างห่างๆ อาจเกิดความผิดพลาดได้ง่าย เจ้าหน้าที่ต้องบันทึกพฤติกรรมอย่างละเอียดเพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์

3. การทดสอบ การสัมภาษณ์หรือการสังเกตนั้นอาจไม่รู้ถึงแก่นแท้ของผู้ที่จะศึกษา จึงมีการคิดค้นวิธีการวัดจิตใจและความสามารถขึ้นเพื่อค้นหาสิ่งที่ซ่อนเร้นภายใน โดยหลักที่สำคัญนั้นมีอยู่ 4 ประการคือ

3.1 วัดความสามารถ (Ability) เพื่อให้ทราบถึงความสูงต่ำของเขาวัดปัญญา เพราะเขาวัดปัญญาเป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิดและเปลี่ยนแปลงยาก การวัดความสามารถ เช่น ความจำ การอ่าน การกระทำบางสิ่งบางอย่าง การคำนวณ เป็นต้น

3.2 วัดพฤติกรรม (Behavior) เพื่อให้ทราบถึงบุคลิกลักษณะ อารมณ์ จิตใจ ว่ามีระดับอย่างไร

3.3 วัดแววนัก (Aptitude) เพื่อให้ทราบว่าบุคคลนั้นมีแนวความถนัดและความสามารถในทางใด

3.4 วัดความสนใจ (Interest) เพื่อให้ทราบว่าบุคคลนั้นสนใจวิชาชีพแขนงใด

ในการวัดระดับหรือการทดสอบทั้ง 4 ประการนี้ ผู้ที่ทำการทดสอบจะต้องเป็นผู้ที่ศึกษา มาโดยเฉพาะ เนื่องจากเป็นเรื่องที่มีความซับซ้อนต้องใช้เวลา แต่ในทางปฏิบัตินั้นยังขาดเจ้าหน้าที่ ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องเหล่านี้ และเมื่อได้ข้อมูลทั้งหมดแล้วและแน่ใจว่าถูกต้องแน่นอนมีความ น่าเชื่อถือ เจ้าหน้าที่จะต้องทำการเรียบเรียงเพื่อทำเป็นรายงานเพื่อเสนอต่อคณะกรรมการจำแนก ลักษณะผู้ต้องขัง โดยเนื้อหาของรายงานจะประกอบไปด้วย ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ต้องขัง ประวัติการต้องคดีครั้งก่อน ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การทดสอบ และการสังเกตสืบเสาะของ เจ้าหน้าที่ ข้อมูลเกี่ยวกับความสมบูรณ์และบกพร่อง อาชีพ การทำงาน ความสนใจ ความประพฤติ ในสถานกักกัน แผนการหลังปลดปล่อยและข้อมูลอื่นๆ ที่จำเป็น ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะเป็นประโยชน์ ต่อการวิเคราะห์ (Diagnosis) เพื่อวางแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามความเหมาะสมเป็นรายบุคคล

การรวบรวมข้อมูลและข้อเท็จจริงของผู้ต้องขังเป็นสิ่งที่สำคัญและเป็นประโยชน์ ต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษ หากในประเทศไทยมีการกำหนดถึงหลักในการ ประเมินผู้ต้องขังของเพื่อที่จะได้พิจารณาและกำหนดถึงวิธีปฏิบัติการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง เพื่อที่จะ ได้กำหนดวิธีการฟื้นฟูและสามารถแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมนิสัยของผู้ต้องขังให้เหมาะสมเป็นรายบุคคล และสามารถคืนคนดีกลับสู่สังคมได้ต่อไป

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

มาตรการในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังนั้นต้องทำความเข้าใจก่อนว่าเป็นกลไกที่สำคัญของงานราชทัณฑ์ เพราะเป็นกระบวนการที่จะทำให้เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ได้พูดคุยกับตัวผู้ต้องขัง และทำการสัมภาษณ์เพื่อวิเคราะห์ถึงประวัติภูมิหลัง บุคลิกลักษณะและสภาพทั่วไป เพื่อที่จะทำความเข้าใจหรือรู้จักกับตัวตนของผู้ต้องขังทั้งแบบเป็นกลุ่มและแบบเป็นรายบุคคล เพื่อที่เจ้าหน้าที่เรือนจำสามารถที่จะกำหนดถึงวิธีการปฏิบัติและกำหนดแผนการฟื้นฟูให้กับผู้ต้องขังได้อย่างสอดคล้องกับปัญหาและเหมาะสมเป็นรายบุคคล นับตั้งแต่วาระแรกของผู้ต้องขังถูกควบคุมอยู่ในเรือนจำ จนกระทั่งได้รับการปล่อยตัวออกจากเรือนจำ การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังนี้จึงเป็นกระบวนการที่สำคัญเพื่อช่วยให้ผู้ต้องขังสามารถกลับตัวเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมได้ไปในอนาคต ซึ่งเป็นเป้าหมายของกรมราชทัณฑ์

จากการศึกษามาตรการทางกฎหมายในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของต่างประเทศ ทั้งในกลุ่มประเทศซีวิลลอว์ เช่น อังกฤษ ญี่ปุ่น และกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ เช่น สหรัฐอเมริกา (มลรัฐแคลิฟอร์เนีย) ทำให้ทราบได้ว่ามาตรการในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของเรือนจำเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมจะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลทุกชนิดของผู้ต้องขังซึ่งจะเริ่มตั้งแต่หน่วยงานที่อยู่ต้นกระบวนการยุติธรรมคือเจ้าหน้าที่ตำรวจ อัยการ ไปจนถึงหน่วยงานปลายทางของกระบวนการยุติธรรมคือราชทัณฑ์และในแต่ละประเทศนั้นจะมีการกำหนดไว้ถึงวิธีการและวัตถุประสงค์ของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในกฎหมาย เพราะแต่ละประเทศนั้นถือว่าการบังคับโทษนั้นเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน หากไม่มีการออกกฎหมายมาเพื่อใช้ในการบังคับโทษ การบังคับโทษกับบุคคลนั้นก็จะไม่สามารถกระทำได้ และยังขัดต่อหลักของมาตรฐานขั้นต่ำของการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังของสหประชาชาติที่กำหนดไว้ว่าการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังนั้นจะต้องจำแนกเพื่อควบคุมและจะต้องจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูด้วย ซึ่งกฎหมายที่ออกนั้นจะต้องเป็นกฎหมายที่ออกโดยฝ่ายนิติบัญญัติ เพราะสิทธิมนุษยชนเป็นสิ่งที่เจ้าหน้าที่ผู้ที่ใช้กฎหมายเพื่อบังคับโทษกับบุคคลใดนั้นจะต้องคำนึงถึงเป็นอันดับแรก และขั้นตอนในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของแต่ละประเทศนั้นเมื่อผู้ต้องขังถูกส่งตัวเข้ามายังเรือนจำจะได้รับการรวบรวมข้อมูลเจ้าหน้าที่ของเรือนจำ และสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลโดยผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในแต่ละด้าน

ไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม สุขภาพทางร่างกายและจิตใจ เพื่อที่จะได้นำข้อมูลที่ได้จากผู้ต้องขังมาทำการวิเคราะห์และประเมินเพื่อที่จะได้กำหนดแผนการแก้ไขฟื้นฟูและการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังได้อย่างเหมาะสมเป็นการเฉพาะราย

แต่กระบวนการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของประเทศไทยนั้นยังไม่ประสบความสำเร็จได้มากเท่าที่ควร เนื่องด้วยปัจจัยหลายประการซึ่งมีผลกระทบกับหน้าที่และจำนวนเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ของแต่ละเรือนจำ อาทิเช่น จำนวนผู้ต้องขังที่มีมากเกินจำนวนที่เรือนจำในแต่ละแห่งของประเทศไทยจะสามารถรับได้ เมื่อจำนวนผู้ต้องขังมีมากเกินกว่าเรือนจำแต่ละแห่งจะรับได้ ทำให้อัตรากำลังของเจ้าหน้าที่เรือนจำต่อจำนวนผู้ต้องขังมีความแตกต่างกันมากเกินไป และปัญหาอีกประการหนึ่งคือการขาดการประสานงานหรือการให้ความร่วมมือกันระหว่างองค์กรในกระบวนการยุติธรรม หรือยังไม่มีกฎหมายที่ออกโดยฝ่ายนิติบัญญัติที่กำหนดไว้ถึงหลักเกณฑ์ วิธีปฏิบัติ และวัตถุประสงค์ที่แน่นอนของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง เป็นต้น ผู้ศึกษาจึงได้พยายามศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของต่างประเทศว่าในแต่ละประเทศนั้นมีกฎหมายที่กำหนดถึงวัตถุประสงค์และหลักเกณฑ์ในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังที่เหมาะสมเป็นการเฉพาะรายอย่างไรเมื่อเปรียบเทียบกับมาตรการในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของประเทศไทย

การบังคับโทษเป็นการกระทำต่อบุคคลหรือมนุษย์ จึงเป็นเรื่องที่ถือว่ากระทบต่อสิทธิและเสรีภาพและสิทธิมนุษยชนตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งการดำเนินการใดๆ ต่อบุคคลควรที่จะมีกฎหมายออกมาเพื่อรองรับการกระทำนั้นๆ และกฎหมายที่ใช้บังคับนั้นจะต้องเป็นกฎหมายที่ออกหรือบัญญัติโดยฝ่ายนิติบัญญัติ และจากที่ได้ทำการศึกษามาแล้วนั้นทำให้ทราบได้ว่าในประเทศไทยนั้น มีกฎหมายที่บัญญัติเกี่ยวกับการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของประเทศไทยนั้นมีการกำหนดไว้ในมาตรา 11 ของพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ในหมวดที่ 3 เรื่องของการแยกและย้ายผู้ต้องขัง และได้มีการกำหนดไว้ถึงรายละเอียดของการแยกผู้ต้องขังในกฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความใน มาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 แต่ก็เป็นกำหนดเพียงประเภทหรือชั้นของเรือนจำ หรือการกำหนดให้มีการจัดหรือแบ่งอาณาเขตของเรือนจำออกเป็นส่วนๆ โดยจะคำนึงถึงเพศ อายุ ชั้น และฐานความผิด และระดับความเป็นอาชญากรของผู้ต้องขังเป็นส่วนใหญ่ หรือเพื่อประโยชน์ในการอบรมผู้ต้องขัง ซึ่งการกำหนดวัตถุประสงค์ในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังตามกฎกระทรวงนี้เป็นบัญญัติที่เน้นไปในด้านของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเพื่อการควบคุมเสียมากกว่า โดยที่ไม่มีการคำนึงถึงความจำเป็นในการปรับปรุงแก้ไขหรือความเหมาะสมของผู้ต้องขังแต่ละราย ซึ่งจากวัตถุประสงค์ของจำแนกลักษณะผู้ต้องขังตามที่ได้มีการศึกษามาจะแบ่งได้เป็น 2 ส่วนคือ การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเพื่อการควบคุม และการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเพื่อการแก้ไขฟื้นฟู การที่ประเทศไทยใช้ระบบการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังที่เน้นในด้านการควบคุมนั้น

ถือว่าไม่ตรงตามหลักมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่กำหนดไว้ว่า การจำแนกนั้นจะต้องจำแนกตามเพศชายหญิง โดยแยกเรือนจำหรือแยกแดน อายุ ประวัติการกระทำ ความผิด เหตุผลในการต้องโทษ และความจำเป็นในการปรับปรุงแก้ไข ผู้คุมขังระหว่างคดีต้องแยกจากนักโทษเด็ดขาด นักโทษคดีแพ่งต้องแยกกับนักโทษคดีอาญา นักโทษเยาวชนต้องแยกจากนักโทษผู้ใหญ่ การดำเนินจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของประเทศไทยที่เน้นในด้านของการบริหารและควบคุมถือว่าการบังคับโทษ โดยที่ไม่ได้คำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เพราะทัศนคติของกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยยังเน้นไปในการลงโทษ ผู้กระทำความผิดด้วยการแก้แค้นทดแทน แต่ในส่วนของการแก้ไขฟื้นฟูเป็นสิ่งที่คำนึงถึงรองลงมา การจะจำแนกลักษณะผู้ต้องขังนั้นเป็นการจำแนกเพื่อกำหนดวิธีการฟื้นฟูผู้ต้องขังเป็นเฉพาะราย การจะที่จะทำให้ผู้ต้องขังแต่ละรายได้รับการปฏิบัติและวิธีการฟื้นฟูที่เหมาะสมในแต่ละรายนั้น สิ่งที่กระบวนการยุติธรรมจะต้องคำนึงเป็นอันดับแรกคือ ประธานของการบังคับโทษ ซึ่งในที่นี้คือตัวผู้กระทำความผิดหรือตัวผู้ต้องขัง เพราะตามหลักการของการบังคับโทษทางอาญาที่เป็นเสรีและมีความสอดคล้องกับหลักนิติธรรมตามรัฐธรรมนูญ ตัวผู้กระทำจะต้องเป็นประธานของการบังคับโทษเสมอ เพราะวัตถุประสงค์ของการถูกบังคับโทษคือตัวผู้กระทำความผิดเอง ตัวผู้กระทำความผิดจึงมีความสำคัญที่จะช่วยป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำความผิดซ้ำอีก การมุ่งที่จะเปลี่ยนแปลงแก้ไขตัวผู้กระทำความผิดถือว่ามีความสำคัญจึงจะเป็นที่จะต้องรู้และเข้าใจตัวผู้กระทำความผิดอย่างลึกซึ้ง และกฎหมายที่เจ้าหน้าที่เรือนจำใช้ในการบังคับโทษต่อผู้ต้องขังก็เป็นเพียงกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับที่ออกโดยกระทรวงเท่านั้น ไม่ได้เป็นกฎหมายที่ออกโดยฝ่ายนิติบัญญัติทำให้การบังคับโทษของประเทศไทยนี้ถือว่าขัดต่อหลักเสรีภาพและสิทธิมนุษยชนตามรัฐธรรมนูญ

ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งของกาจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของประเทศไทยนั้นก็คือการเก็บรวบรวมข้อมูลของผู้ต้องขัง เมื่อหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมก่อนที่จะมาถึงราชทัณฑ์ ไม่ได้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลของตัวผู้กระทำความผิดที่เพียงพอ และข้อมูลของตัวผู้กระทำความผิดของแต่ละหน่วยงานได้บันทึกนั้น ไม่มีหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการรวบรวมข้อมูลของผู้กระทำความผิดแต่เป็นในรูปแบบของแต่ละหน่วยงานทำการเก็บรวบรวมข้อมูลไม่เพื่อใช้เฉพาะในหน่วยงานของตน ไม่มีระบบในการรวบรวมข้อมูลของผู้กระทำความผิดเพื่อให้หน่วยงานอื่นในกระบวนการยุติธรรมสามารถนำไปใช้ได้ อีกทั้งยังไม่มีกฎหมายที่ออกมาเพื่อใช้บังคับในการรวบรวมข้อมูลหรือประวัติอาชญากรรมของผู้กระทำความผิด ทำให้เมื่อมาถึงขั้นตอนปลายทางของกระบวนการยุติธรรมข้อมูลเจ้าหน้าที่เรือนจำจะสามารถนำมาใช้เพื่อให้เหมาะสมกับผู้ต้องขังเป็นการเฉพาะขาดความสมบูรณ์ และเนื่องมาจากปัญหานักโทษที่มีจำนวนมากเกินกว่าความจุของเรือนจำที่รับได้ทำให้การเก็บรวบรวมข้อมูลของเจ้าหน้าที่เรือนจำทำได้มีเพียงพอ อีกทั้งเมื่อผู้ต้องขัง

เข้ามาสู่เรือนจำนั้นในบางครั้งข้อมูลรายละเอียดที่จำเป็นของผู้ต้องขังก็ไม่มีส่งถึงราชทัณฑ์ด้วย เพราะกระบวนการยุติธรรมในชั้นต้นนั้นไม่ได้มีการทำตามกฎหมายในส่วนของ การเก็บรวบรวมข้อมูลของผู้ถูกกล่าวหาไม่ว่าจะเป็นเรื่องอายุ ประวัติภูมิหลัง ความประพฤติในอดีตและปัจจุบัน ระดับการศึกษา หรือสิ่งแวดล้อมที่ผู้ต้องขังเคยอาศัยอยู่ ทำให้ราชทัณฑ์ต้องเก็บรวบรวมข้อมูลของผู้ต้องขังใหม่ทั้งหมดซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลก็ทำได้ไม่เต็มที่เนื่องจากอัตรากำลังของเจ้าหน้าที่มีไม่มากพอ และเมื่อเจ้าหน้าที่ทำการสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลก็จะทำการสัมภาษณ์แต่เพียงข้อมูลของผู้ต้องขังในเบื้องต้นเท่านั้น เช่น ชื่อตัว เลขประชาชน ข้อหาที่กระทำความผิด ไม่มีการถามในเรื่องของอายุ ประวัติภูมิหลัง ประวัติการกระทำความผิด ความประพฤติในอดีต และปัจจุบันของผู้ต้องขัง และการสัมภาษณ์ในครั้งแรกเมื่อผู้ต้องขังเข้าสู่เรือนจำนั้นก็กระทำโดยเจ้าหน้าที่ของเรือนจำเป็นผู้ที่ได้รับการอบรมหรือศึกษาในเรื่องของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังจึงทำให้การสัมภาษณ์ผู้ต้องขังในครั้งแรกไม่ได้ข้อมูลที่เพียงพอ อีกทั้งยังไม่มีผู้เชี่ยวชาญในสาขาอื่นๆ เข้ามาร่วมด้วยไม่ว่าจะเป็นนักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา จิตแพทย์ และอนุศาสนาจารย์ อีกทั้งขณะที่ทำการสัมภาษณ์ยังมีผู้ต้องขังรายอื่นอยู่ร่วมด้วย ทำให้ข้อมูลที่ได้นั้นมักจะไม่เป็นความจริง และเมื่อทำการวิเคราะห์ประมวลผลเพื่อทำการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังนั้นก็ไม่มี การคำนึงถึงเรื่องของบุคลิกเดิม การศึกษา ความถนัดในเรื่องของการฝึกอาชีพ กิจกรรมยามว่าง ความสนใจ สุขภาพจิต ทำให้การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังนั้นไม่เหมาะสมกับผู้ต้องขังแต่ละราย ทำให้การฟื้นฟูผู้ต้องขังนั้นไม่สามารถทำได้อย่างเต็มที่และผู้ต้องขังมีความเสี่ยงที่จะมีพฤติกรรมที่อันตรายมากขึ้นหากได้รับการจำแนกให้อยู่กับผู้ที่กระทำความผิดอย่างเดียวกันแต่มีความเป็นอาชญากร มีอาชีพมากกว่า การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังนั้นควรจะต้องมีการคำนึงถึงรายละเอียดต่างๆ ของผู้ต้องขัง โดยจะต้องการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังมีความเหมาะสมกับตัวผู้ต้องขังแต่ละราย เพื่อให้ผู้ต้องขังแต่ละรายสามารถปรับปรุงฟื้นฟูแก้ไขตัวเองได้และสามารถกลับไปเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมได้ต่อไปในอนาคต

5.2 ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษจำคุกคือการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตลอดจนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และมุ่งเน้นที่จะบำบัดฟื้นฟูและแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของผู้ถูกบังคับโทษ เมื่อผู้ต้องขังเข้ามาสู่เรือนจำกระบวนการแรกของผู้ต้องขังทุกรายจะต้องผ่านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ดังนั้นการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังจึงเป็นกระบวนการหรือขั้นตอนที่จะมีผลต่อการฟื้นฟูแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่ดีของผู้ต้องขัง เพราะหากการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังสามารถกระทำได้ตามวัตถุประสงค์ทั้ง 2 ส่วนคือ การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเพื่อการควบคุมและการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเพื่อการฟื้นฟูได้อย่างเหมาะสมกับผู้ต้องขังเป็นเฉพาะราย จะทำให้เจ้าหน้าที่

เรือนจำสามารถที่จะกำหนดถึงวิธีการปฏิบัติและวางแผนการฟื้นฟูผู้ต้องขังได้อย่างเหมาะสม และเมื่อผู้ต้องขังได้รับการปล่อยตัวจากเรือนจำจะทำให้สามารถกลับตัวเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมและสามารถกลับเข้าสู่สังคมได้ อีกทั้งการบังคับโทษต่อผู้ต้องขังของประเทศไทยนั้นจะต้องเป็นการบังคับโทษที่ไม่ขัดต่อหลักสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกบังคับโทษนั้นคือการที่เจ้าหน้าที่ของเรือนจำจะต้องปฏิบัติตามกฎหมาย และกฎหมายที่เจ้าหน้าที่ยึดถือเพื่อปฏิบัติตามนั้นจะต้องเป็นกฎหมายที่ออกโดยฝ่ายนิติบัญญัติเท่านั้นจึงจะถือว่าเป็นการเคารพต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามรัฐธรรมนูญ

การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังนั้นที่จะเป็นไปอย่างถูกต้องและเหมาะสมกับผู้ต้องขังเฉพาะราย หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทุกหน่วยงานจะต้องมีการประสานงานหรือให้ความร่วมมือกัน และหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมจะต้องทำหน้าที่ของตัวเองให้ได้อย่างเต็มที่ สิ่งที่จะทำให้การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเป็นไปอย่างถูกต้องก็คือ

5.2.1 การที่จะได้ข้อมูลผู้ต้องขังที่เพียงพอ หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมจะต้องทำหน้าที่ของตนเองอย่างเต็มที่และต้องปฏิบัติตามกฎหมายที่บัญญัติไว้อย่างเคร่งครัดเพื่อที่จะรวบรวมข้อมูลทุกชนิดของผู้ต้องหา อีกทั้งยังต้องมีการเชื่อมโยงข้อมูลของตัวผู้กระทำความผิดที่จะทำให้ทุกหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมสามารถเข้าถึงและนำข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดไปใช้ได้ เนื่องจากหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยยังเป็นแบบการจัดเก็บข้อมูลของผู้กระทำความผิดที่แต่ละหน่วยงานได้บันทึกไว้ตามหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบอยู่และเพื่อใช้ประโยชน์ประโยชน์สำหรับภายในหน่วยงานของตนเท่านั้น อีกทั้งในส่วนของประวัติผู้กระทำความผิดนั้นประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายโดยตรงที่จะนำมาใช้บังคับในเรื่องที่เกี่ยวกับข้อมูลของผู้กระทำความผิด โดยตรงจะมีก็แต่เพียงข้อบังคับภายในหน่วยงานเท่านั้น ในส่วนของการรวบรวมข้อมูลหน่วยงานแรกที่หน้าที่คือ ดำรวจ โดยพนักงานสอบสวนจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อที่จะทราบถึงข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา ซึ่งจะต้องเป็นพยานหลักฐานทั้งที่เป็นผลดีและเป็นผลร้ายแก่ผู้ต้องหา รวมถึงพยานหลักฐานต่างๆ ที่เกี่ยวกับเหตุบรรเทาโทษของผู้ต้องหา พนักงานสอบสวนจะรวบรวมแต่พยานหลักฐานที่เป็นผลร้ายแก่ผู้ต้องหา หรือพยานหลักฐานที่จะยืนยันว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ เนื่องจากคดีอาญาเป็นเรื่องที่พิสูจน์กันด้วยความจริง การจะฟังว่าสิ่งใดจริงหรือไม่ การฟังความทุกฝ่ายเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง พนักงานสอบสวนจึงต้องวางตัวเป็นกลาง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 ที่บัญญัติให้พนักงานสอบสวน รวบรวมหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา การรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงาน

สอบสวนนี้จะต้องรวบรวมพยานหลักฐานอื่นๆ ของผู้ต้องหาด้วย เช่น ความเป็นมาแห่งชีวิต ความประพฤติอันเป็นอาชญาของผู้ต้องหา สิ่งแวดล้อม ฯลฯ และข้อมูลที่เกี่ยวข้องว่ามีความสำคัญในการรวบรวมข้อมูลผู้กระทำความผิดคือประวัติอาชญากรรม เนื่องจากพยานหลักฐานเหล่านี้เป็นข้อเท็จจริงที่มีความสำคัญต่อการใช้ดุลพินิจสั่งคดีของพนักงานอัยการ แต่มีผลไปถึงการใช้ดุลพินิจในการพิจารณาพิพากษาของศาล แต่ทั้งนี้เมื่อพนักงานสอบสวนได้รวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดของผู้ต้องหาแล้วจะต้องแจ้งให้ผู้ต้องขังทราบ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 138 การที่กฎหมายบัญญัติให้พนักงานสอบสวนต้องทำการแจ้งแก่ผู้ต้องหาเพราะว่ากฎหมายไม่ต้องการให้พนักงานสอบสวนกระทำการอันเป็นการเอาเปรียบแก่ผู้ต้องหา จึงเปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาได้ทำการชี้แจงว่าข้อมูลดังกล่าวนั้นเป็นความจริง ถูกต้องและครบถ้วนหรือไม่ ดังนั้นจึงควรที่จะมีการส่งเสริมให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติตามแนวทางที่กฎหมายกำหนด และมีทัศนคติที่อยู่บนพื้นฐานของความเป็นกลางและเที่ยงธรรม หน่วยงานที่อยู่ในลำดับต่อมาคืออัยการเนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่มีบทบัญญัติที่ให้อำนาจแก่พนักงานอัยการในการเสนอความเป็นมาแห่งชีวิตของจำเลยต่อศาล แต่มีบทบัญญัติที่ให้อำนาจพนักงานอัยการเพียงสั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติมหรือสั่งให้พนักงานสอบสวนส่งพยานมาเพื่อซักถาม ซึ่งอัยการจะใช้ดุลพินิจในการพิจารณาว่าคดีใดสมควรสั่งฟ้องหรือคดีใดไม่สมควรสั่งฟ้อง แต่อัยการจะต้องมีทัศนคติที่เป็นกลางยุติธรรมคือ ขณะที่เป็นผู้รักษากฎหมายดำเนินคดีกับผู้ที่จะเกิดต่อกฎหมายแต่ก็ต้องมีทัศนคติที่เป็นการคุ้มครองสิทธิของบุคคลทุกฝ่ายที่มีความเกี่ยวข้อง ซึ่งจะทำให้สามารถพิจารณาได้อย่างเหมาะสมว่าผู้ต้องหาสมควรที่จะถูกฟ้องต่อศาลหรือไม่ เมื่อการดำเนินคดีมาถึงศาลแม้กฎหมายจะมีการกำหนดให้ศาลสั่งให้พนักงานคุมประพฤติทำการสืบเสาะข้อมูลของผู้ต้องหาเพื่อมีประกอบในการกำหนดโทษ แต่ในปัจจุบันการนำรายงานของพนักงานคุมประพฤติหรือข้อมูลอื่นๆ ของผู้กระทำความผิดมาประกอบในการใช้ดุลพินิจในการพิจารณาคดีอยู่น้อย ทำให้การลงโทษผู้ต้องหายังไม่มีความเหมาะสมกับผู้ต้องหาเป็นการเฉพาะราย ดังนั้นจึงควรให้กระบวนการยุติธรรมคำนึงถึงไว้เสมอว่าผู้ต้องหาหรือผู้ที่ถูกบังคับโทษจะต้องเป็น “ประธานของการบังคับโทษ” คือต้องคำนึงถึงตัวผู้ต้องหาเป็นสำคัญ การนำข้อมูลหรือพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้ต้องหาทั้งหมดถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้การลงโทษนั้นเป็นการลงโทษที่เหมาะสมเป็นรายบุคคล

5.2.2 กฎหมายที่เจ้าหน้าที่เรือนจำจะต้องใช้ในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังจะต้องมีการคำนึงถึงวัตถุประสงค์ในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังด้วยคือ วัตถุประสงค์ในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเพื่อการบริหารควบคุมและการแก้ไขฟื้นฟู อีกทั้งกฎหมายที่ใช้บังคับโทษบุคคลควรที่จะเป็นกฎหมายที่ออกโดยฝ่ายนิติบัญญัติ ในที่นี้คือพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 โดยมีการ

บัญญัติไว้ในหมวดที่ 3 เรื่องการแยกและย้ายผู้ต้องขัง ซึ่งในมาตราที่ 11 ของพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ที่เจ้าหน้าที่ของราชทัณฑ์ใช้อำนาจนี้เป็นการกำหนดกรอบที่กว้างอีกทั้งยังเป็นการกำหนดเพื่อให้มีการใช้กฎกระทรวงมหาดไทย ซึ่งเป็นกฎที่ออกโดยกระทรวงไม่ได้ออกโดยฝ่ายนิติบัญญัติ จึงควรให้มีการเพิ่มมาตราเพื่อกำหนดถึงวัตถุประสงค์ในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังด้วย ซึ่งในมาตรา 11 บัญญัติไว้ว่า “รัฐมนตรีมีอำนาจแยกประเภทหรือชั้นของผู้ต้องขังและวางเงื่อนไขในการย้ายจากประเภทหรือชั้นหนึ่งไปยังอีกประเภทหรือชั้นหนึ่งโดยวิธีเลื่อนขึ้นหรือลดลงตลอดจนการปฏิบัติต่างๆ สำหรับผู้ต้องขัง” เพิ่มเป็นมาตรา 11/1 โดยบัญญัติว่า “เพื่อให้การแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมนิสัยผู้ต้องขังเป็นไปด้วยความเรียบร้อย การแยกผู้ต้องขังจะต้องคำนึงถึง เพศ อายุ ประวัติ การกระทำความผิด ลักษณะนิสัยแท้จริง ความต้องการ ในการแก้ไขฟื้นฟู และข้อเท็จจริงอื่น ๆ อันเกี่ยวกับตัวผู้ต้องขังทั้งหมด และต้องนำข้อมูลอันเกี่ยวกับตัวผู้ต้องขังทั้งหมดมาใช้ในการพิจารณาเพื่อจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง และทำการแยกขังต่อไป” เพราะในปัจจุบันกฎหมายที่ใช้ในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังนั้น เป็นเพียงกฎกระทรวงทำให้การบังคับโทษผู้ต้องขังในประเทศไทยนั้นถือว่าขัดต่อหลักสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามรัฐธรรมนูญ อีกทั้งยังขัดต่อหลักมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังของสหประชาชาติ ที่มุ่งเน้นถึงการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังโดยคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชน และเป้าหมายของการแก้ไขฟื้นฟูตัวผู้ต้องขังในอนาคต

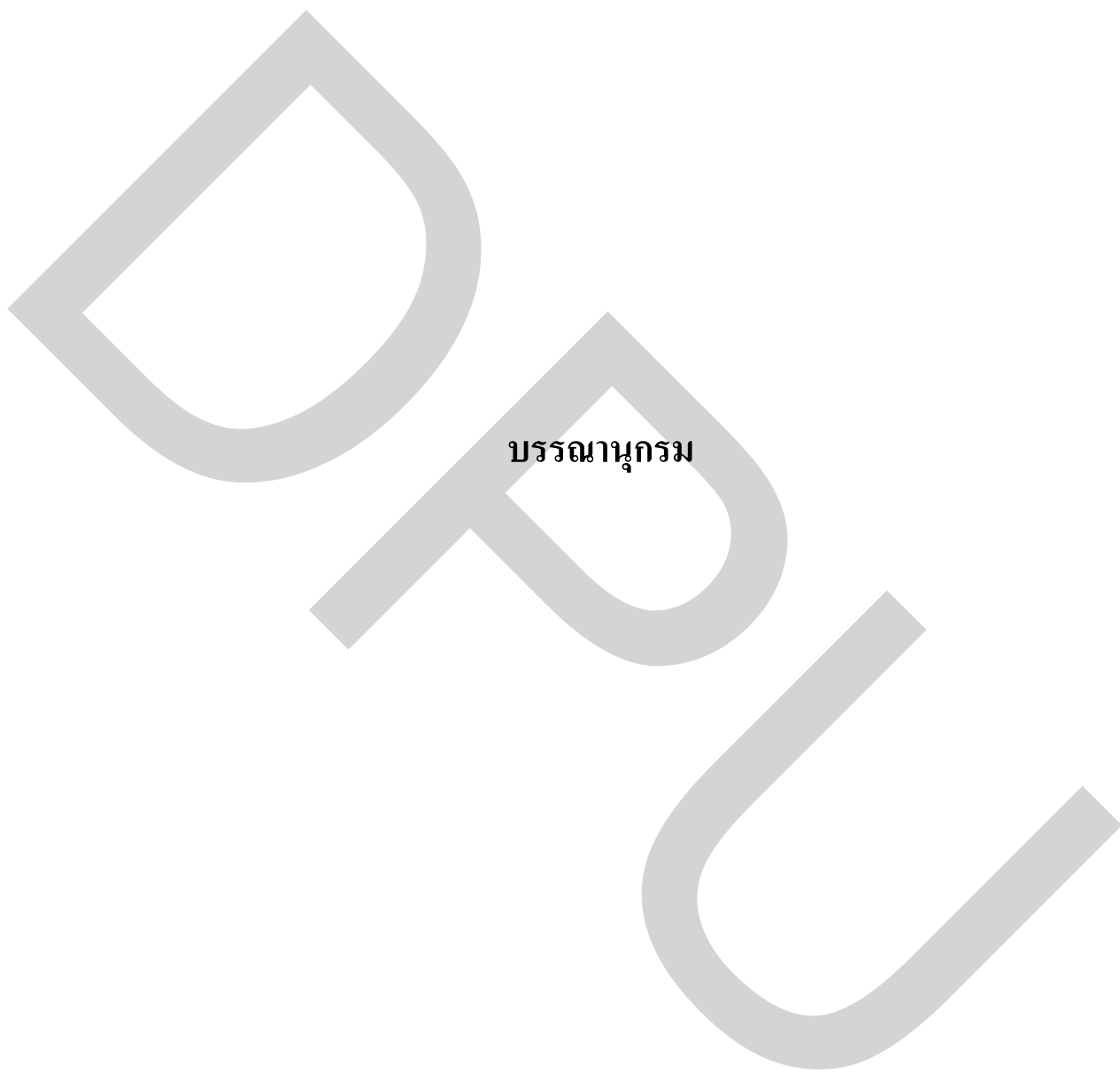
5.2.3 หลักเกณฑ์ในการพิจารณาเพื่อจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของประเทศไทยนั้นยังเป็นการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังที่จำแนกเพียงเบื้องต้นเท่านั้นยังไม่มีมีการจำแนกโดยพิจารณาถึงรายละเอียดต่างๆ เช่น ประวัติภูมิหลัง แนวโน้มการก่ออาชญากรรม ความผิดปกติทางด้านร่างกายและจิตใจ หรือผู้ต้องขังที่ต้องได้รับการปฏิบัติเป็นพิเศษ อีกทั้งระบบที่ใช้เพียงข้อมูลข้อผู้ต้องขังมาประกอบการพิจารณาเพื่อจำแนกลักษณะ การได้ข้อมูลก็กระทำโดยเจ้าหน้าที่เรือนจำทำการสัมภาษณ์ผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล แต่หากผู้ต้องขังไม่ต้องการที่จะพูดความจริงจะทำให้เจ้าหน้าที่ไม่สามารถทราบได้ถึงลักษณะนิสัยที่แท้จริง และเหตุผลในการกระทำความผิดของผู้ต้องขังรายนั้นได้ แต่จากการศึกษาระบบการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของต่างประเทศนั้น ในบางประเทศมีการนำระบบการให้คะแนนมีประกอบในการพิจารณาเพื่อจำแนกลักษณะผู้ต้องขังด้วยเช่น สหรัฐอเมริกา (มลรัฐแคลิฟอร์เนีย) มีการใช้ระบบการให้คะแนนโดยแบ่งเป็น 2 ส่วนคือ คะแนนขั้นต้น (ปฐมภูมิ) และคะแนนขั้นต่ำ ในส่วนของคะแนนขั้นต้นนั้นเป็นการให้คะแนนโดยปัจจัยหรือตัวแปรต่างๆ ของตัวผู้ต้องขัง เช่น อายุ เพศ ประวัติภูมิหลัง ความประพฤติก่อนถูกตัดสินจำคุก ความรุนแรงของการกระทำความผิด เป็นต้น และคะแนนขั้นต่ำเป็นคะแนนที่กำหนดโดยนำการกระทำความผิดมาเป็นปัจจัยการให้คะแนน เช่น ถูกจำคุกในข้อหาที่เกี่ยวกับความรุนแรงหรืออาชญากรรมทางเพศ หรืออาชญากรรมที่มีความประพฤติน่าสังหารณะ หรือความผิดที่มีโทษจำคุกตลอดชีวิต

เป็นต้น เมื่อได้คะแนนทั้งสองส่วนแล้ว เจ้าหน้าที่เรือนจำจะนำคะแนนมาปรับใช้เพื่อกำหนดสถานที่คุมขัง หรือระดับความปลอดภัยของเรือนจำ เหตุผลที่มัลรัฐแคลิฟอร์เนียนำระบบการให้คะแนนมาใช้ในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังก็เพราะว่า เพื่อต้องการให้แน่ใจแล้วว่าผู้ต้องขังรายนั้น จะได้รับการแยกควบคุมดูแลและการแก้ไขฟื้นฟูอย่างถูกต้องเหมาะสมเฉพาะราย ในส่วนของประเทศอังกฤษนั้นการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังจะเน้น ไปในด้านของการควบคุมแต่การแยกประเภทเพื่อการควบคุมนี้จะเป็นการแยกประเภทเรือนจำคือการที่เจ้าหน้าที่เรือนจำพิจารณาถึงปัจจัยต่างๆ ของผู้ต้องขัง เช่น ประวัติส่วนตัว บันทึกการกระทำความผิด รวมถึงสุขภาพทางกายและจิตใจ เมื่อได้ข้อมูลที่ครบถ้วนแล้วจะทำการส่งตัวไปยังเรือนจำที่เหมาะสมกับผู้ต้องขังเป็นการเฉพาะราย ไม่ใช่แยกประเภทของผู้ต้องขังแต่ก็ยังคงไว้ร่วมกัน โดยจะแยกเพียงแดนหรือสถานที่ต่างหากแต่ยังคงอยู่ในเรือนจำเดียวกัน ประเภทเรือนจำของประเทศอังกฤษนั้นจะมีอยู่ 4 ประเภท คือ ประเภท A, B, C และ D ซึ่งแต่ละประเภทนั้นก็มียุทธศาสตร์ความปลอดภัยของเรือนจำที่แตกต่างกัน ตั้งแต่ความปลอดภัยระดับสูงเจ้าหน้าที่ของเรือนจำต้องมีการติดอาวุธ อีกทั้งห้องขังยังเป็นลูกกรงแยกต่างหากและกำหนดเวลาในการชีวิตในเรือนจำ ไปจนถึงเรือนจำที่มีความปลอดภัยต่ำเป็นเรือนจำแบบเปิดระดับความปลอดภัยจะน้อยกว่าระดับแรก ผู้ต้องขังจะใช้ชีวิตได้ง่ายเพราะไม่มีการกำหนดเวลาในการใช้ชีวิตมากเท่าใด แต่ผู้ต้องขังที่ได้รับการจำแนกให้อยู่ในเรือนจำประเภทความปลอดภัยระดับต่ำนี้จะต้องแน่ใจแล้วความสามารถไว้วางใจได้ว่าจะไม่หลบหนี หรือไม่มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมขณะที่อยู่ในเรือนจำ เหตุผลที่ประเทศอังกฤษเน้นการควบคุมเพราะว่าในประเทศอังกฤษนั้นกระบวนการยุติธรรมพยายามใช้วิธีการเบี่ยงเบนโทษจำคุกคือจะไม่ลงโทษจำคุกหากไม่มีความจำเป็น เพราะคำนึงถึงสิทธิมนุษยชน ความมีเมตตา และหากต้องรับโทษจำคุกจะพยายามกระตุ้นเพื่อให้ผู้ต้องขังปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้มีชีวิตที่ดีและมีประโยชน์ต่อสังคมในอนาคต ในส่วนของประเทศญี่ปุ่นนั้นการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังมีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะปฏิบัติต่อผู้ต้องขังด้วยวิธีการต่างๆ อย่างเหมาะสมเป็นรายบุคคล และเป็นไปตามหลักการทางวิทยาศาสตร์เพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถพัฒนาและฟื้นฟูแก้ไขตนเองได้ ในประเทศญี่ปุ่นเมื่อผู้ต้องขังเข้าสู่เรือนจำจะได้รับการแยกให้อยู่ใน “ศูนย์จำแนกลักษณะผู้ต้องขัง” ในศูนย์นี้ขึ้นแรกผู้ต้องขังจะได้รับการแยกประเภทออกเป็นชั้นต่างๆ ซึ่งการแยกประเภทของราชทัณฑ์ญี่ปุ่นนี้มีความซับซ้อนมากเพราะมีด้วยกันหลายประเภทไม่ว่าจะเป็นการจำแนกตามเพศ สัญชาติ ประเภทคดี อายุ และกำหนดโทษ หรือแนวโน้มการก่ออาชญากรรม หรือความผิดปกติทางด้านร่างกายและจิตใจ จะเห็นได้ว่าการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของประเทศญี่ปุ่นนี้มีด้วยกันหลายประเภททำให้ผู้ต้องขังที่ไม่สมควรจะต้องอยู่ร่วมกันได้รับการแยกให้อยู่ห่างจากกัน ลดการเลียนแบบพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ได้ โดยการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของประเทศญี่ปุ่นนี้จะใช้หลักการทางวิทยาศาสตร์เข้ามาใช้ เพราะการใช้หลักการ

ทางวิทยาศาสตร์จะทำให้เข้าใจได้ถึงบุคลิกภาพที่แท้จริงของผู้ต้องขัง เมื่อแยกประเภทของผู้ต้องขังแล้วขั้นตอนต่อมาคือการปฏิบัติแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังในแต่ละชั้นตามความเหมาะสมเป็นรายบุคคล จะเห็นได้ว่ามาตรการในจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของต่างประเทศนี้มีความละเอียดอ่อนและซับซ้อนกัน เพราะในต่างประเทศถือว่าผู้ต้องขังคือบุคคลที่ต้องทำการแก้ไขฟื้นฟูหากการจำแนกลักษณะไม่ได้ผล ผู้ต้องขังบางประเภทที่ไม่สมควรจะอยู่ร่วมกันกลับต้องมาใช้ชีวิตอยู่ด้วยกันจะทำให้เกิดพฤติกรรมของการเลียนแบบได้ ซึ่งจะทำให้เมื่อผู้ต้องขังออกจากเรือนจำก็จะไม่สามารถกลับเข้าสู่สังคมได้ และอาจจะกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีกวนกลับมาที่เรือนจำอยู่เป็นวงกลม ดังนั้นการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของประเทศไทยจึงควรที่จะนำส่วนที่ดีของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของต่างประเทศมาปรับใช้กับเรือนจำของประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นการนำระบบการให้คะแนนมาเป็นเกณฑ์ในการจำแนก หรือมีการเพิ่มขึ้นหรือประเภทของผู้ต้องขังเพื่อให้สามารถกำหนดแผนการปฏิบัติและวางแผนการแก้ไขฟื้นฟูได้อย่างเหมาะสมเป็นรายบุคคล

ด้วยเหตุนี้หากประเทศไทยต้องการให้การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังประสบผลสำเร็จ นั่นคือการที่ผู้ต้องขังสามารถแก้ไขและฟื้นฟูพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของตนเองได้และกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข และสิ่งที่จะทำให้การแก้ไขและฟื้นฟูผู้ต้องขังประสบความสำเร็จคือ ข้อมูลของผู้ต้องขังเฉพาะราย เพราะจะทำให้เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์สามารถกำหนดวิธีการวางแผนเพื่อการแก้ไขและฟื้นฟูผู้ต้องขังให้เหมาะสมเป็นการเฉพาะราย ดังนั้นกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยจึงควรที่จะร่วมมือกันในการที่จะรวบรวมข้อมูลของผู้กระทำความผิดและหน่วยงานที่สามารถที่จะเข้าถึงข้อมูลของผู้กระทำความผิดและสามารถนำมาใช้ได้ มีส่วนของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของประเทศไทยควรที่จะมีการพัฒนาโดยการกำหนดหลักกฎหมาย วัตถุประสงค์ในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังโดยสิ่งที่จะต้องคำนึงถึงอยู่เสมอคือ ตัวผู้ต้องขัง เพราะผู้ต้องขังแต่ละรายก็มีความต้องการมีลักษณะที่นิสัยที่แตกต่างกันหากได้รับการจำแนกหรือแยกแยะตามความเหมาะสมเฉพาะราย ผู้ต้องขังก็จะสามารถปรับปรุงหรือฟื้นฟูแก้ไขตัวเองได้อย่างมีคุณภาพ อีกทั้งการใช้กฎหมายบังคับแก่บุคคลใดควรที่จะเป็นกฎหมายที่ออกโดยฝ่ายนิติบัญญัติเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ในส่วนของมาตรการในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังนั้นควรที่จะนำเอาส่วนที่ดีของต่างประเทศมาปรับใช้หรือมาพัฒนาต่อเพื่อให้การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของประเทศไทยมีคุณภาพ และสามารถแก้ไขผู้ต้องขังได้อย่างเหมาะสมเป็นการเฉพาะราย

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความใน มาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479.

กรมราชทัณฑ์. (ม.ป.พ.). *มาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง*. กิตติพงษ์ กิตติยารักษ์. (2544). *จากยุทธศาสตร์การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย*.

กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันกฎหมายอาญา.

ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังขององค์การสหประชาชาติ.

คณิต ฌ นคร. (2555). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

จรรยา เจตนสมบูรณ์. (ม.ป.พ.). *การสังคมสงเคราะห์กับการบำบัดรักษาผู้ติดยาและสารเสพติด*.

จารุพันธ์ ฤาไชคาม. (2527). *การศึกษาระบบการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง* (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ชาย เสวิกุล. (2517). *อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ณัฐวัฒน์ สุทธิโยธิน. (2555). *ทฤษฎีการลงโทษ. เอกสารการสอนชุด กฎหมายอาญาและอาชญา วิทยาชั้นสูง หน่วยที่ 1-6*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

ธานี วรภัทร์. (2549). *การบังคับโทษจำคุกในประเทศญี่ปุ่น*. *บทบัณฑิตย*, 62(2).

ธานี วรภัทร์. (2554). *กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก* (พิมพ์ครั้งที่ 2 แก้ไขเพิ่มเติม). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

ธานี วรภัทร์. (2554). *วิกฤตราชทัณฑ์ วิกฤตกระบวนการยุติธรรมทางอาญา*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

ธานี วรภัทร์. (2555). *หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ตามแนวความคิดของศาสตราจารย์*

ดร.คณิต ฌ นคร. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

ธานี วรภัทร์. (2557). *หลักกฎหมายมาตรการบังคับทางอาญา*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

นัทธี จิตสว่าง. (ม.ป.ป.). *แนวความคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง*, *วารสารราชทัณฑ์*, 30(4).

นัทธี จิตสว่าง. (2541). *หลักทัณฑวิทยา*. มูลนิธิพิบูลสงเคราะห์ กรมราชทัณฑ์.

ปกป้อง ศรีสนิท. (2550). *การปรับใช้โทษให้เหมาะสมกับนักโทษแต่ละคน*. *บทบัณฑิตย*, 63(2).

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน. (ม.ป.พ.). สืบค้น 20 มิถุนายน 2557, จาก

www.mfa.go.th/humanrights/images/stories/book.pdf

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.

ประเสริฐ เมฆมณี. (2523). *หลักทฤษฎีอาญา*. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.

เพียว ศรีแสงทอง. (2554). *การลงโทษและการแก้ไขผู้กระทำความผิด*. กรุงเทพฯ:

เจริญสนิทวงศ์การพิมพ์.

พรธิดา เอี่ยมศิลา. (2549). *ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดเพื่อประกอบการดำเนินคดีอาญา*
(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479.

รัชนิกร โชติชัยสถิตย์. (2553). *มาตรฐานกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของสหประชาชาติ*.

หน่วยที่ 3 ประมวลสาระชุดวิชา การบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง หน่วยที่
1-5. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ลาวัลย์ หอนพรัตน์. (2555). *ทฤษฎีการลงโทษ. เอกสารการสอนชุด กฎหมายอาญาและอาชญา*
วิทยาชชั้นสูง หน่วยที่ 1-6. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ศิระ บุญภินนท์. (2555). *กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศญี่ปุ่น*. หน่วยที่ 6 “*ประมวล*
สาระชุดวิชา การบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง” หน่วยที่ 6-10, นนทบุรี:
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สมยศ วัฒนภิรมย์. (2533). “*การคุมประพฤติผู้ใหญ่*” หนังสือที่ระลึกเนื่องในโอกาสเปิดสำนักงาน
คุมประพฤติจังหวัดกำแพงเพชร.

ส่วนจำแนกลักษณะและย้ายผู้ต้องขัง. (2547). *คู่มือการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง*. สำนักทัณฑปฏิบัติ
กรมราชทัณฑ์.

สำนักผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านทัณฑวิทยา. *กรมราชทัณฑ์*. (2541). “*สารานุกรมงานราชทัณฑ์*
นานาชาติ.”

สุพจน์ สุโรจน์. (2540). *แนวคิดและทฤษฎีการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด* หน่วยที่ 1 *เอกสารการสอน*
ชุดวิชา “การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด. หน่วยที่ 1-7, นนทบุรี: มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมาธิราช.

พจน์ สุโรจน์. (2555). *กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกา* หน่วยที่ 9
ประมวลสาระชุดวิชา การบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง หน่วยที่ 6-10.
นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

หยุด แสงอุทัย. (2547). *กฎหมายอาญา ภาค 1* (พิมพ์ครั้งที่ 19). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์.

อภิชาติ ดำรงสันติสุข. (2556). *แผนบังคับโทษจำคุกกรายบุคคล* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหาร
กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต).

อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ. (2552). *ทฤษฎีอาญา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

อังกริยา ชูตินันท์. (2554). *อาชญาวิทยาและทัณฑ์วิทยา* (พิมพ์ครั้งที่ 2 แก้ไขเพิ่มเติม). กรุงเทพฯ:
วิญญูชน.

อรรถพร ชูบำรุง. (2529). การควบคุมอาชญากรรมในสังคม, *การบริหารงานยุติธรรม*. หน่วยที่ 1-8.
สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. กรุงเทพฯ: ชวนพิมพ์.

อุทิศ แสนโกศิก. (2525). *กฎหมายอาญา ภาค 1*. พระนคร ศูนย์บริการเอกสารและวิชาการ
กองวิชาการ กรมอัยการ.

ภาษาต่างประเทศ

Abadinsky Howard. (1997). *PROBATION & PAROLE : THEORY & PRACTICE SIXTH
EDITION*, New Jersey : Prentice Hall PTR.

Act on Penal Detention Facilities and Treatment of Inmates and Detainees.

Best Practices of Classification and assessment. Edward J.Latessa. PDF.

Best Practices of Classification and assessment. Edward J.Latessa.

California Code of Regulations

California Department of Corrections and Rehabilitation. (2011). *Office of Research/Research
and Evaluation Branch*. Expert panel study of the inmate classification score system.

Gunther Kaiser. (1984). *Prison System & Correctional Laws : Europe, United State, and Japan*,
Dobbs Ferry : Transnational.

<http://th.wikipedia.org/>

<http://www.lexilogos.com/declaration/thai.htm>

<http://www.prisonlaw.com/research.php>

Legislative Analyst's Office. (2013). *The California Legislature's Nonpartisan Fiscal and Policy
Advisor* "California's Criminal Justice System" January.

Secretary of State for the Home Department. (2002). *Justice for all*.

Stephen Livingstone, Tim Owen. (1999). *Prison Law : Second Edition*, Oxford University Press

Inc. New York United states.

The Code of Criminal Procedure

The Constitution of Japan

The Prison Act 1952

The Prison Law

The Prison Rules of 1964.

UNAFEI Criminal Justice in Japan.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-นามสกุล

ประวัติการศึกษา

ทุนการศึกษา

นาย ชีราสิทธิ์ สุขสมจิตวิชัย

พ.ศ. 2553 นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

โครงการสนับสนุนผลงานวิจัยในระดับบัณฑิตศึกษา

ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 สถาบันวิจัยและพัฒนา

กระบวนการยุติธรรม สำนักงานกิจการยุติธรรม

กระทรวงยุติธรรม

